

Josip Antolović

Mi svi smo jedno tijelo

Josip Antolović

»MI SVI SMO JEDNO TIJELO

Operema: Miroslav Salopek

Dopuštenjem crkvenih i redovničkih poglavara

Izdavač: Provincijalat Družbe Isusove u Zagrebu,
Palmotićeva 31

Za izdavača: Josip Rožmarić

Slika na omotu: *Utjelovljenje* (vitraj u Drenovi/Rijeka)
rad akademskog kipara i slikara o. Marijana Gajšaka, DI

Tisak: ZAGREBAČKA TISKARA s.p.o.
Zagreb, Preradovićeva 21-23

Josip Antolović

»MI SVI SMO JEDNO TIJELO«

Zagreb, 1988.

Predgovor

Sv. Pavao pisao je svojim Korinćanima: »Zar nije posvećeni kalež koji posvećujemo zajedništvo s krvlju Kristovom? Zar nije kruh koji lomimo zajedništvo s tijelom Kristovim? Budući da je samo jedan kruh, mi svi smo jedno tijelo, jer smo svi mi dionici jednoga kruha« (1 Kor 10, 16-17). Crkva svaki dan posvećuje kalež, lomi kruh, slavi »svetu gozbu, na kojoj se Krist blaguje, slavi spomen muke njegove, duša napunja milošću i prima zalog buduće slave«. Tu svetu gozbu naročito svečano i radosno slavi na svoje velike svetkovine i nijednu od njih ne slavi bez nje. Tako je to i na Božić i kroz cijelu božićnu osminu i na Novu Godinu, kad slavi osminu Božića i svetkovinu svete Bogorodice Marije i na Bogojavljenje i na blagdan Krštenja Gospodinova.

Kad se priređuje, održava i slavi gozba, pozivaju se uzvanici, da radost bude veća, da se više i dublje osjeti i doživi zajedništvo, prijateljstvo. Tako to čini i Crkva, koja nas uvijek, a osobito na velike svetkovine i blagdane, sve poziva na euharistijsko slavlje, na Kristovu žrtvu i gozbu. Odazivajući se rado tome pozivu, mi ćemo božićne dane radosno provoditi ne samo s onima, s kojima ćemo se skupa nalaziti u crkvi, s kojima ćemo skupa moliti, zanosno pjevati naše hrvatske tako lijepe, sadržajne, vesele božićne pjesme, s kojima ćemo skupa revno pristupati k stolu Gospodnjemu, nego i u duhovnom zajedništvu s onima, koji su u zajedništvu s krvlju Kristovom, s tijelom Kristovim manje ili više davno prije nas isto činili i doživljavali. Pa, »budući da je samo jedan kruh, mi svi smo jedno tijelo, jer smo svi mi dionici jednoga kruha« (1 Kor 10, 17).

Ova knjiga, u kojoj će bit opisani dionici jednoga Kristova kruha, koje Crkva slavi kroz božićno razdoblje, od Badnjaka pa do blagdana Gospodinova Krštenja, ali ne samo oni

nego i mnogi drugi, koji ne postigoše časti oltara, koji ne udjoše u crkveni Kalendar, ali koji su ipak kao i mi bili kršteni, bili članovi Crkve, pričesnici istoga Kristova stola, želi pripomoći da još dublje i snažnije doživimo naše zajedništvo u Kristu, koje je tako veliko da smo »svi jedno tijelo«. Želi nam pomoći da još bolje proživljujemo istinu, koju nam je sam Gospodin navijestio: »Ja sam trs, vi ste mladice. Tko ostaje u meni i ja u njemu, rodi mnogo roda« (Iv 15, 5). Želi nam pomoći pokazujući iskustvo drugih prije nas, da proniknemo kako smo organski i životno povezani s Kristom baš kao loze s čokotom. Iskustvo drugih pokazat će nam zorno ne samo životnu povezanost s Kristom, nego onu stvarnost, o kojoj je Isus također govorio: »Moj je Otac vinogradar... On pričišćuje svaku mladicu koja rađa rod, da rodi više roda« (Iv 15, 1-2). U zbirku neće ući, dakle, samo oni najsavršeniji, službeno priznati sveci, nego i drugi kršćani, koji su se morali cijeli život boriti sa svojim slabostima, nedostacima, nesavršenostima, sa svojom ljudskom bijedom i ograničenošću, a koje je i nebeski »Vinogradar« pročišćavao raznim kušnjama i potresima.

Ova će knjiga biti logički nastavak knjige »U Kristu jedno tijelo i jedan duh« i čitavog onog dvanaestmjesečnog niza duhovnih velikana, a sve u želji da stalno proživljujemo svoje zajedništvo s Kristom i svoje zajedništvo s općinstvom svetih, jer je i to jedna velika i utješna stvarnost naše vjere. Nismo sami ni osamljenici. S nama su svi oni koji su »zauvijek s Gospodinom« (1 Sol 4, 17). Oni nam neprestano dozivaju u pamet riječi Otkrivenja: »Blago onima koji su pozvani na Janjetovu svadbenu gozbu!« (19, 9). Predokus je to gozbe već na euharistijskoj gozbi, koju slavimo s Kristom, sa slavnom, patničkom i hodočasničkom Crkvom.

Kad je sv. Ivan Zlatousti († 407) predviđao svoj neminovni progon u jednoj svojoj Homiliji ovako je govorio svojim vjernicima: »Ali gdje sam ja, ondje ste i vi; gdje ste vi, ondje sam i ja: jedno smo tijelo, a tijelo se ne odijeljuje od glave niti glava od tijela. Rastavljeni smo mjestom, ali smo povezani ljubavlju. Pa ni sama smrt neće to moći odijeliti. jer ako i premine moje tijelo, živjet će duša i sjećati se naroda. Vi ste moji građani, vi ste mi očevi, braća, sinovi, vi ste mi udovi i tijelo...« Eto, zato se ispravno shvaća i doživljuje općinstvo

svetih. Učimo ga od onih, koji su ga znali doživljavati, doživljujmo ga zajedno s onima, koji su nam prethodili u istoj vjeri i nadi, s kojima nas trajno povezuje istinska Kristova ljubav izlivena u naša srca po Duhu Svetom.

Rim, na spomendan sv. Ivana Zlatoustoga, 13. rujna 1980.

Pisac

BADNJAK

»Kada dođe punina vremena, posla Bog svoga Sina, rođena od žene, rođena pod Zakonom, da otkupi podložnike Zakona, da primimo posinjene«

(Gal 4, 4-5)

»Onaj koji dolazi«
(Ivan 1, 27)

Tako je najavio Spasiteljev dolazak posljednji i najveći od starozavjetnih proroka, Ivan Krstitelj. Povijesno je Isus samo jedamput došao, a na mističan način dolazi neprestano, dolazi preko svoje riječi, preko euharistije, preko svoje milosti, preko svojih prosvjetljenja, nadahnuća i utjeha. Advent – došašće, Badnjak naročito nam govore o njegovu dolasku, ali i o iščekivanju njegova dolaska. To teško, dugotrpno i dugočasno iščekivanje, to teško tisućljetno duhovno iskustvo može biti od koristi i za nas, pa se zato danas na Badnjak nastojmo što dublje i jače u nj uživjeti.

Zemlja, na kojoj se umiralo od žeđi

Tako je označio naš planet prije Kristova dolaska poznati francuski duhovni pisac Jean Ladame u svojoj čudesno lijepoj knjizi »Jésus le seul espoir« (Isus jedina nada), koja je dosada doživjela već tri izdanja. Poznati francuski književni kritičar Taine nazvao je čak poganski svijet prije Kristova dolaska »razbojničkom jazbinom i zlim mjestom«. Da, bila je tada naša zemlja prava pravcata duhovna pustoš, a njezini stanovnici »lutahu pustinjom, u samoći pustoj, puta ne nalazeć do naseljena grada. Gladni su bili, žeđu izmoreni, duša je klonula u njima... U mraku sjeđahu i u tmini, sputani bijedom i gvožđima... posrtahu, a ne bješe nikoga da im pomogne...« (Usporedi Psalam 107). Zemlja bijaše tlo istrošeno i iscrpljeno od najgorih strasti, neplodno zbog mnoštva grijeha, lišeno izvora žive vode.

To nadasve čemerno stanje u Poslanici Rimljanima sv. Pavao opisuje ovako: »S neba se zaista očituje gnjev Božji na

svaku bezbožnost i nepravednost ljudi koji istinu priječe nepravednošću. Jer njima je očito ono što se može doznati o Bogu: Bog im je to zapravo objavio. Uistinu, njegova se nevidljiva svojstva, njegova vječna moć i božanstvo, promatrana po njihovim djelima, opažaju od postanka svijeta. Tako nemaju isprike. Jer iako su upoznali Boga, nisu mu iskazali ni slavu ni zahvalnost kao Bogu. Naprotiv, postali su isprazni u mislima svojim i njihovo je nerazumno srce potamnjelo. Umišljajući da su mudri, postali su ludi te su zamijenili slavu besmrtnoga Boga kipovima, to jest slikama smrtnog čovjeka, ptica, četveronožaca i gmazova.

Zato ih je Bog preko pohota njihovih srdaca predao nečistoći, tako da sami obeščašćuju svoja tjelesa; njih koji su istinu Božju zamijenili lažju te se klanjali i iskazivali štovanje stvorenju mjesto Stvoritelju, koji je slavljen zauvijek. Amen.

Zbog toga ih je Bog predao sramotnim strastima: žene njihove zamijeniše naravno općenje protunaravnim; jednako muškarci, ostavivši prirodno općenje sa ženom, usplamtješe pohotom jedan za drugim, čineći – muškarci s muškarcima – sramotne stvari i na sebi primajući pravednu plaću za svoje zablude.

I kako nisu smatrali vrijednim čuvati pravu spozanju Boga, Bog ih je predao pokvarenom shvaćanju da bi činili što ne dolikuje: puni su svakovrsne nepravednosti, pokvarenosti, lakomosti, zloće; obuzeti su zavišću; ubojstvom, svađom, lukavštinom, podmuklošću; ogovarači su, klevetnici, mrzitelji Boga, nasilnici, oholice, umišljenici, izmišljači zala, nepokorni roditeljima, nerazumni, nevjerni, bez ljubavi i bez milosrđa. Oni, iako poznaju odredbu Božju prema kojoj činioci toga zaslužuju smrt, ne samo da to čine nego i odobravaju onima koji to čine« (1, 18-32).

U književnosti je poznato ime izjelice Trimalkiona, koji se prejeda jelima, opija vinima, a zatim sve povraća i pripovijeda bestidnosti. Bio je to život pijančevanja i razvrata, u kojem nije bilo mjesta za neke više, duhovne vrednote. I ako se danas opet vraćamo tome životu, onda je to samo kobni znak, da se udaljujemo od Božića i od svega onoga što Božić znači.

Rim, tadašnji centar svijeta, bijaše kaljuža u kojoj je vladala raskalašenost svake vrste. Rimski satiričar Juvenal u svojoj VI. Satiri priznaje: »Blud je nasrnuo na nas, odkako je

nestalo rimskog siromaštva.« Ljude, koji nisu baš posve otupjeli, zahvaćao je zbog toga stid i gnušenje. Kako se duboko srozalo ljudsko dostajonastvo, onaj čovjek, »koga je Bog učinio malo manjim od sebe, koga je okrunio slavom i sjajem, kome dade vlast nad djelima ruku svojih, kome pod noge sve podloži... (Usporedi Psalam 8).

U tadašnjem rimskom imperiju nije bilo nikakve nade u kakvo uzdignuće. Bogova koje su Rimljani, Grci i pogani štovali bilo je doduše mnogo, no njihova je bestidnost, kako su je opisivale proza, pjesništvo i usmeno pripovijedanje bila još veća od one ljudske. Ili bolje rečeno ljudi su bili oni, koji su pobožanstvenjivali svoje poroke, stvorili si bogove prema svojim pohotama, kako o tome bjelodano govori malo prije navedeni tekst iz Poslanice Rimljanima.

No osim raskalašenosti i razuzdanosti vladali su i drugi poroci, kao pohlepa, lakomost, ambicija, neuredna težnja za potvrđivanjem samoga sebe. I tako su velika carstva prije Krista rasla i širila se ratovima, osvajanjima i otimanjem tuđega. Nasilje i nepravda bijahu na dnevnom redu. O tome govori i sv. Augustin u svome besmrtnome djelu »De civitate Dei« (O Božjoj državi), koje sada imamo pristupačno i na hrvatskom jeziku pa možemo čitati i u nj se udubljivati za bolje shvaćanje povijesti prije Krista. U carstvima vladahu bespravno utjerivanje, lihva, pljačka, razdor i nasilje, spletke, potkazivanje, mržnja i zločin. Postojale su samo dvije klase ljudi: jaki i slabi, tirani i robovi, svemoćni diktatori i bespomoćna raja. Nije bilo plaćâ, ali uvijek umjesto toga zatvorâ, mučilišta i obilnog prolijevanja ljudske krvi, krvi onih potlačenih, prema onoj rimskoj: »Vae victis!« – Teško onima koji su pobijeđeni! Čovjek je čovjeku, zaista, postao vuk. Jean Paul Sartre u svome djelu »Le Diable et le Bon Dieu« (Vrag i dragi Bog) zajedljivo piše, da kad čovjek uspostavi svoje kraljevstvo, onda je to zato da bude mučitelj i krvnik.

I u času kad se pojavio Isus na ovome našem planetu, da li je u visokome rimskome društvu, koje vladaše velikim dijelom svijeta, ali koje bijaše i izopačeno, još našao tračak poštivanja ljudskog dostojanstva? Možda ga je zahvaćalo gnušenje, kad je vidio kako je svaka vrednota profanirana, pogažena.

Svijet je bez Isusa Krista jučer, jednako kao danas i sutra kraj u kojem se umire od žeđi. »Cjelokupno stvorenje ustraj-

no iščekuje objavljivanje sinova Božjih – stvorenje naime bijaše podvrgnuto ispraznosti, ne svojevoljno, nego od onoga koji ga podvrgnu – u nadi da će se i samo stvorenje osloboditi ropstva raspadljivosti da sudjeluje u slobodi slave djece Božje. Uistinu, znamo da sva stvorenja zajedno uzdišu i da se sva skupa nalaze u porođajnim mukama sve dosada« (Rim 8, 19-22).

»Plaća je grijeha smrt« (Rim 6, 23). I još nešto gore, beznađe i očaj. Stoga jedna osoba u Sofoklovu Ajantu vapi ovako: »Neću više govoriti doli u noći s mrtvima!« Svijet, dakle, bijaše pravi pakao, jer se zatvorio u labirint boli bez izlaza. Kako si sam nije mogao pomoći trebao mu je *Spasitelj* – otkupitelj čovjeka.

»Rosite, nebesa, odozgo!«

Toj čovjekovoj potrebi za otkupiteljem odgovarala je i ona prilično neodređena slutnja u srcima pravednika, koja bijaše odjek praobećanja, dana našim praroditeljima nakon njihova pada u grijeh. Praobećanje ili Protoevanđelje, prvi evanđeoski proplamsaj kao navještaj blage vijesti, zapisan je na prvim stranicama Biblije: »Neprijateljstvo ja zamećem između tebe i žene, između roda tvojeg i roda njezina: on će ti glavu satirati, a ti ćeš mu vrebati petu« (Post 3, 15). On se usmeno prenosio od pokoljenja na pokoljenje pa tako i kod samih pogana tu i tamo nailazimo na čežnju za Spasiteljem. Mnogi s istoka, po zanimanju zvjezdoznanci, pitali su zvijezde za njegov dolazak. Dobivši odgovor »dođoše s istoka u Jeruzalem i upitaše: 'Gdje je novorođeni kralj židovski? Vidjesmo, naime, gdje izlazi njegova zvijezda, i dođosmo mu se pokloniti'« (Mt 2, 1-2). Prastanovnici Galije častili su Djevicu koja ima roditi. Rimski pjesnik Vergilije u svojoj slavnoj četvrtoj Eklogi zanosno pjeva: »Gle, dolazi posljednje doba što ga je proreklo proroštvo iz Kumesa; Ponovno započinje velik niz vjekova... jer s nebeskih visina silazi novo pokoljenje.«

Iz tih a i drugih nenavedenih mjesta vidi se kako je opravdano mišljenje sv. Justina, kršćanskog filozofa i mučenika iz II. stoljeća, koji je naučavao, da su i sami pogani primili »rasijano« sjeme Riječi. I kad to sjeme padne na pogodno tlo, kad ga ne zaguši korov strasti, onda ono raste i donosi svoj rod u strpljivosti i pomaže da s našeg planeta »nestane željezne rase, a na čitav svijet dođe zlatna rasa« – kako pjeva Vergilije. Ono pomaže da umjesto željeznog doba bez srca, nastupi zlatno doba sa Srcem Bogočovjeka što je jedino kadro zagrijati sva ljudska srca.

Međutim je u starini samo jedan cijeli narod mogao živjeti od jasne i sigurne nade da će doći Mesija, Božji pomazanik, otkupitelj čovjeka. Bio je to izabrani narod s kojim je Bog sklopio savez. Gospodin je taj narod postavio kao čuvara i jamca svojih obećanja. Naviješteni Spasitelj po tijelu će poteći baš iz njega. Iz Jeruzalema će se njegovo kraljevstvo proširiti po svem svijetu i svi će mu vladari služiti. I zato prorok Zaharija radosno kliče: »Klikni iz sveg grla, Kćeri sionska! Viči od radosti, Kćeri jeruzalemska! Tvoj kralj se evo tebi vraća: pravičan je i pobjedonosan, ponizan jaše na magarcu, mladetu magaričinu« (9,9). a Salamon u svojim Odama pjeva: »Gospodinov će pomazanik sabrati sveti narod, kojim će vladati po pravdi.«

Izabrani je narod dobio u zadatak i pripravu za dolazak velikog Kralja. »Poravnajte u stepi stazu Bogu našemu. Nek se povisi svaka dolina, nek se spusti svaka gora i brežuljak. Što je neravno, nek se poravna, strmine nek postanu ravni« (Iz 40, 3-5). Proroštvo Izaije vrvi tekstovima o budućem Mesiji. Možda ih najbolje sve tumači i sažima ovaj tipično adventski tekst: »Rosite, nebesa odozgo, i oblaci, daždite pravednošću. Neka se rastvori zemlja da procvjeta spasenje, da proklija izbavljenje!« (Iz 45, 8).

Naviještan i ocrtan od proroka

U ljudskoj povijesti nema ličnosti čiji bi dolazak bio tako dugo očekivan, naviještan i čiji bi lik tako pomno već bio u-

naprijed ocrtan kao što je to Isus iz Nazareta. Svi starozavjetni spisi govore o njemu. Bog svome izabranome narodu šalje proroke te preko njihovih snažnih riječi što čas poput ognja plamte od srdžbe, što opet od samilosne ljubavi, naviješta jedno novo kraljevstvo što će osnovati obećani Spasitelj. Svaki od proroka sve tamo od patrijarha Jakova pa do Ivana Krstitelja daje svoj prilog, svoju crtu, svoj potez za sliku Mesije, koja je već na temelju starozavjetnih spisa tako čudesna i divna.

Patrijarh Jakov malo prije smrti saziva svoje sinove, da im rekne što će ih snaći u kasnije vrijeme. Svakome je od svojih sinova nešto rekao, a kad je došao do Jude kao da se još jače i vidovitije zagledao u budućnost te prorekao: »od Jude žezlo se kraljevsko, ni palica vladalačka od nogu njegovih neće udaljiti dok ne dođe onaj kome pripada – kome će se narodi pokoriti« (Post 49, 10). Time je točno naznačeno Mesijino ljudsko podrijetlo iz plemena Judina, a što potvrđuju i spisi Novog zavjeta. (Usp. Mt 2, 1. 5. 6.; Lk 1,5; 2,5). Isus se rodio u Judeji, zemlji Judinoj i to kad je njome vladao tuđinac, Idumejac Herod Veliki, dakle, kad je od Jude bilo oduzeto kraljevsko žezlo i vladalačka palica.

Prema Davidu, autoru jednog dijela Psalama, Mesijino sinovstvo je božanskog podrijetla, njegovo svećeništvo vječno po redu Melkisedekovu, a Bog će mu dati narode u baštinu. O svemu tome govore ovi tekstovi:

»Gospodin mi reče: 'Ti si sin moj, danas te rodih.
Zatraži samo, i dat ću ti pûke u baštinu, i u posjed krajeve zemaljske.
Vladat ćeš njima palicom govzdènom, i razbit ih kao sud lončarski'« (Ps 2, 7-8).

Čitavi 110. (109.) Davidov Psalam govori o Mesiji kao kralju, svećeniku i pobjedniku. Dok su ga pobožni Izraelci molili bilo na bogoslužju po sinagogama, bilo zasebno, stalno su mislili na svoga velikoga kralja i svećenika, čije će »žezlo moći Jahve protegnuti sa Siona« (Ps 110, 2).

Izaija je prorekao Emanuelovo djevičansko rođenje. »Evo, začet će djevica i roditi sina, i nadjenut će mu ime Emanuel!« (7, 14).

Miheja začudnom točnošću naviješta Mesijino rođenje u Betlehemu. »A ti, Betleheme, Efrato, najmanji među kneževstvima Judinim, iz tebe će mi izaći onaj koji će vladati Izraelom; njegov je iskon od davnina, od vječnih vremena« (5, 1).

Daniel prebrojava sedmice godinâ, koje će prethoditi zadovoljštini za bezakonje i pomazanju Svetoga nad svetima. To je jedan od najuzbudljivijih starozavjetnih tekstova. »Sedamdeset je sedmica određeno tvom narodu i tvom svetom gradu, da se dokrajči opačina, da se stavi pečat grijehu, da se zadovolji za bezakonje, da se uvede vječna pravednost, da se stavi pečat viđenju i prorocima, da se pomaže Sveti nad svetima« (9, 24).

Za proroka Ezekiela Mesija će biti dobri pastir koji traži izgubljenu ovcu, natrag dovodi zalutalu, brine se za ranjenu, liječi bolesnu, a čitavo stado vodi na zelene pašnjake. O svemu tome govori 34. poglavlje, osobito od 23. pa do 31 redka. Vrlo lijepo i produhovljeno tumačenje toga teksta kao i tolikih drugih starozavjetnih tekstova dao je isusovac, otac Closen.

David, Izaija, Zaharija, opisuju također Isusovu muku, smrt i uskrsnuće, bijes njegovih neprijatelja, patnje Čovjeka boli, njegove zbog naših grijeha prikovane ruke i noge, njegov pogreb u bogati grob, njegovu slavu koju će mu Bog dati, otkupljenje koje će zaslužiti grešnicima, izvor spasenja koji će on otvoriti, ljude koji će promatrati Probodenoga. Sve je to opisano u 21. Psalmu, i glasovitoj Izaijinoj 53. glavi te u Zahariji 12, 9-14. Jeremija u 31. poglavlju 31-34 govori o novom savezu koji će biti sklopljen između Boga i ljudi, a Malahija piše: »Jer od istoka do zapada veliko je ime moje među narodima, i na svakom mjestu prinosi se kâd i žrtva čista Imenu mojemu, jer veliko je Ime moje među narodima – govori Jahve nad vojskama« (1, 11).

Hagaj napokon piše, da Mesija neće doći samo za Židove, nego za sve narode. »Potrest ću sve narode, da dođe blago svih naroda (Vulgata prevodi: Željeni svih naroda), i slavom ću napunit ovaj Dom (tj. drugi hram) – kaže Jahve nad Vojskama« (2,7).

O duhovnom ispunjenju toga proroštva daje vrlo lijepo tumačenje sv. Ćiril Aleksandrijski. Navodimo dio njegova Izlaganja o proroku Hagaju.

»U vrijeme dolaska našega Spasitelja objavio nam se kud i kamo slavniji hram i toliko časniji i uzvišeniji od onoga staroga, koliko se može reći da se starozavjetno štovanje Boga razlikuje od evanđeoskoga štovanja Krista i koliko se razlikuje stvarnost od sjene.

Smatram da se to može reći. Jedan je bio hram i to samo u Jeruzalemu i jedno je pleme – Izraelsko – tome hramu prikazivalo žrtve. Nakon što je Jedinorođeni Sin Božji postao nama sličan, premda je bio Bog i Gospodin i zasvijetlio nam, kako kaže Pismo, odtada je čitava zemlja ispunjena svetim i bezbrojnim klanjateljima, koji Svevišnjega boga slave duhovnim žrtvama i pohvalama. Mislim da je to Malahija u ime Božje i prorekao.

Doista je istinito da će biti velika slava novoga hrama, to jest Crkve. Onima koji se za nj brinu i koji rade na njegovoj izgradnji kao prijateljski dar od Spasitelja i dar neba dan je Krist, mir sviju, po kome imamo pristup Ocu po jednom Duhu. To je potvrdio kad je rekao: »Mir ću dati na ovom mjestu i mir duše u baštinu svim onima koji rade na podizanju ovoga hrama.« A kako se to događa s onima koji ljube uči nas Pavao. »Mir Kristov koji nadilazi svaki razum neka čuva vaša srca i vaše misli.« Isto je tako molio i mudri Izaija: »Gospodine Bože naš, daj nam mir, jer si nam sve dao.« Oni koji su bili dostojni jednom primiti Kristov mir lako mogu sačuvati dušu i usmjeriti duh na obavljanje zakona i postizanje kreposti.

Zato je obećano da će svaki koji se trudi oko dobra dobiti mir na dar. Bilo da netko zida Crkvu, bilo da je postavljen na čelo kuće Gospodnje da kao učitelj tumači svete tajne, bilo da koristi svojoj duši dajući se kao živi i duhovni kamen u sveti hram i prebivalište Boga u duhu. Takav sigurno stoji u hramu Božjem i lako će postići spasenje svoje duše.«

Živo mi je ostalo u pameti kako je na mene već u prvom razredu gimnazije u Zagrebu, u Dječačkom sjemeništu na Šalati, ostavila silan dojam činjenica starozavjetnih proroštava o budućem Spasitelju. Po tadašnjem školskom programu mi smo kroz cijelu školsku godinu dva sata tjedno obrađivali biblijsku povijest Staroga zavjeta, koju nam je tumačio naš kateheta, isusovac o. Alojzije Turčić. Već to bijahu prvi koraci za bolje i dublje upoznavanje Biblije, a preko nje i njezina najglavnijeg junaka Isusa Krista. Nevjerojatno je do kakvih spoznaja uz Božju milost možemo doći i sami, bez velike izobrazbe, ako marno i pomno u duhu vjere čitamo i proučavamo Sveto pismo. To je velika šansa, koju nam Gospodin svima nudi. To je duhovna hrana, koju nam Gospodin daje. Njezinom snagom bolje ćemo ga upoznati, više zavoljeti i naučiti da skupa s njime živimo, a živeći opet svake godine iznova, na nov, svjež način njegov dolazak i rođenje proživljujemo. Gospodin, iako neizmjeran, ipak nam je dostupan i bliz. Utjelovio se ne samo u tijelo, nego se zaodjenuo i u Pismo, a »svako je Pismo od Boga nadahnuto i korisno za pouku, za karanje, za popravljanje i odgajanje u pravednosti, da čovjek božji bude savršen – opremljen za svako djelo ljubavi« (2 Tim 3, 16-17).

Neodoljiva nada

Na temelju dosadašnjeg razmišljanja možemo sa sigurnošću zaključiti da je Isus bio očekivanje i nada Izraela i svih naroda. Izvan njega druge nade nema. Osim njega svaka je nada varljiva. Postoji samo jedan pravi mesijanizam: onaj Isusa Krista. Svi su ostali mesijanizmi – a u zadnje ih je vrijeme bilo mnogo – lažni i nije vrijedno povoditi se za njima.

U cijeloj povijesti što je prethodila Isusovu dolasku nije bilo događaja, koji iz bliza ili iz daleka nije težio za tim da mu pripravi put. Kod filozofâ i teologâ povijesti mogli bismo o tome naći vrijednih stranica. Péguy je stoga s pravom mogao pisati:

»On je došao – biva Isus – da baštini carstvo i Rim.
Koraci legija bijahu učinjeni za Njega...
On je došao da baštini Sokrata i Platona.
On je došao da baštini svaki ljudski napor.«
Buditelj duša Isus već poziva na život:

»Evo stojim na vratima i kucam. Ako tko čuje moj glas i otvori vrata, ući ću k njemu i večerati s njim, i on sa mnom« (Otkr 3, 19-20). Zahvaljujući baš njemu srca će što su pokopana u grijeh brzo uskrsnuti. On će ih izvući iz njihove oba-

mrlosti, on vječna, neiscrpiva i neuništiva nada, on jedina nada.« Probudi se ti koji spavaš, ustani od mrtvih, i Krist će ti svijetliti« (Ef 5, 14). Isus će skršiti okove noći što su smrtnike držale u mraku, a dušama sputavale svaki polet. Svijet rob moći će sutra na Božić, na Spasiteljev rođendan, probuditi se u slobodi, jer će slavni »Davidov ključ« otvoriti vrata tisućljetne tamnice. I više nam ništa ne preostaje nego li tamo daleko kraj betlehemskih brežuljaka u duhu očekivati na zoru što će skoro svanuti, zora pomirenja i mira, Isusova zora, vječna zora koja više neće poznavati zalaza. Ispunila se punina vremena, sve je spremno, Gospodin dolazi, pripremite mu put!

Hrvatski svećenik-pjesnik Aleksa Kokić u svojoj pjesmi »U očekivanju njegova rođenja« ovako je opjevao predbožično raspoloženje:

»Večernji sumrak klizi kroz granje i po bijelom tlu;
Sa svojim slutnjama teškim dan je nestao crn.
O braćo ljudi, noćas budite spokojno mirni,
Zaboravite na sve do neba ljepotâ
Zaboravite, da vam je ikada srce probio gorčine trn...

Noćas će kroz nijeme smrekove šume, preko blagih uvala
Spustiti se do ljudskih naselja k crkvi sred tihe doline:
On – Veliki i Dobri, našim ocima Obećani.
O ponoći će čarobno zasjati zvijezde i bijeli vrhunci,
A njegove će oči biti izvori draži, vedrine.

I poći će polako... nečujno hodajuć snijegom
Do zabačenih koliba daleko od ceste.
Njegov dolazak ne će uplašiti samotne ljude;
Oni znadu, kako je On blag i kako jedino On ih razumije,
Kad se Njime u jutro rano – pričeste.

Noćas mu nitko ne će odoljet pogledu
I ne će pred Njim držat vrata čvrsto zatvorena.
O noćas će kod svakog ognjišta biti sveto bdijenje,
Da o ponoći, kad nebo bude u najdivnijem sjaju,
Glasno i srdačno pozdrave: Isusovo rođenje.«

A mi svi, koji smo daleko od svoga toplog seoskog ognjišta, možda izgubljeni u masi hladnoga velegrada, koji smo

vremenski daleko od sretnih dana našega djetinjstva, večeras, u badnjoj noći vraćamo se u duhu u našu rodnu kuću obnavljajući svete i drage božićne uspomene. Kad se spustila tiha badnja noć u toplu smo sobu tada unosili slamu s prvom čestitkom Božića, Isusova porođenja, uz želju da svi ukućani budu živi i zdravi. A onda su se na stolu zapalile blagoslovljene svijeće te se u njihovu svjetlucanju uz prethodnu molitvu i Gospino pozdravljenje blagovala večera, posna doduše, ali isto tako i svečana kao nikoja večera u godini. Jednostavna večera kao i jednostavna badnja noć. A nakon večere kitili smo bor, božićno drvce i pjevali božićne pjesme. Vrijeme je nezaustavljivo teklo, premda smo ga željeli nekako zaustaviti i produžiti, jer je bilo tako lijepo i ugodno. Zvona su nas zvala na ponoćku u našu dragu seosku crkvicu, lijepo okićenu i raskošno uređenu. I u njoj se osjećalo da je došao Božić, najradosniji dan u godini, blagdan Isusova porođenja, blagdan naše obiteljske radosti, bliskosti i topline. Sva ona duga očekivanja tisućljećâ prije Isusa i prije nas, nakon njegova dolaska omogućila su nam ovu radost, za koju se svake godine iznova u Adventu pripremamo, a na Badnjak, je pojačano doživljujemo.

Isus je uzrok sve te naše čarobne božićne radosti, on je urzok naše sreće što je u božićnoj noći u tolikoj mjeri, tako raskošno i obilno doživljujemo. U božićnoj noći iskustveno doživljujemo kako se Isus spušta u našu stvarnost, kuca na naša vrata, druguje i prijateljuje s nama. Osjećamo »kako se očitava dobrota Boga, našega Spasitelja, i njegova ljubav prema ljudima« (Tit 2, 4). Hvala Ti, Isuse, za tvoju dobrotu i čovjekoljublje! Hvala Ti i za ovogodišnju božićnu radost! Ostani, Isuse, uvijek uz nas i s nama, u našim domovima i obiteljima, u našem narodu, u Crkvi i u čitavom svijetu! S tvojim dolaskom ti si ušao u naš stvarni život, u naše probleme, ušao si u srce ljudske povijesti, u povijest svakog čovjeka, da bi ju preobrazio i oživio novim životom. Isuse, daj da to shvatimo, Isuse, daj da te u potpunosti prihvatimo! Isuse, daj da ti uvijek budemo vjerni, ne samo danas na Badnjak i sutra na Božić, nego kroz sve vrijeme i kroz svu vječnost!

BOŽIĆ

»Dok je mirna tišina svime vladala,
i noć brzim tijekom stigla do
sredine puta svog,
jurnula je tvoja svemoguća riječ
s nebesa,
s kraljevskih prijestolja...«
(Mudrost 18, 14-15).

Gospodinov dolazak u tišini i skrovitosti

Toliko željeni i očekivani došao je ipak u tišini i gotovo posve nezapažen. Izgledalo je kao da je poganski svijet ogrezao u zlu, u opačini, služeći idolima, ubio u sebi želju za nutarnjim očišćenjem. Osim mudraca s Istoka iz toga svijeta nitko nije zapazio Spasiteljev dolazak, najveći dolazak što je uopće bio na ovom našem planetu.

Izraelski narod, već gotovo umoran i nestrpljiv od dugog iščekivanja, izgledao je kao da je zaboravio na božja obećanja. U koliko je na njih mislio, onda je maštao o čisto zemaljskom Mesiji, koji će uspostaviti zemaljsko židovsko kraljevstvo te kazniti one koji su ga tlačili i iskorištavali. Radilo se, dakle, o patvorenoj slici Mesije.

Oni koji su u izraelskom narodu sačuvali ispravnu sliku o Mesiji i gajili opravdanu nadu, koji su vjerovali u ona silna navještenja proroka, bijahu mali i neznatni ljudi, njih nekolicina. Bili su to betlehemski pastiri, koji »noćivahu pod vedrim nebom, bdijući nad stadom svojim« (Lk 2, 8). U taj broj valja ubrojiti i roditelje Ivana Krstitelja, koji »obje bijahu pravedni pred Bogom, jer su živjeli besprijekorno prema svim zapovijedima i odredbama Gospodnjim« (Lk 1,6). U broj onih koji su željno i iskreno očekivali Mesiju idu i starac Šimun i proročica Ana.

»Tada je živio u Jeruzalemu čovjek imenom Šimun. Bio je pravedan i pobožan i očekivao je utjehu Izraelovu. Imao je božansko nadahnuće. Njemu je Duh Sveti objavio da neće vidjeti smrti dok ne vidi Mesiju Gospodnjega« (Lk 2, 25-26). »Također tada bijaše proročica Ana, Fanuelova kći, iz plemena Aserova, u vrlo odmakloj dobi. Poslije svoga djevojaštva živjela je u braku sedam godina, zatim sama kao udovica do osamdeset i četvrte godine. Ona nije ostavljala hrama. Noću i danju služila je Bogu postom i molitvom« (Lk 2, 36-37).

Najodličniji pravednik i očekivalac Isusova rođenja bijaše njegov poočim sveti Josip »muž pravedan« (Mt 1, 19). Uz njega pak njegova prečista zaručnica Blažena Djevica Marija, Majka Božja. U njoj su se kao u Mesijinoj Majci na neki način usredotočile sve duhovne težnje čovječanstva.

Mariolog Stefano De Fiores misli da se u duhovnosti očekivanja Mesije shvaća kako ličnosti što ih Luka prikazuje u prva dva poglavlja Evanđelja (Elizabeta i Zajarija, Šimun i Ana, Marija i Josip) nisu bile iznimka u masi, nego predstavnici jednog sloja, koji je gledanjem na Mesiju tražio jedan savršeniji život. U tome sloju najodličnije mjesto zauzima Marija, u čijoj se duši nekako sažeo i zgusnuo duh Jahvinih siromaha: *anawim.* To su bili u Starom zavjetu oni, koji su sve očekivali od Gospodara; oni koji su se s radosnim pouzdanjem predavali Bogu.

Njihovo držanje izriču ovi starozavjetni tekstovi:

»Ja znadem, moć je tvoja bezgranična: što god naumiš, to izvesti možeš« (Job 42, 2).

»Jadnik vapi, a Jahve ga čuje, izbavlja ga svih tjeskoba. Anđeo Jahvin tabor podiže oko njegovih štovalaca da ih spasi« (Ps 34, 7-8).

»Ne daj da jadnik otiđe postiđen: Neka siromah i ubog hvale ime tvoje!« (Ps 74, 21).

Čitav 131. Psalam, hodočasnička Davidova Pjesma izriče djetinji pokoj u Bogu.«

»O Jahve, ne gordi se moje srce
niti se oči uznose.
Ne idem za stvarima velikim
ni za čudima što su iznad mene.
Ne, ja sam se smirio,
i upokojio dušu svoju;
kao dojenče na grudima majke,
kao dojenče duša je moja u meni.
U Jahvu se, Izraele, uzdaj
od sada dovijeka.«

»Sine moj, budi krotak u poslu svojem, i bit ćeš voljeniji nego onaj koji darove dijeli. Što si veći, to se većma ponizi, da nađeš milost u gospoda. Jer veliko je milosrđe božje, i poniznima otkriva tajnu svoju. Iako je velika moć u Gospoda, on prima počast poniznih« (Sirah 3, 17-20).

Jahvini siromasi su onaj vječni Izrael što je trajno živio od molitve i očekivanja. Oni koji su očekivali spasenje od Jahvina sluge, Čovjeka boli, koji će mnogo trpjeti. Oni su predstavljali religioznu elitu, u kojoj se usredotočila biblijska duhovnost »ostatka Izraelova«, onih koji su preživjeli babilonsko sužanjstvo i vratili se natrag u domovinu. Oni su posjedovali ono neophodno držanje što je potrebno da bi se moglo ući u kraljevstvo nebesko, a to je ono »biti siromah u duhu«.

Njihov je najodličniji predstavnik bila Marija, Isusova Majka. Ona nije težila za nekom važnom ulogom u životu, ona je imala samo jednu želju: živjeti kao »Gospodinova službenica« (Lk 1, 38). Ona nije bila bučna, nego je u šutnji i zaboravu od ljudi nastojala živjeti u potpunoj ovisnosti od Božje volje, od onoga što Bog hoće. Na njezinu malenkost i poniznost Gospodin je pogledao i učinio joj velike stvari. Ona je postala Mesijina roditeljka. U njezinom je krilu po Duhu Svetom bog izveo veliko djelo utjelovljenja, što je držalo u napetosti nebo i zemlju – kako je to pisao Bossuet.

Nadošla je ona »punina vremena«, a devet mjeseci kasnije, kad je posvuda vladala tišina, Vječna Riječ, utjelovljena u Mariji, pojavila se u pravom čovječjem liku među nama. Isus se rodio u Betlehemu Judinu, u jednoj običnoj staji, a Majka ga je povila u pelenice i položila u jasle. Najveće rođenje na našem planetu zbilo se u najvećem siromaštvu, u krajnjoj poniznosti, bez zemaljskoga sjaja i raskošja. Tako je dolikovalo onome, koji iako bogat postade siromah, da svojim siromaštvom nas neizrecivo obogati.

Iskustvo Krista, utjelovljene Božje Riječi

Naša vjera u Isusa Krista počiva na Božjoj riječi, koju nam prenosi i tumači Crkva. No tu vjeru veoma podržava i potiče duboko nadnaravno iskustvo pojedinih kršćana, oso-

bito velekih svetaca i duhovnih osoba. Bilo bi veoma zanimljivo upoznati duhovno iskustvo onih, koji su u božićnoj noći bili najbliži Isusu Kristu, Marije i Josipa. Kako Sveto pismo o tome samo škrto kaže: »Dok su (Josip i Marija) tu (u Betlehemu) bili, njoj dođe vrijeme da rodi. I rodi sina svoga, prvorođenca, te ga povije u pelenice i položi u jasle, jer u gostionici nije bilo mjesta za njih« (Lk 2, 6-7), možemo jedino nagađati što su oni te noći doživjeli. Što se tiče Marijina raspoloženja, može nam pomoći njezin »Magnificat«. Nešto od raspoloženja izrečena u tom njezinu hvalospjevu bilo je, sigurno, i u božićnoj noći. Te svete noći klicao je njezin duh od radosti u Bogu, njezinu Spasitelju, koga je mogla vidjeti svojim očima. Sve ono što osjeća majčino srce kad ugleda vlastito čedo, osjećala je i Marija, ali i nešto još više. To dijete je i Bog njezin Spasitelj. Ona, neznatna njegova službenica, postala je njegova Majka. Nju neznatnu on je uzvisio na dostojanstvo Bogomoljke.

Kako su doživljavali otajstvo utjelovljenja i rođenja Isusa Krista govore spisi mnogih svetaca. U toj stvari poznato nam je njihovo duhovno iskustvo, koje i nama može biti od koristi kao poticaj i uzor. Ovdje želim navesti samo iskustvo sv. Marije Margarete Alacoque, za koju benediktanac Ph. Jobert iz Solesmesa tvrdi da je upadan primjer kako su sveci bili Božji odgovor na potrebe njihova vremena. Stoljeće svete Margarete Marije Alacoque bilo je stoljeće janzenizma, koji je čovjekove odnose s Bogom svodio na proračunanu, strogo omeđenu i neumoljivu pravdu. Pred takvim sustavom Margareta Alacoque bijaše glasnica Kristova beskonačnog milosrđa. I mi još i danas tri stoljeća kasnije možemo cijeniti beskrajno dobročinstvo objave u Paray-le Monialu: Srce Isusovo je slavilo ondje pobjedu nad janzenizmom, smrtnim neprijateljem ljubavi. Ta objava čuva još uvijek svoju aktualnost, jer svi smo mi potrebni da čujemo da nam Krist kaže do koje nas je točke ljubio. O toj ljubavi govori i činjenica, da za njega nije bilo mjesta u ljudskom stanu, pa se morao roditi u staji, u stanu za životinje, u najvećem siromaštvu kao beskućnik.

Upoznajmo se, dakle, s duhovnim iskustvom svete Margarete Marije Alacoque o utjelovljenoj Božjoj Riječi. Ona je kao učiteljica novakinja u svojim takozvanim »adventskim izazovima« novakinjama predlagala da se sjedine s Djevicom

Marijom, »kako bi odale počast utjelovljenoj Riječi, onome Bogu koji je u njezinu krilu postao djetetom, klanjajući mu se i ljubeći ga s njome u tišini«; Margareta im je predlagala također vježbe poniznosti, »da bi počastile poništenje toga Srca što je vrijedno poklona«, »život zapuštenosti kojim ga je ljubav držala kao uništena, sakrivena i nepoznata svijetu«.

Njoj samoj je naš Gospodin jednom na Blagovijest rekao, da 24 put poklekne izgovarajući: »Riječ je tijelom postala, dođite poklonimo se!« Tu je vježbu od nje tražio, da bi počastila satove kojima je Gospodin dnevno boravio u djevičanskom krilu svoje svete Majke »te joj« obećao da oni koji budu vjerni takvoj vježbi neće umrijeti, a da ne prime plod njegova utjelovljenja po svetim sakramentima.«

Prije posljednje liturgijske obnove kod mise smo uvijek poklecali na riječi Nicejsko-carigradskog vjerovanja: »I utjelovio se po Duhu Svetom od Marije Djevice i postao čovjekom.« Danas je to zadržano još samo dva puta u godini: na Božić i na Blagovijest. Duhovno iskustvo svete Margarete uči nas u kojem duhu valja obavljati to poklecanje.

Za sv. Margaretu znamo također, da joj se Dijete Isus, dva puta ukazalo. Prvi put je to bilo jednom za vrijeme moljenja »Te Deum« – Tebe Boga hvalimo – u jutarnjoj na blagdan Gospina pohođenja, glavni blagdan redovničke zajednice, kojoj je svetica pripadala. Svetica to opisuje ovako: »Dok sam svoje ruke držala u rukavima, božansko je svjetlo padalo na lik malog djeteta.« Taj ju je prizor nagnao da usklikne: »Moj Gospodine i moj Bože, kojom si prekomjernom ljubavlju tako nisko spustio svoju beskonačnu veličinu?... Nisam dostojna da ti se približim, a još manje da te se dotaknem!«

Drugiput se sveta Djevica držeći svoga božanskoga Sina ukazala mističarki iz Paray-le-Moniela te joj ga položila na ruke. Pri tom joj je rekla: »Gle, to je onaj koji će te naučiti na ono što ti je činiti.« Očita aluzija na one riječi što ih je Marija izrekla slugama u Kani Galilejskoj: »Što vam god rekne, učinite!« (Iv 2, 5).

Sv. Margareta Alacoque jednog se Božića raspjevala, pa sama sastavila pjesmu u čast Božanskog Djetešca, koga je nazvala »poupon d'amour« – Djetešce ljubavi. Njezina pjesma glasi ovako:

»On je ostavio slavu
Da bi osvojio naša srca...
Jer je postao djetetom,
Triumfirat će.«

Ova zadnja dva stiha u francuskom glase:
»Puisq'uil s'est fait
enfant,
Il sera triomphant...«

»Ali ja čujem njegov plač
Zbog hladnoće
Što je nalazi u našim srcima.«

U francuskom:
»Mais je l'entends qu'il pleure
A cause des Froideurs
Qu'il trouve dans nos coeurs..«

Sv. Margareta, kao i tolike druge svete duše, nisu ostajale ni hladne ni ravnodušne pred novorođenim mladim Kraljem Isusom, nego su poput betlehemskih pastira žurno pohrlile k njemu, nalazeći ga »gdje leži u jaslama«, a uz njega »Mariju i Josipa« te skupa s njima »slavile i hvalile Boga za sve što su čule i vidjele« – što su razmatrajući Isusovo rođenje doživjele. To je putokaz i za nas. I mi smo pozvani da na jedan duhovan, upravo mističan način doživimo tajnu Isusova rođenja. Taj doživljaj mora biti ono najglavnije i najvažnije u slavljenju Božića.

Sveti Leon Veliki papa u svom prvom govoru o Gospodnjem rođenju ovako je kršćane pozivao i poticao na slavljenje Božića:

»Predragi, radujmo se, jer nam se danas rodio naš Spasitelj. I ne smijemo biti žalosni danas kad slavimo rođendan Života. Gospodin je uništio strah od smrti i obradovao nas obećanjem da će nam dati vječni život.

I nek se nitko ne izvlači od ove radosti. Svi imamo jedan jedini razlog općeg veselja: naš je Gospodin uništio grijeh i smrt i kao što nikoga nije našao bez grijeha, tako je došao da nas sve spasi. Nek se raduje pravednik, jer se približuje pobjedi, nek se veseli i grešnik, jer je pozvan na oproštenje. Nek kliče od radosti i nekršteni jer je pozvan na život.

Kad se ispunilo vrijeme koje je odredila nedokučiva i duboka Božja Providnost, Božji je Sin preuzeo na se ljudsku narav, da ju izmiri s njezinim Stvoriteljem. Tako je đavao, uzročnik smrti, svladan od one iste naravi koju je sam prije svladao.

Kad se Gospodin Isus rodio, anđeli su veselo pjevali Slava Bogu na visini i navijestili na zemlji mir ljudima dobre volje. Vidjeli su da je nebeski Jeruzalem sagrađen od svih naroda svijeta. Koliko li se moraju radovati ljudi tome neizrecivom djelu Božje dobrote, kad mu se toliko vesele i nebeski anđeli?

Predragi, zahvalimo stoga Bogu Ocu po njegovu Sinu u Duhu Svetome, koji nam se smilovao radi svoje velike ljubavi kojom nas je ljubio, i jer smo po grijehu bili mrtvi, oživio nas je po Kristu da po njemu budemo novo stvorenje i novo njegovo djelo. Stoga svucimo staroga čovjeka s njegovim djelima i odrecimo se putenosti, kad smo već postali dionici Kristova rođenja.

Kršćanine, upoznaj svoje dostojanstvo i kad si postao dionik božanske naravi nemoj se grešnim životom vraćati na prijašnju podlost. Sjeti se koje li si glave i kojeg li si tijela ud! Ne zaboravi da si izbavljen od vlasti tmina i prenesen u divno Božje kraljevstvo.

Po sakramentu krštenja postao si hramom Duha Svetoga. Nemoj toga svog Gosta istjerati iz svoga srca zlim djelima i nemoj se ponovo predati u službu vraga, jer te je Krist skupo platio, platio te svojom svetom krvlju.«

Duh Sveti, slatki gost naše duše, ako ga u pomoć zazovemo, nadahnut će i nama danas spasonosne misli, prosvijetlit će nas da bolje i dublje upoznamo božično otajstvo. Po njemu je Riječ Božja tijelom postala. Po njemu će ta Riječ u našem srcu zasjati i prosvijetliti nas novim sjajem, obasuti nas novim životom, za koji u božično doba ovako molimo: »Svemogući vječni Bože, po svome si nas Jedinorođencu učinio novim stvorenjem. Daj da se tvojom milošću nađemo u njemu, Kristu Isusu, u kojem je naša narav zauvijek s tobom!«

Djevičanstvo Isusove Majke

Svetkovina Božića krasna je prilika, da što dublje ulazimo u tajne naše vjere, koje su među sobom usko i organski povezane te jedna drugu osvjetljuju. Iskorišćujući tu priliku želimo se udupsti u tajnu Marijina djevičanstva, no ne odijeljeno od njezina odnosa s Kristom, nego u povezanosti s njime, svijesni da u kršćanstvu sve mora biti povezano s Kristom; štoviše, ta povezanost sačinjava temeljni stav kršćanina. »Na temelju iskustva svetaca i duhovnih pisaca pobožnost prema Mariji – mogli bismo dodati i govor o Mariji – ne sačinjava neki drugi duhovni život, nego samo novi način života u Bogu, jer Marijino kraljevstvo, doista nije oprečno Isusovu, nego naprotiv njemu posvema podređeno – kako tu uči sv. Luj di Montfort u svojoj Rapsravi o pravoj pobožnosti prema Mariji« (Stefano De Fiores).

1) *Svetopisamski temelji:* Želimo li biblijski utemeljiti istinu o Marijinu djevičanstvu, onda prije svega moramo utvrditi činjenicu, da Evanđelja Isusova djetinjstva: Matejevo i Lukino u prvi plan postavljaju kristološku problematiku. Ona žele odgovoriti na pitanja o podrijetlu Isusa Krista, pokazujući kako on bijaše Mesija i Sin Božji ne tek od svoga krštenja u Jordanu, nego odmah od početka. Stoga se i Matej (1, 18-25) i Luka (1, 26-38), iako u različitom književnom obliku i teološkom gledanju, podudaraju u tvrdnji Isusova djevičanskog začeća snagom Duha Svetoga, isključujući udio ljudskog oca. Isus ima samo jednog oca, Boga Oca. Sv. Josip nije njegov tjelesni otac, nego samo zakonski, pred zakonom, dakako sa svim pravima i dužnostima oca prema sinu.

Tumači Svetog pisma nazrijevaju Marijino djevičanstvo i u ovom tekstu iz Proslova Evanđelja sv. Ivana: »A svima koji ga primiše dade vlast da postanu djeca Božja: onima koji vjeruju u njegovo ime: koji nisu rođeni ni od krvi, ni od volje tjelesne, ni od volje muževlje, nego od Boga. I Riječ tijelom postala i nastanila se među nama« (1, 12-14). Tu bi se radilo o djevičanskom rođenju Krista. Marija je novi šator, u kojem je Bog udario svoje prebivalište među nama.

2) *Sveti Oci:* Vječno Marijino djevičanstvo moralo je pronaći u nauci Crkve svoj ispravan izražaj između dviju stranputica. Bila bi zabluda predložiti ga kao zaključak manihejskih tvrdnja o unutarnjoj izopačenosti braka. Protivnik manihejaca, a naslućujući poguban utjecaj njihovih ideja kod nekih pretjeranih promicatelja kršćanskoga ascetizma, Helvidije, vodeći se svojim žarom htio je svojim protivnicima unaprijed istrgnuti tu izliku. Boreći se žestoko protiv manihejaca, on se odmah latio evanđeoskih tekstova, koji govore o Gospodinovoj braći, a što u palestinskom jeziku označuje Isusove rođake, bratiće, a ne samo braću, pa je odmah postavio Mariju kao uzor majki brojnih obitelji. Tko je imao pravo? – Niti manihejci, niti ovi njihovi neobuzdani protivnici. Činjenica se Marijina djevičanstva morala jasno razlučiti od svake lažne motivacije. A to je kršćanska savjest na čelu sa svetim Jeronimom, Ambrozijem i Augustinom brzo shvatila.

Još delikatnije bijaše pitanje o Marijinu djevičanstvu u porodu, dakle, ne samo u začeću Isusa i poslije Isusova rođenja, što se svetopisamski dade lakše utvrditi. Doketi, za koje Krist imadijaše samo prividno tijelo, a što je posve krivo, nastojali su tu nauku odmah prenijeti i na mariologiju, naročito na Isusovo rođenje. Protiv njih je oštro ustao Tertulijan, a kasnije i sveti Jeronim – onaj samo u pravom dijelu svoje spisateljske karijere – pa su s pretjeranim realizmom govorili o Kristovu rođenju i time se ogriješili o Marijino djevičanstvo u porodu. Valja priznati da i njie bilo lako povezati dva zahtjeva vjere: cjelovito, fizičko i tjelesno Marijino majčinstvo te cjelovito fizičko i tjelesno njezino djevičanstvo. I tu je istinu valjalo osloboditi od neispravnih načela, u koja su ju neki zapleli. To je učinio sv. Ambrozije. On je Marijino djevičanstvo u porodu ovako shvatio: Kristovo rođenje nije bilo fantastično, prividno, nego stvarno; no nije bilo ni redovito, nego čudesno. I on povlači jasnu liniju između onoga što je u tome porodu bilo naravno, a što opet nadnaravno. Evo njegovih doslovnih riječi: »U Kristu ćeš mnogo toga naći što je po naravi i što nadilazi narav. Uvjetovanošću tijela bio je u utrobi, rodio se, sisao, bio položen u jasle, no iznad uvjetovanosti Djevica je začela, Djevica je rodila, da povjeruješ kako je Bog bio onaj koji je obnavljao narav, a čovjek onaj koji se po naravi rodio od čovjeka.«

Mariolog Laurentin to lijepo tumači: »Bog utjelovivši se nije dokinuo tijelo, nego mu je dao zalog njegove eshatolo-

ške obnove. I tako je Marija bila oslobođena od ropstva u knjizi Postanka izrečena, da će, naime, žena u boli rađati djecu (usp. Post 3, 16), a njezino će djevičanstvo ostati netaknuto. Rezultat toga otkrića je ispravno shvaćanje onoga što je ńovo stvorenjè obećano od proroka i ńovo rođenjè, koje ga svečano otkriva. Kristovo je rođenje ponavljanje i očitovanje vječnoga rođenja, uzor i zalog krsnog rođenja te sudioništvo u uvjetovanosti tih dvaju rođenja, kojima je kozmički znak.«

3) *Crkveno učiteljstvo:* Brojna vjerovanja ili simboli vjere, počevši od apostolskoga, u kojima su sažete glavne istine naše vjere, sadrže i članak: »Rođen od Duha Svetoga i Djevice Marije« ili »Začet po Duhu Svetom, rođen od Djevice Marije.« Štoviše, takozvani drugi simbol vjere sv. Epifanija tumači i proširuje prethodnu tvrdnju ovako: »Utjelovio se, to jest na savršen način rodio od Svete Marije, vazda Djevice, od Duha Svetoga.« I sabori idu putevima simbola vjere, dok nije na Lateranskom saboru g. 649., koji je praktički postao opći, jer su ga prihvatile Crkve, Papa Martin I. svojim ugledom definirao istinu o Marijinu vječnom djevičanstvu. Treći kanon toga sabora izričito osuđuje onog tko ne bi »prema svetim Ocima ispovijedao, da je sveta Marija, uvijek djevica, jer je u istinskom i vlastitom smislu začela od Duha Svetoga, bez ljudskog sjemena, Boga Riječ: i rodila ga bez kvarljivosti, ostajući netaknuta djevica i poslije poroda.«

U naše dane u obranu Marijina djevičanstva jasno je nastupila Kardinalska komisija, koja je imala ispitati »Holandski katekizam«. Ta je komisija tražila, da se u Katekizmu »otvoreno objavi, da je presveta Majka utjelovljene Riječi uvijek uživala čast djevičanstva i da se jasno potvrdi sama činjenica Isusova djevičanskog začeća.«

Isto je učinio, iste 1968. godine i papa Pavao VI., koji je u »Vjerovanje Božjega naroda« stavio ovaj članak: »Mi vjerujemo da je Marija, Majka utjelovljene Riječi, našeg Boga i Spasitelja Isusa Krista, ostala vazda djevica.«

Glas duhovnih pastira i teologa: »Iz ispitivanja obrazaca vjere, iz definicija sabora, iz nauka Otaca, iz zahvata Papâ proizlazi neopoziva vjera Crkve u Marijino vječno djevičanstvo. Radi se o istini, koju je Crkva stekla i mirno posjedovala, kako to tvrdi Galot, nakon ispitivanja o Predaji« – piše Stefano De Fiores.

Već je sv. Ignacije Antiohijski na početku II. stoljeća protiv tadašnjih zabluda gnostika i judiazanata u Pismu Efežanima ovako pisao o jedinoj vjeri u koju kršćani moraju biti čvrsto uvjereni: »Knezu ovoga svijeta ostalo je sakriveno Marijino djevičanstvo i njezin porod, kao i Gospodinova smrt: tri glasne tajne koje su se ispunile u šutnji Boga.« Tom i sličnim izrekama sv. Ignacije naučava ne samo Marijino stvarno majčinstvo protiv doketâ, djevičanstvo protiv judazizanata, nego postavlja i povijesni početak mudrome Božjemu planu za obnovu ljudskoga roda, »za početak jednog boljeg svijeta« – kako je to preko natpisa na Gospinu svetištu na Trškom vrhu izrazila vjera našega naroda.

Sv. Justin († 165) u »Dialogu sa Židovom Trifonom« odbacuje poteškoću, da bi se Marijino djevičansko materinstvo temeljilo na mitu i tvrdi da je Marija kao »djevica« začela snagom Duha Svetoga nakon što je s vjerom i radošću primila anđelov navještaj.

Nasuprot brojnim krivovjercima, osobito doketama i valentiniancima, koji su nijekali djevičansko začeće, tvrdeći da se Isus rodio kao i svako drugo ljudsko dijete iz braka Marije i Josipa, tako su izričito naučavali ebioniti, Cerint i Karpokrat, sv. Irenej biskup iz Liona († 202) uklapa Mariju majku i djevicu u veličanstveni Božji plan spasenja, koji osigurava i stvarno Kristovo čovještvo i u Marijinu djevičanstvu očitovanje njegova božanstva. Zato se taj prvi veliki teolog Crkve u svom djelu »Adversus haereses« (Protiv krivovjerjâ) poziva na Marijin djevičanski porod kao na znak spasenja.

On piše: »Bog je dakle postao čovjekom i Gospodin nas je osobno spasio, on koji je dao znak Djevice. Nije dakle ispravan prijevod nekih prevodilaca, koji se ovako usuđuju prevoditi Pismo: 'Evo mlada će nositi u krilu i poroditi sina – kako su prevodili Teodocion iz Efeza i Akvila iz Ponta, obojica židovi prozeliti – koje slijede ebioniti, a koji tvrde da se Isus rodio od Josipa rušeći na taj način, koliko stoji do njih, tako veliki Božji plan i ništeći svjedočanstvo Prorokâ, koje je djelo Božje.«

Pojam koji je upotrebljavao već sv. Ignacije Antiohijski, da bi prikazao Marijino djevičanstvo i njezin porod, jest pojam »tajne«. Tu se radi o jednoj od mnogih tajna nadnaravnoga reda, za koju znamo samo iz objave. Perspektivu tajne, naznačenu već u kršćanskoj starini valja da prihvatimo i mi

danas. To je jedino ispravan stav da bismo mogli razumjeti stvarnost djevičanske Bogomajke Marije, misli Hans Urs von Balthasar. On tu tajnu naziva »javna i sveta tajna« te upozoruje, »da se čisto razumska srdžba pred Marijinom tajnom mora svaki put rasplinuti u jednoj vrsti jednostavnog promatranja, a pobožna rječitost mora zamuknuti pred jednostavnošću Gospodinove službenice.

Služi na čast suvremenoj kršćanskoj teologiji što je znala odlučno ustati na obranu Marijina djevičanstva protiv glasova koji su ga ili prešućivali kao famozni »Holandski katekizam« ili koji su ga otvoreno stavljali u pitanje i osporavali. Među velike branitelje Marijina djevičanstva valja ubrojiti i glasovitoga protestantskog teologa Karla Bartha († 1968), koji je reagirajući na liberalnu teologiju odvažno zastupao »tajnu« i »čudo« začeća Isusa Krista po Duhu Svetom ili njegova rođenja od Marije Djevice. Isključujući čisto biološko-naravne pretpostavke i navieštajući božanski zahvat djevičansko začeće uzdiže darovanost spasenja, koje je dar »agape« čiste i nesebične božje ljubavi isključujući ljudski »eros«, u koji se vrlo lako uključuje ljubav s požudom.

Iz protestanstkog tabora spomenimo još jednog odlučnog braniča Marijina djevičanstva. To je biskup H. Asmusen, koji odlučno zastupa mišljenje da je Isusovo rođenje od Djevice bitni uvjet pripadnosti Crkvi i postizavanja spasenja. On doslovno kaže: »Gdje nedostaje ta ispovijest, nema ni prave Crkve, nego samo kršćanstvo. Hvaliti Marijino djevičanstvo znači hvaliti također naše spasenje. Bez Marijina djevičanstva nema spasnja.

Iz katoličkog tabora odlučno su ustali na obranu Marijina djevičanstva naš zemljak Karlo Balić, zatim isusovac José de Aldam, Jean Galiot, DI, René Laurention, Josef Ratzinger, A. Manaranche, L. Scheffczyk, Hans Urs von Balthasar i neki drugi.

Stefano de Fiores, monfortanac, o Marijinu djevičanstvu ovako piše: »Tko s vjerom pristupa tajni Marijine djevičanske cjelovitosti i netaknutosti, pronaći će da je ona rječit znak koji se dobro uklapa u božansku logiku spasenja i govori kršćanima našeg vremena.

Marijino je djevičanstvo znak snažnog Božjeg očitovanja u našoj povijesti, što nadilazi starozavjetna očitovanja nad

neplodnošću nekih žena: tu je jedan novi početak, novo stvorenje koje se podiže s Kristom, začetnikom novih vremena.

Ono je znak transcendentne jedinstvenosti Marijina Sina. Zakonita i dobrotvorna težnja osvijetliti čisto ljudsko Isusovo lice ne smije ipak zaboraviti da on nije samo čovjek među ljudima, nego i Bog s nama – Emanuel. On je došao da bi uzdigao čovječanstvo na božansko posinstvo: a to je meta što nadilazi ljudske mogućnosti. Djevičansko začeće osvjetljuje ono načelo što su ga toliko naglašavali sveti Oci: utjelovljenje se ostvarilo prema naravi, no u nekim vidovima nadilazi narav. Inicijativa je na strani Boga, a ne čovjeka, uvlačeći ipak u Mariju cijelo čovječanstvo.

Marijino je djevičanstvo znak posvemašnje i konačne posvete Bogu. Dojam da djevičansko začeće čini Krista manje ljudskim duguje se lažnom poimanju djevičanstva kao nečeg, u čemu nema ljubavi, raspoloživoti i darivanja. Osim toga odsutnost fizičkog ljudskog oca ne nanosi nikakvu štetu potpunoj ljudskosti Marijina Sina, jer se na njegovim počecima nalazi nazočna sa svom svojom uzvišenom moći snaga Duha Svetoga.

Marijino je djevičanstvo napokon znak božanske logike, koja odabire siromaštvo, slabost, ono što je prezreno od svijeta, da bi se postidjeli oni moćni.«

Kad je Sveti Otac Ivan Pavao II. na svojim putovanjima po Latinskoj Americi i Africi govorio masama »campesionosa« – seljaka, barakašima u takozvanim »favellas« ili onom mnoštvu malih ljudi iz afričkih prašuma što uživa veoma nizak standard života, onda je govorio ne samo o potrebi i dužnosti razvoja zemalja trećega svijeta, o obvezi bogatih naroda, država i pojedinaca, da pomažu siromasima, nego i o blaženstvu siromaštva, kojemu je kako smo čuli Marijino djevičanstvo jedan znak, a pogotovo čitava božićna tajna u betlehemskoj štalici. A, M. Canopi lijepo piše: »Izabrati djevičanstvo za jednu hebrejsku ženu bijaše najbesmislenije što bi mogla učiniti, jer je tako u samoj sebi mogla zaustaviti veliku trku pokoljenja iz kojih je imao izaći Mesija. A to je opet značilo isključiti se iz nade koja je prožimala izabrani narod i tjerala ga prema punini vremenâ. No u Mariji je ono što izgleda apsurdno naprotiv pravi misterij iznimnog preoda-

branja; znak iznimne blizine Bogu, koji je više utkiva u plan spasenja...

Izabirući djevičanstvo ona izabire krajnje siromaštvo, uništenje ili korjenito lišavanje osobe, uvjete nemoći, praznine i osamljenosti, koja mora postati raspoloživost, pouzdano predanje Bogu, očekivanje njegove punine.«

I tako Marija i u tom pogledu postaje tip uzor savršene kršćanke, potpunog nasljedovanja onoga Krista, koji iako »božanske naravi, nije se ljubomorno držao svoje jednakosti s Bogom, nego se nje lišio uzevši narav sluge...« (Fil 2, 6-7). Marija vazda Djevica svojim djevičanstvom poziva nas da poput nje proživljujemo u punini naše vlastito posvećenje, učinjeno već u krštenju, naše svijesno opredjeljenje za Boga, te da više proniknemo u spoznaju Isusa Krista našega Spasitelja i prijatelja. Stoga u potpunoj suglasnosti s cijelokupnom kršćanskom predajom prihvaćamo i mi tajnu Marijina djevičanstva te ponavljamo sa sv. Bazilijem Velikim, jednim od odličnih predstavnika te časne predaje: »Mi, Kristovi prijatelji, ne podnašamo da slušamo kako je Roditeljka boga prestala biti djevica.« Ona to nije nikad prestala biti i zato je pravo i spasonosno da je štujemo kao vazda Djevicu.

Očinstvo sv. Josipa

U Matejevu izvještaju o Isusovu rođenju kao i u Lukinu uz Isusa i Mariju spominje se i sv. Josip. Sv. Matej piše: »S rođenjem Isusa Krista bilo je ovako: Njegova majka Marija bijaše zaručena s Josipom... I ona, a da se nije s njom sastao, rodi sina, komu on nadjenu ime Isus« (1, 18 i 25). Sv. Luka piše: »... Josip, jer bijaše iz Davidove kuće i obitelji, uziđe sa svojom ženom Marijom, koja bijaše trudna, iz Galileje, iz grada Nazareta, u Judeju, u Davidov grad zvani Betlehem, da se upiše. Dok su tu bili, njoj dođe vrijeme da rodi. I rodi sina svoga, prvorođenca, te ga povije u pelenice i položi u jasle, jer u gostionici nije bilo mjesta za njih« (2, 4-7). Opisujući dalje pohod pastira sv. Luka piše: »Odu žurno i nađu Mariju i Josipa s Djetešcem gdje leži u jaslama« (2, 16).Opravdano je stoga danas progovoriti i o sv. Josipu, koji je kako to lijepo piše cistercit Josip i Bernard Martelet u svojoj divnoj knjizi »Joseph de Nazareth. L'home de confiance« (Josip iz Nazareta. Čovjek povjerenja), bio stavljen u centar povijesti, ne doduše sâm po sebi, nego po svojoj povezanosti s Marijom, kojoj bijaše muž i s Isusom, kome pred Zakonom bijaše otac. Nebesko Trojstvo sačinjavaju tri božanske osobe: Otac, Sin i Duh Sveti. Zemaljsko trojstvo sačinjavaju jedna božanska i dvije ljudske osobe: Isus i Marija i Josip. To trojstvo naročito nam je blisko i drago baš u božićnom otajstvu, u tajanstvenosti betlehemske stajice. Kršćanska nam je umjetnost dočarala ga na tolikim slikama, a običaj pravljenja jaslica, koji potječe od velikog Isusova ljubitelja sv. Franje, isto tako u tolikim jaslicama, od onih najvećeg umjetničkog dometa pa do onih jednostavnih u kućama siromaha, ali koje je gradila ljubav i pobožnost prema Isusovu rođenju.

Spomenuti Bernard Martelet piše: »Budući da je sve stvoreno po Kristu (usp. Kol 1, 16), on je završni svodni kamen čitavog svemira. On je središnja točka na kojoj sve počiva i prema kojoj sve teži: prošlost, sadašnjost i budućnost. Dolazak Božjega Sina na našu zemlju temeljni je događaj povijesti, njezina polazna i dolazna točka. To nam sv. Ivan ovako tumači: 'Bog je tako ljubio svijet da je dao svoga jedinorođenog Sina' (Iv 3, 16). Za ostvarenje toga velikog nauma ljubavi Bog se želi poslužiti Marijom i Josipom ne kao jednostavnim pojavama, nego kao svijesnim svjedocima te u isto vrijeme odgovornim i slobodnim čimbenicima.

Dakle, može se tvrditi da se Marija i Josip stvarno nalaze, svako je na svoj način u središtu povijesti spasenja. Jedno i drugo su neraskidivo vezani uz dolazak Božjega Sina među nas...« Te dvije ljudske osobe tako su blize onome koji je »svijetlo svijeta« (Iv 8, 12), da postoji riziko te ih uopće ne zamijetimo. Gospodin, koji si je pripravio šator da bi mogao stanovati među ljudima, koji je došao u tišini i noći da ne smeta nikoga, koji je zatražio samo gostoprimstvo u djevičanskom krilu te ljubav dvaju srdaca što se ljube, želi da ta dva srca ipak ne zaboravimo; da ne zaboravimo Izraelovu kćerku koja je iznijela na svjetlo dana Božjega Sina i Josipa, Davidova potomka i baštinika, koji je u svoju kuću primio i Božjega Sina i Božju Majku.

Revija »Presence Trinitaire« piše: »Djela su o sv. Josipu rijetka, vrijedna djela još rjeđa; rad oca Marteleta dolazi u dobar čas da ispuni prazninu.« Baš se i ne moramo u potpunosti složiti s tim sudom, no slažemo se s time, da je knjiga Bernarda Marteleta uspjela te vrijedna čitanja i meditiranja. Mi ćemo se prema toj knjizi udupsti u lik sv. Josipa u božićnoj noći.

Božić je blagdan svjetla i radosti. Iako se Isus rodio u noći, ta je noć puna nadnaravnoga svjetla, od kojeg se još i danas grijemo, od kojeg nam je u srcu tako toplo. Isusovo je rođenje, doista, »veliko veselje za sav narod« (Lk 2, 10), za sva ljudska srca, za sve duše, koje ga žele prihvatiti. Veselje za svako oko što je sposobno u nj se zagledati. Siromašna betlehemska špilja povećala se do te točke da je postala prava Noina lađa, u kojoj sve stvoreno pronalazi svoje mjesto. Silno se umnožio broj malih figura za jaslice, jer su maleni i odrasli, mladi i stari, bogati i siromašni, sveci i grešnici, skromni obrtnici i ljudi od kulture i visoke znanosti našli svoje mjesto uz Bogočovjeka, uz malog Božića.

Svatko od nas, ako samo želi, može naći mjesto uz Božansko Djetešce, svakoga od nas Marija i Josip kao dobrodošlog gosta primaju. Njih dvoje otvorivši samo posvema svoje srce Spasitelju, otvorili su ga i cijelom čovječanstvu. Primivši Mariju kao ženu, primivši je kao Mesijinu majku, majku onoga koji spasava svijet, Josip je slobodno i radosno primio sav svijet u svoju kuću.

U svim događajima koji okružuju Božić, Evanđelje ne spominje nijednu Marijinu ni Josipovu riječ. Pa ipak su oni koji preuzimaju svu inicijativu; dijete dopušta da ga oni polože u jasle, oni ga nose na prikazanje u hram, s njim bježe u Egipat.

Sv. Luka koji je kod opisivanja anđelova navještaja Mariji samo kratko natuknuo na osobu sv. Josipa, kod Isusova rođenja pokazuje kako on preuzima inicijativu za put u Betlehem, kako postupa kao glava obitelji. Doduše ništa nam nije rekao o samome putu, o Marijinim i Josipovim čuvstvima u očekivanju Isusova rođenja. No tko bi i mogao izreći čudesnu Marijinu šutljivost pred nevidljivim Svjetlom koje se zaodjenulo njezinim tijelom, a koje ona još ne poznaje. Tko bi isto tako mogao izreći srdačnu Josipovu šutnju pred onim koga je Otac odabrao i njemu povjerio? To je za Mariju i Josipa iskustvo čiste vjere, jer na ljudsku govoreći ništa im se neobična na vani ne očituje.

Prema Marteletu sv. Luka u svome izvještaju stavlja na vidjelo važnu činjenicu Josipove vjere. On je potpuno svjestan koraka što ga poduzima kao i posljedica što će iz njega proisteći, koraka svoga puta iz Nazareta u Betlehem. Josip više nema nikakvih sumnja da je dijete što će ga Marija roditi obećani Mesija. On se podvrgava nalogu građanske vlasti koja je tada vladala svijetom, »da se provede popis pučanstva u svoj zemlji« (Lk 2, 1). Današnjim bi se jezikom reklo da novorođenom djetetu želi dati građanski status. Popis po sebi nije zahtijevao Marijinu nazočnost niti su svi Židovi išli na popis u krâj svojih predâ.

Za Josipa popis ne bijaše samo čin podložnosti jednoj tuđinskoj vlasti, nego sredstvo da za sebe i dijete ovjerovi opravdana prava naslovâ Davidovih sinova. Službeni dokumenti imaju veliku vrijednost svjedočanstva naročito u burnim vremenima. I doista nitko nikada Isusu neće nijekati pravo da se naziva Davidovim sinom. No nije nam poznato da li je Josip obavio čin popisa prije ili poslije Isusova rođenja.

Kako nam u izvješću sv. Luke ništa nije rečeno o putovanju iz Nazareta u Betlehem, onda možemo predpostavljati da se ono zbilo u kratkim predasima, da se Marija, koja je bila trudna, ne bi previše izmorila. No za nju umor i nije značio mnogo, jer je u svom krilu nosila onoga koji podržava sav svijet. Misao da će se njezin sin roditi u Betlehemu olakšavala joj je sve neugodnosti puta. Možemo si predočiti kako Marija sjedi na magarcu, iako o tome ništa izričito nije rečeno, jer se Josip sigurno pobrinuo za jahaću životinju onoj, koju je toliko volio. U tome je imao odličnog prethodnika u Mojsiju, za koga je zapisano: »Tako Mojsije posadi na magarca svoju ženu i sinove i ode u zemlju egipatsku« (UZL 4, 20).

Martelet misli, da nije dobro pretjerivati u izricanju suda o negostoljubivosti Betlehemaca. U ono malo svratišta što su ih imali zbog popisa pučanstva nagomilalo se mnoštvo svijeta, a nikoga nije bilo koji bi znao tko su te dvije osobe što traže smještaj. Radilo se, dakle, više o neznanju ili nemogućnosti nego o odbijanju. Sigurno je, da je Josip sve učinio što je bilo moguće da pronađe dolično mjesto za Majku i Di-

jete. No ne valja zaboraviti da je konačno sam Sin bio onaj koji je odabrao mjesto i čas svoga rođenja. Stoga bi se umjesto: »za njih se nije našlo mjesta«, možda bolje moglo prevesti: »Ne bijaše mjesta za njih.« Božji ukus i Božje misli nisu naš ukus i naše misli.

Martelet misli da je posve kratki tekst sv. Luke o samom Isusovu rođenju: »I rodi svoga sina prvorođenca« (2, 7) teološki veoma bogat. Isus je sin u punom smislu riječi. Isus je Marijin sin više nego ikoji drugi sin svoje majke. On je njezin prvorođenac, a što znači da nije najstariji od onih koji će poslije njega doći, nego »onaj pred kojim nema drugoga.« On je očev baštinik i onaj koji po hebrejskom pravu pripada Gospodinu. Jedini i uvijek prvorođeni sin.

Sv. Luka svojim opisom: »povi ga u pelenice i položi u jasle« (2, 7) stavlja nas u čuđenje. Riječ »jasle« jest jedina u njegovu opisu koja dopušta da si točno predočimo okvir u kojem se Isus rodio. Jasle uvijek predpostavljaju staju. Mi bismo vjerojatno poželjeli da se »Kralj slave«, onaj kome će Gospodin dati prijestolje njegova oca Davida i koji će kraljevati dovijeka, rodio u odličnijem ili čak u najraskošnijem stanu, koji će njega biti dostojan. No kao što njegove misli nisu naše misli, tako i njegov ukus nije naš ukus. To je jedno od drugoga udaljeno kao nebo od zemlje.

Riječiti sv. Bernard u jednome svome govoru na Božić ovako umuje: »Isus je imao u nebu na dohvatu bogatstva i slavu u neiscrpivom izobilju, no manjkalo mu je siromaštvo. Na zemlji naprotiv te robe ima obilno i preobilno, samo što joj ljudi ne poznaju vrijednost. Stoga je Božji Sin potaknut ljubavlju prema siromaštvu sišao s neba da bi ga dohvatio s nakanom da mu otkrije vrijednost poštovanjem prema njemu, što ga je on sâm imao. Uresi svoju kuću, o Sione, no uresi je poniznošću i siromaštvom. Marija mu je svjedok: njemu se sviđaju one pelenice, one su svila u koju želi biti povijen.«

Kad su pastiri došli u staju, »otkrili su Mariju, Josipa i novorođenče« (Lk 2, 16). Bilo je to otkriće, uistinu, različito za svaku osobu. Marija se spominje prva, jer se ukazala pastirima u sjaju i čari svoga majčinstva. No primio ih je i Josip i skupa s Marijom doveo do Isusa.

Marija i Josip ne moraju pastirima ništa tumačiti, jer oni su o svemu bili već obaviješteni od samih nebeskih anđela.

Oni samo skupa s pastirima dijele beskrajnu radost, jer su ti jednostavni i dobri ljudi našli sve onako kako im je unaprijed bilo naviješteno. Oni su odmah postali glasnici radosne vijesti te ljudima u Betlehemu pripovijedali o onome što su vidjeli i čuli. »A svi koji su slušali divili su se onome što su pastiri govorili« (Lk 2, 18). No više od sviju divili su se Marija i Josip, oni koji su bili najbliži i najintimniji velikoj i radosnoj tajni svete božićne noći. Stoga nam oni mogu biti vodič kako se valja diviti onome što danas slavimo.

26. prosinca

Sveti Stjepan, prvomučenik

Nakon silaska Duha Svetoga, apostoli ispunjeni ognjem Božjega Duha, počeše neustrašivo naviještati Evanđelje onima najbližima – Židovima. No to je, dok su još uvijek bili na vlasti oni koji su Isusa osudili na smrt i pogubili, bio pogibeljan izazov. U ljudskoj je povijesti bilo malo nepravednih sudaca koji su kasnije požalili nepravde nanesene nevinim žrtvama. Takvi su suci bili, zbilja, iznimka. Zato su i apostoli kao i njihov učitelj Isus Krist, poradi svoga propovijedanja brzo iskusili zatvor, batine, poniženja, nasilja, uz zabranu, »da o Isusovu imenu govore i uče« (Dj ap 4, 187). Tirani i nepravedni suci strašno se boje spomena na svoje žrtve, zato svim silama nastoje zatrti i ugušiti svaki spomen na njih. U tome su svi jednaki. No teško je ušutkati one, koji su za svoje uvjerenje i ideje pripravni na sve, pa i na smrt. Pa ako bi ih oni i ušutkali – kako kaže Isus – »kamenje će vikati« (Lk 19, 27). Istina i pravda ne da se ničim ušutkati. Ona će i pogažena i popljuvana glasno vapiti, a Bog će je čuti.

Prva kršćanska zajednica u Jeruzalemu, da bi mogla što bolje ostvarivati Gospodinovu zapovijed u bratskoj ljubavi, »držaše se zajedno i sve im bijaše zajedničko. Prodavali bi pokretna i nepokretna dobra i to bi dijelili svakom prema njegovoj potrebi.« (Dj ap 2, 44 45) Kako je broj članova zajednice sve više rastao, apostoli su brigu za materijalne potrebe zajednice povjerili đakonima. Bilo ih je na broju sedam, a među njima na prvom mjestu »Stjepan, čovjek pun vjere i Duha Svetoga« (Dj ap 6, 5). On se nije zadovoljio »službom za stolovima«, nego je »pun milosti i snage činio velike čudesne znakove na narodu« (6, 8). Kako njegovi protivnici »ne mogoše odoljeti mudrosti i Duhu kojim je govorio, podgovoriše neke ljude da izjave: 'Mi smo ga čuli gdje

govori pogrdne riječi protiv Mojsija i Boga'. Tako razdražiše i narod, i starješine, i književnike, zatim pristupiše k njemu, uhvatiše ga i izvedoše pred Veliko vijeće. Tu dovedoše lažne svjedoke koji izjaviše: 'Ovaj čovjek neprestano govori protiv ovog svetog mjesta i Zakona. Mi smo ga čuli gdje govori da će Isus, onaj Nazarećanin, razoriti ovo mjesto i promijeniti bogoslužje koje nam je predao Mojsije'. Nato svi koji su sjedili u Velikom vijeću upru pogled u Stjepana i opaze da mu je lice poput anđeoskoga« (6, 10-15).

Cijelo 7. poglavlje djela apostolskih opisuje opširno najprije Stjepanov govor pred Velikim vijećem, a zatim njegovu mučeničku smrt kamenovanjem. Stjepan je u svome govoru pod izlikom samoobrane više nastojao oko toga da prosvijetli duše svojih protivnika, progonitelja, sudaca i mučitelja. Najprije je sažeo povijest izabranog naroda od Abrahama do Salomona, a zatim se ovako izravno obratio svojim tužiteljima:

»Ljudi tvrde šije, neobrezanih srdaca i ušiju! Vi se uvijek opirete u Duhu Svetome! Kako očevi vaši tako i vi! Koga od proroka nisu progonili očevi vaši? Poubijali su one koji su unaprijed najavljivali dolazak Pravednika, koga vi sad već izdadoste i ubiste, vi baš koji ste primili Zakon preko anđela, ali ga niste obavljali« (Daj ap 7, 7, 51-53).

E, to za njih bijaše previše. Zato oni »kad to čuše, uskipje im bijes u srcima te počeše škripati zubima na njega. A on, pun Duha Svetoga, uprije pogled u nebo i vidje slavu Božju i Isusa gdje stoji Bogu s desne strane te reče: 'Evo, gledam otvorena nebesa i Sina Čovječjega gdje stoji Bogu s desne strane.' Nato oni podigoše silnu viku, začepiše uši te kao jedan jurnuše na njega. Izguraše ga van grada i kamenovaše. Svjedoci odložiše haljine svoje do nogu mladića koji se zvao Pavo. Dok su kamenovali Stjepana, on je ovako zazivao: 'Gospodine Isuse, primi moj duh!' Zatim kleče i viknu jakim glasom: 'Gospodine, ne uzmi im ovo za grijeh!' Kad to reče, usnu« (Dj ap 7, 54-60).

Nakon onoga što nam je sv. Luka u djelima apostolskim napisao o svetom Stjepanu posve je shvatljivo štovanje što ga taj svetac i prvomučenik u Crkvi uživa. Kad su godine 415. bile otkrivene njegove relikvije, to je u kršćanskom svijetu pobudilo veliko oduševljenje. A kad je nešto kasnije Paolo Orosio dio svečevih relikvija prenio na otok Minorku, otočani su upali u tako pretjerano oduševljenje, da su zaboravivši prvomučenikovu pouku o opraštanju neprijatelju načinili nasilje nad židovskim doseljenicima. Hvale je vrijedno oduševljenje za svece, no ono će biti tim vrednije što više bude navodilo na nasljedovanje njihovih vrlina. A od svetog Stjepana imamo, doista, mnogo toga naučiti, posebno ljubav i praštanje prema neprijateljima, u čemu je tako bio sličan Božanskome Učitelju, koji je razapet na križ molio: »Oče, oprosti im ,jer ne znaju što čine!« (Lk 23, 34)

Blagdan sv. Stjepana slavio se oduvijek odmah po Božiću, jer je on bio prvi koji je za Gospodina dao krvno svjedočanstvo, stavši tako na čelo nebrojenih Kristovih svjedoka. On je kao i svi mučenici smrću posvjedočio za sigurnost vječnoga života. On ima pred drugim mučenicima prednost, o kojoj je već sv. Augustin ovako govorio: »Dok za druge mučenike samo teškom mukom možemo doći do Akta, da bismo ih čitali prigodom njihove svetkovine, mučeništvo se sv. Stjepana nalazi u jednoj kanonskoj knjizi koja sačinjava dio Svetog pisma.« Ta knjiga kaže čak i ovo: »A pobožni ljudi pogreboše Stjepana i prirediše za njim veliku žalost« (Dj ap 8, 2). Pobožnost, dakle, prema njemu nasta već kod same njegove sahrane.

Na blagdan sv. Stjepana g. 1979. papa Ivan Pavao II. ovako je prije anđeoskog pozdravljanja s prozora svoje radne sobe mnogobrojne vjernike na trgu svetog Petra nagovorio:

1. »Danas, na drugi dan božićne osmine, u radost Božića uklapa se svjedočanstvo prvomučenika svetog Stjepana. I zbog toga se danas naša misao i naše srce obraća svima onima, koji svoje svjedočenje za Krista iskupljuju trpljenjem, kamenovanjem, progonstvom. Neka se uvijek sjećaju da ostaju u samome srcu tajne Božića, onako kako i sv. Stjepan prvomučenik, koga Crkva već stoljećima u božićnoj osmini časti. Neka znaju stoga svi oni koji trpe i podnose progonstva, da se nalaze u srcu Crkve, a zato neka posvjedoče riječi što ih danas izgovaram.«

2. »Želim isto tako da naša misao ovog dana prigrli sve one koji trpe glad, a ti na žalost u velikoj ljudskoj obitelji sačinjavaju milijunsko mnoštvo. Neka bog blagoslovi apostolsko služenje Majke Terezije iz Kalkute i njezine Kongregacije Misionarki ljubavi. Neka tajna Božjeg rođenja preobrazi u duboku radost njihov svakidašnji napor i njihovu službu de-

fektnima i onima koji umiru od gladi. Majka Terezija je posvetila u potpunom odricanju sebe, svoj život siromasima i zapuštenima, beskućnicima, slijepima, gubavima, napuštenoj djeci. Njezin život stalno je svjedočenje duboke ljubavi prema braći i plodan poticaj za istinsko ljudsko i društveno promaknuće.

Bilo sestre Majke Terezije, bilo toliko druge iz raznih Kongregacija znaju kolika je radost što se čuti u zaboravu na same sebe, da bi se mogli predati služenju drugih. Takva je radost uzvijek i nadasve svjedočanstvo Božića.«

3. »A sada ću pročitati odlomak jednog pisma, koje sam primio malo prije Božića, u kojem se opisuje dramatičan položaj izbjeglica iz Kampučije: 'Sveti Oče, jedan pothvat, jedno obećanje učinjeno samo prije nekoliko dana na kampučijskoj granici obvezuje nas da Vam upravimo ovaj zov. Govorim Vam o zaboravljenom narodu u jednom sablasnom logoru, što smo ga posve slučajno otkrili. Nismo vjerovali svojim očima 15. studenoga 1979., kilometar od kampučijske granice. Pred nama je logor s 235.000 osoba, stisnutih jednih uz druge, ljudskih ostataka, neishranjenih, kost i koža, na granici života. Ne opisujem Vam prizore ranjenih, sakatih, djece, sa strašnim ranama, u očima kojih nema više ni suza. Nikakva jauka ni zapomaganja, nego samo smrt i zapuštenost... Bili smo primljeni kao spasitelji, jedini reporteri od onog časa kad smo nabasali na taj logor. Samo 15. studenoga palo je među izbjeglice 86 topovskih metaka s udaljenosti od 125 kilometara... No što im možemo pružiti? Manjkaju i još uvijek nedostaju liječnici, bolničari, pomoć, a naročito lijekovi. Molili su nas da im šaljemo lijekove protiv malarije, vitamine, lijekove protiv dizenterije, protiv kolere, protiv tifusa. Logoru prijeti pošast kolere. malarija napada 90% tih ljudi. Recite to Papi!' – bile su posljednje riječi.

Ovaj današnji spomen neka bude odgovor na riječi toga pisma. Kad se, na ljudsku govoreći osjećamo nemoćni nasuprot tako okrutnim patnjama, onda se rađa tim veća zahvalnost prema ljudima, za koje su takve patnje izazov na akciju i napore, koji put nadljudske, što ih čine da bi ublažili udes onih najzapuštenijih.«

4. »Rođeni Krist govori nam svjedočanstvom svetog Stjepana. Raširimo svoja srca te u njih primimo sve boli i

patnje naše braće i sestara, da bi radost poradi božjeg rođenja bila istinska i dostojna tajne koju proživljavamo.

I to je iskrena želja koju upravljam i obnavljam svima vama, vašim obiteljima i osobama koje su vam drage, s naročitom mislju na one koji su bolesni.«

Blagdani svetaca krasna su prilika za naviještanje Kristove poruke, naročito nekih njezinih vidova. Govor Svetog Oca, koji smo naveli, dokaz i primjer je za to. Sv. Stjepan je bio mučenik i đakon. Zato je njegov blagdan uvijek prilika da se sjetimo dvostrukog svjedočenja: žrtvom i mukom te svjedočenja djelima ljubavi prema bližnjemu, o kojem nam govori Stjepanova đakonska služba.

I jedna propovijed svetog Fulgencija, Ruspijskog biskupa (467-532), koji se u Časoslovima čita baš na današnji dan, govori o tome svjedočenju ili oružju ljubavi. Čujmo nešto iz te lijepe starodnevne, ali vrlo rječite propovijedi!!!

»Jučer proslavismo vremeniti rođendan svetoga Kralja. Danas slavimo pobjedničko mučeništvo njegova vojnika.

Jučer kralj naš, odjeven u tjelesno ruho, iziđe iz dvorâ djevičanske utrobe da milostivo pohodi svijet. Danas vojnik iziđe iz šatora svoga tijela da se pobjednički preseli u nebo.

Previšnji kralj naš došao je doduše radi nas ponizan, ali nije mogao doći praznih ruku. Velike dare donije svojim vojnicima ne samo da ih nadari nego i da ih oduševi za borbu do pobjede. Donio je sa sobom dar ljubavi koja će ljude privesti sudioništvu u božanstvu.

Raspoklanjao je dare što ih je sa sobom donio, ali time nije sebe osiromašio, nego je čudesno obogatio siromaštinu svojih vjernih, a sam je ostao pun neiscrpljiva blaga.

Ljubav, dakle, što Krista svede na zemlju, podiže Stjepana sa zemlje u nebo. Ljubav kojom se najprije odlikovao Kralj susljedno je zablistala na vojniku.

Tako Stjepan-Krunoslav, da mu se okruni ime, imaše ljubav za oružje, i njome je u svemu pobjeđivao. Po ljubavi prema bogu nije ustuknuo pred pobješnjelim Židovima, po ljubavi prema bližnjemu molio je za one koji su ga kamenovali. S ljubavlju je pobijao zabludjele da se poprave; s ljubavlju je molio za one koji su ga kamenovali da ih ne stigne kazna.

Poduprt ljubavlju, pobijedio je bijesnoga i krvoločnoga Pavla i tako zaslužio da mu progonitelj na zemlji bude su-

dionikom na nebu. Ta sveta i neutrudiva ljubav hjtjede molitvom postići ono što propovijeđu nije mogla obraniti.

I evo, sada se Pavao zajedno sa Stjepanom raduje, sa Stjepanom uživa Kristovo svjetlo, sa Stjepanom kliče, sa Stjepanom kraljuje. Onamo kamo ga je Stjepan pretekao, ubijen njegovim kamenjem, za Stjepanom pođe i Pavao, potpomognut Stjepanovom molitvom.

To je, braćo, pravi život, jer tu se Pavao ne stidi poradi toga što je sudjelovao u ubojstvu Stjepanovu, nego si Stjepan čestita zbog Pavlova sudrugarstva – jer u obojici ljubav slavi slavlje. Ljubav je u Stjepanu pobijedila bijes Židova, ljubav je u Pavlu pokrila mnoštvo grijeha, ljubav je u obojici zavrijedila primiti u posjed kraljevstvo nebesko.

Ljubav je, dakle, izvor i početo svih dobara, izvrsna utvrda, put što vodi u nebo. Tko hodi u ljubavi, ne može zalutati, ne može se zastrašiti. Ona vodi, ona štiti, ona privodi.

Stoga, braćo budući da je Krist sazdao stube ljubavi po kojima se svaki kršćanin može uspeti na nebo, odvažno čuvajte čistu ljubav, uzajamno si je iskazujte te napredujući u njoj uzlazite.«

Molitva

Daj nam, Gospodine, nasljedovati što danas slavimo: da umijemo i neprijatelje ljubiti jer svetkujemo rođendan Prvomučenika Stjepana, koji je i za svoje progonitelje molio. Po Kristu Gospodinu našem. Amen.

Sveti Ruđer, biskup

Jedan je od razloga zašto želim pisati o ovome biskupu i taj što je njegovo ime nosio jedan veliki Hrvat, isusovac Ruđer Bošković, koji je kao veličina znanosti ušao u sveopću kulturu ne samo Evrope nego i cijeloga svijeta. On je na krštenju dobio ime Ruđer ili po dubrovačku Ruđo i tako ga je njegova majka, a pogotovo sestra Anica zvala i onda kad je već bio slavan. O tome svjedoče njezina ljupka pisma bratu

»padru Ruđi«. To je ime na našu obalu došlo iz susjedne prekomorske talijanske pokrajine Puglie, s kojom je Dubrovnik kao pomorska republika podržavao trajne veze.

Sveti Ruđer, koji je živio u XI. i u XII. stoljeći, bio je normanskoga podrijetla. Ime Ruđer postalo je slavno po normanskom vojskovođi Ruđeru di Altavilla, osvajaču Kalaorije i Sicilije te osnivaču normanskoga kraljevstva na jugu Italije. Njegov sin, Ruđer II., proširio je to kraljevstvo na čitav talijanski jug.

Sveti Ruđer je suvremenik osvajača Sicilije, a kao biskup Canne posvetio je ime Ruđer, od kojeg su se mnogi bojali, jer su ga nosili ratnici i osvajači, aureolom svetosti. Grad Canne u povijesti je poznat po velikoj bitki u kojoj je Hanibal hametice potukao Rimljane. Računa se, da je tada poginulo 60.000 vojnika. Taj je grad kasnije, kad ga je osvojio Kristov nauk postao sjedištem biskupije. Ruđer je u njemu u XII. stoljeću protiv svoje volje postao biskupom.

Kad je saznao da bi ga htjeli za biskupa bio je još mlad klerik. Prestrašio se te odgovorne službe te je pobjegao iz grada. Sakrio se u jednu pastirsku kolibu na obali Ofanta, no bio je otkriven te doveden gotovo na silu u Canne. Primivši biskupsko posvećenje sve je iznenadio. U mladoj dobi novoga biskupa nalazila se velika zrelost, a nadasve velika kršćanska ljubav. On je svoju biskupsku palaču pretvorio u gostinjac, u koji je primao i očinski se brinuo za bolesnike, nemoćnike, zapuštene. Bog je taj njegov karitativni rad blagoslovio karizmom čudesa. Pripisuju mu se mnoga čudesna ozdravljenja, među njima i ozdravljenje jednoga gluhonijemoga.

Sveti biskup, koji je sav bio samo ljubav i milosrđe, morao je doživjeti nasilje i mržnju. Doživio je da je svojim očima morao gledati razorenje njegova biskupskoga grada te progon svojih vjernika, koji su nasilno bili rastjerani na sve strane. To je nasilje g. 1083. naredio normanski vojvoda Roberto il Guiscardo, brat Ruđera d'Altavilla. Biskup Ruđer je poput proroka Jeremije morao plakati nad ruševinama svoga grada. Plakao je, ali se ipak nije dao pobijediti, nego je svoju pastirsku službu i dalje vjerno obavljao, te se latio ponovne izgradnje i obnove i duhovne i materijalne, tako da je zaslužio časni naslov »oca domovine«. Pun zasluga sveto je umro g. 1128.

Nakon njegove smrti grad Canne je išao prema svome nezaustavljivom zalazu. Tome su ne malo pridonijeli i iseljenici koji su napuštali svoj grad te selili u obližnju Barlettu, na obali Jadranskoga mora. Stoljeće i po kasnije iz katedrale u Canne uzete su relikvije sv. Ruđera te prenesene u Barlettu, u opatiju svetog Stjepana. Ljudska povijest, pa tako i povijest Crkve, puna je neočekivanih lomova i zaokreta. Pa ipak vjerujemo, da u njoj djeluje tajanstvena Božja Providnost, kažem tajanstvena, jer nam je koji put neshvatljiva, ali ipak razumna. Bog, kao najsavršenije i najrazumnije biće ne može razumno ne raditi.

Blažena Lukrecija iz Lodia

O toj talijanskoj blaženici iz XVI. stoljeća želim pisati, jer je udes njezina života bio sličan mnogima koji trpe pogođeni bolešću. Bolest nam je svagdašnji gost, zato oni koji su je znali strpljivo i svetački podnositi, moraju biti veliko ohrabrenje za svakog bolesnika. No prije nego se upoznamo s blaženom Lukrecijom iz Lodia, čujmo riječi Sv. Oca Ivana Pavla II. upravljene bolesnicima za vrijeme jedne generalne audiencije srijede u siječnju 1980.

Papa je tada rekao: »Svima onima koji trpe na tijelu i duši upravljam sa zahvalnošću svoju misao skupa s toplim pozdravom. Kako dobro znate, Isus Krist je s posebnom ljubavlju gledao bolesnike, ucviljene, siromahe, sakate, patnike, te za njih čuvao najnježnije kucanje svoga Srca, najveća čudesa svoje moći i jamstvo za specijalno mjesto u njegovu kraljevstvu: 'Blago onima koji tuguju jer će se utješiti' (Mt 5, 4). Ta misao mora biti okrepa u jadu, poticaj u prikazivanju trpljenja Gospodinu, nastojanje da znate trpjeti s Kristom kako bi očistili i posvetili svoje duše, a u isto vrijeme i pridonosili dobru svete Crkve.«

U tome svim patnicima daje poučan primjer apostol narodâ sv. Pavao, koji u poslanici Kološanima piše: »Sada nalazim radost u patnjama koje podnosim za vas – i tako u svome tijelu dopunjujem što nedostaje Kristovim mukama – za Tijelo njegovo, koje je Crkva« (1, 24). Takvu neobičnu radost u patnjama nalazili su mnogi najodličniji kršćani, mnogi sveci.

Između njih je poznata sveta Lidvina, tako draga Holandezima i Flamencima, pa blažena Lukrecija iz Lodia, tako draga Talijanima.

Livinda je bila ljepuškasta djevojka iz Schiedama, koju je nespretan pad kod sklizanja na ledu bacio na bolesničku postelju sve do smrti. Djevojka je ispočetka poradi svoga udesa bila nestrpljiva i gotovo buntovna, no kasnije se smirila pa čak i postala sretna što može i smije dugu bolest prikazivati Gospodinu, za Crkvu – njegovo otajstveno tijelo. Ona je svoju zgradu svetosti strpljivo i ustrajno izgrađivala dan za danom, mjesec za mjesecom, godinu za godinom kroz 38 godina. Njezine patnje nisu bile nešto jalovo, besmisleno, nego baš obratno; postale su neiscrpivim izvorom milosti, utjehâ, obraćenja i čudesa. Njezino najveće čudo bijaše njezin izvanredan utjecaj na okolinu, na ljude koji su je posjećivali, s kojima je razgovarala. I tako se njezina fizička zla pretvoriše u dragocjene darove za uzdignuće i posvećenje nje same, ali isto tako za pobudu i ohrabrenje drugima. Tko tako rješava problem patnje, ona mu se obraća u trajan blagoslov, u nepresušivo vrelo velikih milosti.

I Italija XVI. stoljeća, u doba humanizma i renesanse, imaše svoju Lidvinu u blaženoj Lukreciji iz Lodia. I ona je bila velika patnica kroz dugi niz godina. Bila je dominikanska trećoredica, a po strpljivosti u trpljenju dosljedna sljedbenica holandske Svetice. Lukreciju su njezini roditelji primjerno odgojili i njezin bi život vjerojatno završio u kakvome samostanu da Providnost nije drugačije odredila. Već mlada bila je pogođena nekom tajanstvenom bolešću, pred kojom je tadašnja medicinska znanost bila bespomoćna. Ta ju je bolest prikovala uz bolesničku postelju, na kojoj će provesti još dulji niz godina od svete Lidvine.

Postavši dominikanska trećoredica ona je odlučila nasljedovati Isusa patnika prikovana uz krevet kao on na križ. Nastojala je oko onog suobličenja s Raspetim, da bi tako zavrijedila i ono suobličenje s Uskrsnulim. To je divni recept koji jedini pravo rješava problem patnje, najteži ljudski problem. Blago onome koji ga znade prihvatiti. Bogu hvala, ima takvih duša i danas, imam ih i kod nas. Znam barem za dvije takve osobe u našem Zagrebu, a za daleko veći broj onih, ko-

ji nam se svojim pismima javljaju za emisije na Radio Vatikanu, namijenjene bolesnicima.

Kao svetu Lidvinu tako je i blaženu Lukreciju dugotrajna, upravo doživotna bolest posvetila i učinila ju pravim apostolom. Mnogi su uz nju bili živo potaknuti da žive jednim boljim i savršenijim životom. Bog, koji se ne da nadmašiti u velikodušnosti, obdario je svoju vjernu patnicu izvanrednim duhovnim darovima. Ona je čitala u ljudskim dušama, ponirala u dubine ljudskih srdaca, pomogla i najokorjelijim grešnicima da se okane svoga zla puta. Čitav grad Lodi divio se toj divnoj duši, poštivao je, oko nje se okupljao kao oko ognjišta što ižaruje blagu toplinu. I tako je opet jedna bolesnička osoba postala blagoslovom za čitav jedan grad. No glas se o njoj proširio izvan njezina rodnoga grada sve tamo do Milana i Piacenze. Toliki su s njome ne samo suosjećali, već i osjetili da u životu valja biti bolji i ozbiljniji, da život čovjeku nije dan za komediju, nego za krepost pa i heroizam.

Lukrecija iz Lodia, talijanska Lidvina, umrla je godine 1545., a nakon 45 godina bolovanja. Baš dok sam pisao životopis blažene Lukrecije dobio sam iz Zagreba pismo od jedne bolesnice, koja je već blizu 60. godine života, ali sve su te godine više ili manje bile provedene u bolesti i to teškoj bolesti. Pa ona ipak ne kuka, nego mi piše: »Zahvalna sam Ocu nebeskom za moju bolest, jer ono što sam tjelesno izgubila, to sam njegovom milošću primila. Molim mnogo i za mnoge. Apostolat molitve je moja dnevna obveza, osim još mnogo drugih. Moja bolest kostiju vrlo je bolna. Mnoge operacije potrošiše sav kalcij, a i iza zadnje operacije nema ga što nadoknaditi. Hvala milosti Božjoj, nisam očajna ni neraspoložena. Snaga Duha Svetoga i pobožnost prvih petaka daju mi jakosti da i zdrave tješim, a Bog mi je dao veselu narav, na čemu sam mu neizmjerno zahvalna...«

Bogu hvala, soj svete Lidvine i blažene Lukrecije iz Lodia nazočan je i u Hrvatskoj, nazočan i danas, a na blagoslov Crkve i domovine.

Primjer svetoga Stjepana – Proslava Božića 1980.

Blagdan sv. Stjepana prvomučenika želimo zaokružiti podnevnim nagovorom Svetog Oca Ivana Pavla II. vjernicima na Trgu sv. Petra, koji su se po lijepom, prilično toplom sunčanom vremenu sakupili, da čuju Papinu riječ, s njim izmole Anđeo Gospodnji te prime apostolski blagoslov. Tome dodajemo i vijesti o proslavi Božića u svijetu godine Gospodnje 1980. Nekome se može učiniti, da te vijesti imaju samo prolaznu vrijednost, te da će biti brzo zastarjele i bezvrijedne i neaktualne. Tako to izgleda, ako ih promatramo samo pod kutom žurnalistike, no nisu takve ako ih promatramo pod vidom religioznog iskustva, jer onda potvrđuju uvijek svježu novost božićnog blagdana i božićne poruke. U tome je smislu Božić neiscrpljiv, uvijek star, ali u isto vrijeme i uvijek nov. Čitajući izvješća kako se Božić slavi, možemo uvijek iznova doživljavati božićnu neiscrpljivost, ali i stavljati se u vezu s onima, koji su doživjeli Božić 1980., jer i s njima smo u Kristu jedno tijelo i jedan duh.

A sada dajemo riječ Svetom Ocu Ivanu Pavlu II.

»Predraga braćo i sestre!

Drago mi je što se danas mogu obratiti k vama, koji ste se ovdje sakupili na molitvu Anđeoskog pozdravljanja u tako tipičnom i intimnom božićnom ozračju. Božić danas, zaista, nastavlja svoju spasonosnu i zvučnu atmosferu; te u njoj naše duše još proživljavaju onaj trajni osjećaj čuđenja i divljenja pred velikim događajem što se dogodio, a koji se neiscrpljiv u svojoj djelotvornosti u tijeku vremena iznova stavlja pred nas – ili bolje rečeno – projicira u našu nutrinu. Pod tim događajem podrazumijevam tajnu Božjega Sina, koji se u Betlehemu rađa kao Sin čovječji, da bi nam postao brat i spasitelj.

To je tako nedokučiva i uzvišena tajna, da o njoj nećemo nikad dostatno razmišljati. Zato Crkva u svojoj liturgijskoj i katehetskoj mudrosti predlaže nam je svake godine na smpomen, koji se za nas produžuje kroz više dana te raščlanjuje u jednom specijalnom ciklusu, koji nazivamo božićno doba.

'Jučer smo slavili vremenito rođenje našega vječnoga Kralja; danas slavimo slavnu muku jednoga njegova vojnika.

U stvari jučer se naš Kralj, obučen u plemenitu odjeću svoga tijela, i izišavši iz kraljevskog djevičanskog krila, udostojao posjetiti svijet; danas je njegov vojnik, napuštajući šator tijela, kao triumfator uzašao na nebo.'

To su čarobne riječi jednog Sveca stare Crkve, sv. Fulgencija, a koje čuvaju svoje netaknuto značenje, jer izriču ne samo odnos liturgijske povezanosti između blagdana Božića i blagdana Prvomučenika, nego još više nutarnju vezu u redu svetosti i milosti. Krist, Kralj povijesti i Otkupitelj čovjeka, postavlja se u centar onog puta prema savršenosti, na koji poziva čovjeka, svakog čovjeka.

Dok Sv. Stjepan i njegov nepobjedivi primjer Kristova svjedoka, kakvim se pokazao srdačnom riječju, revnošću u služenju siromasima, svojom postojanošću za vrijeme procesa, a nadasve svojom herojskom smrću, vidimo da se njegov lik osvjetljuje i poprima divovske razmjere u svijetlu njegova Gospodina i Učitelja, koga je htio slijediti u najvećoj žrtvi. A Gospodin Isus je sam koji daje potrebnu snagu dušama da bi bile vjerne sve do smrti.

Odatle proizlazi dragocjena pouka za nas: promatrajući Stjepana u perspektivi Božića, moramo prihvatiti njegov primjer i njegovu pouku, koji nam jednoglasno govore o Kristu, koji je rođen u betlehemskoj spilji – u konačnoj nakani otkupiteljskog djela – već započeo hod prema Kalvariji. Postavši po njemu Božji sinovi, pozvani smo da i živimo kao Božja djeca; ako budemo vjerni, bi ćemo ondje gore u domovini okrunjeni kao i Stjepan.

Po svemu svijetu sa žarom i nadom održavale su se božićne liturgijske svečanosti. Među najznačajnije valja ubrojiti one u Betlehemu, u blizini špilje Spasiteljeva rođenja, prema kojoj su se i božićne noći 1980. upravljale misli sviju kršćana.

Latinski jeruzalemski patrijarh Giacomo Beltriti već je na Badnjak nešto pred podne napustio sjedište Patrijarhata u starom dijelu Jerzualema, da bi se uputio prema Betlehemu. Na putu se najprije zaustavio u samostanu Mar Elias, koji se nalazi na pol puta između Jeruzalema i Isusova rodnog grada Betlehema.

Patrijarh je u samostanu primio članove gradskog vijeća Beth-Djala, gradića blizanca s Betlehemom, koji je u većini kršćanski. Povorka automobila, koja se kretala pod naoblačenim nebom, iznova se zaustavila na ulazu u Betlehem, gdje

su članovi gradskog vijeća toga grada i Beth-Sahoura svečano primili patrijarha Beltritia, koga su pratili vitezovi. Napokon se na Trgu jaslica, što se nalazi pred crkvom rođenja i njenom susjedom, ckrvom svete Katarine, na stotine mladih izviđača i izviđačica na zvuk fanfara i bubnjeva poredalo pred patrijarhom i nazočnoj vlasti.

Na misi polnoćki, koju je služio patrijarh, moglo je pribivati u crkvi sv. Katarine, koja potječe iz XVI. stoljeća, nekoliko stotina osoba, među kojima zapovjednik glavnog štaba američke vojske, general David Jones, gradonačelnik New Yorka, Edward Koch i Betlehema, Elias Freij. Misa se preko satelita prenosila u neke zemlje Evrope i Amerike. Oko 10.000 osoba prisutnih na trgu pred crkvom moglo je pratiti obred na velikom ekranu. Kiša je prestala padati navečer pa su razni zborovi iz Sjedinjenih američkih država, iz Francuske i Južne Afrike, osim onih mjesnih, mogli izvoditi božićne pjesme.

I u Nazaretu, prebivalištu svete Obitelji za vrijeme Isusova skrovitoga života, ako 6.000 hodočasnika i turista ispunilo je ckrve za vrijeme mise ponoćnice. Najglavniju misu u bazilici Najveštenja služio je monsignor Hanna Kaldany, generalni vikar latinskoga patrijarha Jeruzalema za Izrael.

Naročito potresni božićni obredi bili su u Iranu na potajnom mjestu, a koje su služili apostolski nuncij, monsignor Annibale Bugnini i tri iranska vjerska službenika za američke taoce, koji su dotada bili zatvoreni već 418 dana. Monsignor Bugnini je služio misu 25-30 američkih zarobljenika katolika, primajući ih u skupinama po 6-7. Sjeveroameričkim diplomatima bili su predani i paketi i pisma i čestitke što su došli iz njihove domovine. Među darovima nalazila su se zimska odijela i sprave za vježbanje mišića. Jedine dvije žene među zatvorenicima, Katherine Koob i Elizabeth Ann Swift, u isto su vrijeme i plakale i smijale se od radosti što su nakon godine dana opet mogle vidjeti katoličkog nadbiskupa.

Dva protestantska iranska vjerska službenika ovršila su vjerske funkcije za druge taoce u susjednoj zgradi. Isto su tako odsluženi vjerski obredi i za tri taoca koji se drže u ministarstvu vanjskih poslova u Teheranu.

Monsignor Bugnini, koji je na Božić po trećiput vidio američke taoce, nakon što su 4. studenoga 1979. bili zarobljeni od iranskih studenata, izjavio je da ih je zatekao umorne,

no njihove je fizičke uvjete označio normalnima, a njihov moral dobrim. Monsignor Bugnini je izjavio da je s drugim crkvenim službenicima bio vožen ulicama Teherana na mjesto gdje se nalaze taoci, no da su se svi jedan dio puta vozili sa zavezanim očima.

Sve je to vrlo znakovito za ovo naše nemirno doba, puno nepravdi, problema i nasilja. Pa ipak i u to i takvo doba Božić je opet posvuda po svijetu, kod tolikih ponoćnih i danjih misa sipao snopove radosti i nade, one nade koja se na ovome svijetu nastanila Kristovim rođenjem. Kao kršćani i vjenici živimo od te nade, koju je Sveti Otac Ivan Pavao II. tako snažno naglasio na Božić u podne.

»Dijete nam se rodilo, sina dobismo!
Božić je dan nade! Dan u koji je Gospodin, rodivši se kao nemoćno dijete, čak i bez kuće koja bi ga prihvatila, smrtno ugrožen od Heroda već od svojih prvih dana, htio biti već od onog časa pa za sva buduća vremena posebno bliz najzapuštenijima i onima koji nemaju kuće – kao što je to pučanstvo u južnoj Italiji pogođeno nedavnim potresom, bliz onima koji su žrtve nasilnog ubojstva, kojima se niječu temeljna ljudska prava, nevinoj i nezaštićenoj djeci, kojoj je život ugrožen već u majčinu krilu.

Božić je dan Gospodinova rođenja, onoga koji je Knez mira, otkupljenja i budućnosti čovjeka, istina i ljubav. Duhovno se ujedinimo svi mi ljudi ovoga svijeta, da učinimo beskonačnu krunu srdaca oko špilje gdje je on postao čovjekom, ne da bi potvrdio svoju suverenost nad njim, nego svoju suverenost za njega.«

To je božićna poruka Svetog Oca, što ju je na Božić u podne sa središnjeg balkona bazilike sv. Petra pred golemim mnoštvom vjernika sabranih na Trgu sv. Petra, a i preko radia i telievizije, uputio cijelom svijetu.

»S nama si, Emanuele – proslijedio je svoju božićnu poruku Ivan Pavao II.! Sa svih strana ovoga grada i svijeta koracamo prema Tebi. Privlači nas tvoje rođenje u Betlehemu. Da li si mogao još nešto učiniti za nas, a da to nisi učinio, Emanuele, Bože s nama?.

Ti si Knez mira, a kako je veliko dobro mir za čovjeka. Koliko za tim mirom teži suvremeni svijet, a koliko taj mir ipak je ugrožavan!

Čovjek, koji raste iz svoje mnogostruke prošlosti, upravljen je prema budućnosti, zabrinut je za svoju budućnost, za budućnost svijeta. Kriste – uzviknuo je Ivan Pavao II. – Ti budi budućnost čovjeka!

U ovaj čas svi smo mi duhovno na mjestu tvoga rođenja. Gledamo u te, Novorođeni! O, blažene oči koje vide što mi vidimo!

Dijete nam se rodilo, sina dobismo. Da, darovan nam je Sin. On je naš blagoslov.

Prije nego podijelim s vama ovaj blagoslov Novorođenoga dopustite mi, draga braćo i sestre, da još jedamput upravim pozdrav na raznim jezicima narodâ svijeta, koji sudjeluju u našoj duhovnoj povorci prema Betlehemu.«

Sveti Otac je uputio božićnu čestitku na 42 jezika. Na hrvatskom je rekao: »Sretan Božić – Isusovo porođenje!«

Ivan Pavao II. služio je na Božić u bazilici sv. Petra misu polnoćku, koju je prenosio Radio Vatikan uz komentare na 7 jezika, među njima i na hrvatskom. Isto je tako u istoj bazilici služio i danju božićnu misu. Jedan od zaziva u molitvi vjernika – četvrti po redu – za te mise molio se uz poljski, njemački, engleski i španjolski i na hrvatskom jeziku.

Taj zaziv glasio ovako: »Za bolesnike, nemoćnike, starce, ostavljene, da bi ih u ovaj dan radosti sâm Krist pohodio, te da bi pronašli prijateljâ, koji će ih obodriti.«

Tako se za ovog Božića u središtu kršćanstva za vrijeme liturgijskih svečanosti triput čula hrvatska riječ: u hrvatskom komentaru na Polnoćki, kod danje mise u molitvi vjernika i u božićnoj poruci Svetog Oca, kad je u 42 jezika, na kojima je Papa čestitao Božić, bio uključen i hrvatski.

Božićnu nadu Sveti Otac Ivan Pavao II. budio je i u svojoj homiliji na misi Polnoćki u bazilici sv. Petra, koju donosimo u cjelini.

Homilija *Sv. oca na* ponoćki 1980.

1. Draga braćo i sestre, sabrani u bazilici sv. Petra u Rimu – i vi svi koji me slušate u ovom času, na kojoj god točki zemaljske kugle, evo stojim pred vama, ja, Kristov sluga i djelitelj Božjih otajstava, kao glasnik betlehemske noći 1980.

Božji Sin, istobitan s Ocem, došao je na svijet kao čovjek.

2. Bila je tada mrkla noć: »Narod koji je u tmini hodio svjetlost vidje veliku;
one što mrklu zemlju obitavahu svjetlost jarka obasja. Ti si radost umnožio, uvećao veselje, i oni se pred tobom raduju kao što se ljudi raduju žetvi...« (Iz 9, 1-2).

Na koji se način ove Izaijine riječi ispunjavaju u božićnoj noći? Evo, tmine ovijaju Judeju i bližnje krajeve. Svjetlo se pokazuje samo na jednom mjestu . Ono dolazi samo maloj skupini jednostavnih ljudi.

To su pastiri, koji bijahu u onom kraju, bdijući uz svoje stado.

One se noći samo na njima ispunilo Izaijino proročanstvo. Oni vide veliku svjetlost. »Sjaj ih gospodnji obasja, pa se vrlo uplašiše.« (Lk 2, 11).

Oni su prvi saznali za velik događaj.

Danas, naprotiv, za nj znaju milijuni ljudi na svijetu. Svjetlo betlehemske noći doprlo je do mnogih srdaca, pa ipak u isto vrijeme ostaje tama. Na trenutke se čak čini, da se ona još i pojačava.

Za što mogu moliti ove betlehemske noći 1980. ja, Kristov sluga i djelitelj Božjih otajstava, za što mogu većma moliti skupa s vama svima, koji sudjelujete u svjetlu ove noći, ako ne da ta svjetlost dopre posvud, da nađe pristup u sva srca, da se vrati i tamo, gdje izgleda kao da se ugasila? Neka ona posvuda budi, kao što je probudila pastire na betlehemskim poljanama.

3. »Umnožio si radost,
uvećao veselje« – riječi su proroka Izaije.

Oni koji su ga one noći primili, našli su veliku radost. Radost što izvire iz svjetla. Svjetlo Božjega rođenja ništi tamu svijeta.

Nije važno što je u toj svjetlosti sudjelovalo samo nekoliko srdaca: Djevica iz Nazareta i njezin Zaručnik, Djevica kojoj nije bilo dano roditi svoga sina pod krovom koje kuće u Betlehemu, »jer u gostionici nije bilo mjesta za njih« (Lk 2, 7). U toj su radosti sudjelovali i pastiri, osvijetljeni velikim svjetlom u poljima blizu grada.

Nije važno što je prve božićne noći u radosti događaja sudjelovalo samo malo srdaca. Nije važno, jer je ta radost određena za sva ljudska srca. To je radost ljudskog roda, nadljudska radost!

A može li biti veće radosti od ove, može li biti bolje novosti od ove, da je Bog čovjeka prihvatio za sina, da bude sin u Božjem Sinu, koji je postao čovjekom!?

To je kozmička – svemirska – radost! Ona ispunja sav stvoreni svijet: stvoren od Boga, ali koji se od njega zbog grijeha udaljio – i evo opet se obnavlja za Boga po Božjem rođenju u ljudskom tijelu.

To je kozmička radost!

Ona ispunja sve stvorenje, koje je ove noći iznova pozvano dijeliti je, ovim riječima s neba: »Slava Bogu na visini i na zemlji mir ljudima koje ljubi!« (Lk 2, 14).

Ove noći želim naročito biti bliz vama –
vama svima koji trpite –
i Vama, koji ste pogođeni od potresa,
i Vama, koji živite u strahu od ratova ili nasilja,
i Vama, koji ste lišeni radosti ove svete mise ponoćnice,
i Vama, koji ste prikovani na krevet boli,
i Vama, koji ste upali u očaj, u sumnju o smislu života i svega.

Bliz Vama svima.

Vama je na osobit način upućena ova radost, koja ispunja srca betlehemskih pastira – ona je nadasve za vas. Jer ona je radost ljudi dobre volje – onih koji gledaju i žeđaju pravde – onih koji plaču – onih koji trpe progonstvo radi pravde.

Neka se na Vama ispune prorokove riječi:
»UMNOŽIO si radost, povećao veselje« (Iz 9, 2).

»Neka se pred tobom raduju kako se raduju kad se žanje.«... – riječi su proroka Izaije.

I gle, jednostavni ljudi, koji žive od rada svojih ruku ne pokazuju se pred Novorođenim praznih ruku. Ne pokazuju se praznih srdaca.

Oni donose darove.

S darom odgovaraju na Dar.

Draga braćo i sestre! Vi ovdje u bazilici sv. Petra i vi svi koji me u ovaj čas slušate na bilo kojoj točki zemaljske kugle: ove je noći čitavo čovječanstvo primilo najveći Božji dar! Ove noći svaki čovjek prima najveći Božji dar. Sam Bog

postaje dar za čovjeka. On je po ljudskoj naravi samoga sebe učinio Darom. On ulazi u čovjekovu povijest ne samo po riječi koja od njega dolazi k čojveku, nego posredstvom Riječi, koja je postala tijelo?

Pitam vas sve: jeste li svijesni toga Dara?

Jeste li spremni odgovoriti s darom na Dar? Onako kako su odgovorili betlehemski pastiri?

Želim vam iz dubine ove nove betlehemske noći 1980. – da primite Dar Boga, koji je postao čovjek.

Želim Vam, da s darom odgovorite na Dar!

27. prosinca

Sveti Ivan, apostol i evanđelist

Ono što iz Evanđelja znamo o Ivanu jest, da je bio sin Zebedeja i Salome, brat apostola Jakova Starijega, po zanimanju ribar, rodom iz Betsaide kao Petar i Andrija i da je u apostolskome zboru bio uvijek u prvom planu. Pisac je četvrtog Evanđelja, triju Poslanica i Otkupljenja. Iako je pred Velikim vijećem bio označen kao »neuk i priprost čovjek« (Dj ap 4, 13), onaj koji čita njegove spise, neće dobiti baš takav dojam. Ti spisi odišu ne samo smionošću duha i misli, nego su zaodjeveni i u birane literarne slike. One su naročito bogate u Otkrivenju. Neka to osvijetli samo jedan tekst.

»Opazih sedam zlatnih svijećnjaka, a među njima 'nekoga slična Sinu Čovječjemu', obučena u dugu haljinu i 'opasana zlatnim pâsom' po prsima. 'Njegova glava' s kosom bijaše bijela 'poput bijele vune, poput snijega'; 'njegove su oči bile kao ognjeni plamen'; 'njegove su noge sličile mjedi' kad se užari u peći; 'njegov glas kao šum velikih voda'. U svojoj je desnici držao sedam svijezda, iz njegovih je usta izlazio oštri dvosjekli mač, a njegovo je lice bilo 'kao sunce' kad sja 'u svoj svojoj sili' (Otk 1, 12-16).

Ivan je čovjek duhovnih visina, kontemplacije i najviše teologije. On se odmah na početku svoga Evanđelja, u glasovitom Proslovu poput orla diže u visine tajni Presvetoga Trojstva.

»U početku bijaše Riječ, i Riječ bijaše kod Boga – i Riječ bijaše Bog. Ona u početku bijaše kod Boga. Sve je po njoj postalo i ništa što postoji nije bez nje postalo. U njoj bijaše život i Život bijaše svjetlo ljudima. I Svjetlo svijetli u tami, i tama ga ne obuze...

Svjetlo istinito, koje rasvjetljuje svakoga čovjeka, dođe na ovaj svijet. Bijaše na svijetu, i svijet postade po njemu, i svijet ga ne upozna. K svojima dođe, ali ga njegovi ne primiše. A svima koji ga primiše dade vlast da postanu djeca Božja: onima koji vjeruju u njegovo ime: koji nisu rođeni oni od krvi, ni od volje tjelesne, ni od volje muževlje, nego – od Boga. I Riječ tijelom postala i nastanila se među nama. I mi smo promatrali slavu njegovu, slavu koju ima kao Jedinorođenac od Oca – pun milosti i istine.

Ivan za njega svjedoči i više: 'Evo onoga za koga rekoh: Onaj koji poslije mene dolazi preda mnom je, jer bijaše prije mene!'

Uistinu, svi mi primismo od njegove punine: milost za milost. Jer, Zakon bijaše dan po Mojsiju, a po Isusu Kristu dođe milost i istina. Boga nitko nikada nije vidio: Jedinorođenac – Bog, koji je u krilu Očevu, on ga je objavio« (Iv 1, 1-5 i 9-18).

Ivan je živio u najvećoj intimnosti s Isusom, bio mu od apostola najbliži, najmiliji. Zato je u svom Evanđelju smio zapisati: »A jedan od učenika – onaj koga je Isus osobito ljubio – nalazio se za stolom Isusu do krila« (Iv 13, 23). Ivan je uz Isusa bio u svim važnijim i svečanijim zgodama njegova života. Za vrijeme procesa protiv Isusa on je jedini uz Isusa, Petar je Isusa zatajio i pobjegao. Ivan se uz Mariju i svete žene jedini nalazio pod križem kao svjedok njegove smrti i probadanja njegova boka. Kad je Isus još živ visio na križu« opazi majku i blizu nje učenika kojega je osobito ljubio; tada reče majci svojoj: 'Ženo, evo ti sina!' Zatim reče učeniku: 'Evo ti majke!' I od tog je časa učenik uze u svoju kuću« (Iv 19, 26-27).

Ako promatramo Ivana kao čovjeka – što je uvijek zanimljivo i uzbudljivo – onda je sve što smo naveli samo jedna strana njegova značaja, nipošto ne sve. I tko bi iz toga zaključio, da je on bio neki sanjar, neki nježni i blagi tip, često čak sladunjav, kako ga i prikazuju neke slike, ljuto se prevario. Ivan je bio vatren, lako zapaljiv. O tome neka posvjedoči slijedeća zgoda.

»Kad je došlo vrijeme da bude uzet, Isus odlučno krenu u Jeruzalem i posla pred sobom glasnike. Oni odu i dođu u jedno samarijansko selo da mu priprave prenoćište. Ali ga tu ne htjedoše primiti jer je išao u Jeruzalem. Kada to vidješe učenici, Jakov i Ivan rekoše: 'Gospodine, hoćeš li da zapovjedimo ognju da siđe s neba i da ih uništi!' Isus se okrenu pa ih ukori. I odu u drugo selo« (Lk 9, 51-55). Zbog te zgode Isus je Ivana i njegova brata Jakova nazvao »sinovima groma«.

Kad bismo sad htjeli istraživati tajnu neizreciva Isusova prijateljstva s Ivanom, mogli bismo doći do neke sličnosti između duše »sina groma« i Srca Sina čovječjega. Ta bi sličnost bila u tome što Isus nije donio na svijet samo mir, nego i mač i oganj. On sam je rekao: »Došao sam da bacim oganj na zemlju, pa kako bih želio da se već zapalio!« (Lk 12, 49)

Nakon Isusova uskrsnuća Ivan je gotovo uvijek uz Petra. U poslanici Galaćanima sv. Pavao piše: »Jakov, Kefa i Ivan, koji su smatrani stupovima, dadnu desnice meni i Barnabi u znak međusobnog zajedništva« (2, 9). I Ivan je, dakle, bio smatran stupom prve Crkve.

Iz Ivanova Otkrivenja saznajemo, da je on » Ivan, brat vaš i sudionik nevolje, kraljevstva i ustrajnosti u Isusu bio zbog riječi Božje i zbog Isusova svjedočanstva na otoku zvanom Patmos« (Otkr 1, 9). Prema jednoj složnoj predaji Ivan je živio u Efezu u Marijinu društvu, a pod Domicijanom bio bačen u kotao vrelog ulja, no iz njega je izišao neozlijeđen, popraćen slavom, da je i on dao Kristu slavno svjedočanstvo. Nakon progonstva na Patmos Ivan je definitivno boravio u Efezu, odakle je vjernike neumorno poticao na bratsku ljubav, a o čemu najbolje svjedoči njegova Prva poslanica, koju je dobro često čitati, o njoj razmišljati i nad njom obavljati svagdašnji ispit savjesti. »Ljubljeni, ljubimo jedan drugoga, jer ljubav dolazi od Boga, i tko god ljubi, od Boga je rođen i poznaje Boga. Tko ne ljubi, nije upoznao Boga, jer je Bog ljubav. U tome nam se očitovala ljubav Božja što je Bog poslao na svijet svoga jedinorođenog Sina da živimo po njemu. U ovome se sastoji ljubav: nismo mi ljubili Boga, nego je on ljubio nas i poslao Sina svoga kao žrtvu pomirnicu za naše grijehe.

Ljubljeni, ako je Bog nas tako ljubio, i mi moramo ljubiti jedan drugoga. Boga nikad nitko nije gledao; ako ljubimo jedan drugoga, Bog ostaje u nama, i njegova je ljubav u nama savršena« (I Iv 4, 7-12).

Ivan je u dubokoj starosti umro u Efezu za vrijeme vladanja cara Trajana (98-117) te je ondje bio i pokopan.

Časoslov Božjega naroda naročito upadno ističe jednu Ivanovu vrlinu, povlasticu, milost, koja nam je tako draga, a to je njegova veza sa Srcem Isusovim.

U Himnu Službe čitanja Crkva pjeva:
»Kristovo Srce, nepresušno vrelo,
U tebi struji potocima bujnim,
Razlijevaj svijetom milosti i dare
Srca božanskog.«

U trećoj Antifoni Službe čitanja Crkva pjeva: »Ivan je za Večere počivao na Srcu gospodnjem: blaženi apostol, komu su objavljene tajne nebeske.«

U himnu Jutarnje Crkva moli:
»Sa Križa Sin te Djevičin
Ko sina Majci povjeri:
Nek ona nas ko sinove
Privede Srcu Kristovu!«

Slaveći blagdan svetog Ivana obnovimo se u pobožnosti Srcu Isusovu. Toj obnovi neka barem nešto kao mali poticaj pridonese slijedeći prilog o Zlatnoj krunici. Najljepša je proslava svetačkih blagdana, kad s proslave nešto konkretno ponesemo u svoj svagdašnji život. Ivan je kao starac često ponavljao: »Bog je ljubav! Dječice, ljubite se među sobom!« On je tu veliku i utješnu istinu naučio osluškujući kucanje Srca Isusova. Tu nas istinu uči i pobožnost Srcu Isusovu. I samo je u toj istini i spas i prava sreća.

Molitva

Bože, ti si nam po apostolu Ivanu otkrio tajnovite dubine svoje Riječi. Daj da i umom proniknemo riječi života što nam ih on tako divno navijesti. Po Kristu Gospodinu našem. Amen.

Zlatna krunica Srca Isusova

Nekoć se u našim župama, osobito za vrijeme pučkih misija, molila, a još češće pjevala »Zlatna krunica«: »Isuse blaga

i ponizna Srca, učini srce moje po Srcu svome!« Sjećam se iz svoga djetinjstva kako smo je u mojim rodnim Bistrincima na takozvanim Večernjicama rado i s oduševljenjem pjevali. Može se mirne duše reći, da je ta »Zlatna krunica« mnogo pridonijela proširenju pobožnosti Srcu Isusovu u našem narodu. Boraveći u Rimu u Kući pisaca, a unutar koje se nalazi Povijesni institut Družbe Isusove, došao mi je pod ruke debeli uvezani svezak »Notizie della Provincia Veneta« (Vijesti venetske provincije; 1-15; 1922-1934). U 8. broju – siječanj 1928. – u okviru rubrike »Relazioni« bio je objavljen izvještaj o »Zlatnoj krunici Srca Isusova« iz pera hrvatskog isusovca i dugogodišnjeg pučkog misionara, oca Srećka Dragičevića. On ga je potpisao u Zagrebu s nadnevkom 30-8-1927. Taj je izvještaj pisan na talijanskom jeziku danas već povijest, ali povijest štovateljima Srca Isusova draga, kadra da u njima probudi mnoge drage i nezaboravne uspomene. Želim je osvježiti i obnoviti, neka znaju mladi kako se nekoć u Hrvatskoj pastoralno radilo i svoju katoličku vjeru priživljavalo. Povijest uvijek može biti poticaj, nadahnuće i ohrabrenje za sadašnji rad u vinogradu Gospodnjem, rad tvrd i težak, ali ipak neophodan.

Radi boljeg pregleda izvještaj oca Dragičevića razdijeljen je na više podnaslova. U tome ću ga slijediti, a izvještaj ne donosim u doslovnom prijevodu, već slobodno prepričan s osobnim refleksijama i inačicama, da sama stvar suvremenim čitateljima bude što shvatljivija i korisnija.

1) **Prethodne napomene** –

Isusovački pučki misionari prošlog stoljeća, po narodnosti Talijani, ali koji su naučili hrvatski jezik, oci Vincenzo Basile i Antonio Ayala, na svojim su hrvatskim misijama prije poslijepodnevne propovijedi uvijek održali kakvu malu pobožnost u čast Srca Isusova pred njegovom slikom, koju su sa sobom donosili, a onda je kao uspomenu na misije u župi ostavili. Na početku se ta pobožnost sastojala od moljenja Gospine krunice. No od godine 1862. zamijenili su je moljenjem krunice Srca Isusova, koja se tada nalazila u raznim molitvenicima ili priručnicima pobožnosti. Misionari bi tada održali kratku pouku o pobožnosti Srcu Isusovu, koja bi završila pjesmom Srcu Isusovu, i to onom koju su uveli misionari, te bi sam otac Ayala započeo pjevati: »Pjevajmo,

braćo kršćani, pjevajmo pjesmu veselu!« Godine 1895. ta je pjesma bila nadomještena pjevanjem Zlatne krunice.

Časni starina don Jakov Randić, začasni kanonik i župnik u Kraljevici, gdje su tada mletački isusovci imali novicijat i skolastikat, prije nego se rastao od svoga ljubljenoga stada, želio je svojoj župi ostaviti naročitu uspomenu, koja će biti na trajan spomen. Zato se posavjetovao sa Slugom Božjim, ocem Rikardom Friedlom, koji je tada u frankopanskome gradu u Kraljevici bio učitelj novaka. Taj mu je preporučio da nabavi lijep kip Srca Isusova te da organizira male pučke misije. Župnik, koji je već g. 1975. svoju dragu župu posvetio Presv. Srcu, želio je sada tu posvetu što svečanije obnoviti.

Dobri župnik oprostio se od svog stada već 31. ožujka, ali je najavio dolazak novog upravitelja župe u osobi don Stjepana Paškvana. Isto je tako obavijestio o misijama kao svečanoj pripravi za obnovu posvete Srcu Isusovu, a koja će se održati posljednje nedjelje mjeseca travnja. Misije su održali isusovci, oci Mihovil Gattin i Enrico Bontempo. Tada se održala i krasna procesija s kipom Srca Isusova, u kojoj su sudjelovali i oci te skolastici filozofi i slušači retorike iz kolegija, kao i vjernici iz susjednih župa Dol i Smrika. Bilo je nazočno i mnogo svećenika te opat iz Rijeke, monsignor Bedini. I tom svečanom zgodom **25. travnja 1895.** prvi put se pjevala »Zlatna krunica«.

2) **Širenje Zlatne krunice –**

Revni otac Mihovil Gattin kaže, da je cijela naklada od 15.000 primjeraka obrasca Zlatne krunice, a tu je molitvu uvrstio i u svoj priručnik »Put k Srcu Isusovu« – »kao halva« bila rasprodana u tren oka. Otac Dragičević, koji je također bio skolastik u Kraljevici, piše doslovno: »Sjećam se dobro da smo mi skolastici išli svake nedjelje u obližnju župu Smriku te smo s pukom prije propovijedi pjevali Zlatnu Krunicu.«

U to doba onsivana su i razna društva u čast Srca Isusova, kao na primjer »Vojska Srca Isusova«, »Djevojačka društva Srca isusova«. Sva su ta društva na svojim sastancima obično pjevala Zlatnu krunicu.

Za vrijeme misija u Ravnoj Gori, u senjskoj biskupiji, g. 1896. koje je vodio otac Gattin, školski učitelj i zborovođa

skladao je svoju skladbu Zlatne krunice. Melodija se svidjela svima te su je pjevali s oduševljenjem. Ta se melodija ustalila, samo što i ona ima inačicâ, koje obično sam narod kod veoma raširenih pučkih pjesama stvara.

Već u siječnju 1897. Zlatna krunica se raširila i po sjevernoj Hrvatskoj, o čemu svjedoči pismo župnika iz Rusije, u zagrebačkoj nadbiskupiji, upravljeno ocu Gattinu. Župnik piše: »Narod rado pjeva Zlatnu krunicu pod misom, a ne zaboravlja ju ni kod zajedničkih molitava. »Mislim, da bi se i prema današnjim liturgijskim propisima mogla pjevati Zlatna krunica, možda na prikazanju ili dok se dijeli sveta pričest. U koliko bi se pjevala, rado i s oduševljenjem, vjerujem da bi mogla pridonijeti kako pobožnosti, tako i doživljaju zajedništva u Srcu Isusa Krista, koji nas poziva: »Uzmite jaram moj na se i učite od mene, jer sam krotka i ponizna srca« (Mt 11, 29).

3) **Oduševljenje za Zlatnu krunicu –**

Hrvatski isusovac, otac Marko Stipković († 1918), u svome izvještaju o misijama g. 1909. ovako piše: »Kome nije poznata Zlatna krunica? To su strelovite molitvice, zlatne po svom sadržaju, zlatne isto tako po oprostima što su s njima povezani. Kako su potresne kad se pjevaju s pobožnošću i skladnošću! Divna je stvar promatrati i srce se pri tom potresa, kad se narod oduševljava za Zlatnu krunicu. Pjevajući je u crkvi i izvan nje; pjevuckaju ju nevina djeca, pjevaju rado djevojke, pjevaju ju i mladići i odrasli svojim muškim glasom po ulicama i poljima, na paši; njezin se pjev širi po dolinama i brdima.«

Kako nas to podsjeća na rano kršćanstvo, kad su se tako pjevali psalmi. Naši liturgičari žale za tim ranokršćanskim vremenima. Nitko nije pokazao žalosti što je zamuknulo ovo o čemu piše otac Stipković, a i ta je pjesma svetopisamska i to ništa manje nego psalmi, jer smo iz Evanđelja naučili, da je Isus blaga i ponizna srca. Kamo sreće, da smo znali sačuvati i produpsti ono što nam je narod prihvatio, ali te pastoralne razboritosti u dovoljnoj mjeri kod nas nije bilo, a negativne posljedice nisu izostale.

Stari su pastoralci možda bili razumniji od nas kasnije. Tako se zadarski nadbiskup, Matej Dvornik zauzimao kod

oca Gattina, da se što više poradi na širenju pobožnosti Srcu Isusovu i Zlatne krunice. U vezi s tim sve ga je uvijek zanimalo.

Dubrovački biskup Josip Marčelić, koji je u svojoj biskupiji ostavio glas i tragove revnog pastira, sam je sudjelovao g. 1907. na pučkim misijama u Kuni i u Trpnju, na poluotoku Pelješcu. Neumorno je ispovijedao Božji puk, a s radošću promatrao kako se oduševljava za Zlatnu krunicu.

Biskup Antun Mahnić, revni promicatelj katoličkog pokreta u Hrvatskoj, živo je želio da se u njegovoj Krčkoj biskupiji što više proširi pobožnost Srcu Isusovu. Zato je toplo preporučivao osnivanje Bratovština Srca Isusova, odobravao im pravila, koja su po prvi put bila i tiskana, a u njima i Zlatna krunica ima svoje časno mjesto.

On se o njoj ovako izrazio: »Zlatna krunica ima u sebi nešto posebno, strjelovite molitvice što se u njoj nalaze solidna su hrana duša.« Drago nam je to čuti od biskupa, koji nije bio nikakav pobožnjaković u nekom negativnom smislu, nikakav sladunjavac, nego čovjek čvrstih načela, duboko utemeljen u filozofiji i teologiji, apostol koji je svojim utjecajem zračio daleko izvan granica svoje male Krčke biskupije.

U nekim dalmatinskim selima puk je pjevajući Zlatnu krunicu išao ususret svome biskupu kad bi taj dolazio u pastoralni pohod. »Odmah zamjećujem gdje su bile misije, jer u tim krajevima narod i izvan crkve rado pjeva Zlatnu krunicu. Ona ostaje kao trajan spomen na misije.« Tako je govorio zaslužni splitski biskup Filip Nakić. To mogu i osobno potvrditi. Sjećam se iz svoga djetinjstva, da smo idući iz mojih rodnih Bistrinaca u središte naše župe u Valpovo na euharistijski kongres putem u procesiji pjevali Zlatnu krunicu. Pjevali smo je i u drugim svečanim zgodama. Kao mlad svećenik prvi sam svćenički Uskrs proveo u Šišincu, župi u Pokuplju. Bila je to župa zbog toga što je više godina bila bez svećenika prilično zanemarena. Otac Pero Bulat, koji je tamo došao za župnika, uspio ju je u kratko vrijeme pokrenuti. Kad smo obavljali uskrsno bdijenje naroda je bila puna crkva. Nakon mise polnoćke obavili smo i procesiju uskrsnuća oko crkve uz krijes »vuzmenke« – velikog plasta od drvâ i granja, koji je rasvjetljivao uskrsnu noć. A što se pjevalo? – Zlatna krunica. To su svi znali i pjevalo se iz svega grla. Eto, što je najdublje ostalo u župi iz starih predratnih vremena, kad su naši revni pučki misionari posvuda po župama širili pobožnost Srcu Isusovu i Zlatnu krunicu.

U nekim našim selima, u kojima nije bilo stalnog svećenika, vjernici bi se poslije objeda skupljali u crkvu na zajedničku pobožnost, a tada bi se također najradije pjevala baš Zlatna krunica. Bilo je to u ona vremena, kad nije bilo ni radija ni televizije, pa su ljudi bili nekako slobodniji i za molitvu bilo u crkvi, bilo u obitelji, a molitva ih više i povezivala. Mi danas za povezivanje među ljudima imamo daleko više sredstava i mogućnosti, no pitanje je da li smo među sobom više povezani, više vedri, radosni i zadovoljni od naših starih, koji su se u jednostavnosti i priprostoći srca okupljali oko kipova ili slika Srca Isusova te molili i pjevali Zlatnu krunicu?

Za vrijeme misije g. 1906. u Kaštelima kod Splita narod se žurio u crkvu, da bi na vrijeme stigao ne samo na propovijed, nego isto tako i na pjevanje Zlatne krunice prije propovijedi. A kad bi misije u kojoj kaštelanskoj župi završile, mjesna bi glazba u zaključnoj procesiji, na kojoj se obično nosio kip Srca Isusova, svirala Zlatnu krunicu, a narod bi ju pjevao. Tadašnji *Glasnik Srca Isusova,* koji se svojski trudio u našem narodu širiti pobožnost Srcu Isusovu, donosio bi s radošću izvješća s takvih slavlja Srca Isusova po našim župama. To su bile vijesti, koje su štovatelje Srca Isusova u njihovoj pobožnosti još više učvršćivale.

Jedan se naš župnik ovako povjerio pučkom misionaru: »Prije sam bio u velikoj neprilici, jer nisam znao pronaći pjesmu, koju bi za vrijeme procesije mogao pjevati sav narod. Otkako se uvela Zlatna krunica, svi ju pjevaju, melodija je laka i pobožna, sadržaj napokon lijep da ne može biti ljepši.«

Po Dalmaciji, a osobito u Dubrovačkoj biskupiji, dobro poznati otac Vinko Michieli, običavao bi zadnji dan misije dijeliti djeci medaljice Srca isusova, da bi ona nakon večernje propovijedi obilazila selom pjevajući Zlatnu krunicu, pozivajući na taj način na obraćenje one tvrdokorne i okorjele, koji se nisu odazvali na misije. Bio je uvjeren da im molitva i pjesma nevine djece može izmoliti od Srca Isusova veliku milost obraćenja.

U nekim bi župama za vrijeme misije vraćajući se kućama nakon večernje velike misijske propovijedi sav narod pjevao Zlatnu krunicu. Pokojni đakovački biskup, monsignor An-

tun Akšamović, razgovarajući s jednim isusovačkim pučkim misionarom pitao ga je da li narod vraćajući se kući pjeva Zlatnu krunicu te zamijetio da mu je poznata praksa da se to u nekim župama čini. U župi Trnjani, baš u Đakovačkoj biskupiji, za vrijeme misija g. 1927. čak se i jednom židovskom dječaku toliko sviđala Zlatna krunica, da ju je i on prostodušno i bez ikakva ljudskog obzira zanosno pjevao s Božjim narodom, da su se mnogi čudili i divili.

4) **Obilni plodovi Zlatne krunice** –

U izvješću o misijama u godini 1897. otac Mihael Gattin je zapisao i ovo: »Zlatna krunica mnoge je dovela u ispovjedaonicu, a nekima je izmolila i milost ozdravljenja.« Napose opisuje ovaj slučaj: »U župi Bakarska Draga razbolio se jedan čovjek. Svome je zlu koje bijaše neizlječivo uzalud tražio pomoć i olakšicu u riječkoj bolnici. Savjetovao sam mu da moli Zlatnu krunicu. Nakon nekoliko dana pohodio me te mi rekao: 'Zlatna krunica mi je pomogla, jer se osjećam mnogo bolje.'«

Jedan seljak iz Smrike priznao je godine 1897. ovo: »Kroz 9 dana sam molio Zlatnu krunicu i ozdravio sam od teške bolesti, kojoj sam morao podlijeći kako mi je to priopćio liječnik koji me je liječio, a i prijatelji koji su mi to isto govorili.«

Otac Vinko Michieli običavao je za vrijeme misija obećati lijep broj Zlatnih krunica, da bi izmolio od Srca Isusova milost obraćenja okorjelih grešnika ili lijepo vrijeme za završnu procesiju, koja je na vjernike uvijek ostavljala silan dojam i prema tome bila od velikog pastoralnog značenja. Njegovo bi obećanje dano Srcu Isusovu uvijek bilo okrunjeno velikim uspjehom.

Otac Marko Stipković pripovijeda kako je u selu Podacima u Dalmaciji g. 1909. u jednoj krčmi došlo do svađe, koja je mogla i tragično završiti. U to su u nju nenadano ušli neki mladići, pjevajući Zlatnu krunicu. To je na svadljivce tako uspješno djelovalo, kao kad bi netko nad uzburkale valove prolio ulje. U tren oka sve se smirilo.

Kolika je uspješnost Zlatne krunice znali su još bolje naši stari župnici, kad su im vjernici s filijala dolazili na misu u

župsku crkvu pjevajući krunicu Presvetoga Srca. Tek što je započeo pijev, ljudi su se svrstali u povorku. Pjevanje bi se izmjenjivalo zvukom zvona, a sve je to budilo iz mrtvila grijeha i poticalo na bolji kršćanski život.

Neki su mladići iz Kaštel Štafilića u Dalmaciji g. 1906. poši kolima u šumu po zeleno granje, da bi njime uresili ulice, kojima je imala proći svečana procesija u pravcu crkve, gdje su se održavale misije. Kočijaš koji je upravljao kolima pripovijedao je misionaru ovo: »Na povratku iz šume upravljao sam kolima, dok sam s mojom osmoricom drugova pjevao Zlatnu krunicu. Najedamput sam nespretno s kola pao naprijed, tako da su iznad mene prošla cijela kola. Bio sam miran u srcu. Drugovi su se prestrašili te pomislili da su me pregazila, a možda i usmrtila teška kola, no ja sam se sa zemlje digao živ i zdrav.« Zatim je još dodao: »Iako smo opaki, Srce Isusovo je milosrdno prema nama. Nastavili smo stoga s još većim žarom naše pjevanje.«

Iste godine pripovijedao je netko isusovcu, pučkom misionaru ovo: »Približio sam se crkvi te zamijetio da se u njoj pjeva. Blaga melodija pjeva me privukla. Pred oltarom sam opazio dječake, koji su pjevali dok im je misionar dirigirao. Pjevali su: 'Isuse blaga i ponizna Srca!' Pjevali su sa žarom i oduševljenjem. Ispočetka nisam se mnogo obazirao na smisao pjesme. No malo zatim su me ti sveti zazivi počeli zagirjavati i moje hladno srce je najedamput osjetilo svu njihovu snagu. Nisam više oklijevao, nego se i sâm pridružih pjevanju dječaka: 'Učini srce moje po Srcu svome!' Ta me je pobožna pjesma privela Srcu Isusovu. Ja se nisam već dugo vremena ispovijedao.«

Zbog svega toga jedan se župnik veoma umješno izrazio: »Pjesme što se u crkvi pjevaju lijepe su, no Zlatna krunica ima u sebi neku naročitu privlačnost.« Otac Dragičević se s tom izjavom posve slaže, jer kaže da je ona posve u skladu s onim što su misionari doživljavali na misijama, jer je moljenje, a pjevanje je dvostruko moljenje, Zlatne krunice na siromašne napore misionara zazivalo poseban blagoslov Srca Isusova.

Zlatna krunica bijaše ujedno veoma uspješan i lak način, da se naš hrvatski katolički narod privuče štovanju i ljubavi Srca Isusova. U Zlatnoj krunici se, zaista, molilo i pjevalo: »Slatko Srce mog Isusa, daj da Te ljubim sve to više!« Ta je

strelovita molitva služila i samim pučkim misionarima, duhovnim sinovima sv. Ignacija, koji im je dao nalog: »Idite, zapalite svijet!«

Na koncu svojeg izvješća o Zlatnoj krunici otac Srećko Dragićević je poželio, da bi nadležna crkvena oblast preporučila tu molitvu i obdarila ju oprostima, pa i potpunim oprostom. On je taj izvještaj i napisao u tu svrhu.

Ja sam ga prepričao i osvježio ne iz nostalgije za prošlošću niti da bi prošlost želio vratiti, nego iz želje da se ono iz prošlosti lijepo ne zaboravi, a ono što ima trajnu vrijednost sačuva. Trajna je vrijednost štovanje Božje milosrdne ljubavi u Srcu Isusovu, koja je potrebna današnjem čovjeku. O tome nam govori i Ivan Pavao II. u svojoj enciklici »Dives in misericordia«, kad piše: »Izgleda da Crkva na poseban način ispovijeda Božje milosrđe i časti ga, obraćajući se Kristovu Srcu. I doista, baš kad pristupamo Kristu u tajni njegova Srca, možemo se zaustaviti na ovoj točki – koja je u nekom smislu središnja, te na ljudskom planu u isto vrijeme pristupačnija – na točki objave milosrdne Očeve ljubavi, koja je sačinjavala središnji sadržaj mesijanske misije Sina čovječjega« (Broj 13).

Dok su po našim župama – u ne tako davna vremena – naši mladi i stari, momci i djevojke, muževi i žene, djeca i starci tako revno i oduševljeno pjevali zlatnu krunicu, ispovijedali su vjeru u milosrdnu Božju ljubav te postajali njezinim dionicima možda u većoj mjeri nego mi danas.

Otac Mihael Gattin, isusovac

»Lijepo je čuvati tajnu kraljevu,
ali je slavno otkrivati djela Božja«
(Tob 12, 7).

Slušajući savjet Svetog pisma, što smo otkrili djela Božja u proširenju Zlatne krunice u našem narodu, otkrijmo i lik onog čovjeka, koji potječe iz naših strana, te koji je kroz 10 godina djelovao u našim krajevima kao pučki misionar. On

sam je to razdoblje svojega veoma dinamičnoga apostolskoga života označio kao najlješe. To je otac Mihael Gattin, rodom iz Trogira, gdje se rodio 8. svibnja 1858. U povijesti hagiografije, po mojem skromnom mišljenju, zanimljiv je taj datum 8. svibnja. Na taj se dan rodio sv. Petar Kanizije, sv. Ivan Vianney, kardinal Alojzije Stepinac, a umro veliki isusovački general, otac Filip Roothan. Eto, taj je dan rođenja oca Gattina, koga bismo mogli mirne duše nazvati »Odisejem« isusovaca s našega tla, jer je u svome životu bio velik putnik, koji je obišao mnoga mjesta.

Sposobni Mihael Gattin je završio srednju školu u Zadru, a onda na zagrebačkom hrvatskom sveučilištu studirao književnost i filozofiju. Brzo je zadobio naslov profesora te je jedno vrijeme predavao na gimnaziji u Senju, tom uskočkom gnijezdu, koje je hrvatskoj kulturi dalo nekoliko velikana: Pavla Rittera Vitezovića, Vjenceslava Novaka, Silvija Strahimira Kranjčevića i Milutina Cihlara Nehajeva. Gattin je g. 1880. pošao u Rim te ondje osjetio Božji zov, koji ga je zvao u Družbu Isusovu. Obratio se samom isusovačkom generalu, da ga primi u red. Taj ga je uputio na provincijala venetske provincije. I tako je Gattin stupio u novicijat u Chieriu 12. studenoga 1880., uoči blagdana svetog Stanislava Kostike, zaštitnika isusovačkih novaka. No ondje nije završio novicijat, jer je morao zbog neprijateljskog držanja tadašnje talijanske vlasti prema isusovcima u izgnanstvo i to čak u Španjolsku, gdje je u Valenciji s ostalim novacima venetske provincije, isto tako izgnanicima, sretno dovršio to prvo razdoblje svoga redovničkoga života.

U Valenciji je započeo i studij skolastičke filozofije, ali ga je dovršio u Kraljevici, u Hrvatskoj, kamo se iz Valencije premjestio novicijat i skolastikat venetske provincije, da bude bliže svojoj matici. Magisterij nakon dovršenog studija filozofije Gattin je g. 1886-1887. kroz dvije godine obavljao u Dubrovniku, gdje je poučavao u Sjemeništu, što je bilo povjereno Družbi. Ako sam ga nazvao »Odisejem« isusovaca s našega tla, onda je to zato što je Gattin, doista, mnogo putovao. Nakon dovršenog magisterija u Dubrovniku, u hrvatskoj Ateni, g. 1888. putuje na studij teologije u Krakow, drugi veliki slavenski kulturni centar, koji se zbog mnoštva crkava naziva »poljskim Rimom«. Brzo je bio zaređen za svećenika, pa je već 23. lipnja 1889. služio svoju prvu misu,

služio je u mjesecu Srca Isusova, on koji će kao svećenik i misionar za to Srce toliko revnovati. U jesen iste godine, još kao student teologije, ali već kao svećenik, prelazi na daljnji studij u Innsbruck, glavni grad Tirola, domovine tirolskog junaka Andrije Hofera, velikog pobožnika Srca Isusova. Vjerujem, da se Gattin i u Innsbrucku mogao oduševiti za pobožnost Srcu Isusovu. Baš ondje je bio profesor slavni moralista otac Nolding koji je osim nadaleko poznatog priručnika Moralne teologije napisao s velikom pobožnošću i žarom vrlo vrijednu, upravo zlatnu knjižicu, o štovanju Srca Isusova. Knjižica je to koja je svoje čitatelje mogla zagrijati za pobožnost Srcu Isusovu.

Godine 1891. Gattina nalazimo kao profesora već u srcu Bosne, u vezirskom Travniku, gdje se nalazilo Stadlerovo sjemenište, koje su uspješno vodili isusovci. U sjemeništu se tada ondje nalazio već i najslavniji travnički sjemeništaarac, sluga Božji Petar Barbarić. Baš te školske godine u Travniku se veoma svečano slavio Alojzijev jubilej, 300. obljetnica smrti svetog Alohzija, zaštitnika mladeži, kojemu je bila posvećena travnička sjemeništna crkva. Zahvaljujući radu isusovaca u Travniku također je dala pobožnost Srcu Isusovu, za koju je bio zagrijan i veliki Stadler, pa je sve to za oca Gattina bio daljnji poticaj i daljnja milost, da još više poraste u ljubavi prema Kristovu Srcu.

Gattin, naš »Odisej«, jer još nije dovršio isusovačku formaciju, već g. 1892. putuje u Albano kod Rima, da ondje obavi propisanu treću probaciju. Albano je lijep gradić na istoimenom jezeru, okružen čudesno lijepim parkom. Ako se čovjek uspije gorskom kosinom prema takozvanoj kraterskoj uzvisini, susresti će brojne ostatke rimskih zidina, jer tu su carevi Klaaudije i Domicijan imali svoje raskošne vile. Na putu prema kraterskoj uzvisini dolazi se i do jednih vrata papinskih vrtova, koji se od obližnjeg Castel Gandolfa sve dovde protežu. S uzvisine puca divan pogled na zelenkastomodru pučinu Lago Albana, što se u ovalnom obliku bljeska okruženo vrtovima, maslinjacima, kućama i vilama. Iznad svega dominira Monte Cavo, neobično brdo u obliku stošca. Probacioneri su vjerojatno tuda išli na svoje redovite šetnje, pa je naš mladi i poletni otac Gattin mogao uživati u svim tim prirodnim ljepotama i tako još više oplemenjivati svoje srce, jer prava je ljepota uvijek plemenita i uvijek oplemenjuje. Valja je se samo otvoriti i prepustiti njezinu čarobnom utjecaju.

Završivši sretno treću probaciju naš »Odisej« putuje na drugi kraj svijeta, čak u Skadar, u Albaniju, gdje je kroz dvije godine (1893-1894) poučavao na tamošnjem Papinskom kolegiju, koji su vodili venetski isusovci. Nakon toga dolazi u domovinu, u Kraljevicu, i to kao pučki misionar svoga hrvatskoga puka. Nalazio se tada u punoj životnoj snazi, pun žara za Božju stvar. Zato se sav dao na posao naviještajući Evanđelje po našim selima i gradovima. U tome mu je bio najboljim uzorom njegov božanski učitelj Isus Krist, koji je također »redom obilazio gradove i sela propovijedajući i naviještajući Radosnu vijest o kraljevstvu Božjem« (Lk 8,1). Otac Gattin, je uistinu, propovijedao s apostolskim žarom promičući i šireći posvuda upravo s čudesnom uspješnošću pobožnost Presvetom Srcu Isusovu i Apostolat molitve. Običavao je umješno organizirati veličanstvene procesije, u kojima bi sudjelovali vjernici iz cijelog jednog kraja. On je posvuda gdje je propovjedao među našim ljudima, jednako mladima kao i starima, budio pravi zanos i oduševljenje. Znao je govoriti i njegov je govor našega čovjeka hvatao za srce. Njegova je revnost i njegov je govor za vrijeme održavanja pučkih misija bio takav, da je nastojao zahvatiti sve bez iznimke. Misije je držao tako velikim Božjim dobročinstvom za naš puk, da je držao pravom štetom, ako bi se netko ipak oglušio na zov svetih misija.

Otac Gattin se za vrijeme misije nije zadovoljio samo s radom u crkvi, nego je išao i u kuće, među obitelji, te je za dolaženje na propovijedi umio pridobiti i one mlake i one od crkve udaljene i one koje je već pomalo zahvaćao takozvani moderni liberalni duh. Bili su to uspjesi i obilna žetva, koja je radošću ispunjala njegovo veliko svećeničko srce, ispunjala isto tako i župnike i župe. Kad je nakon sretno dovršenih misija polazio na put bilo brodom, bilo kolima, otpravila bi ga masa svijeta plješćući mu sve dok im se ne bi izgubio s vidika. Osjećalo se, da je te ljude zahvatio neki žar, što struji iz samoga Srca Isusova, o kojem je otac Gattin umio tako zanosno i uvjerljivo govoriti.

Na sveopću žalost otac Gattin je g. 1907. morao napustiti svoju izvanrednu misionarsku aktivnost u našim krajevima te poći na kratko vrijeme u Bresciu, a onda već g. 1908. čak u

Sjedinjene američke države. Ondje su a nakon smrti oca Bontempa, koji je umro 2. travnja 1907., trebali naši brojni iseljenici, osobito po Kaliforniji. Revni je otac Gattin kroz 5 godina obilazio kao pravi apostol naše ljude rasijane ne samo po Kaliforniji, nego po cijelom teritoriju Sjedinjenih država Amerike. Ne da se izreći s koliko je žara i revnosti obavljao tu svoju nimalo laku službu, tako da ga možemo nazvati i pravim apostolom naših pečalbara početkom ovoga našega stoljeća, što je po pečalbi tako tragično za naš hrvatski narod. Već samo za to bi zaslužio, da mu se spomen među nama nikad ne zaboravi. U želji, da bi dobio novih suradnika za svoj rad, došao je u Italiju, ali se na žalost sam morao vratiti na svoj rad u Ameriku, gdje je ustrajao pravim mladenačkim žarom sve do godine 1913.

Tada se već počeše mračiti politički horizonti, koji su navještali strašnu oluju što predstoji. Godine 1914. buknuo je I. svjetski rat, a godinu dana kasnije ulaskom Italije u sukob požar se još više proširio. Po povratku iz Amerike otac Gattin se nalazio u Padovi. No ulaskom Italije u rat on je kao austrougarski podanik morao napustiti tu zemlju, te je došao u tadašnju Hrvatsku misiju Družbe Isusove, koja je obuhvaćala i isusovačke kuće u Splitu i Dubrovniku. Po završetku rata pošao je opet u Italiju, gdje se nastanio u Trstu. No to mu je bila smao baza, a on je bio stalno u pokretu. Tada je, naime, po nalogu talijanskog vojnog biskupa monsignora Bartolomassia preuzeo duhovnu birgu za austrijske zarobljenike, osobito one koji su govorili hrvatskim ili slovenskim jezikom, a koji su bili raspršeni po raznim krajevima Italije. I taj je teški, ali važni samaritanski posao dobri otac Gattin vršio i revno i poletno. Kad se radilo o dobru duša, on je bio neutrudiv.

U jednom svojem pismu, datiranom 29. svibnja 1919., otac Gattin je pisao: »Zadnjih mjesec dana bio sam najprije u Milanu, zatim u Loanu, San Remu, Ventimigli, Bordigheri, Savoni, Finalmarini, Albengi, Genovi, Portomauriziu i Onigli. Već petnaestak dana tifus pjegavac bjesni među zarobljenicima. Pisao sam monsignoru Bartolomassiu te se ponudio za duhovnu brigu oko bolesnika zaraženih tom bolešću, posebno u Genovi... Liječnik Finalmarine je umro kao žrtva toga zla, no ja možda neću imati te milosti, jer sam nevrijedan...«

U pismu od 24. listopada iste godine otac Gattin je ovako sažeo svoj rad: »Obišao sam gotovo sva tri odjela triju tjelesa oružanih sila (u Torinu, u Milanu, u Genovi); ispovjedio bezbrojne osobe, stotinama podijelio sakramente umirućih, davao sam i male misije talijanskim vojnicima i ratnim zarobljenicima; krstio sam jednog Turčina, jednog Židova iz Krakova itd...«

U tome novome apstolatu oca Gattina bilo mu je od velike koristi što je poznavao mnogo jezika: talijanski, hrvatski, slovenski, poljski, njemački, engleski, francuski i španjolski. Njegova se briga za ratne zarobljenike proširivala i na južnu Italiju, gdje je obilazio naše ratne zarobljenike u Napulju, Nisidi, Capua Vetere i drugdje. Svima njima bio je na veliku utjehu jer im se približavao, tješio ih i bodrio njima shvatljivim jezikom.

Posljednja misija koju je izvršio otac Gattin bila je u tršćanskoj biskupiji, gdje je postao biskupom njegov prijatelj, monsignor Bartolomassi, koji ga je želio uvijek imati uza se na svojim biskupskim pohodima. A on mu je mogao učiniti, doista, velike usluge na slovenskim i hrvatskim župama njegove biskupije. To stanovništvo je talijanska vlast prijekim okom gledala i nastojala ga potalijančiti. Tršćanski je biskup veoma cijenio rad oca Gattina, jer je s njim već kao vojni biskup imao najbolja iskustva. Svoje poštovanje mnogoput mu je i javno očitovao.

Posljednja postaja života oca Gattina, tada opet kao člana Venetsko-milanske provincije, bijaše Brescia, gdje je od svršetka g. 1923. djelovao u kolegiju Arici. Nakon dvije godine zdušnog rada predao je 23. lipnja 1925., baš na isti dan i istog mjeseca Srca Isusova kad je rekao svoju prvu misu, svoju lijepu dušu Gospodinu, da zauvijek blažen otpočine na njegovu Srcu. Smrt su oca Gattina osjetili mnogi kao težak gubitak, jer je svojim radom i svojom velikom dobrotom mnoge i zadužio. Premda je u kolegiju u Bresci djelovao samo 2 godine i ondje je ostavio duboke tragove, jer je svoje mlade odgajao u duhu žive vjere i solidne kreposti, promičući među njima čestu pa i svagdašnju pričest. Njegov otvoreni i veseli značaj, njegovo jednostavno i prijazno držanje, njegova svećenička revnost osvajahu mnoge.

Resila ga je solidna krepost i redovnička razboritost, pa je svoju životnu »odisejadu« dostojno ispunio, ostavivši iza

sebe lijepu uspomenu. Zaslužio je, da i u našem narodu, kome je posvetio najljepše godine, ostane u trajnoj zahvalnoj uspomeni.

Pater Johann N. Rosche, isusovac

Kako je svaki čovjek neponovljiv tip, to se isplati upoznati čovjeka koji je bio dobar značaj, koga su mnogi voljeli i cijenili, koga su redovnička braća ljubila baš kao poglavara, što nije uvijek slučaj. Takav je bio isusovac Austrijske provincije, otac Ivan Rosche. Na blagdan sv. Ignacija 1968. slušao sam njegovu propovijed u isusovačkoj crkvi u Linzu i mogu reći da mi se veoma svidjela i po sadržaju i po uvjerljivosti kojom je propovjednik govorio, a jedan mi je mladi isusovac upravo s nekim ponosom rekao, da je pater Rosche jedan od njihovih, ako ne baš najvećih, a ono najradije slušanih propovjednika. Za njega se može reći da je bio jedna zaokružena ličnost, čovjek obilježen vremenom u kojem je i za koje je živio. Umro je baš na današnji dan g. 1979. Mislim da je vrijedno upoznati ga.

Rodio se kao sin jednog gostioničara i trgovca 16. travnja 1911. u Fugau, u sjevernoj Češkoj, tamo gdje je danas granica između Čehoslovačke i Istočne Njemačke. Baštinio je već u rodnoj kući ne samo jednu zdravu pučku pobožnost, nego i vjeru duboko ukorijenjenu u život. Te vrline bit će mu u njegovu kasnijem životnom pozivu odlični saveznici i sretni pomoćnici. U njima valja tražiti korijen onoga njegova izvanrednog osjećaja za čovjeka iz naroda, a s kojim je tako lako uspostavljao kontakt s ljudima. On je imao takorekuć prirođenu onu vrlinu, koju je sv. Ignacije želio da ju imaju njegovi sinovi, a nazivao ju je »pravi način postupka s ljudima.« Pater Rosche je u izvanrednoj mjeri bio obdaren sposobnošću lakog pristupanja k ljudima najrazličitijih slojeva i sredina. Znao je s njima s lakoćom razgovarati, lako je formulirao svoje misli, bio duhovit i uvijek pripravan na brz odgovor. Bio je, zaista, bliz životu, suosjećao s ljudima, a sve je to u njima stvaralo izvanredno povjerenje prema njemu.

Kao gimnazijalac od g. 1924-1932. u Maria Scheinu bio je kao član Marijine kongregacije pod izvanredno blagotvornim utjecajem. Za kongreganiste je u jednome nagovoru studentima glasoviti otac Konrad Pohl rekao ove značajne riječi: »Moja gospodo! Kongreganisti su isusovci u fraku!« A to je značilo ne biti isusovac, nego prihvatiti duhovnu nauku sv. Ignacija, kako je formulirana u njegovim Duhovnim vježbama. Mladi ju je Rosche prihvatio već kao gimnazijalac. A što znači »biti isusovac u fraku«, protumačio je duhovito u jednim duhovnim vježbama otac Hugo Rahner, jedan od najboljih poznavalaca ignacijanske duhovnosti, ovako: »To nipošto ne znači biti vojnik u spavaćici, a niti se uljuljavati u neku bezbrižnu dobroćudnost.« Pater Rosche je to dobro shvatio, pa je nastojao biti čovjek ispravne linije, dosljedan; dane svojega života nastojao je što bolje ispunjati vrijednim sadržajem.

On po naravi sigurno nije bio teoretičar, nego više praktičar vjere. To su mu još više pojačavale okolnosti njegovih tadašnjih teoloških studija. Nakon prilično mirno provedenog novicijata u Velehradu i Tetschenu, filozofskog studija u Innsbrucku, magisterija u Tetschenu, započeo je g. 1939. studij teologije u Innsbrucku, ali ih je zbog dolaska nacista u Austriju, koji su dokinuli teološki fakultet u sklopu sveučilišta, morao prekidati i nastavljati što u Švicarskoj, a što opet u Beču. Sve u svemu, teške prilike nisu davale mnogo životnoga prostora za teoriju i spekulaciju, nego se valjalo što jednostavnije i praktičnije pripraviti za krutu životnu stvarnost.

Za svećenika je poradi prilika bio zaređen prije reda, to jest već 6. listopada 1940. u Beču, a onda g. 1941. od nacista pozvan u »Wehrmacht«, no već godine 1942., valjda kao »sumnjiv« tip, otpušten iz njemačke vojske. Proživjevši ratne strahote i teške poratne godine Pater Rosche je kao svećenik bio sav obuzet svojim poslanjem. Za životno geslo uzeo je ovu molitvu: »Oče, daj mi vremena za svakog čovjeka, nauči me vještini da ga s ljubavlju znam saslušati. Bilo da mi pripovijeda o sreći ili o patnji, ne daj da ikada užurbanošću razorim njegovo povjerenje.« To je geslo napisano na komadu papira uvijek držao na svojem radnome stolu, a bio je takorekuć cijeli život poglavar – neprekidno od godine 1946, odmah po završetku treće probacije, pa do godine 1971. Po-

staje njegove superiorske službe bijahu: Klagenfurt, Beč, Linz.

No kad bi njegovo geslo ostalo samo na stolu, kao teorija i neostvaren ideal, pater Rosche ne bi nikad postao ono što je bio. Valjalo je samo promatrati i doživjeti njegovu ispovjedaonicu, koja je sjajno nadopunjala njegovu propovjedničku aktivnost, sate i sate provedene u samostanstkoj govornici, pa da se onda uvidi njegova svakidašnja mjera posla. On je posvuda bio veliki tješitelj, pomoćnik, onaj koji je ljudima dizao duh, ulijevao hrabrost i sigurnost, tjerao od njih malodušnost, budio u njima vjeru, nadu i u beznadnim, bezizlaznim te najmračnijim situacijama. Bog mu je dao prirođenu vedrinu, smisao za humor, pa je i time njegova pojava u ljude ulijevala vedrinu i nadu.

Otac Rosche je izgubio svoju domovinu, izgubio roditelje. Možda je i to razlog da je ljudima bez domovine, onima kojima je zbog krutosti života tlo izmicalo ispod nogu znao davati duhovnu domovinu vodeći ih očinskoj Božjoj Providnosti, koja za sve ima mjesta. Veliku je brigu vodio i za crkve u kojima je kao isusovac redio, da bi se vjernici u njima mogli što bolje osjećati, nekako kao kod kuće.

Otac Rosche se dao i na apostolat pera. Napisao je knjižicu »Leben in Gottes Hand« (Život u Božjoj ruci), koja je izašla i u hrvatskom prijevodu. Zatim: »Du bist eingekehrt« i napokon »Gebet der Woche« (Molitva tjedna). Ova posljednja knjižica zapravo je zbirka tekstova što ih je objavio u austrijskim crkvenim novinama godine 1974/75. U uvodu te knjižice pisac je zapisao: »Ove bi molitve htjele potaknuti na takozvanu životnu molitvu, koja u stanovito vrijeme vlastitu situaciju vlastitim riječima iznosi pred Boga.« On je i u svojim nedjeljnim propovijedima na koncu čitavu propovijed sažeo u jednu misao, jedan kratko sažet životni program.

S vremenom je i na oca Rocha pala sjena bolesti i umora, koji je bivao sve vidljiviji. U siječnju 1978. obavljao je u Koruškoj duhovne vježbe te se nakon toga želio vratiti na svoje uobičajene poslove. No tada ga je zahvatio zapletaj crijeva, koji je tražio hitnu i neodložnu operaciju. U bolnici sestara elizabetinki u Klagenfurtu obavljena je operacija, no samo djelomično uspjela, s teškim i neugodnim posljedicama. Pater više nije bio za posao, nego je u tišini i samoći morao prolaziti putem trpljenja, da bi u Gospodinu još više dozrio i ta-

ko se spremio za prijelaz u vječnost. I sada je prikazanje dana, što ga je sam formulirao, napisao i držao na radnom stolu, postalo i prikazanje njegova života

Evo toga lijepog prikazanja!
»Moj Bože, u tvoje dobre očinske ruke stavljam
sve brige što mi ih šalješ i radosti koje mi darivaš.
Posvećujem ti ljude, koje vodim,
ti ih jednom uvedi u nebo.
Posvećujem ti svoje, koje ljubim,
da ti milostivo vodiš njihove putove.
Posvećujem ti posao koji obavljam,
ti blagoslovi moje slabe ruke!
Posvećujem ti radosti uspjeha,
u čemu zahvalno gledam tvoj poticaj.
Posvećujem ti navale napasti,
daj mi snage, da joj se oprem!
Posvećujem ti svoje srce i sve što je u njemu,
posvećujem ti svoju volju: neka bude dobra.
Dođi, svemoćni Oče, daj mi blagoslov,
ostani sa mnom, pomozi mi, ne ostavi me sama!
Amen.«

U bolnici sestara elizabetinki u Klagenfurtu zdušno su za se za oca Rocha brinule i redovnice i primarius Dr. Attilio Dimai. Primarius se o strpljivosti i dobroti oca Roschea najpohvalnije izražavao.

Otac Grünberger, koji je u vjesniku austrijske provincije napisao nekrolog oca Roschea, posjetio ga je posljednji put na početku nove radne godine. Otvoreno je o svemu s njime razgovarao pa i o njegovoj smrti. Dobri pater Rosche je želio posve nečujno biti pokopan u Klagenfurtu. Otac Grünberger mu je svjetovao, da bi bilo primjerenije da se vrati onamo kamo spada, to jest u Linz, u »Alten Dom«, tako se naime zove isusovačka rezidencija u Linzu, gdje je pokojnik tako blagotvorno kroz dugi niz godina – od 1964. do 1977. – djelovao.

Isusovačka rezidencija u Linzu zove se »Kod stare katedrale«, jer je isusovačka crkva nakon ukinuća Družbe Isusove g. 1773., kada je po svojim znanim »reformama« Josip II. u Linzu osnovao biskupiju, postala prva katedrala toga grada. Današnja velebna nova katedrala potječe iz prošlog stoljeća, a isusovci su nakon ponovne uspostave Družbe i dola-

ska u Linz ponovno dobili zgradu svoga negdašnjeg kolegija i crkvu uza nj, pa se ona zato zove »stara katedrala«.

Za Božić 1979. otac Rosche je iz Klagenfurta svojoj subraći, prijateljima, znancima i dobrotvorima upravio jedno kružno pismo, koje je bilo umnoženo i poslano na razne adrese. To pismo daje prilično zaokruženu sliku života i duhovnog stanja onoga koji ga je pisao. Zato ga ovdje donosimo.

»Na najjednostavniji način htio bih vam za velike blagdane dati jedan znak života.

Kad sam se u siječnju 1978. htio povući u svoje osobne osamdnevne duhovne vježbe, nisam slutio da će te 'duhovne vježbe' morati trajati sada već dvije godine, a možda još i više. Bile su to dvije godine teške bolesti s mnogo prilika za strpljivost i patnju. Nadam se, da pred Bogom nisam ništa zla učinio. Pri tom je – smijem reći – kod mene uvijek prevladavala radost iz uvjerenja, što me Providnost veoma čudesno vodi. I tako sam ovdje u samostanu i bolnici sestara elizabetinki u Klagenfurtu našao u svakom pogledu skrovito mjestance, a liječnici i sestre se za mene svojski brinu.

U ove 2 godine došlo je do mene od velikog broja mojih prijatelja i znanaca tako mnogo znakova pažnje i sućuti... darova, svetih misa i molitava, a po svemu tome okusio sam milosti i snagu, koje su mi u mojoj patnji potrebne.

Na žalost, oslabljene sile mi ne dopuštaju da svakome osobno odgovorim i zahvalim se. Zato predajem Gospodinu, da on moju veliku zahvalnost na svoj jedinstveni način prenese na vas.

U ovo adventsko i božićno doba izabrao sam si kao misao vodilju: 'Radujem se u Kristu.'

Možda vam smijem taj motto kao svoju adventsku, božićnu i novogodišnju želju osobno priopćiti uz sve dobre želje za Vaše zdravlje, Vaše dobro i Vaše zadovoljstvo.

Zahvaljujem za svaku malu molitvu i sve vas uključujem u svoj večernji blagoslov.

Neka je hvaljeno ime Gospodnje!

Uz iskrene pozdrave...«

U svom zadnjem pismu što ga je upravio redovničkom subratu ocu Grünbergeru, otac Rosche je opet pokazao kako

je bio uspravan i na svome posljednjem putu. On piše: »Ti dobro znaš, koliko ti želim Gospodinova blagoslova. Ostanimo među sobom povezani te u radosti čekajmo ono što dolazi i Onoga koji dolazi. Tvoj vjerni Ivan.«

Na blagdan sv. Ivana, učenika ljubavi, g. 1979. prije podne stiglo je od primariusa doktora Dimaia pismo, u kojem on među inim javlja: »Osjećam potrebu javiti vam, da je nazočnost Vašega subrata, oca Roschea za nas sve predstavljala velik događaj. Nije bilo dnevnog posjeta što sam mu učinio, a da time nisam bio bogato nadaren. P. Rosche živi posve od vjere, svoju je bolest uvijek iznova iz vjere proživljavao, tako da nešto slično nisam imao prilike vidjeti. U izvanrednoj disciplini i suradnji on je bez ikakvog uzrujavanja svijesno shvaćao da se kod njega radi o neizlječivoj bolesti, pa ipak je svoju ulogu bolesnika znao sjediniti s vedrinom jednog neopterećenog srca. Ja sam oca Roschea vrlo rado prihvaćao. Sada on trpi od svoje slabosti, no Bog će mu skoro udijeliti oslobođenje.«

Istoga dana stigla je i vijest o konačnom oslobođenju oca Roschea po njegovoj smrti u Gospodinu.

28. prosinca

Nevina Dječica, mučenici

Sadržaj je današnjeg blagdana tragičan pokolj nevine dječice, koji je sv. Matej u svom Evanđelju opisao ovako: »Tada se Herod, videći da su ga magi izigrali, vrlo rasrdi, te naredi da se poubijaju u Betlehemu i njegovoj okolici sva muška djeca od dvije godine pa naniže, prema vremenu za koje se pomno raspitao u magâ. Tada se ispuni riječ proroka Jeremije: 'Glas u Rami ču se – plač i jauk mnogi: to za djecom Rahela tuži – neutješna što ih nema'« (2 16-18).

Crkva tu nevinu i okrutno poubijanu djecu časti kao mučenike, koji su istrgnuti iz ruku svojih majki svojom krvlju napisali prvu stranicu zlatnog albuma kršćanskih mučenika. »Oni su otkupljeni od ljudi kao prvenci Bogu i Janjetu« (Otkr 14, 4). Crkva ih danas svečano pozdravlja riječima kršćanskog pjesnika Prudencija ovako: »Oj, zdravo cvijeće mučenika, koje Isusov progonitelj na pragu dana potamni, kao što bijesna oluja kida tek raspupane ruže! Vi bijaste prve žrtve, nježno žrtvovano stado, a na istom ste oltaru zadobili palmu i krunu.«

Podrijetlo je blagdana Nevine Dječice u Crkvi veoma staro. Nalazimo ga već u kartaškom kalendaru iz IV. stoljeća, a sto godina kasnije slavi se i u Rimu, o čemu svjedoči »Sacramentarium leonianum«. Liturgijskom reformom današnji je blagdan poprimio radostan značaj s upotrebom crvene boje u bogoslužju, dok se prije u znak žalosti upotrebljavala ljubičasta boja. U srednjem vijeku na blagdan Nevine Dječice slavio se dan »malih pjevača« i ministranata. Kanonici bi toga dana pjevajući u katedralama »magnificat« kod stiha: »Zbaci s prijestolja vladare, a uzvisi neznatne« (Lk 1, 52) – silazili sa svojih sjedišta u koru, a na njihovo bi mje-

sto posjedali dječaci obučeni kao klerici s oznakama kanonika.

Crkva je u svom bogoslužju htjela sačuvati blagdan Nevine Dječice u božićnoj osmini, okružujući na taj način Isusovu kolijevku ljupkom četom nevinih dječaka, obučenih u odjeću nevinosti, okupanih u mučeničkoj krvi, koji postadoše prethodnica onoj nepreglednoj vojsci Kristovih mučenika, koji će svoju privrženost Isusu Kristu posvjedočiti krvlju i životom.

Časoslov Božjega naroda na blagdan Nevine Dječice donosi izvadak iz Drugog govora o simbolu vjere svetog Kvodvultdeusa, koji bijaše kartaški biskup od g. 437-453. On bijaše jednostavan čovjek, sav prožet dubokom vjerom, kojom se znao opirati arijevskoj propagandi i navali barbara. Kad je Genzerik g. 439. zauzeo Kartagu, Kvodvultdeus je morao poći u izgnanstvo u Napulj. Vjerojatno je tada napisao svoju knjigu »Božjih obećanja i predskazivanja«. Pišući tu knjigu sigurno se nadahnuo na Augustinovu remekdjelu »De civitate Dei« (O Božjoj državi). No nas danas zanima više njegov spomenuti govor o Simbolu vjere, u kojem on govori i o onima što još nisu umjeli govoriti, a već su ispovijedali Krista.

»Rodio se Mališan, Kralj veliki. Izdaleka su privedeni Mudaraci, dolaze da se poklone Onome što još leži u jaslama, ali već kraljuje nebom i zemljom. Na vijest Mudracâ da se rodio Kralj, Herod se uznemirio, pa da ne izgubi kraljevstvo, snuje kako da ga ubije. A da ga je vjerom prihvatio, zasigurno bi kraljevao i ovdje i, bez kraja, u onome životu.

Što se bojiš, Herode, zato što čuješ da se rodio Kralj? Nije došao da tebe zbaci, nego da pobijedi đavla. Ti toga ne shvaćaš, pa se plašiš i bjesniš. I da ti ne bi on jedini izmakao, krivac si za krvoločnu smrt tolike nejačadi.

Zar te nije ganuo na sućut plač majki ni tuga otaca zbog ukopa djece? Zar te nije dirnulo cviljenje i jecaji te nejačadi? Koljeѕ tim mališanima tijelo, jer te kolje strah u srcu. I misliš da ćeš, ako ispuniš svoj naum, dugo proživjeti, a sam život želiš ubiti.

Zar on, on izvor mladosti – Mali i Veliki – što leži u jaslama ugrožava tvoj prijestol? On po tebi, makar toga i ne znaš, radi svoj posao i izbavlja duše iz ropstva đavolskoga. Djecu neprijatelja posvaja za posinke.

Mališani, još nesvijesni, umiru za Krista, i dok roditelji oplakuju svoje male mučenike, Krist od njih, makar još ne umiju govoriti, tvori svoje prikladne svjedoke. Došao je da se zakralji, i evo kako već kraljuje. On je osloboditelj, i evo već oslobađa. On je Spasitelj, i već spašava.

Ti, Herode, toga ne znaš, pa se plašiš i bjesniš i bjesneći protiv toga Mališana, ne znajući iskazuješ mu počast.

Velikog li dara milosti! Čim su zaslužila ta dječica da postanu pobjednici? Još ne umiju govoriti, a već ispovijedaju Krista. Još ne mogu pokrenuti udove na borbu, a već odnije-še pobjedničku palmu.«

Donosimo i kratak tekst suvremenog duhovnog pisca Bernarda Marteleta.

»Koliki je bio broj žrtava nevine djece? Teško je reći. Betlehem je u ono doba morao brojiti oko 2.000 žitelja. Kako je broj smrtnosti kod djece bio dosta visok, sve se svodi na mišljenje da je u Betlehemu i u okolici tada moglo biti tredesetak muške djece mlađe od dvije godine. No i s tim brojem žrtava pokolj dječaka u Betlehemu, naređen od Heroda, nije manje odvratan. Crkva slavi te male nevine i nesvijesne žrtve kao prave Kristove svjedoke. Isus će kasnije reći da čaša hladne vode dana u njegovo ime neće ostati bez nagrade. Tko bi mogao izreći ono što je on dao onim dječacima koji za njega nisu dali čašu vode nego svu svoju krv? Isto tako bi se moglo reći i o njihovim roditeljima: pred Gospodinom ništa nije zaboravljeno.

Josip i Marija sigurno su prije ili kasnije doznali o proliću nevine krvi. Nije teško domisliti kako su reagirali. Bila je to za njih jedna kušnja koja je nadošla drugima. Marija je već oćutjela, kako je dobro predvidio pravedni Šimun, da će njezin sin biti znak protivljenja. Mržnja, koja proganjaše njezina sina, bijaše oštrica mača što prodiraše u dubinu njezina srca. Bez misli mržnje što ih je progonila, Josip i Marija ne bi osjetili bijeg u tuđinu, jer su imali sa sobom onoga koji je svagdje kod kuće, a koji za njih bijaše nepresušiv izvor radosti.

Trpjeti osobno veoma je teško, pogotovo u nekim kušnjama; no kad se zna, ako ne baž uzrok a ono barem povod tuđe patnje, bol postaje nepodnosiva. Za Mariju i Josipa misao da su bili, iako neizravno, uzrok pokolja nevinih morala

je veoma teško padati na njihovo srce. A to bijaše bolna posljedica Marijina 'fiat' na dan navještenja, a za Josipa nastavak njegova slobodnog i svijesnog prihvaćanja misije njegove žene.

Ako je Gospodin Isus za vrijeme svog četrdesetdnevnog boravka u pustinji htio biti podvrgnut navalama napasti, onda se ne može zamisliti da je od nje poštedio Mariju i Jospia. Napast nije grijeh. Bog je pripušta i svecima, da bi ih što tješnje sjedinio svojom voljom.«

I tako tekstovi Svetog pisma, pa tako i ovaj o pokolju nevine dječice, postaju za nas nepresušiv izvor meditacijâ, kao što su to bili i za tolike generacije prije nas. Slaveći svake godine iznova blagdan Nevine Dječice, čitajući i slušajući evanđeoski tekst o njihovoj tragediji, možemo se neprestano i sami utvrđivati na njihovu primjeru – i to za razliku od njih – svjesno, kad god život i od nas zatraži žrtve, odricanja, križeve. Teško je sve to, ali ako se pronađe svemu tome smisao, ako vjerujemo da je Gospodin uz nas isto tako bliz i nazočan kao što je bio Mariji i Josipu na njihovu mukotrpnom bijegu u Egipat, onda ćemo biti uvijek puni nade, u dubokoj svijesti da sve možemo u Onome, koji nas svojom milosnom prisutnošću krijepi.

Molitva

Gospodine, Bože naš, na današnji su dan nevini tvoji mučenici za te dali svjedočanstvo ne riječi, nego krvi. Daj da i mi vjeru koju ustima priznajemo životom svjedočimo. Po Kristu Gospodinu našem. Amen.

Origen

Želimo se barem na jezgrovit način upoznati s najgenijalnijim telogom stare aleksandrijske teološke škole, no i s jednim od najvećih kršćanskih mislilaca uopće. To je Origen, koji je svoj životni vijek proveo do g. 185-253. On u sebi ujedinjuje duboko poznavanje Svetoga pisma, a koje se temelji

na svim izvorima jezikoslovlja njegova vremena, zatim veoma živ i snažan duhovni život te veliku familijarnost s filozofskim strujama helenske kulture. Zbog njegove svestranosti neki su ga ubrajali među polihistore, tj. među ljude koji su poznavali svu znanost svoga i prijašnjih vremena. Dakako da je onda mnogo lakše i jednostavnije bilo postati polihistor nego što bi to bilo danas, kad je to zbog silnog napretka i razvitka znanosti naprosto nemoguće, pa je moguće biti stručnjak samo na jednom strogo omeđenom dijelu znanosti, a uz to eventualno steći još jednu veliku, da ne reknem enciklopedijsku naobrazbu.

S Origenovim imenom je povezana i jedna upravo neizmjerna bibliografija, koja se bavi njegovom naukom, a što je također znak, da je doista bio velik duh. On je svojim izvanredno razvijenim smislom za nutarnji život i asketski ideal veoma pridonio, da se u Crkvi rodio snažan monastički pokret, koji je za sobom povukao mnoge, toliko željne da u svome životu ostvare evanđeosko savršenstvo. Taj je pokret bio prethodnica nastanku velikih redova u Crkvi.

Origen se od djetinjstva hranio mistikom mučeništva, željom da za Krista prolije krv. Ne treba se tome čuditi, jer mu je otac bio sveti Leonida, slavni mučenik. On je doslovno primjenjivao evanđeosku riječ o dragovoljnim eunusima, no kasnije priznade da se tu radilo o zabludi. Isus je rekao: »Ima ljudi koji su od rođenja nesposobni za ženidbu; ima takvih koje su ljudi učinili nesposobnima; a ima i takvih koji se odriču ženidbe radi kraljevstva nebeskog« (Mt 19, 12). Djevičanstvo koje Isus svjetuje ide u treću kategoriju, a tko ga prihvaća neće svoje tijelo onesposobiti za rađanje, nego jednostavno »radi kraljevstva nebeskoga« živjeti posve uzdržljivo, odričući se onoga što bi i njemu u zakonitom braku bilo moguće i bilo dopušteno. To je jedino ispravan stav dragovoljnog eunuštva.

U želji za radikalnim evanđeoskim savršenstvom Origen je dragovoljno prodao svoju profanu biblioteku. Kako sam piše, kupac mu je kao naknadu morao dnevno davati 4 obala – što je manje od 1 drahme – da bi s tim skromnim novcem mogao siromašno živjeti, ali i da bi se opravdao od prijekora što su se odnosili na njegovu filozofsku kulturu, ta da bi napokon pružio konkretan dokaz svoje nesebičnosti i slobode od čisto naravnih dobara.

Kasnije se za njega brinuo jedan veoma plemenit i velikodušan prijatelj po imenu Ambrozije, koji mu je pribavljao sredstva potrebna za rad i tako mu omogućio da se sav može posvetiti proučavanju svetih znanosti, molitvi i poučavanju. Taj prilično nepoznati Ambrozije postao je tako mecena jednog od najsposobnijih ljudi čovječanstva, zadužіvši po svom štićeniku tolike. Origen je temeljito iskoristio dane mu mogućnosti, a kako je bio rasipno obdaren talentima, obogatio je ljudsku i kršćansku misao. On je svoje iznimno poznavanje Biblije združio sa suvremenim kretanjima po grčkim spiritualističkim filozofijama, te se trudio kako bi pronašao ravnotežu između njihove nauke i duhovnog tumačenja Staroga i Novoga zavjeta, a u Novome osobito tekstova sv. Ivana i sv. Pavla. Kasniji Origenov komentar Evanđelju sv. Mateja daleko je trjezniji od prijašnjih tumačenja raznih biblijskih tekstova. Uz taj duhovno-znanstveni rad i istraživanje Origen je preuzimao na se i pastoralne odgovornosti najprije kao profesor, a zatim i u izravnoj pastvi duša.

Origenistički »sistem«, koji se kao takav češće naznačivao negoli sa sigurnošću proučavao, sadrži u sebi i neke sporne ideje. Tako na primjer origenizam shvaća razumna stvorenja kao duhove, koji su zbog nekog praktičnog grijeha upali u tijelo te koji su određeni da ponovno nađu prvotno nebesko jedinstvo u času »apokataste«, to jest ponovno uspostave reda na koncu svijeta. Oni su također pozvani da već ovdje provode jedan otkupljeni život dosljedno sa svojom pravom naravi. Takvo je gledanje veoma blisko s naukom o izvornom grijehu i slavnom uskrsnuću, no ipak teži više prema neoplatonističkom shvaćanju, pa čak i nekom panteizmu.

Origenu se naročito spočitava što je nijekao uskrsnuće tijela te predviđao, da će jednom i đavao i osuđenici biti dionici božanskoga milosrđa. Origena kude i zbog toga što je naučavao opstojanost duša i njihov pad prije sjedinjenja s tijelom On je u praksi duhovnoga vodstva uvijek priznavao opasnost od raznih pretjeranosti te shodnost poštivanja fizičkog života tijela, što je svakako hvale vrijedno.

Origen je u svome veoma naglašenom spiritualizmu nalazio snažan poticaj za svoju vlastitu inteligenciju, koja je sva bila prožeta proživljavanjem Svetoga pisma, ali i za svoju katehezu, koju je unatoč pridržanostima aleksandrijskih biskupa, Crkva veoma visoko cijenila bilo za njegova života, bilo

poslije smrti. Origenove biblijske homilije doživjele su i zaslužile su velik uspjeh bilo kod svetih Otaca IV. stoljeća, bilo kasnije, zahvaljujući prijevodu na latinski, i u čitavom srednjem vijeku. Da malo duhovno okusimo Origenovu misao, evo jednog isječka iz njegovih Homilija na Knjigu Sirahovu.

»Svi koji u Isusa Krista vjerujemo, nazivamo se živo kamenje po onome što Pismo kaže: A vi ste živo kamenje, sazidani u duhovnu kuću kao sveto svećeništvo da prinosite duhovne žrtve, Bogu ugodne po Isusu Kristu.

Kao što možemo zapaziti i kod običnog kamenja, da ono kamenje koje je vrednije i čvršće, prvo se stavlja u temelje kako bi se njemu mogao povjeriti i na nj postaviti teret cijele zgrade, tako isto shvati da je neko živio kamenje u temeljima te duhovne građevine. Tko su ti koji su stavljeni u temelje? Apostoli i proroci, jer ovako govori samo Pavao: Nazidani, kaže, na temelju apostola i proroka, a zaglavni je kamen sam Krist Isus.

A da se i ti, slušatelju, pripraviš da budeš bliži temelju te građevine, znaj da je i sam Krist temelj građevine koju sada opisujemo. Ovako, naime, govori apostol Pavao: Nitko ne može postaviti drugog temelja osim onoga koji je već postavljen, a taj je Isus Krist. Blago onima koji na tako plemenitu temelju sagradiše religiozna i sveta zdanja.

No u tom zdanju crkve mora biti i oltar. Pa stoga mislim da su neki od vas, živog kamenja, za to prikladni i pripravni da se posvete molitvi, te danju i noću Bogu prinose prošnje i žrtvuju molitvene prinose; od tih Isus zida oltar.

Pogledaj kakva se hvala pripisuje tom kamenju: Kao što je rekao, kaže, da zakonodavac Mojsije sagradi oltar od cijelog kamena koji se neće obrađivati željezom. Tko su ti što se nazivaju cijelim kamenjem? Možda to cijelo i neozlijeđeno kamenje jesu sveti apostoli koji svi zajedno tvore jedan oltar, jer su svi složni i jednodušni. Tako piše da su svi zajedno i jednodušno molili i usta svoja otvarali govoreći: Gospodine, ti poznaješ srca svih ljudi.

Ti, dakle, koji su mogli jednodušno, jednim glasom i jednim duhom moliti, oni su možda dostojni da zajedno tvore jedan oltar, na kojem Isus Ocu prinosi žrtvu.

I mi pokušajmo da svi jednodušno isto govorimo, isto osjećamo, ne da se natječemo ili radimo iz isprazne slave, nego

ostajući jednog osjećaja i iste misli, ne bismo li kako i mi bili kamenje prikladno za oltar.«

Origenovo poimanje čovjeka i spasenja, što naročito dolazi do izražaja u njegovu djelu »De principiis« bijaše nadasve plodonosno za Kapadočane, a između njih osobito za sv. Grgura Nisenskoga, kao i za Evagrija, preko kojeg je taj nauk prešao u Siriju i u Armeniju. Origen tumači da je Krist slomio željezne okove povijesti uvevši u nju slobodu. To je ono potpuno čovjekovo oslobođenje po Kristu.

Ono više naobraženo monaštvo počevši od njegova protivnika sv. Jeronima u velikoj je mjeri oponašalo način života što ga je zacrtao i iza sebe ostavio Origen. Štoviše, još i u visokom srednjem vijeku, jedan od najvećih srednjovjekovnih promicatelja redovničkoga života monaškoga tipa, sveti Bernard iz Clairvauxa, veoma se nadahnjivao na Origenu. Origen je postao suvremen i poslije II. svjetskog rata, kad su francuski isusovci Henri de Lubac, Jean Danielou i drugi oko njega i svetih Otaca njegove duhovne struje stvorili patrističku zbirku »Sources chrétiennes« (Kršćanski izvori), koja je mnogo pridonijela obnovi otačke teologije uopće.

Razlog zbog kojeg spominjem Origena baš danas jest njegova mistika mučeništva, za koju se mogao nadahnuti i na primjeru Nevine Dječice i sv. Stjepana prvomučenika. A jer se nalazimo neposredno poslije blagdana sv. Ivana Evanđelista, za kojeg je biblijski sladokusac Origen bio tako oduševljen i zagrijan, navedimo još jedan kratak odsječak iz njegova Izlaganja o Ivanovu evanđelju. »Srušite ovaj hram i u tri ću ga dana sagraditi. Sad mi se čini da su zavidni Židovi bili ljubitelji tijela i osjetnih stvari, kad su teško podnijeli što je Isus istjerao one koji su Očevu kuću pretvorili u prodavaonicu predmeta što su ih samo izradili. Traže znak iz kojeg bi se vidjelo, da Sin Božji, koga oni ne primaju, to s pravom čini. Spasitelj povezuje govor o svojem tijelu kao da govori o hramu, i na pitanje: Koji znak pokazuješ kad to činiš? – odgovara: Srušite ovaj hram i u tri ću ga dana sagraditi. Ipak mi se čini da su prema određenom poimanju oboje, i hram i Isusovo tijelo slika Crkve. Zato što je sagrađena iz živog kamenja, sazidana duhovna kuća kao kraljevsko svećenstvo, podignuta na temelju apostola i proroka s vrhovnim ugaonim kamenom Isusom Kristom, ona stvarno i opstoji kao hram. Iako se po ovoj: Vi ste tijelo Kristovo i dijelom udovi, pričinja da

će se veza i sukladnost kamenja razrušiti, raspasti, kako je napisano u dvadeset i prvom psalmu, da će se sve Kristove kosti rasuti, zbog zasjeda što se javljaju u progonstvima i mukama kao i zbog onih koji tada ruše jedinstvo hrama, ipak će se hram podići i tijelo uskrsnuti treći dan nakon dana zlobe i sudnjega dana.

Treći će dan nastupiti u novom nebu i novoj zemlji, kad će se sve kosti, to jest čitava Izraelova kuća, probuditi u veliku nedjelju pošto bude svladana smrt, da stvarno Kristovo uskrsnuće preko muke križa nosi u sebi i tajnu uskrsnuća cijeloga Kristova tijela. Kao što je ono osjetno Kristovo Tijelo pribijeno na križ, pokopano i iza toga ustalo, tako je i čitavo tijelo Kristovih svetih s njim pribijeno na križ i sad više ne živi. Svaki od njih, poput Pavla, ni s čim se drugim ne hvali, osim križem Gospodina našega Isusa Krista, po kojem je propet svijetu a svijet njemu.

Stoga, ne samo da je svaki zajedno s Kristom bio pribijen na križ i raspet svijetu, nego je skupa s Kristom i pokopan: Skupa smo pokopani, s Kristom, kaže Pavao i nadodaje kao da je došao do nekog jamstva za Uskrsnuće: I s njim smo skupa uskrsli.«

Da nas uskoća naših pogleda ne bi zbunila napominjem kako je pokojni Hugo Rahner, odličan poznavalac otačke teologije, smatrao da su prvi grčki oci, osobito Origen ili Klement Aleksandrijski služeći se helenskom kulturom, kristijanizirajući je, učinili nešto veoma korisno, ako ne čak i potrebno, što nije dovelo do osiromašenja nego do plodnoga obogaćenja kršćanske baštine. Hugo Rahner u svojoj knjizi »Grčki mitovi u kršćanskom tumačenju« piše, da je nakana te knjige pokazati kako je Crkva posvetila grčku religioznost. Bez dvojbe, da je u tome poslu baš Origen po svojim djelima imao veliku ulogu. Očito je da se tu, nikako, ne radi o nekom sinkretizmu starine, srednjega vijeka ili modernog razdoblja, koji je uvijek bio i jest trajna pogibelj, nego se radi o tome, da se u punini Kristova svjetla sakupi sva predkršćanska mudrost i spoznaja Boga, svjedočanstvo o Bogu u svakom vremenu. U tome je sakupljanju Origen bio pravi majstor, zato i danas zaslužuje našu pozornost. O njemu jedan od najvećih teologa današnjice Hans Urs von Balthasar ovako piše: »Postoje zasigurno istinski, čak veliki sveci koji nisu nikada kanonizirani. Origen bi bio jedan primjer.«

Bartol Kašić, isusovac

Danas je smrtni dan Bartola Kašića, isusovca, možda najuvaženijeg hrvatskog pisca protureformatorskog smjera, koji je kao i neki drugi naši ugledni ljudi umro u Rimu, u središtu kršćanstva godine 1650. On je za hrvatsku kulturu stekao golemih zasluga, osobito prvom slovnicom hrvatskoga jezika, koju je napisao za redovnike i pitomce, buduće misionare po Balkanu. To djelo nosi naslov: »Institutionum linguae Illyricae libri duo« (Rim, 1604.). On je načinio i prvi hrvatski prijevod Svetog pisma u 3 sveska, koji ostade u rukopisu. Budući da je Biblija najviše čitana i prevođena knjiga, s njome su povezane kulture svih narodâ, pa tako i našega hrvatakoga. Kašić je to dobro znao, pa se marno dao na prijevod Svetog pisma na svoj materinji jezik. Kašić je prvi preveo na hrvatski jezik i u Rimu g. 1640. tiskao »Ritual rimski«. Djelo je doživjelo više izdanja, a njegovu je važnost za vjerski život našega naroda u Predgovoru »blagom i milom štiocu« sam Kašić obrazložio.

Bartol Kašić rodio se u Pagu na samu svetkovinu Velike Gospe godine 1575. Početne škole svršio je u rodnom mjestu i u Zadru. Godine 1590. u pratnji svoga ujaka Deodata pošao je u Italiju. Iskrcavši se u Anconi pošao je u »ilirski zavod« u Loreto, gdje je bio primljen kao pitomac. 3. lipnja 1593. pošao je na studij u Rim, gdje je dvije godine kasnije stupio u isusovački red.

Obavljajući službu učitelja gramatika u novome isusovačkome kolegiju u Jakonu (Anconi) Kašić je koncem g. 1598. dobio nalog da napiše gramatiku hrvatskoga jezika. On sam kaže da u tom poslu nije imao ni prethodnika ni predradnji. Slovnicu je napisao na izričiti zahtjev generala Družbe isusove, dinamičkog oca Klaudija Aquavive, a zbog potreba gojencima iste Družbe, osobito za članove »ilirske«, zapravo hrvatske akademije isusovačkog kolegija u Rimu. Ta je gramatika napisana za strance misionare, da bi zbog rada u našim krajevima mogli naučiti hrvatski jezik.

Poradi istih su dohovno-pastoralnih potreba talijanski isusovci: Jakov Micaglia (umro 1654.) i Ardelio Della Bella (Foggia, 1654 – Split, 1737) napisali: prvi rječnik »Blago jezika slovinskoga« (Loreto-Ancona, 1649-1651); a drugi »Dizionario italiano-latino-illyrico« (Venecija, 1728) Sve to govori koliko je Družba Isusova mislila na naše krajeve.

Kašić je obradio gramatiku držeći se najraširenijeg hrvatskog književnog narječja – i to prema željama Družbe Isusove, koja je na našem zemljištu željela djelovati protiv njemačkih, slovenskih i hrvatskih reformatora, kao i protiv ugarskih kalvinista. No slovnica je mogla mnogo pridonijeti i stvaranju zajedničke svijesti hrvatskog narodnog bića, što je također bilo od velike važnosti, tim više, što smo i tada nacionalno bili ugrožavani s raznih strana.

Načelo najraširenijeg narječja za hrvatski jezik Kašić je zadržao za cijeli život i u svim svojim pisanim djelima. On ga naziva čak i bosanskim, što također ima svoje dalekosežno značenje.

Završivši filozofske i teološke nauke Kašić je bio zaređen za svećenika te rekao svoju prvu misu 12. ožujka 1606. Nekoliko godina kasnije bio je određen s još dvojicom isusovaca za svoju prvu misiju u Dubrovniku. Iako je to Kašićeva prva misija u Dubrovniku, nije i prva isusovačka misija u tom gradu. Prvi isusovački misionar u Dubrovniku bio je već g. 1559. otac Nikola Babadilla, jedan od prvih drugova sv. Ignacija, koji je u gradu sv. Vlaha s uspjehom održao korizmene propovijedi i tako u tome gradu započeo isusovačku djelatnost, koja uz prekide traje sve do danas. Zanimljivo je da se već tada počelo raditi o tome, da se isusovci trajno nastane u Dubrovniku, što će se ostvariti nešto kasnije, kad bude osnovan »Collegium Ragusinum«. Drugu isusovačku misiju u Dubrovniku od g. 1604–1608. sačinjavali su: Aleksandar Komulović, Silvestar Muzio i Jakov de Nobili. Što su isusovci značili za kulturu Dubrovnika nepotrebno je i spominjati. O tome govore njihova djela i njihov školski rad.

Kašić je sa subraćom doputovao u Dubrovnik vjerojatno nekim dubrovačkim brodom iz Ancone. U luku su uplovili 22. studenoga 1609. Pred gradskim vratima našli su dva vlastelina, koji su ih odveli u kuću Miha Bunića, a sutradan u kuću, koju su im pripremila vlastela Sigismund Đurđević i Vladislav Bunić, isusovački prijatelji, koji su još otprije radili oko toga da isusovci dođu u Dubrovnik.

Kašić neće zaboraviti ukazano mu gostoprimstvo pa će kasnije u Rimu, 25. ožujka 1638. Đurđevićevoj ženi Jaki, a

kćerki Jera Kaboge posvetiti svoje djelo »Život Gospodina našega Isukrsta«.

U Posveti »mnogo svitloj i priplemenitoj Gospoji Jaki Kabogi »Kašić će napisati vrlo zanimljivih i dragocjenih podataka. Ta posveta u sadašnjem hrvatskom jeziku ovako glasi: »Razmišljao sam više put, presvijetla Gospojo, kome bih poklonio ovaj svoj malahni trud, kojim sam opisao Život Gospodina našega Isukrsta i njegove prečiste Djevice Majke (iz pisma talijanskoga poštovanoga oca Rihadenera od Reda našega) u vašemu Dubrovniku, da bih se pokazao zahvalan barem nečim dobročiniteljima našega Reda. Najviše mi je dolazila na pamet dobrota, ljubav i poštovanje prema nama presvijetloga Gospodina Sigismunda Đurđevića, tvoga vjenčanika, i presvjetloga tvoga oca, Gospodina Jera Kaboge, slavne uspomene obadva, koji su svojom krepošću, vlašću i mogućstvom u vašem gradu u svim zgodama branili, pomagali i poštovali oce Družbe Isusove...

I ja i sav presvijetli grad Dubrovnik možemo biti svjedoci izvrsnih kršćanskih kreposti tvoga Sigismunda, budući da sam s njim prijateljski drugovao dugo vremena do njegove smrti. On se, naime, u svetoj vjeri bijaše tako čvrsto ukrijepio i utvrdio, da nikako nije mogao trpjeti ni poluvjerce, ni najmanju riječ, koja bi imala bilo kakvu sjenu vjeri protivnu. Radi ljubavi Božje više put se na mjesec ispovijedao, smjerno i bogoljubno pričešćivao, ne propuštajući nikada preslavnu Misu presvetoga Sakramenta. I tako se nije mogla skriti njegova ljubav prema gospodinu Bogu i prema bližnjemu. On je pomagao svakoga bilo riječima dobroga savjeta, bilo djelima obilne milostinje. Zato se dogodilo, da su mnogi iz puka i iz vlastele lili za njim suze na dan njegova ukopa. Iza njega je ostala slavna uspomena...«

Kašić je u Dubrovniku počeo djelovati najprije propovijedanjem u crkvi. Poslije toga se javlja i neka škola u kojoj je Kašić malu djecu poučavao u počecima gramatike, dok su ga odrasli molili da im drži predavanja iz »humanizma«. Dalmatinskim ili hrvatskim jezikom propovijedalo se vladikama, to jest dubrovačkim gospođama, osobito za vrijeme Korizme po dubrovačkim crkvama. I tako se prisutnost isusovaca u Dubrovniku vrlo brzo osjetila. Na njihove propovijedi i predavanja dolazili su mnogi uglednici.

Osim propovijedi, nauka vjere i gramatike za hrvatske mladiće Kašić je tu pisao i dovršio djelo »Način od meditacioni« (izišlo u Rimu g. 1613.). To je pouka o razmatranju napisana za dubrovačke dumne.

Kako su Kašićeva subraća iz Dubrovnika pozvana u Rim, njega je Papa poslao na prvo poslanstvo u južnoslavenske zemlje pod Turcima. Kašić je na tom poslanstvu posjetio Slavoniju, Srijem, Panoniju, Beograd i Makedoniju. Cilj toga poslanstva bijaše ondje razasute katoličke vjernike propovijedima i sakramentima utvrditi u vjeri. Kašića su na putu pratila dva isusovca i Don Šimun Matković, bosanski misnik, na čije je molbe i došlo do toga poslanstva. Putovali su s 14 dubrovačkih trgovaca, a pratio ih je zbog zaštite i jedan naoružan janjičar. U svojim izvješćima Kašić opširno opisuje tužne vjerske prilike u Slavoniji, Ugarskoj i Srbiji. Kašićeva je zasluga da je područje od Dunava do mora dobilo tri rezidencijalna biskupa: jednoga za vjernike u Bosni, drugoga za Beograd, Slavoniju i sve ugarske biskupije pod turskom vlašću, a trećega za Makarsku biskupiju.

Kašić kao i ostali tadašnji misionari i vizitatori općenito hvale vjeru i ćudoredno ponašanje slavonskih i bosanskih katolika, među kojima su javni grešnici bili rijetki. Iz Kašićeva putopisa po Slavoniji doznajemo da su katolici u Valpovštini po starom običaju strogo postili svakog petka i subote, tako da su se uzdržavali ne samo od mrsnih jela nego također i od mliječne hrane i jaja. Još se strože obdržavao post u Bosni, gdje vjernici sve do večeri ne bi okusili nikakve hrane.

Nakon svoga napornog puta po turskome carstvu Kašić je stigao u Rim, obogaćen premnogim iskustvima. Jedno je vrijeme boravio u Loretu, gdje je napisao »Istoria Loretana od svete kuće Bogorodičine«. Knjiga u dva dijela izišla je u Rimu g. 1617. Iste godine napisao je i svoju prvu zbirku pjesama: »Pjesni duhovne od pohvale božjih«. Tu je zbirku posvetio svojoj majci Ivani, rođenoj Deodati, koju nije vidio otkad je otišao iz svog rodnog Paga. Godina 1617. bila je za Kašića osobito sretna, jer je mogao izdati još jednu knjigu: »Nauk krstjanski«. Bibliografi bilježe, da je ista knjiga tiskana i g. 1633. Bio je to tada standardni katolički katekizam prema redakciji kardinala Bellarmina i Ledesme, najčešće tiskana knjiga na hrvatskom jeziku.

Otac Bartol Kašić uživao je velik ugled u Rimu, pa ga je i novi general Družbe Isusove, otac Mucije Viteleschi (1615-

1645) s drugom dvojicom isusovaca, to jest s ocem Marinom de Bonis i ocem Marinom Drago poslao na drugu misiju u naše krajeve, zaposjednute od Turaka.

Od g. 1620-1633. Kašić boravi u Dubrovniku baveći se uobičajenim svećeničkim poslovima: propovijedanjem, ispovijedanjem, katehiziranjem. Jedno je vrijeme u Dubrovniku obavljao i službu kućnog poglavara. U svoje slobodno vrijeme marno se bavio pisanjem.

Tako je napisao, a u Mlecima tiskao »Perivoj od djevstva ili životi od djevica«. To je hagiografska zbirka, u kojoj je Kašić opisao živote 25 svetih djevica. Tom je knjigom kao i toliki drugi prije njega htio istaknuti ljepotu i vrijednost djevičanskoga života.

Kašić je u Dubrovniku mnogo radio. Ondje je također napisao »Zrcalo nauka krstjanskoga« (izdano u Rimu g. 1631.); pa »Nauk krstjanski« (izdano u Rimu g. 1633.). Dok je prva knjiga služila kao priručnik za pripremanje na ispovijed i pričest, druga je sadržavala i mnoge druge naputke važne za život po vjeri. Tim je djelima Kašić bio veliki duhovni prosvjetitelj našega puka, a u neku ruku i pionir naše kulture.

Napustivši Dubrovnik g. 1633. ili najkasnije 1634. Kašić je bio određen za »ilirskoga ispovjednika« u velikom Gospinu svetišu u Loretu, kamo su hodočastili i naši ljudi. No već g 1635. nalazimo ga u Rimu, gdje je postao cenzor za hrvatski jezik. Dvije godine kasnije izdaje u Rimu svoj »Život sv. Franceska Saverija« koji je posvetio kćerima glasovite dubrovačke obitelji Sorkočević. Sam je rekao, da je napisao to djelo, da bi svomu »narodu slovinskomu ovijem pismom koristan i plodan bio.« Cenzor te knjige bijaše fra Rafael Levaković, »hrvat«, kako sam piše, koji je istaknuo korisnost Kašićeve knjige za »cijelu ilirsku naciju«.

Uskoro se opet javila nova Kašićeva knjiga »Život gospodina našega Isukrsta« (Rim, 1638.). U toj knjizi Kašić donosi zapravo dva životopisa: Isusov i Djevice Marije. Jezikoslovci ističu, da je jezik ovih obaju životopisa lijep i pravilan; lijepo štokavsko-ikavsko narječje s nekim oblicima ijekavštine. To je jezično najdotjeranije Kašićevo djelo.

Kongregacija za širenje vjere,. koja je bila osnovana g. 1622. povjerila je Kašiću zadatak da prevede na hrvatski jezik rimski obrednik. Kašić je to učinio, pa je i to njegovo djelo pod imenom »Ritual rimski« prvi put tiskano u Rimu g. 1640!. Kašić je prijevod Rimskog obrednika na hrvatski jezik posvetio papi Urbanu VIII., velikom prijatelju Hrvata. U isto vrijeme ga je zamolio da dopusti i podupre tiskanje Biblije na hrvatskom jeziku.

U Predgovoru Ritualu Rimskome Kašić piše:

»... Hoću još dati na znanje poštovanim popovom i pastorom od duša da sam ne samo prinesao u naš jezik Ritual rimski, nego također i sva Sveta pisma staroga i novoga zakona: sve, što je u Bibliji upisano i potvrđeno od svetoga oca Pape. Također i Vangelistar, to jest sve Pistule i sva sveta Vangelja priko svega godišta tekuća, i Kalendar i Red od mise, neka bi svak' mogao razumeti ono što šti latinsko. Reče bo jedan mudri i sveti učitelj: 'Obličje i lice vičnoga blaženstva jest, štiti i razumiti Sveta pisam.' A drugi reče: 'Štiti i razumiti Sveta Pisma, ne hajati jest.'«

Godine 1641. Kašić je u Rimu svršio novi prijevod Tome Kempenca: »Pismo od nasljedovanja gospodina našega Jezusa...« (Rim, 1641.). To glasovito djelo duhovne literature ili kako ga Kašić naziva »zlatno pismo« prevedeno je na brojne svjetske jezike. Možemo biti ponosni, da smo ga zahvaljujući revnosti i maru Bartola Kašića dobili i na hrvatskom već u prvoj polovini XVII. stoljeća. Bibliografi drže, da je Kašićev prijevod »Nasljeduj Krista« tiskan tri puta.

Marljivi Kašić nije ni tada još mirovao. Bibliju je počeo već davno prevoditi, ali ju je trebalo izdati, pa se zato obraća g. 1644. papi Urbanu VIII., da mu je dopusti tiskati. Nikad mu nije stigao jestan odgovor, pa je taj Kašićev rukopis ostao netiskan.

U starim danima sve do svoje smrti 28. prosinca 1650. u Rimu Kašić je još pisao svoj životopis.

Sud naših književnika stručnjaka, koji su Kašića uvrstili u Zbornik proze XVI. i XVII. stoljeća, a u 11. knjizi »Pet stoljeća hrvatske literature« – taj je svezak priredio Jakša Ravlić – bio bi ovakav: »Kako smo mogli razabrati, život Kašićev je buran, pun briga za kulturne potrebe i žrtava za svoja kršćanska uvjerenja. Kao što je često u životu, čovjek je nekada razumljen, drugi put neshvaćen, ili opet krivo tumačen, pa je tako bilo i s Kašićem.

U takvim prilikama dao je mnogo u istome smjeru da pomogne svojoj vjeri, svome uvjerenju, da popravlja svijet u duhu protureformacije. Koliko god je napisao više knjiga, one su ili preradbe ili prijevodi ili kompilacije, pa zbog toga ni u hrvatskoj književnosti ne bi zauzimao odličnije mjesto, iako su njegove knjige u svoje vrijeme koristile našem prosvjetiteljskom redu.

Njegovo je značenje **u stvaranju hrvatskoga književnoga jezika.** Rođen čakavac-ikavac, a upućen u Družbe Isusove da zbog njihovih knjiga koje će objavljivati izabere u pojedinim narodima najvažniji dijalekt za književni jezik, počevši od svoje gramatike (Institutiones...), on se odrekao svoga govora, zapravo čakavštine, prihvativši štokavsko-ikavski govor (s primjesama čakavštine) kao najvažnije narječje odnosno govor hrvatskog jezika, koje će isusovci upotrebljavati u svojim knjigama, da bi po njima mogli najkorisnije djelovati. U ovome svome uvjerenju došao je u sukob s nekim Dubrovčanima koji su spomenuti ugled najraširenijeg (i najljepšeg) književnog jezika prisvajali svojim književnim djelima. Ostavši pri svome, on je do konca života vodio borbu i riječima i djelima za svoje ideale.

Da je spomenuto načelo o književnom jeziku bilo zdravo, pokazalo nam je 19. stoljeće kad se u hrvatskom narodnom preporodu baš izabralo ono za čim je težio i radio Bartol Kašić. Prema tome on je – bez obzira koliko je i na ovome polju originalan – inspirator novih mislio o hrvatskom književnom jeziku koje su napredne i još iz njegova vremena gledale u budućnost.«

Imajući na pameti kako je hrvatski jezik toliko puta bio na udaru, a s time i u pogibli da ga nestane, zasluga Bartola Kašića postat će nam još jasnija. Jezik je veliko kulturno blago svakoga naroda, jezik je baš kao i državanost i suverenost temeljno pravo svakoga naroda, pa tako i hrvatskoga. I naš se je narod u svojoj krvavoj povijesti za to pravo znao boriti. Pa ako Crkva danas s Ivanom Pavlom II. na čelu toliko naglašuje prava pojedinih ljudi i cijelih naroda, onda je pravo da nikad ne izblijedi uspomena na Bartola Kašića, koji je kao čovjek Crkve, svećenik i redovnik bio promicatelj ne samo duhovnih vrijednosti u našem narodu, nego isto tako i kulturnih. U tom smislu možemo s pravom govoriti o Kašiću kao o hrvatskom duhovnom i kulturnom velikanu.

29. prosinca

Sveti Toma Becket, biskup i mučenik

I među svecima možemo imati svoje simpatije. Za mene je jedna od svetačkih simpatija današnji svetac, biskup i mučenik, Toma Becket. Simpatija mi je zbog svoje duboke svijesti dužnosti i odgovornosti, što ju je pokazao kao pastir duša. Simpatija mi je zbog svoje načelnosti, dosljednosti i neustrašivosti pred silom i samovoljom vladara. On je snagom jednog Ivana Krstitelja hrabro znao govoriti svome kralju: »Nije ti dopušteno!« (Mk 6, 18) On je kao biskup u jednom svom pismu ovako pisao: »Sjetite se kako su se spasili oci naši, i uz koje je nevolje rasla i širila se Crkva, koja je sve oluje prebrodila Petrova lađa što je Krist na kormilu; kako su postigli vijenac toliki ljudi kojih je vjera istom u stiskama zablistala. Tako je prošlo mnoštvo svetaca da zauvijek ostane istina da će biti ovjenčan samo onaj tko se bude pravo borio. »Stoga se s pravom Crkva u bogoslužju u molitvi po zagovoru sv. Tome Becketa, koji je »velikodušno žrtvovao život za pravednost«, utječe Gospodinu, da bismo se »i mi radi Krista odricali svog života na ovom svijetu i taj život našli u nebu.«

No Toma Becket se nije rodio kao svetac, nego je to tek kasnije postao. Da se sudilo prema njegovu životu prije biskupstva, ne bi se baš tako lako moglo zaključiti da će on postati pravi svetac, mučenik svoje savjesti, svoje službe i svoje odgovornosti. Toma Becket se rodio g. 1118. u Londonu. Otac mu je bio podrijetlom Norman. Bio je zaređen za đakona te postao arhiđakon i suradnik engleskog primasa, kenterberijskog nadbiskupa Teobalda. Engleski kralj Henrik II. izabrao ga je za svog kancelara, a što povjesničari označuju kao kraljev najdomišljatiji izbor. Toma se u dostojanstvu kancelara osjećao u svom elementu. Kao mnogi mladi ljudi i

on je bio pun ambicije, smionosti, ljepote, a posjedovao je i veoma naglašen smisao i ukus za sve ono što je veličanstveno, što blliješti i udara u oči. U pojedinim je prilikama znao pokazati hrabrost, pogotovo kad se radilo o obrani svoga vladara, kojemu nije bio samo vjeran službenik nego i blizak prijatelj, te drug u časovima razonode i zabave.

Kad je g. 1161. umro nadbiskup Teobald, kralj je odmah po povlastici danoj mu od Pape izabrao Tomu za novog engleskog primasa, dakle, za prvog čovjeka Crkve u svome kraljevstvu. Nitko nije slutio, a najmanje kralj, da će se osoba o kojoj se mnogo govorkalo i naklapalo, promijeniti tako brzo, te postati ustrajan i neustrašiv branič prave Crkve i revan pastir duša. Toma je kraj sve svoje prijašnje pustopašnosti znao sačuvati osjećaj dužnosti, zato je upozorio svoga kralja: »Sire, ako Bog dopusti da postanem kenterberijski nadbiskup, izgubit ću prijateljstvo Vašeg Veličanstva.«

Kako je Toma bio samo đakon, 3. lipnja 1162. zaređen je za svećenika, a dan kasnije posvećen za biskupa. I nije trebalo dugo čekati da dođe do sukoba s vladarom i njegovom samovoljom. Takozvane »Konstitucije iz Claredona«. g. 1164. opet su obnovile neke već pale u zaborav kraljeve zloupotrebe. Toma Becket po svojoj savjesti nije mogao priznati te »nove zakone«, na što se kralj veoma razgnjevio, kako se silnici i samovoljnici u takvim zgodama običavaju ponašati. Oni su, naime, duboko uvjereni ako imaju vlast, da je uvijek i pravda na njihovoj strani, a što je posve krivo. Nadbiskup Becket je smatrao, da će biti bolje ukloniti se kraljevu gnjevu te poći u Francusku. Ondje je kao dragovoljni izgnanik proveo 6 godina u jednom cistercitskom samostanu provodeći pravi pokornički život. Bilo je to vrijeme dozrijevanja i pripremanja za njegov trenutak koji ga je čekao, za kalež koji će morati ispiti.«

Zaključivši s kraljem mir na preporuku i savjet pape Aleksandra III., s kime se u Francuskoj susreo, Toma se vratio u Canterbury, a njegovi su ga vjernici dočekali i primili u pravome triumfu. No on nije živio u iluzijama, pa im je na ovacije ovako odvratio: »Vratio sam se da među vama umrem.« Nakon povratka prvi korak što ga je učinio bijaše, da je služeći se ovlastima Papina poslanika, poskidao biskupe, koji su paktirali s kraljem te prihvatili njegove »Konstitucije« ili uredbe. To je za kralja bio i odviše velik izazov pa je

izgubio strpljivost te neoprezno izjavio: »Tko će me osloboditi od tog popa spletkara?«

Tirani uvijek imaju obilan broj ulizica, pa ih je tako imao i Henrik II. Stoga četvorica njegovih dobro naoružanih vitezova pođoše u Canterbury. Nadbiskup je bio obaviješten o njihovu dolasku, no ostao je na svom mjestu idući poput Isusa hrabro ususret svojim ubojicama. Izjavio je: »Strah od smrti ne smije dopustiti da s očiju smetnemo pravednost.« Kraljeve naoružane dželate dočekao je u svojoj katedrali, obučen u biskupski ornat. Sa svojim je klericima baš obavljao svečanu službu Večernje. Krvnici su nahrupili na njega, a on je ne opirući se, izboden mačevima tiho šaptao: »Prihvaćam smrt za ime Isusovo i za Crkvu.« Bio je tada 23. prosinca 1170. Tri godine kasnije papa Aleksandar III. proglasio ga je svetim, a spomendan mu se slavi danas.

Izvadak iz jednog njegova pisma nek nam još više osvijetli lik i dušu velikog mučenika Svetoga Tome Becketa.

»Nastojimo li biti ono što nam je ime – a zovemo se prvosvećenici ili biskupi – i hoćemo li da nam ime bude značajno, treba da sveudiljnom brigom motrimo i nasljedujemo stope Onoga koga Bog postavi svećenikom zauvijek i koji samoga sebe prinese za nas Ocu na žrtveniku križa. On s najvišega nebeskog motrišta sveudilj motri sve naše čine i nakane činâ, da jednom svakome naplati po djelima.

Prihvatili smo se toga da budemo njegovi namjesnici na zemlji, zapalo nas je slavno ime, časno dostojanstvo, te uživamo vremenite prihode s duhovnoga posla. Na vrhu Crkve naslijedili smo apostole i apostolske muževe da se našom službom ruši vlast grijeha i smrti, da zgrada Kristova, što nastaje iz vjere i kreposnog zalaganja, raste u sveti hram u Gospodinu.

Velik je doduše broj biskupa. I kod posvete smo obećali da ćemo neutrudivom brižljivošću naučavati i pâsti. O da to vjerno obećanje potvrde i zasvjedoče djela! Žetva je dakako velika. Nije dosta jedan, pa ni mnogi, da se sabere i skupi u žitnicu Gospodnju.

Tko sumnja da je Rimska Crkva glava svih Crkava i izvor katoličkog nauka? Tko ne zna da su Petru predani ključevi nebeskoga kraljevstva? Ne diže li se zagrada Crkve na vjeri i naučavanju Petrovu, dok svi ne prispijemo u Kristu do čovjeka savršena, u jedinstvu vjere i spoznaje Sina Božjega.

Treba da mnogi sade, da mnogi zalijevaju, jer to zahtijeva napredak riječi i rasprostranjenost narodâ. Ta i starozavjetni je narod imao doduše jedan oltar, ali po potrebi više učitelja. Daleko više je to potrebno danas, kod tolikog porasta narodâ da im čitav Liban ne bi namaknuo drva za vatru, niti bi im životinje, ne samo svega Libana nego i sve Judeje, dostajale za žrtvu.

No tko god sadio ili zalijevao, Bog samo onome daje porast koji sadi na vjeri Petrovoj i uz njegov prianja nauk.

Njemu se svakako podastiru najvažnija pitanja naroda, da ih ispita Rimski Prvosvećenik, i pod njim raspoređeni upravnici majke Crkve, pozvani na udio u brižljivosti, obavljaju povjerenu vlast.

Molitva

Gospodine, ti si svom mučeniku Tomi Becketu dao da velikodušno žrtvuje život za pravednost. Daj da se po njegovu zagovoru i mi radi Krista odričemo svog života na ovom svijetu i da taj život nađemo u nebu. Po istom Kristu Gospodinu našem. Amen.

Papina počast otranskim i svima drugim mučenicima

Računa se da se oko Sv. Oca Ivana Pavla II. u Otrantu, na krajnjem jugu Italije, 5. listopada 1980. okupilo oko 300.000 vjernika iz pokrajine Puglie. Njih 200.000 bilo je nazočno samo na Papinoj misi na Minervinu brežuljku. U katedrali je poslije podne u 15 sati na susretu s Papom bilo 1632 svećenika, 1500 redovnika i 6034 redovnice. Nekoliko desetaka tisuća mladih sudjelovalo je na Trgu heroja u susretu s Papom, a prije Papina polaska u Rim na vojnom aerodromu u Galatini papi je poželilo sretan put preko 60.000 vjernika. Svečanosti u počast blaženih mučenika, koje bijahu povod Papina putovanja, bile su dobro pripremljene, dobro izvedene, a možda je od svega bila najznačajnija homilija Svetog

Oca pod misom. Zbog nje i pišemo o ovome događaju, koji svojom porukom nadilazi prigodnost.

Govoreći o 800 otranskih mučenika, koje su prije 500 godina Turci poubijali zbog njihove vjernosti Kristu, Papa nije propustio priliku da spomene i suvremene mučenike. Tako je ovim riječima spomenuo suvremeno mučeništvo Crkve u Albaniji.

»U današnjoj prigodi ne mogu a da ne svrnem svoj pogled preko mora k nedalekoj herojskoj Crkvi u Albaniji, koja je izmučena teškim i produženim progonstvom, no obogaćena svjedočanstvom svojih mučenika: biskupa, svećenika, redovnika, redovnica i jednostavnih vjernika.

Osim njih moja misao ide i k drugoj kršćanskoj braći i svima koji vjerujete u Boga, a koji slično trpite u onome narodu.«

Ivan Pavao II. je proslijedio ovako:

»Biti duhovno blizi svima onima koji trpe nasilje zbog svoje vjere naročita je dužnost svih kršćana, prema tradiciji baštinjenoj već tamo od prvih stoljeća. Rekao bih još i više: tu se radi o solidarnosti što se duguje osobama i zajednicama, kojih su osnovna prava vrijeđana ili čak posve zgažena...«

A onda je Ivan Pavao II. upravio prisutnima ove značajne riječi, koje bi bilo dobro da čuju i oni što su se kao tužitelji i suci ogriješili o tolike pravednike:

»Često se ide za tim da se mučenike okvalificira kao političke krivce. Pa i Krist je bio osuđen na smrt prividno zbog istog motiva, jer je tvrdio da je kralj. Ne zaboravimo stoga na mučenike naših vremena. Ne ponašajmo se kao da oni nisu ni postojali. Zahvaljujmo Bogu što su oni pobjedonosno nadvladali kušnju.

Molimo snagu Duha Svetoga za progonjene koji se još moraju ogledati s takvim kušnjom... Ostanimo u zajedništvu s mučenicima. Oni iskapaju najdublje korito božanske rijeke u povijesti. Oni izgrađuju najčvršće zidove onoga božanskoga grada koji se diže prema vječnosti.«

I za ove i za tolike druge snažne riječi Ivana Pavla II. bit će mu zahvalni mnogi koji su morali doživjeti, da su najodličniji i najvredniji sinovi našega bili suđeni kao zlikovci.

Papa je u Otrantu jasno iznio, da u »Crkvi na zemlji ostaje trajan spomen i štovanje svetih mučenika kako u Otrantu, tako i na drugim mjestima Italije, Evrope i svijeta.«

A onda je proslijedio ovako: »U Božjem kraljevstvu mučenici zajedno s Kristom dobivaju posebnu snagu i moć u tajni općinstva svetih i u cijeloj božanskoj ekonomiji istine i ljubavi. 'Oni će sudit sucima i vladati narodima, i Gospodin će kraljevat nad njima uvjeke. Koji se u nj ufaju, spoznat eć istinu, i koji su vjerni, bit će u ljubavi s njim, jer izabranici njegovi stječu milost i milosrđe' (Mudrost 3, 8-9).

Mučenici bi pred veličanstvom božanske pravde mogli ovako vapiti, kako to i čitamo u Otkrivenju: 'Dokle ćeš, sveti i pravi Vrhovniče, odgađati sud i osvetu naše krvi nad stanovnicima zemlje' (6, 10)? Pa ipak oni u vječnom svjetlu Presvetog Trojstva, sjedinjeni u vrhovnoj Istini i u savršenoj ljubavi postaju glasonoše milosti i milosrđa za svoju braću i sestre na zemlji. To postaju i za same svoje progonitelje. To postaju nadasve za Crkvu, koja prema milosrdnim Božjim nacrtima mora biti 'Božji grad' uzdignut među narodima, mora biti: 'u Kristu kao sakrament ili znak i sredstvo intimnog sjedinjenja s Bogom i jedinstva čitavog ljudskog roda'« (Lumen gentium 1).

Papa je svoj značajni govor u Otrantu završio ovim značajnim riječima Apokalipse: »Kad Janje otvori pečat, opazih pod žrtvenikom duše zaklanih zbog riječi Božje i zbog svjedočanstva koje su držali... I tada je svakome od njih dana bijela haljina i rečeno im je da se strpe još malo vremena dok se ne ispuni broj njihovih sudrugova u službi i njihove braće koji imaju biti ubijeni kao i oni« (6, 9, 11).

U svojoj homiliji u Otrantu Ivan Pavao II. je spomenuo i suvremenu tešku situaciju na srednjem Istoku, muku palestinskog, libanonskog naroda, teško pitanje Jeruzalema, kolijevke triju velikih jednobožanskih religija: židovstva, kršćanstva i islama, te poželio da taj grad postane mjesto razumijevanja, mira i bratstva među vjerama i narodima.

Na Papinoj misi u Otrantu bio je prisutan i priličan broj bolesnika. Njima se Sveti Otac obratio na koncu mise, a prije molitve anđeo Gospodnji. Rekao im je: »Napokon želim uputiti veoma srdačan pozdrav drugim bolesnicima iz pokrajine Puglie, koji su došli ovamo sudjelovati ne samo svojom fizičkom nazočnošću, nego i dragocjenim prikazanjem svojih patnja i ovoj svetoj misi. Predragi sinovi, meni se čini da je i vaša patnja danas tajanstveno sjedinjena sa žrtvom otrantstih mučenika u prisutnosti jednog žrtvenog prinosa tijela i Krvi Kristove.«

Molitva

Molimo te, Gospodine, nek nas tvojoj dobroti preporuči časna molitva blaženih i svetih mučenika te učvrsti u ispovijedanje tvoje istine. Po Kristu Gospodinu našem. Amen.

SVETA OBITELJ ISUSA, MARIJE i JOSIPA

Taj se lijepi blagdan po obnovljenom kalendaru slavi u nedjelju u osmini Božića. Kad pak Božić pada u nedjelju, blagdan Svete Obitelji slavi se 30. prosinca. Taj je blagdan prikladan ne samo zato da se u mislima zaustavimo pred najidealnijom obitelji, Svetom Obitelji, nego i da razmišljamo o obiteljskoj problematici općenito, koja je danas više nego ikad veoma aktualna. O njoj je govorio II. vatikanski sabor, a posebno opširno izvanredna sinoda biskupa 1980. Na problematiku obitelji navraća se svake godine baš na blagdan Svete Obitelji Ivan Pavao II., no on je toj istoj problematici posvetio cijeli niz nagovora u generalnim audiencijama srijede.

Mi ćemo na razmišljanje donijeti jedan podnevni nagovor Svetog Oca Ivana Pavla II. uoči moljenja Anđeoskog pozdravljenja. On je taj nagovor ovako započeo:

1. »Današnja nedjelja, u osmini Božića, ujedno je svetkovina Svete nazaretske obitelji.

Božji Sin došao je na svijet po Djevici, kojoj ime bijaše Marija; rodio se u Betlehemu, a odrastao u Nazaretu pod zaštitom pravednog muža, koji se zvao Josip.

Isus je odmah od početka bio u središtu njihove velike ljubavi, pune brižljivosti i topline; on bijaše njihovo veliko zvanje, njihovo nadahnuće, velika tajna njihova života. U nazaretskoj kući, napredovao je u mudrosti, rastu i milosti pred Bogom i ljudima' (Lk 2, 52). On je bio poslušan i podložan onako kako jedan sin mora biti prema svojim roditeljima. Ta Isusova nazaretska poslušnost Mariji i Josipu obuhvaća gotovo sve godine njegova zemaljskog života te sačinjava najduže razdoblje u onoj posvemašnjoj i neprekidnoj poslušnosti što ju je On obavljao prema nebeskom Ocu. Nije bilo mnogo godina što ih je Isus posvetio službi Radosne vijesti i napokon žrtvi na križu.

I tako Svetoj Obitelji pripada značajan dio one božanske tajne, koje plod bijaše otkupljenje svijeta.«

2. Nakon ovog uvoda Ivan Pavao II. razvio je dvije glavne misli. Rekao je: »Na blagdan svete nazaretske Obitelji Crkva preko bogoslužja dana svim obiteljima svijeta šalje najbolje i najsrdačnije želje. Iz poslovnice sv. Pavla Kološanima zimama samo ove dvije izreke, tako bogate značenjem:

'I neka u vašim srcima vlada mir Kristov' (Kol 3, 15).

Mir je u stvari znak ljubavi, njezina potvrda u obiteljskom životu. Mir je radost srdaca, okrepa u svakidašnjoj izmorenosti. Mir je potpora što je uzajamno pružaju žena i muž te koju djeca nalaze kod roditelja, a roditelji kod djece.

Sve obitelji svijeta neka prime želju za takvim mirom.

Neka prime i drugu želju, o kojoj se dalje govori u istoj poslanici sv. pavla Kološanima: 'Neka riječ Kristova obilno stanuje u vama' (Kol 3, 16).«

Ivan Pavao II. ovako je protumačio taj Pavlov tekst: »Riječ je očitovanje misli te sredstvo uzajamnog razumijevanja. Roditelji započinju svoje odgojiteljsko djelo poučavajući dijete riječima. One otkrivaju razum i dušu te pred novim čovjekom otvaraju putove spoznavanja svijeta, ljudi i Boga.

Riječ je bitno sredstvo odgoja i razvoja za svakog čovjeka.

Neka sve obitelji svijeta prime danas želje za dobro mira što proizlazi iz bogatstva Kristove riječi, da bi po vjeri u nju ljudski sinovi pronašli onu snagu života što nam je On donio svojim rođenjem. Na te nakane uzdignimo sada našu molitvu Gospi!«

Sveti Otac je tada s nazočnim vjernicima izmolio Anđeo Gospodnji, a mi možemo izmoliti iz Himna večernje na blagdan Svete Obitelji ovako:

»Milòsti puna Marijo
Što mogla si jedincata
Da dojiš spasa, dajuć mu
Sa mlijekom svete cjelove;

I ti, o Djevin čuvaru,
Med starim izbran ocima,
Kog slatkom riječi: Oče moj!
Božansko Čedo naziva;

Od časne loze Jesine
vi za spas ljudski dođoste:
O čujte nâs, što ponizno
Oltare vaše častimo!

O dajte našim kućama
Onakav život, kakav je
U vašem domu cvjetao
Svim ljubeznim vrlinama. Amen.

Blagdan obitelji

Blagdan Svete Obitelji na osobit je način i blagdan svake prave kršćanske obitelji. Naše obitelji promatrajući svetu nazaretsku obitelj Isusa, Marije i Josipa mogu crpsti neprestano nadahnuće najdivnijih primjera. Nazaretska sveta obitelj može služiti kao ideal svakoj našoj obitelji.

Kad su se Marija i Josip nakon bijega u Egipat vratili u Nazaret, selo koje bijahu napustili u doba popisa pučanstva za cara Augusta, opet su se nastanili u svojoj kući, no sada s jednom osobom više, s dječakom Isusom. I tako je Nazaret Božjem Sinu postao prirodni zavičaj, iako se rodio u Betlehemu. Riječ zavičaj što sve znači za čovjeka. Uz zavičaj su vezane najljepše uspomene našega života, ono nešto tako toplo i intimno. Kad smo daleko od zavičaja naše se misli k njemu često vraćaju. Tako je to bilo i za Svetu Obitelj.

U Josipovoj kući u Nazaretu Isus je rastao u životnoj mudrosti, u stasu, u dobi, u milosti, u njoj je izučio drvodjeljski zanat, u njoj je radio zajedno s Josipom, a poslije Josipa sam kao drvodjelja, tesar. Kad bude u javnome životu ponovno došao u Nazaret, ali tada kao rabi – učitelj – Nazarećani će govoriti: »Odakle njemu ovo? Kakva li mu je mudrost dana? Kakva li čudesa čini svojom rukom? Zar nije ovo tesar, sin Marijin...?« (Mk 6, 2-3)

Isus je čak proveo najveći dio svoga života radeći ponizno kao najsiromašniji od radnika. Kolika utjeha za male radnike, seljake, obrtnike! Sin Božji je živio i radio isto tako skromno kao i oni, često nepoznat i nepriznat. On je svojim životom i radom htio poučavati svijet da je pravo bogatstvo, da su istinske vrijednosti u duhu i u poniznosti, u odricanju i u radu, u žrtvi i patnji. U nazaretskoj se obitelji Marija brinula kao kućanica i domaćica za kućne poslove, baš kao što to čine naše dobre žene i majke. Ona, kraljica neba i zemlje, bijaše u Nazaretu ponizna i skromna domaćica, koja je s ljubavlju i požrtvovnošću obavljala one obične, skromne, svakidašnje poslove: kuhala je, upravljala kućom, mela, čistila, išla po vodu na česmu, onu tada jedinu u Nazaretu što i danas nosi ime Ain Sitti Mariam, a što znači česma Djevice Marije.

Dok razmišljam o Gospi u Nazaretu, mislim i na tolike naše dobre redovnice što po našim samostanima, sjemeništima, domovima duhovnih vježbi, župskim dovorovima tako požrtvovno kuhaju, peru i brinu se za kućanstvo. Blago vama, dobre redovnice, ako u tome radu imate kao uzor blaženu Gospu! I vi ste tada poput nje ponizne službenice Gospodnje, koje želite da sve bude po Božjoj volji, po Božjoj riječi, vi ste Marije u svakome svome poslu, na svome radnom mjestu: u kući, u praonici rublja, u kuhinji, u krojačnici, s metlom, kuhačom ili iglom u ruci.

Sveta Obitelj je uzvišen primjer za sve kršćanske obitelji, za sve Isusove sljedbenike, za sve one koji se posvećuju skrovitome životu razmatranja, za sve domaćine i domaćice, za sve zanatlije i male radnike. Za čovjeka ne postoji pošten posao koji bi ga bio nevrijedan ili čak vrijedan prezira. Bilo umni, bilo fizički pošten posao pred Bogom je jednako vrijedan. Štoviše, mogli bismo reći da rad što je ponizniji, ruke što su žuljevitije, odijelo u poslu više zamrčeno, to se više nasljeduje život Svete Obitelji u Nazaretu. Poštivajući u potpunosti prava i dostojanstvo radnikâ kao kršćani možemo reći da oni

kršćanski radnici koji rade poput Isusa, Marije i Josipa, u duhu predanja, ljubavi, međusobne suradnje, ostvaruju pravi evanđeoski ideal na zemlji, a spremaju si preobilnu plaću na nebu. Kršćanskom radniku nije uzor ni Marx, ni Engels, ni Lenjin, nego Isus, Marija i Josip. Njemu je najveći manifest Sveta Obitelj.

Stoga će današnji blagdan Obitelji u sve naše kršćanske obitelji unositi mnogo svjetla i topline, mnogo vedrine evanđeoske radosti. Pa ako je njihov stol i siromašan, posao ponizan, ako nemaju mogućnosti za velika putovanja, za provođenje godišnjeg odmora u luksuznim hotelima i na plažama, sve to nije ono najvažnije, a pogotovo ne najvrednije. Ono što vrijedi, to je radost, mir, sreća u poštenom srcu, a do koje se dolazi naslijedujući kreposti Svete Obitelji.

Time ipak ne želimo zanijekati, da nam je itekako stalo da svaka naša obitelj ima uvijek ono što joj je potrebno da bi mogla provoditi život dostojan ljudske osobe, gledajući spokojno u budućnost. Zato Crkva toliko i naglašava dužnosti onih koji stoje na čelu društvene zajednice, da svojski nastoje oko dobra svih njezinih članova. Štoviše i sama crkvena zajednica dok se u prvom redu brine za duhovno dobro svojih vjernika, ne smije zanemariti kod svih buditi i razvijati svijest, da se i materijalno pomogne onima, koji su u bijedi i nestašici. Karitativni rad u Crkvi bio je uvijek u velikoj časti, jer i on je izraz njezina poslanja, najbolji dokaz da najozbiljnije shvaćamo veliku Isusovu zapovijed ljubavi.

Molitva

Gospodine, ti si nam u nazaretskoj obitelji dao uzor pravoga života. Daj da i mi u svojim domovima nasljedujemo kreposti i ljubav svete Obitelji te jednom u tvom domu zajedno uživamo radost koja nikad ne prestaje. Po Kristu Gospodinu našem. Amen.

30. prosinca

Sveti Jukundo

Pišući o tome svecu iz dalekog VI. stoljeća poznati talijanski publicist, Piero Bargellini upravo se raspjevao o radosti, koju izvodi iz značenja njegova imena. To je donekle i na mjestu, pogotovo sada u božićnoj osmini, kad smo puni one radosti koju nam je svojim rođenjem donio Isus Krist. Samo njegovo rođenje je »radosna vijest o velikom veselju za sav narod« (Lk 2, 10). Isus je svoje sljedbenike poticao na radost: »Radujte se i kličite od veselja jer vas čeka velika nagrada na nebesima!« (Mt 5, 12). Kršćanstvo je radosna poruka.

Već o svetim mudracima piše sv. Matej: »Kad ugledaše zvijezdu, magi se vrlo obradovaše« (2, 10). Sv. Luka piše o pastirima: »Zatim se pastiri (nakon pohoda k Isusu) vrate slaveći i hvaleći Boga za sve što su čuli i vidjeli onako kako im je bilo rečeno« (2, 20). Ta hvala i slava Bogu bijaše vanjski znak njihove nutarnje radosti koju su proživjeli svete božićne noći, a koju više nikad nisu zaboravili.

Isus u svojem oproštajnome govoru uoči svoje muke govori učenicima o radosti: »Ovo vam rekoh, da radost moja bude u vama te da radost vaša bude potpuna!« (iv 15, 11) »Žena je žalosna kad rađa, jer je došao njezin čas, ali kad rodi dijete, više se ne sjeća muke zbog radosti što je rodila čovjeka na svijet. Tako se i vi sada žalostite, ali ću vas opet vidjeti, te će se obradovati vaše srce, i vaše vam radosti nitko neće moći uzeti« (Iv 16, 21-22).

Isusovo Evanđelje je »radosna vijest«, a žalosni su samo oni koji se udaljuju od njega kao onaj bogati mladić koji se zauvijek udaljio od Isusa, kao i ona dva učenika na putu u Emaus sve dok su vjerovali da je Isus zauvijek umro. Kad su

povjerovali da je on uskrsnuo, ispunili su se neopisivom i neuništivom radošću.

Veliki francuski pisac kršćanskog nadahnuća, Georges Bernanos pisao je stoga: »Žalost je ušla u svijet s đavlom.« U životu svetaca bilo je doduše mnogo žalosnih i teških časova, ali ipak njih je uvijek pobjedonosno nadvladavala radost što su je crpili od Isusa i njegove radosne vijesti.

Nosilac i širitelj te radosti bio je i sveti Jukundo biskup, pastir stare biskupije u Alpama, zvane Augusta Pretoria, a koja se danas zove Aosta.

Iz njegova života znamo da je dvaput putovao u Rim i to prilikom dva pokrajinska sabora g. 501. i 502. U Rimu je tada vladao ostrogotski kralj Teodorik Veliki, koji je nastojao grad papâ vratiti starome sjaju negdašnje prijestolnice moćnoga rimskoga carstva. Bilo je to tada potrebno, jer je »vječni grad« krvario od ruševina i poniženja, što mu za seobe narodâ naniješe »barbarski« narodi. Teodorik Veliki je tako uspješno obnovio Rim, da je jedan svetac došavši iz Afrike mnogo uskliknuti: »Ako je zemaljski Rim tako lijep, kako tek lijep mora biti nebeski Jeruzalem!«

Boraveći neko vrijeme u zemaljskome Rimu, sveti Jukundo nije zaboravio na nebeski Jeruzalem, domovinu odabranih duša. U tom nam svima može biti uzor. On se kao biskup iz Rima brzo vratio u svoje Alpe, u svoju biskupiju, da se njezinu dobru sav posveti. Sudjelovanjem na saborima u Rimu uzorno je dokazao i svoju skrb i odgovornost za opću Crkvu. I to nam može služiti za primjer. Dobro je da ljubimo svoju mjesnu župsku, biskupijsku, nacionalnu Crkvu, ali tako da nikad ne zaboravimo da smo članovi jedne daleko veće zajednice katoličke, sveopće Crkve.

Sveti Jukundo vrativši se u svoju biskupiju postao je žrtvom teške klevete i optužbe. Bio je okrivljen zbog izdaje – političke izdaje, dakle, krivnje koju silnici ovoga svijeta naplaćuju lišenjem slobode ili čak i životom. Na sreću ga je kralj Teodorik Veliki, jer je cijenio njegovu svetost, oslobodio svake krivnje, koja mu se i nije mogla dokazati. Nije tako u slučaju nekih drugih biskupa, koji su također postali žrtvama klevetničke mržnje i propagande, ali nad kojima se počinilo nečuveno nasilje. Pa ipak baš takve nevino oklevetane i osuđene biskupe Božji narod vođen onim vjerničkim osjećajem poštuje kao prave svece i mučenike.

Sveti Jukundo je mogao umrijeti u miru. Bio je pokopan u katedrali svoga biskupskoga grada, pokraj svetog Grata, zaštitnika Aoste. Njegova uspomena u Piemontu još je i danas živa.

31. prosinca

Sveti Silvestar I., papa

Iako nas zadnji dan u godini podsjeća na kratkoću i prolaznost ljudskoga života, to kad govorimo o svetom Silvestru papi kažemo da je dugo vladao, imao dug ponifikat od g. 314 do g. 335. Njegov je ponifikat tekao usporedo s »ponifikatom« cara Konstantina Velikog, a ostvario se u razdoblju koje za života Crkve bijaše od odsudne važnosti.

Crkva je tek izišla iz skrovitog života katakomba, iz razdoblja krvavih progonstava. Za vrijeme pontifikata svetog Silvestra započela se pomalo stvarati, razvijati i oblikovati crkvena organizacija, od koje će Crkva živjeti stoljećima. U tome poslu imao je znatan udio i car Konstantin, koga su kao baštinika velike rimske caraske tradicije smatrali zakonitim predstavnikom božanstva, a koji se uostalom i nije odrekao poganskog nasolva »pontifex maximus« – vrhovni svećenik. Kao takav smatran je i predstavnikom Boga kršćana, pa stoga i kao onaj koji ima dužnost kontrolirati Crkvu kao i svaku drugu religioznu organizaciju.

Nama je danas takovo shvaćanje s pravom zazorno i neprihvatljivo. No za stvaranje ispravnog suda potrebno je ipak naglasiti načelo, da svaka vlast dolazi od Boga. To valja ipak malo bolje precizirati te reći da svaka *zakonita* vlast dolazi od Boga i kao takva ima i dio božjeg autoriteta, ali samo kad stvara zakone i zapovijeda u skladu s moralnim zakonima.

U koliko vlast nije zakonita i u koliko se u svojim zahtjevima protivi Božjemu zakonu, u toliko onda za kršćanina vrijedi drugo načelo: »Treba se više pokoravati Bogu nego ljudima« (Dje ap 5, 29). Tijekom stoljeća su se etička i pravna načela veoma razvila, pa su u mnogim međunaraodnim do-

kumentima opće priznata, sankcionirana i ozakonjena. Dosta se samo sjetiti Povelje Ujedinjenih naroda o pravima čovjeka, zatim općenito priznate činjenice, da svaki narod ima neotuđivo pravo na svoju slobodu, suverenitet i svoju državu. To nije tek nečija milost. To narod ima od Boga tim samim što je narod. I to mu pravo nitko ne može oduzeti, nikakva međunarodna organizacija ili čak probitak drugog ili drugih naroda i država.

Konstantinizam nazočan u Crkvi pokazao se vrlo brzo na djelu, jer se ne samo uplitao već i vodio crkvene poslove. Konstantin je bio onaj, a ne papa Silvestar, koji je g. 314. sazvao sinodu da bi otklonio raskol što je bio nastao u Africi, on je čak najavio i prvi opći sabor g. 325. u Niceji, u Bitiniji, svojoj ljetnoj rezidenciji. Kako papa Silvestar »zbog svoje poodmakle dobi« nije mogao saboru osobno prisustvovati, poslao je na to važno zasjedanje kao svoje predstavnike biskupa Hozija iz Cordove i dva svećenika.

Radeći tako Konstantin je u Crkvi uveo metodu uplitanja svjetovne vlasti u čisto crkvene poslove, što tijekom povijesti nije ostalo bez neželjenih posljedica. Danas na primjer u takozvanim socijalističkim zemljama postoji »crveni konstantinizam«, koji želi Crkvu držati pod stalnom kontrolom i iskorištavati je za utvrđenje postojećih režima. Istinu za volju valja priznati, da je konstantinizam u svome početku imao i pozitivnih posljedica, među inim i sklad što je vladao između pape sv. Silvestra i cara Konstantina. Car je svojim ugledom, ali i financijskim potporama podupirao gradnju velikih crkvenih objekata, bazilike i palača, što je tako značajna baš za pontifikat svetog Silvestra.

Konstantin je upravo u svojstvu »ponifexa maximusa« mogao odobriti na vatikanskom brežuljku gradnju velike bazilike u čast sv. Petra. Bio je to svojevrsni »sacrilegium«, jer je moralo najprije djelomično biti uništeno jedno pogansko groblje, koja spadaše pod nadleštvo »vrhovnoga svećenika« rimskoga poganskoga kulta, a taj su naslov car Konstantin i neki njegovi nasljednici nosili sve do smrti. U dogovoru i suglasnosti s carom Konstantinom u Rimu su sagrađene još dvije velike bazilike: sv. Pavla izvan zidina i sv. Ivana na Lateranu. Svoju simpatiju prema papi Silvestru Konstantin je htio zasvjedočiti i darovnicom svoje palače na Lateranu, koja je postala papinska plača. Nije mu ipak priuštio radost, da ga

taj papa krsti, jer se Konstantin dao krstiti tek na času svoje smrti. Papa Silvestar je umro godine 335., a njegov spomendan na današnji dan datira iz god. 354., kad mu je tijelo bilo sahranjeno na groblju Priscile, na Salarijskoj cesti.

Piero Bargellini misli, da je sv. Silvestar postao veoma popularan vjerojatno zbog toga što mu se spomendan slavi na Staru godinu, koja se kod nas naziva i Silvestrovo. Poznata je i »silvestarska večer ili noć«, kad svršava stara a počinje Nova godina. Međutim je u povijesti važnost sv. Silvestra u tome što je vidio i doživio slobodu i afirmaciju Crkve nakon teškog i dugog razdoblja progonstva. Sveti Silvestar nije imao životopisaca, koji bi nam o njegovu životu zapisali mnogo podataka, nije iza sebe ostavio nikakvih spisa. Jedino su nam poznate njegove dvije odredbe o upotrebi paramenata – odjeće – u obavljanju bogoslužja.

Kako su o sv. Silvestru strogo povijesni podaci škrti, to je i u vezi njegova života legenda i mašta imala plodno polje, pa si je dala maha. Od legendi spominjemo samo jednu, jer je veoma znakovita. Sv. Silvestar je prema jednoj legendi zauvijek zatovorio u podzemlju smrtonosnog zmaja, što su ga hranile poganske svećenice vestalke. Bila je to očita aluzija na zalazak poganskoga kulta. Legenda pripovijeda kako je sv. Silvestar da bi se domogao zmaja u njegovoj jazbini morao preći preko 365 stepenica, spuštajući se u podzemlje. To je pak očita aluzija na građansku godinu, koja prije svog završetka mora proći kroz 365 dana.

Časoslov Božjega naroda za Službu čitanja preporučuje izvadak »Iz Crkvene povijesti« Euzebija cezarejskog biskupa, Konstantinova životopisca, koji o Konstantinovu miru ovako piše: »Za sve budi slava Boga svemoguća, kralju svega stvorenja. Hvala također čuvaru i otkupitelju duša naših Isusu Kristu. Po njemu molimo da nam se trajno sačuva čvrst i stalan mir, zaštićen od vanjskih nereda i od svih duševnih neprilika i smutnja.

Vedar je i bistar dan, bez ijednoga oblačka, već zasvijetlio nebeskim svjetlom Crkvama Kristovim rasprostranjenim po svem svijetu. I onima koji nisu u zajedništvu naše vjere bio je dan udio u dobrima što nam ih je Bog namaknuo te prime od njihova preobilja, iako ih nisu u svemu s nama zajedno uživali.

Nas pak poglavito, koji svu nadu postavismo u Krista, zahvatila je neka nevjerovatna radost i svako je lice sjalo nekim božanskim veleljem jer smo gledali kako nanovo kao iz duge i smrtonosne propasti oživljuju sva sveta mjesta što ih nasilnička bezbožnost netom porušila. Opet su se nebu pod oblake podizali hramovi što umjetnošću i ljepotom nadvisuju one prijašnje otete.

Posvuda nam se pružao svečan i željkovan prizor: po svim su se gradovima obavljale posvetne svečanosti, svetile se netom sagrađene bogomolje.

Pribrojimo tome biskupske skupštine, hodočašća iz dalekih krajeva te uzajamnu međunarodnu dobrotvornost i dobrostivost, jer su udovi tijela Kristova srasli u jednu cjelinu.

Tako se obistinio proročki navještaj koji je sve to tajnovitom slikom pretkazivao: Kost se pribiraše kosti, zglob zglobu – sa svime što je to isto proroštvo prikrivenim govorom istinski navijestilo.

Sve je udove prožimala ista snaga božanskog Duha, ista oduševljena vjera, ista pjesma što je himnima slavila Boga.

Biskupi su savršeno obavljali obrede, svećenici besprijekorno prinosili žrtve. Posvuda božansko i uzvišeno bogoslužje: ovdje se pjevaju psalmi i sluša božanska predaja; ondje se obavljaju božanske i otajstvene službe te se predaju mistični znaci spasonosne muke.

Napokon, mnoštvo vjernika, staro i mlado, muško i žensko, svim se srcem dalo na molbenice i zahvalnice, i svi su u silnoj radosti srca hvalili Boga, začetnika svih dobara...«

Molitva

Pomozi, Gospodine, svome narodu i podupri ga zauzimanjem blaženog pape Silvestra da tvojim ravnanjem tako provede ovaj život te sretno nađe život vječni. Po Kristu Gospodinu našem. Amen.

Osnivač grčke opatije Santa Maria di Grottaferrata

Samo dvadesetak kilometara udaljeni od Rima nalaze se plodni, puni vedrine Colli Albani, na kojima se nalazi veličanstvena opatija Grottaferrata, bogata umjetnošću i poviješću, slavna po tome što je jedno od najstarijih žarišta grčkoga jezika i kulture. Njezin je osnivač sveti Nil Mlađi. On se rodio g. 910 u Rossanu, kod Cossenze, tada cvatućem gradu pod bizantskom vlašću u Južnoj Italiji. Umro je u Grottaferrati u dubokoj starosti 26. prosinca 1004. Piero Bargellini stavlja ga u svojoj knjizi »Mille Santi del giorno« na zadnji dan građanske godine i to nakon sv. Silvestra, na koga smo već navikli u taj dan, i sv. Fiorenza, mučenika iz nesigurnog doba, kome je u Firenzi posvećena veličanstvena barokna crkva, što su je na mjestu daleko starije u XVII. stoljeću sagradili oci filipini sv. Filipa Neria. Taj svetac, o kome se gotovo ništa ne zna, a koji je unatoč tome u »gradu slika« toliko štovan, često je naslikan s repom u ruci. U poljima Toskane, a tako je to i kod nas u Slavoniji, posljednji je plod što su u kasnu jesen vadi baš repa. Repa se posljednja vadi i s njome na našim selima obično završavaju poljski poslovi prije početka zime. Repa što je san Firenze na slikama drži u ruci, želi reći da se radilo o svecu, koji se slavi na posljednji dan u godini. No nas danas više zanima sv. Nil Mlađi, osnivač Grottaferrate, koja postade najslavnija bazilijanska opatija u Italiji, simbol cvata grčkog monaštva na Apeninskom poluotoku.

Još i danas posjetnici rima i turisti rado skoknu u obližnju Grottaferratu, da prisustvuju bogoslužju monaha na grčkom jeziku, da vide njihovu prekrasnu crkvu, urešenu bizantskim mozaicima. Toj je crkvi izvana opkoljenoj zidinama, što više sliči dvorcu, utisnuo svoj pečat borbeni kardinal Giulio Rovere, kasnije papa Julije II. Muzej opatije u Grottaferrati ljubomorno čuva još i danas diptih firentinske škole iz XIII. stoljeća, koji prikazuje svetog Nila.

Krsno ime našeg sveca bijaše Nikola. On je ostao rano siroče bez roditelja, pa ga je odgojila njegova jedina starija sestra. Kad je odrastao, oženio je jednu djevojku iz svoga rodnoga grada, od koje imadijaše žensko dijete. Kako ga je

snažno privukao monaški život, želio je slijediti Krista u monaškoj naseobini Merkurionu. Tadašnji građanski i crkveni zakoni carstva i carigradske crkve dopuštali su rastavu braka za one koji su htjeli postati monasi. Nikolu su primili u monaški stalež glasoviti sveci: sv. Fantin, Sv. Ivan Veliki i sv. Zaharija. Kasnije bi poslan u samostan sv. Nazarija kod Salerna. To je područje tada bilo pod vlašću Langobarda. Razlog toga premještaja bijaše prijetnja, kojom se zaprijetio guverner krajine merkurijanskog samostana. Taj se, naime, monasima zaprijetio nasiljem, ako mladog Nikolu pripuste redovničkim zavjetima. Nikola je u samostanu sv. Nazarija položio vječne zavjete te uzeo ime Nil. Tada se povukao kao samotnik u obližnju špilju sv. Mihaela. I nju je kasnije zbog upada i pljačkanja Saracena morao napustiti, pa se sa svojim učenicima uputio u blizinu Rossana, gdje se nalazila bogomolja u čast svetih mučenika Hadrijana i Natalije. Tamo je podigao samostan.

Kad je sv. Nilu bilo već 70 godina, sa svojim se učenicima povukao u blizini Salerna. Benediktinski monasi iz Monte Cassina dali su mu obližnji samostan Valleluce, gdje je ostao 15 godina. Uočivši kod svojih učenika neko popuštanje u revnosti i stezi Nil je napustio Valleluce te se povukao u neko gotovo posve pusto mjesto blizu Gaete, zvano Serperi. Kad je imao već 94 godine napustio je i Serperi te pošao put Rima. U blizini vječnoga grada sagradio je u »Criptaferrata«, uz pomoć Bartolomeja Mlađeg, najdražeg od svojih učenika, samostan Grottaferratu. Svetog Nila smatraju velikim monahom X. stoljeća, a o njegovu životu i djelu postoji obilna litertura. O njemu su i u novije doba napisane brojne stručne studije. U jedno teško doba on je postao pojam ispravnosti i poštenja. Njemu se obraćahu za savjet mnogi. Njemu se divio i arapski emir Sicilije, inače veliki protivnik Grka i svega onoga što je grčko.

Otac Juraj Mulih, isusovac

Rodio se u Hrašću kod Zagreba 30. travnja 1694. Srednju je školu polazio u isusovačkom kolegiju u Zagrebu. Godine

1714. ušao je u isusovački novicijat u Beču. Nakon studija filozofije u Trnavi (1716-1719) i tri godine magisterija u isusovačkom kolegiju u Zagrebu (1719-1722) studirao je teologiju u Trnavi (1722-1726). Treću probaciju je obavio g. 1726/27. u Banskoj Bistrici.

Sav njegov aktivni život bijahu pučke misije na hrvatskom jezičnom području, osim onog dijela Hrvatske pod Turcima. Propovijedao je po Hrvatskoj i Slavoniji te među hrvatskim iseljenicima u Ugarskoj i Austriji. Misionirao je uz odobrenje njihove hierarhije i među pravoslavcima po hrvatskim krajevima.

Mulihove pučke misije, katkada praćene i duhovnim obnovama, pridonijele su znatno obnovi kršćanskoga života hrvatskome narodu. Mulih je govorio sva tri hrvatska narječja, bio obdaren izvanrednim darom prilagođavanja, pa je tako mogao čudesno odgovoriti duhovnim potrebama puka. On je uspio povezati prividno oprečne metode sv. Franje Regisa (-1640) i Pavla Segneria (-1694). Njegov utjecaj nije bio velik samo na religioznom, nego i na kulturnom polju. Borio se protiv nepismenosti osnivajući škole; sastavljao je pjesme i šansone kršćanske inspiracije. Bio je imenovan apostolskim misionarom, obljubljen od sviju, cijenjen od hierarhije, plemstva i klera. Umro je nenadano otpjevavši Te Deum 31. prosinca 1754.

Dosada je pronađeno 27 Mulihovih tiskanih djela, a koja su sva u službi njegova pučko-misionarskoga rada. Mogu se ovako podijeliti: 11 katekizama,

11 molitvenika (s parafrazom Rimskog misala) te savjetima za kršćanski život i pobožnost;

napokon 5 priručnika za misije.

Njegova su najznačajnija djela:
Poszel apostolszki (Apostolski misionar; 2 sveske; Zagreb, 1742.);
Skola Kristusseva (1744.);
Nebeszka hrana (1748.; 6 izdanja);
Duhovna pisanicza, Xenium natalicium... (1754.).

Zahvaljujući doborčiniteljima Mulih je podijelio na tisuće svojih knjiga za vrijeme misija.

Kateheta i genijalan pripovijedač, jednostavan, čovjek molitve i pokore, ispovjednik pun samilosti, revan u ispovi-

jedanju, Mulih je pružio živo i izravno svjedočanstvo svojega duhovnoga života i svoje apostolske revnosti i žara. Počinio je ozdravljenja i pojedinačna obraćenja.

Njegov se nauk temelji na Fundamentu Knjižnice Duhovnih vježbi svetog Ignacija. No Mulih je isto tako mnogo inzistirao na drugoj sedmici, a još više na trećoj istih Duhovnih vježbi. Mnogo manje na četvrtoj sedmici. To nam danas može izgledati neobično, no tada u doba veće vjere, četvrta sedmica ili slavna otajstva Isusova života primila su se nekako kao nešto što se samo po sebi shvaća. Ako je ostvareno ono što prethodi slavi i uskrsnuću, onda ono samo od sebe dolazi. Nauku knjižice Duhovnih vježbi svetog Ignacija otac Mulih je poput brižnog duhovnog pastira jednostavnome puku stavljao na raspolaganje u prilagođenim duhovnim vježbama za vrijeme pučkih misija. Misije su bile praćene pokorničkim procesijama i konkretnim načelima nasljedovanja Krista. U Mulihovu radu valja još naglasiti važno mjesto dano liturgiji, paraliturgiji, štovanju Gospe i sakramentima.

Napokon valja istaknuti i njegovu ekumansku djelatnost, rijedak i gotovo jedinstven slučaj u ono doba, koju vlast nije uvijek dobro primala. Zbog svega toga Mulih s pravom zaslužuje časni naslov: »Croaticae gentis apostolus« – apostol hrvatskog naroda.

Izvori za proučavanje Muliha jesu:

Litterae Annuae Provinciae Austriae, Relationes de missionibus popularibus (1732-1755). Nalaze se u arhivu Družbe Isusove u Rimu.

A. A. Baričević, Scriptores Societatis Iesu Croatae, a R. M. Paintner commemorati, Zagreb ARHIV JAZU, II. d. 231.

A. M. Paintner, Biblioteca Scriptorum Societatis Iesu olim Provinciae Austriae, Pannonhalma, Bibl. de l'abbey, coll. Paintneriana 118 C 35 (pars 1, f. 352 et 395).

B. A. Krčelić, Annuae litterae (1748-1767), id. T. Smičiklas, coll. Monumenta spectantia historiam Slavorum meridionalium, Scriptores 4. Zagreb, 1902. p. 120-121.

Relataiones de missionibus popularibus saec. 17 et 18, ed. M. Vanino, u Život i rad – Fontes et studia, t. 1. 1932. p. 106-182; t. 4. 1934, p. 110-128.

Studije o Mulihu:

J. Badalić, Juraj Mulih, u Fontes et studia, t. 5, 1935, p. 93-126.

Ivan Fuček, De activitate pastorali-missionaria P. Georgii Mulih... Teza na Katoličkom bogoslovnom fakultetu u Zagrebu g. 1959.

Sommervogel, t. 5. col. 1391-1393. No valja ispraviti neke naslove i datume.

Tomo Matić, »Abecevica« iz XVIII. vijeka za analfabete u požeškom kraju, u Fontes et studia – Vrela i prinosi t. 8. 1938. p. 103-107. Napokon: najnovije. Članak o Mulihu u uglednom »Dictionnaire de Spiritualité ascétique et mystique (Fascicules LXX-LXXI Monde: Myhe; Beauchesne Paris 1980). Članak je napisao Ivan Fuček. Ovdje je naveden gotovo doslovno.

Misli na završetku jedne godine

»Čovjek i Krist stoje jedan pred drugim kao problem i njegovo rješenje, kao želja i njezino ispunjenje. Samo je onaj spašen, koji u Kristu nalazi rješenje svoga problema, samo onaj ispunjuje svoje želje. Nema drugog imena na nebu i na zemlji u kojem bismo se mogli spasiti, osim imena Isusova. Već gotovo 2.000 godina širi se među ljudima radosna poruka Isusa Krista, Spasitelja svijeta. Ona i među nama, u našem vremenu odzvanja uzvišenim i jasnim glasom.«

Te je snažne riječi zapisao g. 1933. na završetku svoje prelijepe knjige »Isus Krist« poznati njemački teolog Karl Adam, koji je i sam našao konačno rješenje problema čovjeka, kad je 1. travnja 1966. usnuo u Gospodinu. Njegovo znanstveno teološko istraživanje o problemu u Kristu pomoglo je cijeloj jednoj generaciji, da se s poletom zalaže na putu prema Gospodinu. On je svojim brojnim konferencijama i knjigama zahvatio velik broj onih, koji su između dva rata tražili zdravu orijentaciju i osmišljenje svoga života. Zahvaćao ih je osobom, životom i naukom Isusa Krista, onoga koji jedini može pravo osmisliti ljudski život. I ako se zau-

stavimo, zamislimo i ispitamo savjest, onda će biti na tom ispitu najvažnije samo jedno pitanje: U kolikoj je mjeri i kako Isus osmišljavao naš život?

Ne želim na to pitanje odgovoriti. To mora u tišini savjesti i pred Bogom učiniti svatko sam za se. Ja želim samo na teološkom nauku Karla Adama i konkretno ukazati na osobu Isusa Krista i ljudsku bliskost njega kao Spasitelja. Karl Adam je napisao o Kristu ove knjige: »Krist naš brat«, zatim g. 1933. glasovitu knjigu »Isus Krist«, koja je do g. 1973. u talijanskom prijevodu doživjela ništa manje nego 13 izdanja. I napokon »Krist vjere«. Glavna svrha svih tih njegovih djela bijaše misionarska: približiti što više Isusa Krista čovjeku našeg vremena i jednom svijetu, koji na žalost udaljujući se od Krista postaje sve neljudskiji i neprijateljskiji. Karl Adam je jednostavim i pristupačnim jezikom znao zanimljivo i uvjerljivo ispričati životnu povijest Isusa iz Nazareta, kojom se on kao Mesija objavljuje svijetu, ne prestajući ipak biti naš brat.

Povijest otvara čovjekov duh, koji je uvijek u opasnosti da se ograniči samo na ono dosada poznato. I on preko živih primjera prijašnjih stoljeća otkriva sve bogatstvo konkretnih mogućnosti kršćanskoga života. Sve tamo od Isusova vremena pa do danas ima toliko načina i oblika života po vjeri, koje možemo promatrati u životima svetaca. Iz toga se pak jasnije od sunca vidi kako bi se naše kršćanstvo moglo obogatiti i produbsti, samo kad bismo u većoj mjeri bili pozorni na vjeru i život kršćana prije nas. U tom nam smislu povijest Crkve, koja je značajnim dijelom povijest svetaca, pruža uvijek, a ujedno mogućnosti mnogih neslućenih i neočekivanih otkrića, a ujedno i neprestanih i novih poticaja za naš vlastiti kršćanski život.

Kad je pak u našem stoljeću, u punom jeku II. svjetskog rata, papa Pijo XII. g. 1943. objavio svoju veliku encikliku »Mystici corporis« – o mističnom tijelu Kristovu – razvivši u njoj veliku sliku sv. Pavla, koji nam je ocrtao Crkvu kao samo Kristovo tijelo, onda nam je postalo još više jasno kako su Gospodin i njegova zajednica nerazdruživo povezani u svome zajedničkome životu. Izvan Krista i nema mogućnosti živjeti kao kršćanin. A proživljavati kršćansku vjeru valja ne samo glavom, umom, već svim ljudskim silama i sposobnostima bez iznimke. Stoga je opravdan prostor i za osjećaj,

neusiljenost, temperamentnost, o čemu uostalom tako konkretno govore životi svetaca.

Bit kršćanstva sastoji se u nastavljanju Kristova utjelovljenja u njegovu Crkvu. Ta bitna polazna točka sveg teološkog razmišljanja jednog Karla Adama – zahvaljujući ustrajnom više konstruktivnom nego kritičkom radu – dala je katolicizmu novog doba i novo lice. A to se izravno vezalo za kršćanski život svakog pojedinca, osobito onih koji su se u tome životu isticali i odlikovali. Rezultat svega toga bijaše jedna teologija života prema nauci sv. Pavla, koji naučava da nas proživljavana Kristova ljubav goni na ljubav.

U svakoj knjizi »Bit katolicizma«, izdanoj g. 1938., Karl Adam ovako divno piše, a što je za nas u ovom časa, ovaj zadnji dan u godini poučno i nadahniteljsko: »Ljubim svoju Crkvu unatoč, štoviše upravo zbog njezine siromašne vanjštine. Katolik potvrđuje Crkvu onakvu kakva jest. Jer upravo takva kakva je, ona je objavljenje svetosti, pravednosti, dobrote božanske. Katolik ne teži za jednom Crkvom idealistâ, za nikakvim Gralovim dvorcem na zemlji. Iako je njegova Crkva od duga puta i zaprašena, ako je u svom hodu katkad i slaba i umorna i ako je njezino lice izbrazdano od briga i muka, ona je ipak uvijek njegova majka. U njezinu srcu plamti stara ljubav: iz njezina oka odsijeva stara vjera, iz njezine se ruke uvijek nanovo izlijeva stari blagoslov. Što bi nebo bilo bez Boga? Što bi zemlja bila bez Crkve? – Vjerujem u jednu, svetu, katoličku i apostolsku Crkvu!«

Eto, to je bila ispovijest vjere jednog velikog teologa i kršćanina našeg stoljeća, Karla Adama. Na Staru godinu, a i na pragu Nove godine mi iznova prihvaćamo tu vjeru. Ako smo u njoj u prošloj godini oslabili, onda je hora, da se opet malo zamislimo, uđemo u sadržaj vjere, kako bismo uz Božju milost ponovno otkrili ono duboko kršćansko uvjerenje, kojem nam često put, na žalost, slabi i izmiče. To nam uvjerenje govori da je Crkva naša majka, da nam priopćuje Kristov život koji mora prožimati sve naše biće, sve naše dane, mjesece i godine.

Mudrost svetaca

To je ona mudrost što dolazi odozgora, od »Oca svjetlosti«, mudrost pred kojom je svaka ljudska umnost samo blijeda sjena. Dozvati si u svijest tu mudrost nadasve je prikladno danas na Staru godinu, koju mnogi provode baš u bezumnosti, u orgijanju i opijanju, u želji da se otresu svih ozbiljnih i spasonosnih misli. Tome mnogo pogodoju i radio i televizijski programi, koji u silvestarskoj noći nastoje svoje slušatelje i gledatelje što više zabaviti jeftinom zabavom, lišenom svakog dubljeg sadržaja. Krščanin ne smije tome podleći. On je pozvan na nešto više, na nešto bitno kvalitetnije. Tome kršćaninu želim staviti pred oči primjer svete Katarine Sienske, uz Tereziju Avilsku prve žene naučiteljice Crkve. Ona je duša, koju je višnju mudrost učio sam Gospodin.

On joj je više put govorio: »Znaš li, kćeri, tko si ti i tko je ja? Ako budeš saznala te dvije stvari bit ćeš blažena. Ti si ona koja nije; ja sam naprotiv Onaj koji jest. Ako budeš imala u duši takvu spoznaju, neprijatelj te neće moći prevariti, nećeš moći pristati uz stvari protivne mojim zapovijedima i postići ćeš bez poteškoća svaku milost, svaku istinu, svako dobro.«

Te nas pouke podsjećaju i na one poznate riječi svetog Augustina: »Svako stvorenje izvedeno iz ništavila teži po naravi prema ništavilu, a s grijehom se i svodi ništavilo; ništa ne može činiti od sebe kako kaže sama utjelovljena Istina: – Bez mene ne možete ništa činiti.«

Sv. Katarina Sienska je od samoga Isusa naučila jednu ljupku istinu, koja je temelj svake prave istine. Njoj je Gospodin u jednom od brojnih viđenja rekao ovo: »Kćeri, misli na mene; ako budeš tako činila, ja ću odmah misliti na tebe.« Svetica ovako tumači tu misao: »Gospodin želi reći: nemoj se previše brinuti za zdravlje duše i tijela, jer ja ću misliti na to, ja koji znam i koji se hoću brižno pobrinuti za sve. Nastoj samo misliti na mene i shvatiti me, jer u tome se sastoji tvoje savršenstvo i tvoj posljednji cilj.«

Kako je slatka i utješna ta sigurnost i za nas, koji često dok molimo, mislimo da nam je Bog daleko, da je obuzet drugim mislima i brigama za cijeli svijet! No to nije tako. On misli i na svakoga od nas pojedinačno, pogotovo kad se i mi

njemu obraćamo u mislima i u molitvi. U svjetlu te nauke tumači se i neobično veliko pouzdanje sv. Katarine Sienske u Božjoj Providnosti u svim ne malim zaprekama i protivnostima njezina prilično burnog života. Ona je živjela u jedno teško doba crkvene povijesti, a mi danas proživljavamo još teža, burnija, zamršenija i nesigurna vremena. Potrebno nam je stoga kao i njoj velika vjera i pouzdanje u Božju Providnost, koja mudro upravlja tijekom povijesti, iako nam je taj tijek često neshvatljiv.

Potrebno nam je da naučimo još jednu svetačku mudrost sv. Katarine Sienske, u kojoj ju je poučio sam Gospodin ovim riječima: »Kćeri, ako želiš postići krepost jakosti, onda me moraš nasljedovati. Koliko god sam božanskom silom mogao uništiti sve zračne sile, htijući svojim činima dati primjer, pobijedio sam ih putem križa. Ako mi se budete suobličili u mojim patnjama, postat ćete mi slični u milosti i slavi.«

Zato je sv. Katarina Sienska kao i toliko drugi sveci znala uvijek baš u križevima pronalaziti Gospodina, da bi mu se što više suobličila. Eto, to je mudrost svetaca, koju je sveti Pavao ovako okarakterizirao: »Bez dvojbe, govor o križu ludost je za one koji propadaju, a za nas koji se spasavamo sila je Božja... Mi propovijedamo Krista raspetoga, sablazan za Židove, ludost za pogane, a za pozvane – i Židove i Grke – Krista Božju silu i Božju mudrost, jer je Božja ludost mudrija od ljudi, i Božja slabost jača od ljudi« (1 Kor 1, 18 i 23-25).

Isus i Katarina Sienska – a to je prema mjeri milosti dostupno i nama – upoznavali su se sve više i bolje, pa ako je istina da se iz spoznaje rađa ljubav, budući da je Katarina posjedovala intimnu i duboku spoznaju Isusa Krista, slijedila je iz nje upravo serafinska ljubav. No ona je zato i često molila Gospodina, da joj umnoži vjeru i spoznaju, kako bi ga onda mogla što više ljubiti. I sv. Ignacije Lojola u svojoj knjižici Duhovnih vježbi razmišljajući o Isusovu životu neprestano moli da bi ga onda mogao što bolje upoznati, nastavljati, ljubiti. To je isto mudrost svetaca, u kojoj bi bilo poželjno što više napredovati. Ta mudrost dovodi do neslućenih visina.

Molitva Katarine bila je uslišena. Gospodin joj je obećao: »Zaručiti ću te u vjeri.« A onda joj je jednog pokladnog dana godine 1370. rekao ovo: »Jer si meni za ljubav odbacila sve isprazne stvari, te ih izbjegavala, s prezirom sjetilnih užitaka

zemaljskih stvari naslade svoga srca stavila si jedino u mene, odlučujem s tobom slaviti blagdan zaruka tvoje duše i tako kako sam ti i obećao zaručujem te u vjeri.« Bile su to Isusove duhovne zaruke s Katarinom Sienskom, najviši stupanj mističnog doživljaja na ovom svijetu.

Za nas bi bilo odviše preuzetno takvo nešto poželjeti. No Gospodin nam, ne brani, da molimo intimnu spoznaju njegove osobe, njegova Srca, njegove ljubavi. Ta spoznaja dovest će nas do one prave i životne mudrosti, koja nam je u ovom životu tako potrebna, a pogotovo u ovakvim vremenima kakva su naša. Oprostimo se, dakle, od Stare, a zakoračimo u Novu godinu s nakanom, željom i odlukom, da ćemo se truditi, da bismo Gospodina sve više upoznali, sve žarče ljubili i sve vjernije nasljedovali. Onda ćemo biti mudri u Gospodinu, bogati onom mudrošću, koja se zove Isus Krist i to raspeti.

1. siječnja

Svetkovina svete Bogorodice Marije Nova godina

Na osminu Božića, Crkva vjerna staroj tradiciji, opet je uvela svetkovinu svete Bogorodice Marije, želeći svratiti pozornost svih kršćana na tu Marijinu najveću povlasticu. Prema Apostolskoj pobudnici Pavla VI. »Marialis cultus« Crkva ne samo da slavi Marijin udio u tajni spasenja i uzdiže njezino dostojanstvo, nego isto tako u kristološkoj perspektivi slaveći Marijino bogomajčinstvo želi »novorođenom Knezu mira obnoviti poklon te poslušati veseli anđeoski navještaj: 'Slava Bogu na visini i na zemlji mir ljudima koje ljubi' (Lk 2, 14), kako bi na taj način posredovanjem Kraljice mira od Boga izmolila najviši dar mira. Zbog toga smo – piše Pavao VI. – u sretnom podudaranju osmine Božića s danom prvog siječnja, kad si izričemo najbolje želje, ustanovili Svjetski dan mira, koji u sve većem broju nailazi na odobravanje te već u srcu mnogih ljudi polako donosi plodove mira« (broj 5).

Marijinu bogomajčinsku ulogu suvremena teologija promatra kao karizmu, izvanrednu i jedinstvenu milost danu za opće dobro sviju. Marijino je majčinstvo dar ili karizma, koja »posvećuje« nju samu za službu Kristovu otkupiteljskom djelu, no u i po Duhu Svetom.« Duh Sveti sići će na te, sila Previšnjega zasjenti će te; zato će se dijete koje ćeš roditi zvati svetim, Sinom Božjim« (Lk 1, 35). »Marija sačinjava dio vječnog preodređenja, koje joj u Sinu i u Duhu Svetom označuje jednu službu u povijesti spasenja, koje pripravlja i uvjetuje njezin slobodni pritisak. Marijino majčinstvo se može nazivati službom što je odjelotvoruje Duh Sveti, karizmom darovanom za opće dobro, no u odličnom smislu, u

koliko ne služi samo za izgradnju i dobro Crkve, nego još prije svega Kristovu ulasku u zemaljsku povijest« (Sterano De Fiores).

»Svakomu se daje objava Duha na opću korist« (I Kor 12, 7) – piše sv. Pavao. To vrijedi i za Blaženu Djevicu Mariju, koja je kod navještenja primila jedinstvenu objavu.

Marijino bogomajčinstvo – kako dobro primjećuje mariolog Stefano De Fiores – nije samo neka čisto biloška funkcija, nego i njezin pristanak vjere, koja ju je učinila prvom kršćankom i Kristovom učenicom. U svome govoru na svetkovinu Bezgrešnog začeća, održanom g. 1669. na francuskom kraljevskom dvoru, slavni je govornik biskup Bossuet Marijino bogomajčinstvo nazvao »slavnom službom«, koja će svijetu dati Spasitelja. To je posve u skladu s onim što je anđeo Gabrijel rekao Mariji kod navještenja: »Ti ćeš začeti i roditi Sina kome ćeš nadjenuti ime Isus. On će biti velik i zvat će se Sin Previšnjega. Gospodin Bog dat će mu prijestolje Davida, oca njegova. On će vladati kućom Jakovljevom dovijeka. I kraljevstvo njegovo neće imati svršetka« (Lk 1, 31-33).

Molitva

Bože, ti si plodnim djevičanstvom blažene Marije ljudski rod obdario dobrima vječnoga spasenja: daj nam, molimo, osjetiti zagovor one po kojoj smo zavrijedili primiti tvoga Sina, začetnika života. Koji s tobom živi i kraljuje u vijeke vjekova. Amen.

Marijina »slavna služba« u životu Božjega naroda

Povijest pobožnosti prema Bogorodici svjedoči o nazočnosti i djelotvornosti Duha Svetoga u njoj, koji djeluje općenito poštivajući čovjekovu psihologiju s njezinim najdubljim težnjama i potrebama. I tu se nadnaravo nadograđuje na naravno, milost na narav. Ako se na primjer prihvati psihološka shema slavnog psihologa Junga, onda se lakše može shvatiti kako odnos kršćanstva prema Mariji – a što ga diktira vjera – u Marijinu majčinskom praliku, u koliko je Marija duhovna majka u najodličnijem smislu, pronalazi pogodno tlo za istinski ljudski razvoj. Za Junga je, naime, majčinski element prvotni temelj i plodan izvor cijeloga duševnoga života. Stvar je u sebi vrlo jednostavna, jer je čovjeku za normalan ne samo fizički nego i duševni razvoj potrebna majka. To načelo vrijedi i u nadnaravnom svijetu i zato Bog nije htio da taj svijet bude bez Majke.

Naš odnos prema Mariji biti će to zreliji i dalek od svake djetinjastosti, ako ga budemo proširili prema našem odnosu s Kristom, s Ocem i s Duhom Svetim te ako se naša iskrena i djetinja odanost prema Bogorodici bude pokazala djelotvorna u našem svagdašnjem životu. Primjer za to imamo u životu tolikih velikih Marijinih kongreganistâ, članova Marijinih kongregacijâ, u životu članova i pripadnika Marijine legije. Njegova posveta, znak njihove odanosti Mariji, vodila ih je po Mariji k Isusu, k Ocu, k Duhu Svetom, ali isto tako i k Crkvi i čovječanstvu, činila ih je, dakle, ne samo zrelim i odraslim kršćanima, nego i na areni života i apostolata najaktivnijima.

»Stoga valja naglašavati čovjekov odnos prema Mariji: njezino majčinstvo ne zasužnjuje i nije samo neka jako sigurna zaštita; naprotiv, ono ide za tim da se odgovorno proživljuje božanski život – dan nam po krštenju – da se dođe do one zrelosti u Kristu, da se svjedoči u svijetu; ono se ne zatvara u se, jer je bitno u odnosu prema Bogu i prema Crkvi« (Stefano De Fiores).

Sveti Ambrozije je pisao, da »u svakome kršćaninu mora biti na neki način Marijina duša, da bi veličala Gospodina; u svakome mora biti njezin duh, da bi klicao u Bogu.« Time je divno označio potrebu našeg odnosa prema Bogorodici i njezina prema nama. Ispravan odnos kršćanina prema Majci Božjoj bit će uvijek kreativan, stvaralački. Izrazila ga je sama Gospa u Kani Galilejskoj kad je rekla slugama: »Što vam god rekne (Isus), učinite!« (Iv 2, 5) Koliko je toga Isus rekao, a Evanđelje zabilježilo, da za ostvarivanje kreativnosti nije dostatan ni jedan ljudski život. Potrebna su stoljeća sve do drugog Kristova dolaska, potrebni su milijuni kršćana, tisuće svetaca, da bi se ostvarilo sve ono što je Isus rekao i preporu-

čio. Na početku njegova javnog života, u Kani Galilejskoj, stoji uz njega Bogorodica, da bi poučila ne samo sluge, nego i apostole i sve nas o najvažnijoj i najvelebnijoj kreativnosti na ovome svijetu, u ovome životu. I to je jedan dio njezine slavne bogomajčinske službe.

Obrezanje i nadjevanje imena Isusova

U starom kalednaru 1. siječnja stoljećima se slavilo blagdan Isusova obrezovanja. Naša božićna pučka popijevka »Narodi nam se Kralj nebeski« označila ga je ovako:

»Obrezanje, što se govori,
Nam za spasenje imenuje se.«

Sv. Luka je taj događaj zabilježio ovako: »Kad prođe osam dana, i kad je Dijete trebalo obrezati, nadjenuše mu ime Isus, kako ga je nazvao anđeo još prije nego se zače« (2, 21). Taj se odsječak na današnji dan nekoć uzimao kao Evanđelje. Bilo je to najkraće Evanđelje u godini.

Istina je, da je anđeo Gabriel kod navještanja navijestio Mariji, da će se dijete što će ga roditi »zvati Sin Previšnjega« (lk 1, 32). No isto je tako istina da se to dijete rodilo na svijet kao vjerni Izraelac, iz kuće Davidove, i nitko nije objavio da ono bude izdvojeno od obreda obrezanja. Stoga je Josip u sukladnosti s Marijom obavio dužnost tog obreda. Obred obrezovanja Bog je naložio Abrahamu, praocu židovskoga naroda, a ponovno ga je obnovio preko Mojsija, zakonodavca i osoboditelja izraelskog naroda iz egipatskog ropstva. Obred obrezanja bijaše vanjski i vidljivi znak pripadnsoti Božjemu narodu i savezu izraelskoga naroda s Jahvom. Činio se samo na muškarcima, koji su se smatrali glavarima izaelskih plemena i obitelji, a dakako da su tim samim i ženske pripadale izabranom Božjem narodu.

Obred obrezanja mogao je obaviti u načelu svaki Židov, no ipak je pred drugima imao prednost sam otac djeteta. Obred se obično činio kod kuće. I u toj zgodi bi se novorođenčetu davalo ime. Sve se to obavilo i na Isusu, koji se nije samo ponizio uzevši na se ljudsku narav, nego se htio poniziti

i u tome da je na se uzeo sve obrede i sve zakone židovskoga naroda. I to je velika lekcija tajne Isusova obrezanja, lekcija o nama toliko potrebnoj kreposti poniznosti. Pa kako je sve u Svetom pismu zapisano nama za pouku, tako je i taj kratki izvještaj sv. Luke o Isusovu obrezanju, po kojem je on službeno postao član Božjega naroda.

Za nas je obrezanje nadasve simbol, znak i slika jednog drugog obreda, što će ga ustanoviti sam Isus, kao Mesija Božji pomazanik, obreda krštenja za sve narode. I kao što je obrezanje bilo znak pripadnosti Bogu i njegovu odabranom narodu, tako je i krštenje s uključenjem novokrštenika u Kristov ovčinjak djelotvoran znak pripadnosti Bogu, kao djeca, i Crkvi, kao udovi mističnoga Kristova tijela. Obrezanje pred krštenjem bijaše samo slika i sjena. Mi s krštenjem daleko više primamo. Zato promatrajući tajnu Isusova obrezanja možemo razmišljati o velikoj milosti našega krštenja, o kojoj nikad dosta ne razmišljamo, koju nikad dosta ne cijenimo.

Ime Isus, što ga je Gospodin kod svog obrezanja primio znači spasitelj, spasitelj izabranog naroda, spasitelj čovječanstava ili »otkupitelj čovjeka«, kako ga po svojoj prvoj enciklici voli nazivati papa Ivan Pavao II. Isus je obećani spasitelj, Mesija, koji je uspostavio novi savez Boga s čovjekom.

Ime Isusovo je, doista, nad svakim drugim imenom, »jedincato ime koje je iznad svakog drugog imena, da se Isusovu imenu pokloni svako koljeno nebeskih, zemaljskih i podzemaljskih bića« (Filip 2, 9-10). Isusovo je ime najsvetije, poklona najdostojnije, jer je to ime našeg Spasitelja, našeg Boga, našeg Kralja, našeg najvećeg prijatelja i dobrotvora. Ne stidimo se pozdravljati tim imenom: »Hvaljen Isus!« – »U vijeke bio hvaljen!« Tu nam je Ivan Pavao II. divan primjer, on koji sve svoje audicije i susrete s vjernicima započinje i završava s pozdravom: »Sia lodato Gesù Cristo!« Hvala Bogu, da je on opet vratio građansko pravo tome drevnom i časnom kršćanskome pozdravu.

U ovom je razmišljanju o Isusovu Imenu na mjestu, da se sjetimo i onih koji to ime psovkom i hulom nedostojno vrijeđaju. Ta je mana u našem narodu, na žalost, prilično raširena, prava rak rana ne samo našeg kršćanstva nego i naše kulture i uljudnosti. Hvale je vrijedna borba protiv te mane i čini klanjanja i zadovoljštine što se u našim svetištima i crkva-

ma redovito čine kao naknada za psovke. I kao pojedinci i kao obitelji i kao narod moramo sve više postati svijesni, da za one koji zaboravljaju, ne priznaju ili čak psuju Isusovo ime, ono ne može biti izvorom spasenja i života vječnoga. Ono je izvor spasenja, bolje budućnosti zazivaju i s poštovanjem spasenja izgovaraju. Kako je bio lijep običaj u stara vremena, kad su naši očevi i djedovi započimali svoje poslove »u ime Isusovo!« Takvi poslovi privlače na se Božji blagoslov, jer Isus je Očev Sin, za koga sam Otac ovako svjedoči: »Ovo je Sin moj, Ljubljeni moj, koga sam odabrao! Njega slušajte!« (Mt 17, 5)

Veliki zaljubljenik u Isusa, sv. Bernard, u svojim je poznatim govorima na knjigu Pjesme nad pjesmama govorio, da je Isusovo ime »med ustima, melodija uhu, klicanje srcu«; da je ono »svjetlo, hrana i lijek«. Nije ništa pretjerivao, jer je stvarnost Isusova imena daleko još veća.

Godina 1721. bio je uveden u Rimski kalendar poseban blagdan Imena Isusova, koji se slavio u nedjelju između Nove godine i Bogojavljanja ili ako u tom razdoblju nije bilo nedjelje, onda 2. siječnja. U obnovljenom Rimskom kalendaru više toga blagdana nema, ali se zato u novom Misalu među zavjetima misama nalazi i misa na čast Imena Isusova. Vrlo lijep misni obrazac, koji se prema liturgijskim propisima može od vremena do vremena s velikom duhovnom koristću upotrebljavati. U vlastitom Časoslovu Družbe Isusove, koja danas slavi svoj naslovni blagdan, u koliko je Družba baš Isusova, postoji vrlo lijepa molitva koju ovdje donosimo u hrvatskom prijevodu.

Molitva

Bože, koji si htio da tvoja Riječ uzme tijelo od Marije Djevice, tvoje službenice, te zapovijedio da se zove Isus, obrati naša srca, da shvatimo što nam u ove dane govoriš u svome Sinu, Gospodinu našem Isusu Kristu, koji s tobom živi i kraljuje u vijeke vjekova. Amen.

Prvi petak u mjesecu – posvećen štovanju Srca Isusova

Započeli smo Novu Godinu s Imenom Isusovim, u Ime Isusovo. Promatrali smo uzvišenost, svetost i moć Isusova Imena. U prvim danima prvog mjeseca u godini pada i prvi petak, zato je opravdano, da baš taj prvi petak u Novoj godini što bolje proslavimo i doživimo, a onda da tako slavimo i sve druge prve petke u godini i u našem životu. Kako je prvi petak po Isusovoj želji posvećen štovanju njegova Srca, upitajmo se što je to pobožnost Srcu Isusovu? Sigurno smo o tome već mnogo čuli i čitali, ali tu stvarnost kao i druge stvarnosti naše svete vjere valja neprestno produbljivati i novim spoznajama i razmatranjima obogaćivati.

Kad govorimo o pobožnosti i štovanju Srca Isusova, bila bi velika zabluda smatrati je kao jednu pobožnost između drugih, nešto što i nije toliko važno. Isto bi tako bila velika zabluda promatrati je kao neki površni sentimentalizam, kao neku sladunjavu i pretjeranu čuvstvenost, koja baš ne pomaže mnogo kršćanskome životu i koja ga ne privodi k svetosti i savršenstvu. Papa Pijo u svojoj enciklici o Srcu Isusovu »Haurietis aquas« (Crpst ćete vodu) naučava baš obratno. On uči da je Kristovo Srce »simbol i sažetak cijele tajne našeg Otkupljenja«. Papa isto tako u spomenutoj enciklici govori o štovanju koje dugujemo Srcu Isusovu.« Očito je – piše Pijo XII. – da se ne radi o nekom običnom obliku pobožnosti, koji svatko može samovoljno postaviti u drugi plan ili ga omalovažiti, nego o predmetu što odlično privodi kršćanskoj savršenosti.«

Povijesna je činjenica da se Kristova ukazanja u XVII. stoljeću sv. Margareti Alacoque, u samostanu od Pohođenja u Paray-leMonialu – danas glasovitom hodočasnom mjestu u Francuskoj – mnogo pridonijela izvanrednom proširenju pobožnosti Srcu Isusovu, ali je isto tako činjenica, da ta ukazanja nisu izvor štovanja Srca Isusova. To štovanje ima svoj korijen u samom Evanđelju, dakle, u javnoj i službenoj, a ne privatnoj objavi, kako god i ova posljednja kao izvanredna karizma bila veoma vrijedna.

Sam Isus nam govori: »Učite od mene, jer sam krotka i ponizna srca« (Mt 11, 29). Time on ne označuje svoje tjele-

sno srce, nego svoju ličnost u onome što je u njoj najdublje, najintimnije, najnutarnjije. Poznata francuska duhovna škola to je nazvala »l'interieur de Jésus-Christ« – nutrina, duša, srce Isusa Krista.

U Evanđelju se vrlo svečano susrećemo sa Srcem Isusovim u opisu sv. Ivana, koji je kruna Isusove muke i smrti na križu.« Kad vojnici dođoše k Isusu i vidješe da je već mrtav, njemu ne prebiše golijeni, nego jedan od vojnika kopljem probode bok pa odmah poteče krv i voda« (Iv 19, 33-34). I upravo iz promatranja te rane na Isusovu boku rodila se pobožnost njegovu Srcu, rodila se na Veliki petak, u dan kad je učinjeno naše otkupljenje. Rodila se u pashalnom otajstvu, središnjoj tajni našeg spasenja. Sv. Bernard lijepo kaže: »Koplje je imalo pristup sve do njegova srca. Otkrivena je tajna njegova Srca, ona velika tajna nježne dobrote, milosrdnog srca našeg Boga.«

Srce predstavlja u čovjeku ono njegovo najbolje. Ivan Pavao II. u svojoj prvoj enciklici »Redemptor hominis« kaže, »da se čovjekova nutrina izražava u biblijskom pa čak i nebiblijskom jeziku riječju srce.« Isusovo Srce, probodeno i otvoreno zbog naših grijeha, označuje neizmjernu ljubav, koja ga je nagnala, da se kao žrtva žrtvuje za nas na oltaru križa. I upravo je to ono što je Krist u Paray-le-Monialu povjerio svojoj odabranici, Margareti Alacoque, kad joj je pokazao svoje Srce: »Gle Srce što je toliko ljubilo ljude!« A zatim je odmah dodao: »Kao uzvrat od većine njih ne primam drugo do njihove nezahvalnosti i svetogrđa, do hladnoće i prezira što ga imaju prema meni u sakramentu ljubavi«, to jest Euharistiji, koja je najuzvišenije svjedočanstvo Isusove ljubavi prema meni.

Iz ovog jedinstvenog razmišljanja možemo sada izvući tri konkretna zaključka.

1 – Pobožnost Srcu Isusovu poziva nas na razmatranje beskonačne Božje ljubavi, koja se utjelovila u Isusu Kristu i koja nam je očitovala svoju prekomjernu nježnost. Njezini su vrhunci Kalvarija i Euharistija.

2 – Pobožnost Srcu Isusovu poziva nas da na ljubav odogovorimo ljubavlju prema utjelovljeenome Bogu, koji nas je prvi ljubio. U božićnom vremenu, u kojem se sada nalazimo, tajna utjelovljenja nam je tako blizu. Razmatrali smo je u Isusovu rođenju i obrezanju, u njegovu skrovitom životu u krilu svete nazaretske Obitelji.

3 – Pobožnost Srcu Isusovu poziva nas napokon na čine naknade i zadovoljštine za sve odbijanje, neprihvaćanje Božje ljubavi, za sve nedostatke i uvrede prema toj zaboravljenoj, zanemarenoj, prezrenoj i toliko vrijednoj ljubavi. Za naše osobne, a i grijehe svih ljudi protiv Božje ljubavi pozvani smo pružiti naknadu i zadovoljštinu. Gospodin naročito želi, da na prvi petak u mjesecu primimo naknadnu pričest. Taj mu je čin pobožnosti prema njegovu Srcu naročito mio. Zašto ga njime ne bio obradovali svaki prvi petak? Time će neprestano rasti naša ljubav prema Srcu Isusovu, naša pobožnost prema njemu, naše iskreno i intimno prijateljstvo s njime.

Želimo li obnoviti vjeru, pobožnost i ćudoređje u našem hrvatskom narodu, onda se latimo pobožnosti prvih petaka. Obavljanje prvih petaka vodi nas k samome izvoru svih mudrosti, svega nadnaravnog života. To je Srce Isusovo, iz kojeg su upravo provrele bujice Božjega milosrđa i milosti prema čovjeku i kao pojedinačnom biću, ali i kao članu crkvene i narodne zajednice.

Kako vjerodostojno prakticirati pobožnost Srcu Isusovu

Uvjerili smo se o zamašitosti i vrijednosti pobožnosti Srcu Isusovu. Sada nas zanima kako da je ispravno prakticiramo, obavljamo, ostvarujemo?

Sv. Margareta Alacoque u svojim spisima ponavlja da valja »častiti, ljubiti i slaviti Srce Isusovo.« U tome je njezino duhovno iskustvo veoma dragocjeno. Jednu osobu se ne časti toliko vanjskim činima poštovanja, nego priznavanjem što ta osoba jest i što u životu ispunjuje. Radi se, dakle, više o stavu prema toj osobi. Štovati Srce Isusovo prema tome načelu znači trajno priznavati u duši njegovu ljubav prema nama, priznavati je kao izvor svih božanskih milosti što nam se daju. Nekoga se ljubi kako zahvalnošću zbog njegovih

doborčinstava, tako vjernom povezanošću s njegovom osobom: ljubiti Spasiteljevo Srce znači neprestano mu zahvaljivati za sve darove što smo ih od njega primili i pristajati uz Bogočovjeka svim svojim bićem. Napokon slaviti nekoga znači naviještati njegove zasluge. Slaviti Srce Isusovo znači priznavati njegovu dobrotu, postati apostolom njegove ljubavi.

Apostol narodâ sv. Pavao je to ovako izrazio: »Meni najmanjemu od najmanjega među svima svetima dana je ova milost: da poganima navijestim neistraživa bogatstva Kristova i da svima iznesem na svjetlo provedbu Tajne koja je od vječnosti bila skrivena u Bogu, stvoritelju svega« (Ef 4, 8-9).

Napokon je i sam Isus u Paray-le-Monialu preko svete Margarete Alacoyue očitovao koja su to praktična sredstva, kojima ćemo častiti, ljubiti i slaviti njegovo Srce. Kako mi nismo čisto duhovna bića, nama je potrebna konkretna metoda kojom ćemo izražavati našu pobožnost. I neka nas to ne smeta. Najuzvišenija i najoštroumnija teologija, ako ostane samo teorija, spoznaja i ako se ne pretoči u praksu, neće biti od velike koristi. A praksa u duhovnom životu, može dovesti do najdivnijih spoznaja prema onoj Isusovoj: »Blago onima koji su čista srca jer će Boga gledati!« (Mt 5, 8)

1) Štovanje slike Presvetog Srca

Kako smo bića od tijela i krvi, dakle i tjelesna, potrebni su nam osjetni znakovi, potrebne su nam slike. Sam Spasitelj je to veoma respektirao pa je svoje sakramente kao sredstva dijeljenja milosti ustanovio kao osjetne znakove, davši im tvar i oblik, nešto što se može osjetiti, zamijetiti, vidjeti i čuti. Kršćanska se pobožnost od početka, sve tamo od katakomba služila slikama, koje zorno prikazuju i dočaravaju nadnaravne stvarnosti, svu ljubav i nježnost utjelovljene Božje Riječi prema nama. Poslužila se svim granama umjetnosti: slikarstvom, kiparstvom, graditeljstvom, glazbom, svim književnim vrstama, da bi čovjeku, osjetnom biću što više približila velike tajne naše vjere. Poštujući to načelo stvorila je velebna sakralna umjetnička djela od neprocjenjive vrijednosti.

Koje onda čudo što je Isus zaželio da bude štovano »Srce Boga pod likom njegova tjelesnog srca« i da slika istoga »bude javno izložena, kako bi se tim objektom taknulo osjetno

srce ljudi.« On čak i obećava, da će »ondje gdje ta sveta slika bude izložena na štovanje, prosuti svoje milosti svoje blagoslove.«

Tu se odmah nameće i prilično ozbiljan pastoralni problem. Jer se naime, radi o veoma osjetljivom području, potrebno je nastojati oko toga da se šire slike i kipovi Srca Isusova, koji mogu podnijeti prilično oštar sud estetike. »Kič«, neuspjeli umjetnički radovi, nanijeli su veoma mnogo štete pobožnosti Srcu Isusovu, onoj pobožnosti koja u sebi ne samo da je dobra, nego i odlična. Zato bi naša svetišta Srca Isusova, koja su u prvom redu pozvana da budu žarišta, iz kojih će se zračiti i širiti ta spasonosna pobožnost, morala mnogo pozornosti posvetiti, da se pobrinu za takozvana »devocionalia«: slike, sličice, kipove, embleme, medaljice Srca Isusova te da ona budu na jednoj umjetničkoj razini. Jasno je, da to košta, no zato je upravo i vrijedno.

Onaj, dakle, koji želi iskazivati štovanje Srcu Isusovu, postavit će u svojoj sobi, u svome stanu na počasno mjesto sliku ili kip Srca Isusova. To mjesto neka bude središte svega kućnoga, obiteljskoga života, kućni oltar, oko kojeg će se obitelj okupljati na zajedničku obiteljsku molitvu. U povijesti pobožnosti Srcu Isusovu poznata je takozvana »intronizacija«, ustoličenje slike ili kipa Srca Isusova. Stvar je veoma lijepa i vrijedna i poželjna, pa ćemo se na njoj zaustaviti.

Dne 24. kolovoza 1907. stigao je u Paray-le-Monial mlad svećenik. Bile su mu tek 32 godine. Pripadao je Družbi presvetih Srdaca, zvanoj Picpus. Iako mlad bio je poradi bolesti sav iscrpljen. Došavši u grad, odmah se uputio u kapelu ukazanjâ Srca Isusova. Dok je molio, najedamput se osjetio pogođen velikom milošću. Najprije je osjetio da je posve ozdravio, a zatim ga je snažno zahvatilo nutarnje prosvjetljenje: sredstvo za ponovno osvajanje svijeta za Krista, ognjište za ognjištem, obitelj za obitelju, bit će intronizacija Srca Isusova. Još istu je veče sastavio plan i obrednik za tu novu križarsku vojnu. Nakon toga je otputovao Rim, da bi svoj nacrt predložio svetom papi Piju X., koji je također želio sve obnoviti i ujediniti u Kristu kao u glavi čovječanstva, te od njega zamoliti blagoslov i dopuštenje za promicanje posvete obitelji Srcu Isusovu.

Papa mu je odgovorio: »Ja vam to ne dopuštam, nego vam to nalažem.«

I od tada je otac Mateo postao »lutajući Žid Presvetog Srca«, koji je posvuda sve do smrti 4. svibnja 1960. u Valparaisu propovijedao i promicao »intronizaciju«, posvetu obitelji Srcu Isusovu, ustoličenje Isusa Krista na ognjištima katoličkih obitelji.

Upoznajmo se s duhom te intronizacije!

Takva posveta obitelji nije neka posve nova pobožnost. Ona je prije procvat one vježbe pobožnosti Srcu Isusovu, koju je promicala već sv. Maragareta Alacoque. Ustoličenje Srca Isusova u obiteljima može se promatrati i kao konkretna primjena posvete ljudskoga roda istome Srcu, koju je na zalazu XIX. i izlazu XX. stoljeća učinio papa Leon XIII.

Uostalom, izvan crkve gdje ima prikladnijeg mjesta za štovanje Srca Isusova od svetišta kršćanskih obitelji? Iz Isusova probodenog Srca provreli su svi sakramenti pa tako i »veliki sakrament« ženidbe, iz kojeg bračna ljubav crpi svoju svetost, svoju stabilnost i postojanost, svoje uzvišeno dostojanstvo. Kršćanska obitelj spušta svoje korijenje sve do samih dubina Kristova Srca, do onog vrela iz kojeg se rodila Crkva.

Božje suvremeno vladanje na obiteljskom ognjištu doziva u svijest kršćanskim bračnim parovima istinsku bračnu ljubav, te je dovodi do božanske ljubavi, u nju uranja, da bi onda ta beskrajna ljubav Kristovom milošću neprestano podržavala i obogaćivala ljubav između muža i žene, između roditelja i djece, između braće i sestara. I samo tako bračni parovi postaju onda sposobni da dostojno obavljaju svoju uzvišenu misiju rađanja i odgajanja djece, a to pogoduje rađanju i razvijanju duhovnih zvanja. Duboko sam uvjeren, da bi po obiteljskoj posveti naše obitelji postale rasadištem svećeničkih i redovničkih zvanja.

U svojem pismu od 2. srpnja 1948. ocu Mateu papa Pijo XII. je pisao, da štovanje Srca Isusova, kralja i prijatelja obitelji, traži »da svaki član obitelji suobliči svoj život s kršćanskim zapovijedima; da bude zagrijan žarkom ljubavlju prema euharistiji ta da što češće pristupa stolu Godpodnjem; da se trudi molitvama i činima pokore te svim mogućim sredstvima oko spasenja ne samo svoje duše nego i duša drugih.«

Pobožnost Srcu Isusovu hranjena liturgijom, osobito svetom Misom, bit će svjedočenje jedne prave vjere, iskrene

ljubavi i duha velikodišne naknade. Ona će se ostvariti u apostolatu molitve, žrtve i patnje po primjeru našeg Spasitelja koji je baš na križu najviše ljubio svoju Crkvu i za nju se žrtvovao. Srce Isusovo ustoličeno u obitelji znači da kršćanska obitelj, uistinu, želi da Isus u njoj stvarno vlada, da bude njezin prvi i najčasniji član. Ona će se neprestano nadahnjivati njegovim Evanđeljem, nastojati prema njemu živjeti, obavljajući osobito zapovijed ljubavi prema Bogu i bližnjemu.

2) Štovati Srce Isusovo znači osobito svetkovati svetkovinu Srca Isusova

Za vrijeme svoje velike objave u Paray-le-Monialu u lipnju 1675. Gospodin je preko Margarete Alacoque tražio da se u liturgijsku godinu uvede blagdan u čast njegova Srca. Time je zaželio ne samo privatnu, osobnu, nego i javnu i zajedničku pobožnost prema svome Srcu. On je blagdanu svoga Srca označio točno i datum: petak poslije tjelovske osmine. Označio je i svrhu toga blagdana, a taj je da mu se na taj dan pruža naknada za uvrede što ih prima u sakramentu svoje ljubavi, dakle, u euharistiji. Označio je i milost što će ih za to dijeliti onima koji mu budu iskazivali tu ljubav. »Moje će se Božansko Srce otvoriti da bi u izobilju prosulo izljeve svoje ljubavi na one koji mu budu iskazivali tu počast i koji mu budu pribavili tu naknadu.«

3) Štovati Srce Isusovo znači posvetiti mu se

O posveti obitelji Srcu Isusovu već smo govorili, a sada spomenimo i naglasimo, da je čin posvete što ga je sam naš Gospodin iz Paray-le-Monial zatražio, najbolji način očitovanja naše iskrene i ponizne ljubavi i zahvalnosti onome Srcu koje nas je toliko ljubilo. Tu nam je ljubav Sveto pismo tako izričito opisalo i naglasilo.

»Uoči blagdana Pashe Isus, znajući da mu je došao čas kad će otići s ovoga svijeta k Ocu, ljubeći svoje koji su na svijetu, iskaza im do vrhunca *ljubav*« (Iv 13, 1).

»Život koji sada provodim u tijelu, provodim u vjeri u Sina Božjega, koji mi je iskazao *ljubav* i samoga sebe za mene predao« (Gal 2, 20).

»Bog koji je bogat milosrđem – iz svoje velike ljubavi kojom nas je ljubio – nas, koji smo bili mrtvi zbog grijeha, s

Kristom oživi – milošću ste spašeni! – s njim nas i uskrisi i s njim postavi na nebesima, u Kristu Isusu, da u vjekovima koji nadolaze pokaže izvanredno bogatstvo svoje milosti dobrotom prema nama u Kristu Isusu« (Ef 2, 4-7).

Posvetiti se Srcu Isusovu znači zalagati se za njegovu osobu i kraljevstvo, zalagati se vjerno uvijek i svagdje: dajući mu se bez pridržavanja i ustupaka, živeći prema njegovim željama, savjetima i zapovijedima. Posveta, dakle, nije neki prolazan čin jednom učinjen i gotovo. Posveta traži cijeli život, svakodnevno zalaganje, svakodnevnu žrtvu. Posveta je odlično sredstvo za iskreno i vjerno obdržavanje našega krsnog zavjeta, učinjena već u času kad smo bili kršteni, obnovljena svake godine u liturgiji uskrsnog bdjenja.

Sv. Margareta Alacoque piše o tome ovako: »Nema kraćeg puta da se dođe do savršenosti, ni sigurnijeg sredstva spasenja od posvemašnje posvete Božanskome Srcu... Ne bih mogla vjerovati da bi se osobe posvećene tome presvetom Srcu mogle pogubiti, niti po smrtnom grijehu upasti pod vlast Sotone, to jest, ako su nakon potpunog predanja njemu, nastojale ga častiti, ljubiti i slaviti svom svojom snagom.« Naglasak je posvete Srcu Isusovu prema sv. Margareti na posvemašnjem predanju Srcu Isusovu. Ako smo se posvetili Srcu Isusovu, pa ipak nakon toga čak i teško posrnuli, onda je to znak da svoju posvetu nismo dosta ozbiljno shvatili. No vjerujem da će osobe posvećene Srcu Isusovu i nakon eventualnog pada u grijeh, uz njegovu milost, lakše se dignuti i prihvatiti put pokore i obraćenja. Srce Isusovo ih, sigurno, neće napustiti. U posvetu Srcu Isusovu mora biti uključena i stalna nada u njegovu trajnu pomoć.

Zaustavili smo se malo duže na praksi pobožnosti Srcu Isusovu, da bismo odmah na pragu Nove godine prvi petak što bolje proslavili, što dublje shvatili i dužnost zadovoljštine i naknade Srcu Isusovu za naše i tuđe grijehe i onda odmah na početku godine dobro »startali« – krenuli naprijed prema meti, koja nas čeka, na kojoj nas čeka Otac i Duh Sveti, blažena Gospa, sv. Josip, anđeli i sveci, spašene i proslavljene duše.

2. siječnja

Sveti Bazilije Veliki i Grgur Nazijanski, biskupi i crkveni naučitelji

Listajući po Kalednaru pokraj nekih svetaca nalazimo i naslov »crkveni naučitelj«. Takav naslov nalazimo i kraj velikih Kapadočana sv. Bazilija i Grgura Nazijanskog, koje Crkva danas zajednički slavi. Zato koristimo ovu priliku, da se upoznamo sa značenjem toga naslova. Proutumačit će ga stručnjak u tome pitanju, kardinal Pietro Palazzini, prefekt Kongregacije za kauze svetaca. On je to učinio u jednom intervjuu za Radio Vatikan. Pitanja mu je postavljao Giovanni Peduto.

1. Pitanje: Koje je točno značenje naslova *»crkveni naučitelj«*?

– Crkva je podjelila i priznala taj naslov čuvenim ljudima i ženama, koji su se osim svetosti života istaknuli i svojim odličnim znanjem te pravovjernošću u vjeri, tako da su ih u početku i u doba konsolidacije promatrali kao Oca Crkve, a u doba kasnijeg razvoja i rasta Crvke kao naučitelje. Kad sv. Pavao govori o karizmama kaže upravo da je Isus »dao jedne kao apostole, druge kao proroke, jedne kao evanđeliste, druge kao pastire i učitelje« (Ef 4, 11). Postoji, dakle, u Crkvi i služba učiteljstva, »mudar red naučitelja« – »doctorum sapiens ordo« – kako to na svojoj freski na svodu kapele sv. Brcka u katedrali u Orvietu (1499-1500) zapisa Luca Signorelli. Kao i sve karizme tako i ova »crkva naučitelja«, da bi bila vjerodostojna, mora imati službeno priznanje hijererhijske Crkve i to jednim javnim činom: proglašenjem naučitelja. Stoga prema klasičnom naučavanju, što ga je kasnije pobliže označio Benedikt XIV., postoje tri mjerila i uvjeta da bi netko bio priznat kao crkveni naučitelj. To su: odlično znanje, velika svetost života i proglašenje od Crkve.

2. Pitanje: Da li su se tijekom stoljeća mijenjala mjerila za naslov naučitelja Crkava?

– Kako sam već natuknuo, od početka se općenito davao naslov naučitelja samo Ocima Crkve i upravo onim crkvenim piscima, koji osim što su se istaknuli svetošću života, isto su tako zablistali i svojom izvrsnom naukom. Tada se značajki odličnog znanja pridavao i drugi zahtjev, pripadnost časnoj starini Crkve. U XVI. stoljeću počela se napuštati isključiva značajka starine pa se tako počeše proglašavati naučiteljima Crkve i slavne ličnosti novijeg doba. Prvo proglašenje naučiteljem nekoga koji vremenski nije pripadao otačkom dobu bilo je, kad je Pijo V. g. 1567. proglasio naučiteljem Crkve sv. Tomu Akvinca. Nama vremenski najbliži naučitelj Crkve jest sveti Alfonso Maria de' Liguori, koji je umro godine 1787., a naučiteljem ga je proglasio godine 1871. papa Pijo IX.

3. Pitanje: Koliko sada (26. ožujka 1981) svetaca nosi naslov naučitelja Crkve?

– Danas ih ima 32. To je ponajprije skupina »velikih naučitelja«, koji sežu sve tamo do srednjeg vijeka. Ima ih 8: 4 zapadna i 4 istočna. Veliki naučitelj Latinske Crkve jesu: sv. Ambrozije, Jeronim, Augustin i Grgur Veliki. Veliki nazučitelji Istočne Crkve jesu: sv. Bazilije Veliki, Grgur Nazianski, Ivan Zlatousti, Atanazije. Istini za volju valja reći da Istočnjaci priznaju samo tri »velika naučitelja«, i to prva tri; četvrti je nadodan od Latinâ, kao zatvarač između Istoka i Zapada. Zatim slijede dva velika srednjovjekovna naučitelja: sv. Toma i sveti Bonventura. Slijedi još skupina naučitelja iz XVIII. stoljeća, koji s dva prethodna sačinjavaju takozvane »doctores minores« – manje naučitelje. S dva posljednja proglašenja naučiocima Pavao VI. je g. 1979. otvorio put učiteljstva u Crkvi i ženama. Imena dviju po proglašenju zadnjih naučiteljica jesu veoma poznata to su: sv. Terezija Avilska i sv. Katarina Sienska.

4. Pitanje: Možete li nam reći imena sadašnjih kandidata za naslov naučitelja Crkve?

– Što se tiče te kandidature još se uvijek radi o proglašenju naučiteljem Crkve sv. Bernardina Sienskog, čija se obljetnica rođenja uskoro navršuje; zatim dolazi sv. Antonin, nadbiskup Firenze (iz XV. stoljeća), poznat kao teolog moralista; onda San Lorenzo Giustiniani, velik kao pastir duša,

manje kao pisac, i on također iz XV. stoljeća. Isto se tako radi o proglašenju naučiteljicama Crkve sv. Hildegarde iz Bingena, velike njemačke mističarke iz XI. stoljeća; sv. Veronike Giuliani, druge velike – kapucinske mističarke, koja je umrla g. 1727. No prije nego se prijeđe na daljnji izbor i proglašenje novih crkvenih naučitelja, Crkva si je naložila razdoblje razmišljanja, da bi produbila mjerila te ih prihvatila za budućnost vodeći računa o prošlosti, a za priznavanje one karizme, koja je u Crkvi uvijek postojala: naučiteljstva. Zato se svršetkom ožujka 1981. i održala plenarna skupština Kongregacije za Kauze svetaca.

Poštujući veoma sve ono što je tako lijepo izrekao kardinal Palazzini, katoliku koji nije Talijan uvijek se može nametnuti – više ili manje opravdano – pitanje, nije li zapadna Crkva kako na području svetaca tako i na mnogim drugim područjima odviše obojena Talijanima, prevelikom talijanskom zastupljenošću na svim razinama? Pri tome mi dolazi na pamet pitanje, što su novinari postavili novome pariškome nadbiskupu, monsignour Lustigeru. Pitali su ga, naime, da li je on Wojtylovac? Kako je monsignor Lustiger već duhovit, odmah je odgovorio da jest, a kao razlog tog svog opredjeljenja naveo je to što je papa Wojtyla u Crkvi razbio trolist, prenaglašenu talijansku, francusku i španjolsku zastupljenost u Crkvi. Razbio je tim samim što je kao Slaven na papinskom prijestolju, a i nekim svojim potezima. Poštujući sve odlike i zasluge naroda, pa i talijanskoga, čovjek ipak s pravom želi, da Crkva, doista, na svim razinama bude što više katolička, pa i u beatifikacijama, kanonizacijama i crkvenim učiteljstvima svetaca. Istini za volju valja priznati da je reformom Kalendara, Misala, Litanija Sviju svetih donekle bio više poštivan katolicitet Crkve.

A sada priđimo k svecima koje danas slavimo!

Lik i nauk svetog Bazilija Velikog, sveca i uvijek aktualnog učitelja Crkve, osvijetlio je Ivan Pavao II. u Apostolskom pismu, što je bilo objavljeno 8. siječnja 1980. Povod pismu bijaše 16 stoljeća od Svečeve smrti. Taj crkveni dokument od 28 stranica na latinskom jeziju počinje riječima »Patres Ecclesiae«. U njemu se nakon uvoda o likovima i funkciji svetih Otaca u životu Crkve općenito, u glavnim crtama sažimaju značajniji vidovi iz života svetog Bazilija te njegovo zalaganje kao kršćanina i biskupa Cezareje, kao i najizraziti-

ja obilježja njegova trojstvenog, kristološkog, antropološkog, sakramentalnog i ćudorednog naučavanja.

O svetim Ocima općenito u Apostolskom pismu Ivana Pavla II. rečeno je, da su oni stalna struktura same Crkve te da oni u Crkvi svih vremena obavljaju trajnu funkciju, budući da sve kasnije naviještanje i učiteljstvo – ako želi biti vjerodostojno – mora se suočavati s njihovim naviještanjem i učiteljstvom: svaka karizma i svaka služba mora se napajati na životnom izvoru svetih Otaca.

U poglavlju što je posvećeno životu i djelu svetog Bazilija (330-379) naročito su osvijetljeni ovi vidovi: Bazilije kao veliki promicatelj i zakonodavac istočnog monaštva, odvažan reformator, neustrašiv čuvar i branič objavljene nauke, neutrudiv borac za slobodu Crkve, oštar kritičar posvjetovnjačenja i vezanosti uz zemaljska bogatstva, tvorac velikih karitativnih djela i napokon strastven apostol jedinstva Crkve. Isto je tako osvijetljen Bazilijev neprestani rast u božanskoj mudrosti na čudesnom putu milosti, a po molitvi, svladavanja, činu ljubavi, u trajnoj povezanosti sa Svetim pismom i naukom Otaca.

Apostolsko pismo spominje i Bazilijevo služenje dušama, u kojem je uvijek znao mudro uskladiti neumorno propovijedanje s časovima samoće i zadržavanjem u molitvi. Pismo Ivana Pavla II. ne ustručava se utvrditi, da je sv. Bazilije Veliki bio sigurno među najvećim monasima-pastirima Crkve, da je dao snažan prilog oblikovanju kršćanskih zajednica, koje su se posvetile »božanskoj službi«. Na njegovim spisima nadahnjivali su se razni zakonodavci, redovništva, pa tako i sveti Benedikt, otac zapadnog monaštva, koji je Bazilija smatrao svojim učiteljem.

Što se tiče zalaganja za obnovu, koju je ostvario sv. Bazilije Veliki, Papa naglašuje da se ona provodila i skladno i svestrano te da je zahvaćala sve strane kršćanskoga života, počevši od liturgije. Zakonodovac monahâ znao je biti također i mudar obnovitelj bogoslužja, čije djelo ostaje kao predragocjena baština za Crkvu svih vremena, osobito njegova euharistijska molitva, nazvana »Bazilijeva anafora«. On je također bio jedan od najvećih nadahnitelja i tvoraca bitne uredbe psalmodijske molitve.

Od spomena vrijednih Bazilijevih tekstova od dijeljenju od bogatstva i o kreposti siromaštva, Pismo Ivana Pavla II.

uzdiže onaj njegov prelijepi i gotovo zbunjujući radikalizam, označujući ga kao snažan zov Crkvi svih vremena, da bi se ona uvijek ozbiljno suočavala s Evanđeljem. Što se tiče jedinstva kršćana pokazuje se kako je razdor Crkve činjenica po svojoj naravi tako očita i izravno protukristološka i protubiblijska, da je prema Baziliju put prema ponovnom jedinstvu jedino moguć po obraćenju Kristu i njegovoj riječi.

Prelazeći na obilježja Bazilijeva učiteljstva, nakon što je spomenuto da polazak u njegovu školu može donijeti mnogo svjetla, kako bi se bolje suočilo s problemima i poteškoćama našega vremena, apostolsko pismo »Patres Ecclesiae« – Ivana Pavla II. spominje kako je kao temelj svega naučavanja velikog Naučitelja Crkve produbljivanje trojstvene tajne, bezdane i neispitljive stvarnosti života samoga Boga, Oca, Sina i Duha Svetoga. U kristološkom naučavanju sv. Bazilija ističe se kako njegova Kristologija slave ni najmanje ne umanjuje Kristologiju poniženja, štoviše, ona služi da s još većom snagom bude naglašen onaj središnji sadržaj Evanđelja, koje je riječ o sablazni križa.

Iz blještavog svjetla trojstvene tajne i tajne križa izvodi se u učiteljstvu svetog Bazilija uzvišenje i objavljenje čovjeka i njegova dostojanstva: čovjek u stvarnosti nije Božji takmac, bjesomučno mu suprotstavljen, nego njegov odraz i njegova slika. Koliko se više uzvisuje Bog, toliko se više uzvisuje i dostojanstvo čovjeka. Čovjek postaje potpuno svoj jedino spoznajući i ljubeći onoga po kojemu ima razum i slobodu. Promašiti u osobnom odnosu prema Bogu znači za čovjeka izdati vlastito bitno stanje, i na taj način razoriti i svoje dostojanstvo. To čini grijeh, koji zamračuje, kvari, ruši Božju sliku, a koja je sâm čovjek. Da bi je obnovio, došao je Krist na svijet te joj vratio prvotnu slavu. To je, eto, humanizam svetog Bazilija, ili jednostavnije rečeno: kršćanski humanizam.

Apostolsko pismo ističe zatim važnost što je u Bazilijevoj teološkoj misli zauzima krštenje, po kojem se po tajanstvenom poistovjećenju s pashalnim zbivanjem čovjek uklapa u samo srce trojstvenoga života te postaje novo stvorenje, koje će jedino u Euharistiji naći hranu primjerenu svome novom bitku kao i mogućnost da se u punini ostvari i usavrši novo rođenje ili novo stvaranje po krstu.

Samo je Euharistija, kao istinski spomen Kristova vazmenog otajstva, sposobna u nama držati živom uspomenu njegove ljubavi. Ona je zbog toga tajna životnosti Crkve.

Dokument Ivana Pavla II. spominje zatim činjenicu kako snažno sv. Bazilije uspostavlja temeljnu vezu između stola Božje riječi i stola Kristova tijela. Za njega je Sveto pismo beskrajno autoritativan izvor vjere i temelj savršene sigurnosti, koja ne zna za sumnju i kolebanja. Napadati na cjelovitost i čistoću Božje riječi, za Bazilija je isto tako svetogrđe kao i profanacija Euharistije. Kršćanin se stoga u svim svojim opredjeljenjima mora obazirati na Sveto pismo.

Pri koncu apostolsko pismo tvrdi kako je čitavo Bazilijevo učenje istinski kršćansko, pa onda i evanđeosko. Ono je stoga radosno navještanje spasenja i zahtjev da se s njime suobličimo. Živjeti preme Evanđelju, vrhovnom ćudorednom imperativu svetog Bazilija, znači težiti svom snagom svoga bića i sa svim novim energijama prema vršenju volje Božje.

Papin dokument završava poticajem, da bismo se ponovno zamislili nad primjerom velikog sveca i učitelja te s poštovanjem osluškivali njegove pouke. One su na osobit način povjerene brojnim muškim i ženskim redovničkim zajednicama, koje se diče imenom i zaštitom sv. Bazilija te koje slijede njegovo Pravilo.

Kao zanimljivost valja spomenuti, da je obitelj iz koje potječaše sv. Bazilije bila obitelj svetaca, što vrijedi isto i za svetog Grgura Nazianskog. Svetica je bila Bazilijeva baka Makrina, majka Emelija, sestra Makrina, njegova braća Petar, biskup Sebaste i Grgur, biskup Nisse. Ovaj posljednji je bio među svetim Ocima jedan od najdubljih mislilaca, koji se manje više spominje u svim priručnicima ne samo Patrologije, nego i Povijesti filozofije. Sv. Bazilije bijaše i intiman prijatelj sv. Grgura Nazianskog, s kime se sada skupa i slavi, s njime se skupa natjecao u svetosti, primio sličnu kulturnu izobrazbu, a obojicu je prožimala želja za monaškim životom. U samoći kod Neocezareje u Pontu oko g. 358. Bazilije je sastavio dva važna Pravila, prema kojima se ravnaju redovnici »bazilijanci«, iz reda svetog Bazilija.

Bazilije je po naravi tako čeznuo za tišinom i samoćom, da bi se nesmetano predao molitvi i kontemplaciji, no to mu

nije bilo dano. Providnost ga je stavila na arenu života. Nakon svećeničkog ređenja primio je i biskupsko posvećenje te preuzeo upravu biskupije u Cezareji kapadocijskoj. Kao biskup morao se žilavo boriti za obranu kršćanske dogme protiv arijanizma. U toj je borbi postao velik, a imao je oslonac i u caru Valentu. On je prihvatio baštinu sv. Atanazija, a vjeran Papi još je bio prikladniji za obranu kršćanskog pravovjerja. Naslov »veliki« Bazilije je dobio više zbog pastoralnog rada nego zbog svojih teoloških djela. Bio je izvanredan pastoralac, o čemu svjedoče njegove homilije, njegovo »Pismo mladima« i njegova bogata korespondencija »Epistolario«.

Bazilije se snagom proroka zauzima za prava malih, obespravljenih, siromašnih ljudi. Obraćajući se jednom subesjedniku, ovako je progovorio: »Reći ćeš: kome sam učinio krivo, čuvajući ono što je moje? Reci mi iskreno: što pripada tebi? Od koga si primio ono što imaš? Ako bi se svatko zadovoljio s nužnim, a suvišno dao siromasima, ne bi bilo ne bogatih ni siromašnih.« No Bazilije se nije zadovoljio samo riječima. Na vratima svoga biskupskoga grada podigao je pravi karitativni centar s gostinjcima, ubožnicama, bolnicama, laboratorijima i zanatlijskim školama. Eto, u čemu je bila veličina toga čovjeka! On, kao i sveci općenito, ne može biti »zastario«, jer svetost se obnavlja u vječitoj Božjoj mladosti.

Već smo spomenuli da je i sv. Grgur Nazijanski potjecao iz obitelji svetaca. Svet mu je bio otac Grgur, biskup u Nazianzu; sveta majka Nona, koja je svog muža dovela do obraćenja; sveta sestra Gorgonija i svet brat Cezarije, liječnik.

Grgur je od rane mladosti zavolio i prihvatio krepost čistoće. Ona bijaše jedan od njegovih životnih ideala, nju je uzeo kao zaručnicu svoga srca, a kad se stvore takve zaruke, onda se stvaraju uvjeti za ono divno blaženstvo: »Blago onima koji su čista srca jer će Boga gledati!« (Mt 5, 8) Grgur ga je gledao kao kontemplativac, kao pjesnik i kao teolog.

U mladosti je studirao na najslavnijim učilištima Istoka: u Cezareji Palestinskoj, u Aleksandriji, gdje se osjećao dah biskupa Atanazija, najvećeg protivnika arijanizma, u Ateni, na glasovitoj retorskoj školi. U tom je gradu upoznao Julijana, budućeg cara, koji je ušao u povijest kao Julijan Apostat – otpadnik od kršćanstva. I kao što su Grgur Nazianski i pri-

jatelj mu Bazilije koristili kršćanskoj stvari, tako joj je Julijan Otpadnik nanio mnogo rana i udarca. Ljudska je povijest, doista, paradoksalna, puna oprečnosti, poznaje junake, ali i kukavice, heroje, ali i izdajice, idealiste, ali i materijaliste, epikurejce.

Mladi je Grgur Nazijanski već u Ateni u ambicioznom studentu Julijanu nazrijevao budućeg neprijatelja kršćanstva. U jednom govoru, pisanom i izrečenom 10 godina kasnije, Grgur će o Julijanu ovako govoriti: »O najluđi čovječe i najbezbožniji te najnevještiji u velikim stvarima!«

No u Ateni je Grgur sklopio i najprisnije prijateljstvo s Bazilijem. O tome je rječit svjedok Grgurov Govor 43, u pohvalu Bazilija Velikog. Kad su se mladi sudenti Grgur i Bazilije iz Atene vratili u svoju rodnu Kapadociju, odlučili su povući se u samoću, u razmatranje, u jednome malome samostanu. No odatle su obojica bila izvučena i bačena u životnu borbu.

Grgur se morao vratiti u Nazianz, da bi pomogao starim roditeljima. Ondje ga je otac Grgur, biskup grada, zaredio za svećenika. Car Teodozije, koji se osim uprave carstvom trudio oko toga da čitavu Crkvu privede k pravovjerju, bijaše i u potrazi za prikladnim biskupom u Carigradu, novoj prijestolnici carstva, u kojoj je vladala hereza. Našao ga je u Grguru Nazijanskom te ga poslao u Carigrad. Novi je biskup pošao, ali se ispočetka morao nastaniti izvan grada kraj jedne crkvice, koju je nazvao »Anastasi« tj. uskrsnuće. On je i onako tamo došao, da bi svoju novu biskupiju priveo k uskrsnuću na novi život.

Grgur pripovijeda kakvo je stanje bilo tada u Carigradu. Bilo je dosta otići k pekaru, pa da se čuje kako se raspravlja o problemu Trojstva. No onaj koji raspravlja o istinama vjere, o dogmama, mora biti na visini dogme, rekao je sam Grgur. On je takav bio pa je bio na visini svoga ne baš lakog zadatka. Povijest mu je dala naslov »teolog«, a on je to po svojoj mudrosti i bio. Ušao je u istine vjere te o njima znao tako raspravljati, da je to i druge uvjeravalo. Zato je njegovo propovijedanje u kratko vrijeme grad privelo k pravovjerju pa je on u triumfu mogao ući u svoju katedralu. No kasnije uslijed zlobe nekih opakih spletkara morao je napustiti carigradsku biskupsku stolicu te se vratiti u svoj rodni kraj, gdje je u Nazianzu na biskupskoj stolici naslijedio svoga oca. Kasnije se

napokon povukao u potpunu samoću, u kojoj je napisao svoja glavna djela. Prije svoje smrti godine 390. sastavio je i stotinjak pjesama u elegantnim grčkim stihovima, pa je tako ušao u povijest i kao pjesnik.

Da osim suhih životnih podataka još bolje upoznamo Grgura Nazianskog, čujmo nešto iz njegova 26. govora, u kojem govori o samome sebi!

»Na zalasku dana šetao sam posve sâm uz morsku obalu, jer sam tako nakon svojih radova načinio mali predah. Struna, naime, ne može podnositi neprekidnu napetost, a krajnji su vrhovi luka potrebni da im se malo popusti, želimo li nanovo napeti luk, želimo li da ne bude beskoristan strijelcu te uporabiv kad se s njim želi poslužiti.

Šetao sam, dakle, i dok sam išao naprijed, upravio sam svoje poglede na valove. Prizor koji su mi pružali nije imao one čari što se nalazi kad je vrijeme vedro i kad se zarumenjeno more počne poigravati na obali na ugodan i miran način. Pa što je onda imao? Da to izrečem, rado ću se poslužiti riječima Pisma: 'More se uzbibalo od jakog vjetra' (Iv 6, 18). I kao što se događa u sličnoj uzbibanosti, u daljini su se podizali valovi, zatim se spuštali te razbijali o obalu ili o obližnje stijene, preobrazujući se u pjenu i fine kapljice. Kamenčići, alge, školjke i puževi, lagano nošeni vodom, padahu na obalu; neke su valovi opet zahvaćali i nosili sa sobom natrag; no stijene ostajahu čvrste i nepomične, kao da sve bijaše mirno, premda su valovi izbliza o njih udarali.

Uvjeravam vas, da to bijaše za me prilika korisnih razmišljanja, jer ja sam tako stvoren, da odmah sve što vidim primjenjujem na se, osobito ako sam pod udarom kakvog događaja što me uzbunjuje, kao što se to netom dogodilo. Stoga sam nastojao da ne zanemarim ono što sam promatrao, pa sam iz tog prizora izvukao jednu pouku.

To more, govorah sam sebi, nije li naš život i ljudski udes? I u njemu se nalazi toliko gorčine i nestalnosti; a vjetrovi nisu li to napasti što nas salijetaju i svi nepredviđeni udarci sudbine? Vjerujem da je upravo o tome razmišljao David, taj divni čovjek, kad je vapio: 'Spasi me, Bože: vode mi dođoše do grla' (Ps 68, 2), ili: 'Izvuci me iz dan vodâ!' (68, 15) ili još: 'U duboku tonem vodu, pokrivaju me valovi' (68, 3). Između onih koji su napastovani, jedni mi se čine kao ti lagani i neživi predmeti, što se bez i najmanjeg otpora daju nositi od

navala; oni u sebi nemaju nikakve čvrstoće, oni nemaju nikakve protuteže zdravog razuma koji bi se borio protiv napadanja. Drugi mi se čine kao stijene, dostojni one Stijene na kojoj smo sazdani i kojoj se klanjamo; to su oni koji su izgrađeni razlozima prave mudrosti, koji se izdižu iznad uobičajene slabosti i koji sve podnose nepokolebljivom postojanošću.«

Doista, divan tekst! Napisao ga je pjesnik, ali i mislilac. Pjesnik koji s toliko dara zapažanja opisa ono što smo i mi živeći uz more mogli doživjeti. Filozof koji razmišlja o udesu čovjeka, ali ne samo filozof, jer u svom razmišljanju doziva u pomoć i svjetlo objave, koja je sadržana i zapisana u Svetom pismu.

Ako bismo o tome sami željeli dalje razmišljati, dolaze nam odmah na pamet ove riječi iz Evanđelja sv. Mateja: »Svatko tko sluša moje riječi i ispunjuje ih može se usporediti s mudrim čovjekom koji svoju kuću sagradi na litici. Udari pljusak, navališe potoci, dunuše vjetrovi i jurnuše na kuću, ali se ona ne sruši, jer je sagrađena na litici. Naprotiv, svatko tko sluša moje riječi, a na ispunjuje ih, može se usporediti s ludim čovjekom koji svoju kuću sagradi na pijesku. Udari pljusak, navališe potoci, dunuše vjetrovi i nasrnuše na tu kuću i ona se sruši. I velika bijaše njezina ruševina« (7, 24-27).

Isto nam se tako same od sebe nameću ove riječi iz Poslanice sv. Jakova: »Ako komu od vas nedostaje mudrosti, neka ište od Boga, koji svima daje obilno i bez prigovora, i dat će mu je. Ali neka ište s vjerom, bez ikakva sumnjanja, jer je onaj koji sumnja sličan morskom valovlju, koje vjetar podiže i tamo-amo goni. Takav čojvek neka ne misli da će što primiti od Gospodina, jer je čovjek s razdijeljenom dušom, nestalan u svim putovima svojim« (1, 5-8).

Prije nego zaključimo ovaj prikaz s molitvom, navedimo još jednu lijepu misao sv. Grgura Nazijanskog, koja i njega samoga najbolje karakterizira: »Vatra koja troši pastira postaje svjetlo za stado.«

Molitva

Bože, prosvijetli si svoju Crkvu primjerom i naukom svetog Bazilija i Grgura. Daj nam u poniznosti tražiti tvoju istinu i s ljubavlju je vjerno izvršavati. Po Kristu Gospodinu našem. Amen.

3. siječnja

Sveta Genoveva, djevica

Ime ove svetice, koja je veoma popularna u Francuskoj, a osobito u Parizu, i pobožnost prema njoj, ne smijemo pobrkati s legendarnom Genovevom iz Brabanta. Život sv. Genoveve opisan je u spisu »Vita Genovefae«, što je nastao 20 godina poslije njezine smrti. Iako se taj pisani dokumenat danas smatra povijesno pouzdan, ipak se na drži istinitim sve što on sadrži. Pisan je, naime, kao i toliki drugi tadašnji slični spisi sa svrhom, da čitateljima bude na pouku i pobudu. Sveticu stavlja ipak u točno određen povijesni okvir, što svakako ima veliku vrijednost.

Svetica se rodila oko g. 422. u Nanterru, u okolici Pariza. Kad joj je bilo tek 6 godina, posvetio ju je Bogu sveti German, biskup Auxerra, koji se tada nalazio na putu u Englesku, gdje se širilo pelagijansko krivovjerje. Kad je Genovevi bilo 15 godina te kad je došla do veće prevlasti razuma, ona se konačno zauvijek posvetila Bogu te se pridružila skupini Bogu zavjetovanih djevica, koje, iako su nosile odjeću što ih je razlikovala od ostalih žena, nisu ipak živjele u nekom samostanu nego u svojim kućama, posvećujući se djelima ljubavi i pokore. Možemo mirne duše reći, da je djevičanstvo i Bogu posvećeni život u Crkvi svagda bio u cijeni, što je i shvatljivo, jer je takav način života preporučio sam Krist. »Ako hoćeš biti savršen, hajde prodaj što imaš i podaj novac siromasima, pa ćeš imati blago na nebu! Onda dođi i slijedi me!« (Mt 19, 21). I Genoveva je u svome vremenu, prema svojim mogućnostima i na svoj način ozbiljno nastojala ostvariti ideal evanđeoskog savršenstva. Hranu je uzimala samo četvrtkom i nedjeljom, a od Bogojavljanja uvečer pa sve do Velikog četvrtka nije nikada izlazila iz svoje sobice.

Teška vremena traže koji put i od Boga posvećenih osoba da ostave svoju samoću te stupe u vrevu života na obranu Crkve i čovjeka, onih ugroženih i pogođenih. Taj je zahtjev bio stavljen i pred svetu djevicu Genovevu, kad je g. 451. Parizu zaprijetila horda Atilinih Huna. Žitelji Pariza nakanili su pobjeći iz grada, ali ih je Genoveva uspjela uvjeriti da je bolje ostati i ne bježati uzdajući se u pomoć s neba. Taj njezin hrabri nastup izložio ju je stvarnoj pogiblji, da bude linčovana od onih manje hrabrih, koji su takvo nešto smatrali bezumnim. Barbari su doduše bili odbijeni od Pariza, ali tada je na grad pala sablast nestašice i gladi. I u tom je teškom času Genoveva pokazala upravo muževnu hrabrost. Ukrcala se u čamac na Seinni te po selima kod seljaka sakupljala živežne namirnice, a onda ih po Parizu velikodušno dijelila. Takvim postupcima postala je dostojna prethodnica buduće francuske junjakinje Jeanne D'Arc. Rod Juditâ, Esterâ Milâ Gojsalić ne izumire. Ima ih u svakom narodu i vremenu. Genoveva je postala ugledna i utjecajna osoba pa je svoj ugled uložila kod kraljeva Kilderika i Klodviga, da bi izmolila pomilovanje brojnim političkim zatvorenicima. Sve to govori kako je imala snažno razvijen onaj pravi kršćanski osjećaj za ugroženog čovjeka. I ona je bila nosilac, širitelj i branitelj kršćanskog humanizma, koji se temelji na Evanđelju.

Svetac novijeg doba, isto iz domovine svete Genoveve, Charles de Foucauld (1858-1916), govorio je, »da se mi bavimo svecima samo u toliko, u koliko nam svojim riječima ili primjerima mogu pomoći, da što savršenije slijedimo Isusa, naš jedini uzor.« Mislim da nas u tome može pomoći i nama vremenski prilično daleka sveta Genoveva, zato joj posvećujemo ove redke.

Kad je ona umrla oko g. 522., nad njezinim je grobom bila podignuta više nego skromna drvena bogomolja, no koja će postati klica buduće slavne opatije, koju će kasnije Luj XV. pretvoriti u baziliku. Tijekom stoljeća Genovevu je Božji narod zazivao naročito u doba velikih nevolja, pošasti kuge, suše i poplava. Jakobinci francuske revolucije djelomično su uništili svetičine relikvije, a njezinu baziliku pretvorili u Pantheon, koji postade grobnica glasovitih Francuza. Kult sv. Genoveve nadživio je to jakobinsko divljanje, a središte mu je crkva nedaleko Pantheona, koja se zove Saint-Etienne--du-Mont.

Sv. Genoveva je zaštitnica Pariza skupa sa svetim Dionozijem, sv. Martinom, sv, Marcelom i sv. Germanom. Njezini suvremenici sv. German, biskup Auxerra i sv. Lupo, biskup Troyesa, koji su je poznavali, proročkim su riječima dali naslutiti njezinu buduću duhovnu i moralnu veličinu i slavu. Pariz ju je u pogibelji zazivao ne samo za navale Huna i Franaka, nego i kasnije sve do I. svjetskog rata 1914. U Parizu se slavi ne samo danas, nego još dva puta na godinu: četvrte nedjelje po Uskrsu i 26. studenoga.

4. siječnja

Blažena Anđela iz Foligna, redovnica

Još danas se sjećam jednog sata zemljopisa u drugom razredu gimnazije, kad nam je profesor Dušan Žanko rekao: »Danas prelazimo na proučavanje najljepše zemlje na svijetu, Italije.« Vjerovao sam svome profesoru da Italija mora biti veoma lijepa zemlja. Danas to znam iz iskustva i to ne toliko zbog prirodnih ljepota Italije, koliko zbog njezinih kulturnih spomenika kojih ima posvuda po Apeninskom poluotoku kao i u otočnoj Italiji. No za pokrajinu Toskanu, Umbriju i gornji Lacij valja reći, da se na tom području nalazi mistično srce Italije, gdje je vjerski procvat visokog srednjeg vijeka najviše došao do izražaja u silno maštovitom graditeljstvu i slikarstvu. Dosta se sjetiti samo Viterba, Orvieta, Asiza, Firenze, Siene, Pise, Lucche, pa da se u to uvjerimo. U taj niz gradova valja ubrojiti i Foligno, živahni umbrijski gradić s divnom romanskom katedralom, srednjovjekovnim crkvama, arheološkim muzejima i umjetničkom galerijom. No taj je grad proslavila i velika mističarka bl. Anđela iz Foligna, koju danas slavimo. Iako joj Crkva službeno daje naslov blaženice, narod je već stoljećima naziva svetom.

Anđela iz Foligna, jedna od prvih talijanskih mističarki, rodila se u srednjovjekovnom umbrijskom gradiću godine 1248. U mladosti je kao i njezina suvremenica Margareta iz Cortone popuštala ženskoj taštini živeći s mužem i djecom u bezbrižnom bogatstvu i obilju. Okaljala se i teškim grijesima te svetogrdnim ispovijedima i pričestima. No u dobi od 37 godina temeljito je promijenila svoj dotadašnji život doživjevši obraćenje. Prokušana patnjom što joj izazva gubitak muža i djece, u tim je tragičnim okolnostima pokazala svu veličinu duha.

Nalazimo se u godini 1285., u kojoj je Anđela jednom u snu vidjela sv. Franju Asiškoga, koji ju je bodrio da hrabro stupa putem evanđeoskog savršenstva. Ona je ušla u treći franjevački red, a godine 1291. položila je i redovničke zavjete. Tada je učinila hodočašće u Asiz, koje u njezinoj duši ostavi neizbrisive tragove. Serafski je svetac i na nju učinio silan utjecaj. Na tom je hodočašću doživjela izvanredne mistične milosti, kojima bijaše svjedok njezin rođak i ispovjednik, bl. Arnaldo iz Foligna. On se ispočetka uplašio da Anđela ne stoji ipak pod utjecajem zloduha, pa joj je naložio neka mu izrekne sve svoje nutarnje doživljaje.

I tako je nastala jedna od najdragocjenijih knjiga o iskustvima Bogom zahvaćene duše. Blaženica je kazivala u pero svoj vlastiti život u umbrijskom dialektu, a ta je autobiografija bila odmah prevedena na birani latinski jezik, tada još uvijek posvuda u modi kao jezik kulture i teologije. Anđela je takozvanih »trideset koraka« opisivala sve ono što se zbilo u njezinoj duši od njezina obraćenja pa sve do godine 1296., kad mistična očitovanja postadoše rjeđa ustupivši mjesto novim duhovnim doživljajima, osobito »duhovnom majčinstvu«. Ta je pojava oko »Lelle iz Foligna« okupila skupinu duša, koje su čeznule za savršenstvom. Njima je blaženica napisala brojna pisma i sastavila »istruzioni salutifere« (Spasnonosne pouke). Siromaštvo, poniznost, ljubav, mir bijahu velike teme njezina spisa. Ona je pisala: »Najveće je dobro duše savršen mir. Tko stoga želi savršen spokoj, neka nastoji ljubiti Boga, koji jedini daje i može dati mir.« Nauka blažene Anđele iz Foligna bila je tako duboka i uzvišena, da su je nazivali »učiteljicom teologâ«. Ta je učiteljica umrla u svom rodnom gradu g. 1309., a pokopana je u crkvi sv. Franje.

Glavno mistično djelo blažene Anđele iz Foligna naziva se »Libro delle mirabili visioni e consolazioni« (Knjiga čudesnih viđenja i utjeha). Njima je ona ušla u povijest mistične teologije kao ona koja može poučiti one koji traže pravi život. Prema njoj je »duša kao hrast, koji što dublje pušta korijenje, to je njegova krošnja slavnija i prostranija.« Duša valja da uranja u Boga i što bude više uranjala to će postati savršenija. Dakle, kontemplacija je put do savršenstva. U tome se svi mistici uglavnom slažu bilo u teoriji bilo u praksi. Dakako da je među njima velika razlika, jer svatko razmatra, promatra, doživljuje Boga na svoj osoban i neponovljiv način.

Blažena Anđela iz Foligna po snazi svojeg mističnog doživljavanja može se postaviti uz bok velikih mističarki sv. Katarine Sienske, sv. Katarine iz Genove, pa čak i sam sv. Terezije Avilske. Preko svih njih kao i svetaca općenito »Bog očituje svoju osobu, svoju dobrotu i svoju riječ« (Liturgija).

5. siječnja

Sveti Telesfor, papa

Ime ovog Pape nalazi se danas na prvom mjestu u Rimskom martirologiju, pa ćemo mu i mi posvetiti pobožnu kršćansku pozornost. On se u vremenskom popisu papa počevši od sv. Petra nalazi na osmom mjestu, a živio je u II. stoljeću. Po njegovu imenu zaključujemo da je bio grčkog podrijetla. Prije svojeg dolaska u Rim, željan kršćanskog savršenstva, živio je kao pobornik i samotnik među pustinjacima Egipta i Palestine. U Palestini se možda nalazio među pustinjacima na gori Karmelu, a na to nas mišljenje potiče činjenica, da se štuje kao svetac karmelske tradicije, koja seže sve tamo do proroka Ilije.

Došavši u Rim Telesfor je postao svjedokom progonstava za cara Hadrijana, koji je prijestolnicu carstva uresio značajnim građevinama što im se još i danas divimo. To je Pantheon, Hadrijanov mauzolej na Tiberu, kasnije nazvan Anđeoskom trvđavom i Villa Tivoli. Za vrijeme Hadrijana ili možda Antonina Pia njegova nasljednika umro je papa Siksto I. Grk Telesfor, koji je u međuvremenu postao ugledna ličnost rimske kršćanske zajednice, bio je izabran za njegova nasljednika. Upravljao je Crkvom desetak godina, što je za ona burna vremena bio prilično dug pontifikat.

Iz njegova pontifikata spomena je vrijedno, da je i vjernicima preporučio korizmeni post, koji se smatrao da je bio ustanovljen već od samih apostola. Isto se zna da je i on na Istoku posredovao u raspravi kad se ima slaviti Uskrs, najveća kršćanska svetkovina. Neki misle, što se ne može sa sigurnošću potvrditi, da je on za svetkovinu Gospodinova rođenja uveo misu polnoćku ili čak tri mise. Sve to navodi na mišljenje, da je mnogo revnovao oko bogoslužja, kojim Crkva

po Gospodinovu nalogu slavi tajne našeg otkupljenja. Zato možemo danas malo se zaustaviti u razmišljanju o vazmenom otajstvu, središnjoj tajni naše vjere.

Potpuno i savršeno čovještvo što ga je Vječna Riječ uzela u krilu svete Djevice u slavnom uskrsnuću objavljuje svu svoju moć, sav svoj sjaj, sve svoje bogatstvo. Uskrsli Krist je cvijet rođen od Marije Djevice koji se tek u uskrsnuću posve rascvao i raskošno prsnuo sav svoj miomiris. On je plod koji je u uskrsnuću potpuno dozrio te koji je savršen odsjev ne samo Očeve slave, nego i sjaja svoje Majke, »Žene obučene u sunce« – iako će se Marijin sjaj pokazati za nju tek u njezinu slavnom uznesenju na nebo. Ona je bila s njim sjedinjena u muci i smrti na Kalvariji, pa je s njim sjedinjena i u slavi.

Ujedinjeni u prikazivanju žrtve, postavši zajedno poslušni sve do smrti na križu, ujedinjeni su i u uzdignuću te je njihovo ime: Isusovo i Marijino postalo siguran »znak« spasenja. O Isusovu imenu Sveto pismo kaže: »Spasenja nema ni po kojem drugom, jer je pod nebom to jedino ime dano ljudima po kojem nam se treba spasiti« (Dj ap 4, 12). O Mariji uči II. vatikanski sabor, da »blista kao znak sigurne nade i utjehe Božjemu narodu na putu sve dok ne dođe Gospodiniv dan« (Lumen gentium, 68).

I mi obični mali kršćani kad molimo, radimo i trpimo, prikazujući sve to za Crkvu i svijet, nadopunjujemo ono što nedostaje Kristovim patnjama za njegovo tijelo koje je Crkva i tako na jedan vrlo aktivan način sudjelujemo u tajni spasenja po Kristu.

Sada ja naš čas. Mučenici prvih stoljeća živjeli su svoj čas te svojim radom i mukama izgrađivali Kristovo kraljevstvo. Biskupi i svećenici, među njima toliki sveci, pronosili su vjekovima svećeničko apostolsko nasljeđe, proživljavajući svoje doba u mnogim patnjama i nevoljama. Naše doba, možda ne manje teško nego njihovo, traži od nas da danas nosimo svoj teret što ga još otežavaju osobni i socijalni grijesi, sebičnost i nasilje što nas okružuju. Nosimo ga s Kristom, u naknadu za tolike grijehe i nepravde, u prošnji da od Božjeg milosrđa isprosimo bolja vremena i jedan novi svijet, koji će se temeljiti na civilizaciji ljubavi i poštivanju života.

Sveta Emilijana i Tarsilla

Na vigiliju ili predvečerje svetkovine Bogojavljenja možemo se sjetiti i dviju svetica, koje nam govore o pozivu na svetost. Plemenita i senatorska rimska obitelj Anicia imala je povlasticu da je Crkvi dala svetog papu Grgura Velikog, »velikog čovječuljka« – kako ga duhovito naziva glasoviti povjesničar Mommsen – suprotstavljajući njegov maleni tjelesni stas i njegovo krhko zdravlje veličini duha te odličnosti kvaliteta što ih je imao taj neobični čovjek i svetac. U njegovu odgoju imali su udjela ne samo njegovi roditelj: senator Gordijan i majka sv. Silvija, nego i njegove dvije tetke: Emilijana i Tarsilla.

Sam sv. Grugur Veliki govori nam o tim svojim tetkama tumačeći evanđeoski odsjek u kojem Isus govori da je mnogo zvanih a malo odabranih. On spominje kako se skupa s njegovim dvjema tetkama Emilijanom i Tarsillom i treća tetka Gordijana odlučila posvetit Gospodinu, provodeći asketski život u očinskoj kući. No samo prve dvije znale su ustrajati i napredovati na putu svetosti i vjernosti svome pozivu. Tetka Gordijana se naprotiv malo pomalo vratila svojim prijašnjim svjetskim navikama, sve dok nije napustila odluku o djevičanstvu te se udala za svoga upravitelja. U toj epizodi možemo pročitati pojavu koja među kršćanima nije tako rijetka, pojavu koja, na žalost, zahvaća i svećeničke i redovničke redove. Spasonosno je u to se zamisliti, da onaj koji misli da stoji ne bi pao, da bismo se što ozbiljnije trudili oko vjernosti Božjem pozivu, oko ustrajnosti na putu dobra do konca. Na takvu nas budnost na toliko mjesta mudro opominje i Sveto pismo.

»Bdijte, jer ne znate ni dana ni časa!« (Mt 25, 13)

»Nekorisnog slugu bacite van, u tamu, gdje će biti plač i škrgut zuba« (Mt 25, 30).

»Budite oprezni! Bdijte!« (Mk 13, 32)

Opominjući na budnost, u tekstu što ga je zabilježio sv. Marko (13, 28-37), Isus tri puta govori: »Bdijte!« završavajući tu opomenu ovako: »Što vam velim, to velim svima: Bdijte!« (13, 37).

Emilijana i Tarsilla su bdjele, a Gordijana nije bila dosta budna. Sv. Grgur, taj izvanredni pastir duša, poslužio se primjerom iz vlasite obitelji da bi poučio svoje vjernike, ali i sve nas.

Sv. Grgur nam spominje još jednu dražesnu zgodicu o svojim svetim tetkama: Tarsilla je bila već umrla prije kraćeg vremena, kad je Emilijana čula kako je zove: »Dođi, da kad sam već Gospodinovo rođenje slavila bez tebe, skupa s tobom svetkujem barem Bogojavljenje!« Iako ne znamo točno smrtni dan Emilije, tradicija ga – vjerovatno se oslanjajući na ovu zgodicu što je opisa sv. Grgur – stavlja na današnji dan, to jest uočnicu Bogojavljenja.

Ovdje mi se nameće još jedno razmišljanje. Kako mi danas živimo u jednom posve drugom, to jest veoma industrijaliziranom vremenu, Crkva je u obnovljenjom kalendaru dopustila da se neki blagdani, koji su se nekoć slavili u tjednu, prenesu na nedjelju. Ta mogućnost postoji i za Bogojavljenje i Talijanska biskupska konferencija je odredila da se ta svetkovina slavi u nedjelju, isto vrijedi i za Spasovo i Tijelovo. Naša Biskupska konferencija odlučila se za drugo rješenje, naime, da se ti blagdani kao i dosada slave na iste dane, samo da ne budu zapovijedani. Meni se ovo drugo rješenje čini daleko boljim, jer me bolje stavlja u jednu gotovo dvotisućljentu tradiciju, koja je tako slavila te blagdane. Što se tiče Spasova, to rješenje ima i tu prednost da je više u skladu sa Svetim pismom, koja kaže da je Isus 40 dana nakon uskrsnuća uzašao na nebo. Mislim da ukorjenjenost u tradiciju ima svoje značenje i svoju prednost, koja nas potiče da i mi budemo vjerni svetkovanju blagdana kao i tolike generacije prije nas.

Što se tiče vigilije Bogojavljenja, dolazi mi na pamet još jedan lijep obred: blagoslov vode. Sjećam se iz svoga djetinjstva kako smo uoči Tri Kralja po snijegu i smrzavici išli u pet kilometara udaljeno Valpovo na obred blagoslova vode i kako smo tu vodu u posudama radosno kući nosili. Kako je župa bila velika, kraj crkve je bilo nekoliko velikih kaca punih vode, koja se svećano blagoslivljala. Nakon toga bismo nasrnuli na nju, da nagrabimo vode. Bio je to neki nerazuman strah kao da bi moglo ponestati te dragocjene tekućine, a što bi nam bilo veoma žao. Zato se u stisci za bodom razbila i po koja boca, pala na tlo po koja kanta, no sve je to davalo maha

nekoj neobičnoj zauzetosti za blagoslovenom vodom. Ta se zauzetost nastavljala kad smo vodu nosili kući, kad smo došavši kući njome poškropili sve prostorije u kojima stanujemo, ali i našu staju i sjenik, a bacili smo malo vode i u naš bunar. Na sam blagdan Bogojavljenja netko bi pošao na naše njive te ih ondje poškropio tom »svetom vodom«. Preostatak smo čuvali i njome škropili grobove naših dragih pokojnika.

I tako je taj obred, blagoslovina, preko nečeg materijalnog i osjetnog unosio u nas neku sakralnost, stavljao nas u vezu s jednim našim, nadnaravnim svijetom. Ako sve to bude povezano i prosvijetljeno jednom pametnom inicijacijom, katehezom, mislim da veoma može pomoći čovjeku u njegovu duhovnu rastu. Kod nekih je teologa i pastoralista pri tome uvijek nazočan više ili manje »opravdan« strah, da se takvim obredima, običajima odvraća pozornost od onoga bitnoga u našoj vjeri i da se naše vjenike skreće na sporedne tračnice. Ne želim zanijekati tu opasnost, no isto tako sam duboko uvjeren da su nam potrebni i takvi obredi i takvi – nazovimo ih – sveti običaji. Potrebni su nam naprosto zato, jer smo ljudi, tjelesno-duhovna bića, kojima konkretnost govori više od apstraktnosti. Ako bismo znali to važno načelo uvijek pravo poštivati, pomogli bismo mnogo našim vjernicima, da svetkujući pojedine blagdane dožive još više njihov sadržaj i poruku, uđu više u njihove tajne, jer je svaki Gospodinov i Gospin blagdan jedna tajna iz njihova života, jedna posebna tajna u sveopćoj velikoj tajni spasenja, koju je Bog u svome milosrđu i ljubavi zamislio te po Kristu ostvario.

6. siječnja

Bogojavljenje

Događaj i tajnu što je sadržava, a koju danas slavimo, opisao nam je sv. Matej u drugoj glavi od 1-12. redka. Protagonisti događaja su magi s istoka – u našem pučkom jeziku Sveta tri kralja –, židovski kralj Herod Veliki, velik ne samo po svojim djelima nego i zločinima, svećenički glavari i narodni književnici te napokon Isus, Marija i Josip. Kolike li razlike među njima! Razlike u mislima, u nakanama, u ponašanju.

Kralj Herod Veliki je stanovao u svojoj raskošnoj palači na zapadnom brežuljku grada Jeruzalema. Tu je nakinđurenu palaču sagradio sam Herod 24. godine prije Krista. Još i danas se mogu vidjeti ostaci njezinih temelja kao i triju glasovitih zaštitnih tornjeva, koji bijahu posvećeni Hipiku, Fasaelu i Mariami.

Zvijezda, o kojoj je riječ u Matejevu izvještaju, mogla je biti neka astronomska pojava, kakve se javljaju od vremena na vrijeme. Tako povjesničari govore o konjukciji dvaju planeta: Jupitera i Saturna, koja je zabilježena 7. godine prije kršćanske ere, godine u kojoj se rodio Isus Krist. Zvijezda je mogla biti i neki tajanstveni i čudesni komet, kakvi se na nebeskom svodu također od vremena na vrijeme javljaju. U knjizi Brojeva čitamo kako je Bileam, sin Beorov jednom rekao: »Vidim ga, ali ne sada; motrim ga, al' ne iz blizine: od Jakova zvijezda izlazi, od Izraela žezlo se diže« (24, 17). To je proročanstvo na Istoku navijestilo dolazak jednog kralja iz Izraela.

Kad su se Židovi u VI. stoljeću prije Krista nalazili u babilonskom sužanjstvu, ljubomorno su čuvali svoje svete knjige, dakle, i knjige Brojeva. Čuvali su ih, čitali te živjeli u

neprestanoj nadi u dolazak od Boga obećanog Mesije. O toj su nadi u danima veće slobode za vladavine Darija i Kira, perzijskih kraljeva, govorili okolnim narodima. Te su se vijesti prenosile s pokolenja na pokoljenje pa su mogle doprijeti i do maga o kojima je u Evanđelju riječ.

Magi su možda potjecali iz jednog od 7 medijskih plemena, koja su obdržavala religiozni nauk Zaratustre. Taj je nauk između ostaloga naviještavao buduće rođenje Sauskyanta – pomoćnika – čije će rođenje navijestiti neka neobična zvijezda. Magi su mogli doći i u dodir sa židovskom religioznom baštinom, u kojoj bitnu ulogu igra nada u dolazak Mesije, pomoćnika i »židovskoga kralja«. Kako god bilo, oni su vidjevši zvijezdu bez oklijevanja odmah se dali na put. To govori, da su bili duboko religiozni ljudi, koji su iskreno tražili Boga i njegovu istinu.

Kad su došli u Jeruzalem, ondje su zatekli kao kralja Heroda, po narodnosti Idumejca, koji je uz pomoć Rimljana zasjeo na židovsko prestolje. Kako je iz povijesti poznato Pompej je g. 63. prije Krista osvojio Palestinu i pripojio je rimskome carstvu, a Herod je vladao Judejom kao kralj vazal. On je svojom istočnjačkom diplomacijom nastojao ugoditi kako Rimljanima, tako i židovskim poniženim i potlačenim narodnim pravcima i vjerskim poglavicama. Dakako da je sve to činio iz sebičnih interesa, da se što bolje, sigurnije i nesmetanije održi na vlasti. I on je jedan od onih koji po svaku cijenu žele vladati nad drugima, koji podliježu demonu vladavine, diktature.

Dolazak maga u Jeruzalem »uplaši Heroda, a s njim i sav Jeruzalem« (Mt 2, 3). Herod je htio izići na čistac s pitanjem: »Gdje je novorođeni kralj židovski?« (Mt 2, 2) Zato se odmah dade na akciju te »sazva sve glavare svećeničke i narodne književnike, te se u njih uze propitkivati gdje se ima roditi Krist. U Betlehemu judejskom – odgovoriše mu – jer je ovako pisao prorok: 'Betleheme, zemljo Judina, ti nipošto nisi najmanji među gradovima, jer će iz tebe izići vođa koji će biti pastir naroda moga: Izraela'« (Mt 2, 4-6).

Saznavši što je želio Herod – poput svih sumnjičavih diktatora – počinje podrobno ispitivati mage o vremenu kad se pojavila ta zvijezda, o kojoj oni pripovijedaju. A zatim ih posla u Betlehem govoreći: »Idite i pomno se raspitajte za dijete. Kad ga pronađete, javite mi, da bih i ja došao i poklonio mu se« (Mt 2, 8). Siromašni magi nisu ni slutili, da im je Herod postavio zamku, kako bi se domogao toga novorođenog kralja i ubio ga. Magi su u jednostavnosti srca, koje bijaše dobro i pošteno, pošli u Betlehem. Od negdašnje Herodove palače i danas se manje više istim putem ide u Betlehem. Izišavši kroz Jafska vrata magi su idući prema zapadu za dva sata mogli stići u Betlehem, jer je taj put dug tek 8 kilometara.

Kad su idući prema Betlehemu ponovno ugledali zvijezdu predvodnicu, »vrlo se obradovaše« (Mt 2, 10). Radost im je dala poleta i oni su puni nade sa svojim darovima hitili prema cilju. U duhu im se možemo i mi pridružiti svojim darovima: živom vjerom, slobodom od svega što zarobljuje duh i ljubavlju prema Božjem Sinu, koji se utjelovio i postao čovjek.

Zvijezda je stala nad kućom, u kojoj bijaše Isus. Magi »uđoše u kuću i nađoše dijete s Marijom, majkom njegovom; padoše ničice i pokloniše mu se. Zatim otvoriše riznice svoje te ga obdariše zlatom, tamjanom i smirnom.

Poslije toga, u snu primiše upute od Boga da se ne vraćaju k Herodu, i vratiše se drugim putem u svoju zemlju« (Mt 2, 11-12).

Darovi mudraca bijahu pomoć siromašnoj obitelji, no još više izražaj njihove vjere i poklonstva. Zlatom su htejeli to dijete priznati kraljem, koga naviještahu proroštva i vjerovanja iz Zaratustrine religije, kojoj pripadahu. Tamjanom su ga htjeli priznati Bogom, svemogućim, a smirnom što služi za pomazanje tijela, pravim čovjekom, najvećim »pomoćnikom« čovječanstva. Darovi bijahu, dakle, puni najdublje znakovitosti, jezikom znaka govorahu o najvećim kristološkim isitnama. Krist je kralj, Krist je pravi Bog i pravi čovjek.

Ne znamo točno gdje se nalazila kućica u Betlehemu, u kojoj je sveta Obitelj nakon Isusova rođenja u staji provela neko vrijeme do svog bijega u Egipat i gdje se susrela s dobrim svetim mudracima. Jedna prilično kasna tradicija drži da je to bila Josipova kuća, a koja se nalazi na okrajku Betlehema, danas blizu samostana sestara misionarki svetog Franje.

Događaj koji dana slavimo očitovanje je Mesije ljudima koji nisu bili Židovi, a što označjuje da je Isus došao na svijet

ne samo za židovski nego za sve narode. Spasenje je univerzalno i određeno da zahvati sve ljude. Na žalost, danas, gotovo 2.000 godina nakon Kristova rođenja i židovski i toliki drugi narodi još nisu prihvatili Krista. Ta činjenica, nâs Kristove sljedbenike, valja potaknuti na apostolat molitvom, žrtvom, riječju, primjerom. U tome nam mogu biti uzori i sveti Mudraci s Istoka, za koje neke predaje govore kako su vrativši se kući postali apostoli šireći posvuda sve ono što su vidjeli i doživjeli.

Pravi duhovni Božić, to jest Isusov dolazak među nežidovski svijet, sveopći Božić, važniji od onoga vremenitoga u židovskom svijetu, slavi se na osobit način danas na Bogojavljenje, Isusovo očitovanje kao Mesije i Spasitelja svim narodima zemlje, svim ljudima sve do konca vremenâ. U današnjem evanđeoskom naviještaju, u događaju koji slavimo, naviještena je kao u klici misijska Crkva, koja obavlja spasiteljsko poslanje za sve ljude i narode.

Molitva

Gospodine, ti si na današnji dan po zvijezdi prethodnici objavio narodima svoga Jedinorođenca. Mi smo te već upoznali po vjeri, pa daj, molimo te: privedi i nas gledanju svoje uzvišene krasote. Po Kristu Gospodinu našem. Amen.

7. siječnja

Sveti Rajmund di Peñafort, svećenik i redovnik

Prije nego počnem pisati o ovom svecu iz srednjega vijeka, šelim navesti jednu misao iz djela »Primat duhovnoga« našega velikog suvremenika Jacques Maritaina, koji je još g. 1927. ovako pisao: »Svijet traži svece. Ako mu katolici ne budu dali ono što traži, to gore po njih i po sve, on će se nad njim osvetiti i potražiti svoju utjehu kod đavla«. Sigurno da je misionar autor pri tom mislio na suvrmene svece. No put do svetosti, kako se postaje svetac, najbolje nam pokazuju sami sveci, oni koji su u svom životu već ostvarili ideal svetosti. Zato je hagiografija uvijek živo nazočna u kršćanskoj literaturi, zato se i danas pišu životopisi svetaca. E pa kad je to tako, onda evo nešto i o svecu čiji se spomendan dans slavi u Kalendaru cijele Crkve.

Počnimo odmah s jednom činjenicom. Ljudi su po naravi častohlepni i slavohlepni, vole prva mjesta, nešto značiti u društvu, drago im je da se za njih zna. Isus pak uči obratno. »Tko bi želio biti prvi među vama, neka bude rob svima.« (Mk 10, 44). Tko je najmanji među vama svima, taj je najveći« (Lk 9, 48). Sv. Rajmund je klasičan primjer kako se zazire od časti. Kad ga je Grgur IX., čiji bijaše dragocjen suradnik kroz 6 godina, htio imenovati nadbiskupom u Tarragoni i to mu saopćio, Rajmund se toliko zbunio da se naprosto razbolio. Češći su slučajevi da se netko razboli ako mu izmakne kakva čast i kakav visok položaj.

Rajmund se rodio između g. 1175. i 1180. kao sin plemenitog kastelana di Peñafort, u Kataloniji. Kad je poodrastao mogao je provoditi udoban i veseo život poput ostalih plemića i bogataša svojega vremena. No on je sve to odbacio te

se vrlo rano ozbiljno posvetio filozofskim i pravnim naukama. U dvadesetoj godini već je u Barceloni predavo filozfiju, a u tridesetoj godini pravo u Bologni, gdje je bio neobično dobro plaćen. No on je odmah svaku svoju plaću – zadovoljivši se najpotrebnijim podijelio siromasima. Dakle, nije ga zahvatila ni strast posjedovanja, imetka. U međuvremenu je postao i svećenik.

Vrativši se na poziv svoga biskupa g. 1220. u Barcelonu, bio je imenovan kanonikom. Tada ga je njegov veliki prijatelj Oetar Nolasco pozvao da sastavi Konstitucije za novoosnovani red mercedarijevaca, koji se brinuo za otkup kršćanskih robova iz ruku Saracena. Dok se još nalazio u Bologni, Rajmund je ondje upoznao dominikance i tek što su ti došli u Barcelonu, on je sve ostavio i stupio u red bijelih fratara. 16 godina kasnije, to jest 1238., postao je treći general toga reda, ne mogavši odbiti tu službu. Kao general kroz dvije godine pješke obilazi samostane svoga reda, a zatim je u Bologni sazvao generalni kapitul, na kojem je dao ostavku na svome generalatu, što također potvrđuje kako je unatoč svojoj učenosti i velikom ugledu što ga je kod svih uživao želio ostati skroman i ponizan redovnik i ništa više. U dobi od 70 godina mogao se nesmetano predati poučavanju i dušobrižničkom radu.

Postavši ispovjednik aragonskog kralja Jakova Rajmund se nije bojao prekoriti njegovo sablažnjivo ponašanje za vrijeme jednog pohoda na otok Majorku. Čak se pripovijeda kako je kralj htio zabraniti svaku plovidbu s otoka na kontinent. Rajmund htijući očitovati svoje neslaganje sa suverenom, prostro je plašt nad vodu i tako preplovio sve do Barcelone.

Rajmund je mnogo revnovao i oko obraćenja španjolskih Židova i muslimana. Čak mu se pripisuje, da je u tu svrhu pozvao sv. Tomu Akvinca nek napiše svoju »Summu contra gentiles«, tako da bi misionari u raspravama sa Židovima i muslimanima mogli imati prikladnu apologetiku i razumski opravdati i braniti kršćansku vjeru. Inače je sam Rajmund kao stručnjak za pravo i moralku napisao vrijednih spisa, od kojih je najpoznatiji »Summa casuum«, namijenjena ispovjednicima za što plodonosnije obavljanje njihove odgovorne službe.

Zanimljiva je činjenica da je Rajmund Penjafortski umro gotovo kao stogodišnjak baš na Bogojavljenje 1275., dok je njegov veliki prijatelj Petar Nolasco umro baš na Božić g. 1258. moleći tiho riječi psalma: »Gospodin je otkupio narod svoj«. Obojica su, naime, veoma zaslužna za red Majek Božje otkupiteljice robova. Rajmund je bio proglašen svetim godine 1601. Njegov svetački značaj lijepo izriče jedno njegovo pismo, koje ovdje navodimo.

»Ako svi koji žele pobožno živjeti u Kristu treba da trpe – kako to istinito, bez primjese laži, reče propovjednik istine – nitko, čini se, ne može biti izdvojen iz toga općinstva, osim tko neće ili ne umije razumno, pravedno i pobožno živjeti u sadašnjem svijetu.

A sačuvaj Bože da ste vi od broja onih kojima su kuće na miru, u spokojstvu, sigurne i nad njima ne vitla šiba Gospodnja te dobro provode dane svoje i u trenu se strovaljuju u pakao.

Vaša čistoća i bogoljubnost zaslužuje i zathijeva, jer ste mili i dragi Bogu, da se vaša besprijekornost čestim udarcima pročisti te dopre do najpotpunije čistoće. Pa ako se katkada podvostruči mač nad vama ili potrostruči, smatrajte to osobitom radošću i znakom ljubavi.

A mač s obje strane naoštren, to su izvanjske borbe i unutrašnji strahovi. To se pak udvostručuje ili utrostručuje iznutra, kada lukavi duh prijevarno i umilno uznemiruje srce iznutra. Mogli ste dosada dosta naučiti na taj njegov način ratovanja, inače vam ne bi bilo moguće doprijeti do onoga lijepoga mira i nutarnje smirenosti.

Izvana se taj mač udvostručuje ili utrostručuje, kada se u Crkvi bezrazložno uzbudi progon u pogledu duhovnih dobara. Rane su to teže ako ih zadaju prijatelji.

To je onaj poželjni i blaženi križ Kristov što ga je muževni Andrija prihvaćao radosne duše; križ kojim se – kako reče ta blažena duša – treba hvaliti.

Pogledajte, dakle, u začetnika vjere i čuvara Isusa. On je posve nedužan trpio, i to od svojih, te bî pribrojen zločincima. Pijte stoga tu preslavnu čašu Gospodnju, puni zahvalnosti Gospodinu, djelitelju svih dobara.

A sam Bog ljubavi i mira smirio vaša srca i pospješio put vaš! Sklonio vas u skrovitost lica svoga od zavjera ljudskih,

dok vas napokon ne uvede i presadi u onu puninu gdje ćete zauvijek boraviti u lijepu miru, u šatorima pouzdanja, u bogatu spokojstvu.«

Molitva

Bože, ti si svetog Rajmunda svećenika uresio krepošću milosrđa i ljubavi prema grešnicima i zarobljenicima. Njegovim zagovorom i nas izbavi iz ropstva grijeha, da u slobodi duha vršimo tebi ugodna djela. Po Kristu Gospodinu našem. Amen.

Pedro Calderón, de la Barca, »pjesnik neba«

Španjoslki i cijeli kulturni svijet proslavio je godine 1981. 300. obljetnicu smrti španjolskog svećenika i dramaturga Pedra Calderón de la Barca, koji je umro u Madridu 25. svibnja 1681. Kako se on rodio u Madridu baš na današnji dan g. 1600., mi ćemo ga danas opisati. Taj dični, slavni, a uvijek ponizni svećenik to zaslužuje. O njemu je na čitavom svijetu mnogo pisano. Mi ćemo svoj opis temeljiti na studiji priređenoj za Radio Vatikan, a prigodom 300. obljetnice Calderonove smrti. Napisao ju je stručnjak Cesco Vian, koji predaje španjolski jezik i književnost na Katoličkom sveučilištu Srca Isusova u Milanu te na sveučilištu u Parmi.

Pedro Calderón de la Barca bio je suvremenik velikih umjetnika: Velázqueza i Murilla, Berninihia, Van Dycka; bio je nešto mlađi od slavnog francuskog filozofa Descartesa, malo stariji od Rembrandta, Corneilla i Miltona. Imao je 7 godina kad je stupio na scenu Monteverdijev »Orfej«; 16 godina kad su umrli Cervantes i Shakespeare, sve velika imena evropske kulture.

Calderón je živio u doba kad je njegova domovina Španjoslka bila kraljevstvo toliko rašireno na sve četiri strane svijeta, da u njemu sunce nikad zalazilo nije; može se reći i odviše rašireno, tako da je nadilazilo stvarne sile te zemlje.

Nadilazilo tim više što su joj strašno prijetile vrlo opasne suparničke sile počevši od Francuske i njezina »kralja-sunca« pa do heretičke Engleske, pobjednice nad španjolskom »nepobjedivom armadom«. Svijet tada bijaše još odviše velik i odviše nov, nepoznat i nepredvidiv za ono malo milijuna siromašnih i osamljenih Kastilijanaca, kojima ipak valja priznati njihov silan ponos i odvažnost. U jednom željeznom svijetu Španjolska je imala samo slabo i zaostalo oružje, baš kao i njezin Don Kihot, dok su njegovi mlinovi na vjetar bili stvarni giganti.

Tek pola stoljeća nakon smrti »kršćanskog kalifa« iz Escoriala, hermetičkog Filipa II., njegov drugi nasljednik Filip IV. bio je prisiljen potpisati Vestfalski mir, očiti pečat političko-ekonomsko-vojne dekadencije. Brzo nakon toga Španjolskom je zavladao posljednji i najnesretniji španjolski habsburgovac, Karlo II., »vještac«, već od djetinjstva bolestan i na duši i na tijelu. Od 35 godina svoje kraljevske vladavine preko polovine je proveo u beskorisnim i katastrofalnim ratovima s Francuskom, što je dovelo do toga da se španjolski kolos na glinenim nogama našao čak u pogibelji po svoj teritorijalni integritet.

U toj povijesnoj nizbrdici španjolskoj povijesti služi na čast neprestana nazočnost svijesne manjine intelekutalaca i umjetnika, koji ju proučavaju, istražuju i prikazuju snažnom analitičkom i stvaralačkom energijom. Dakako da ih politička vlast baš nije odviše slušala, no to nije bila slabost samo tadašnje Španjolske, nego slabost koja se provlači kroz svu ljudsku povijest, a naročito u onim zemljama gdje su na vlasti diktatorski režimi, pogotovo ako ti režimi svoju dikataturu nazivaju »demokracijom«. Njima su intelektualci, ljudi koji misle, umjetnici, koji slobodno stvaraju, uvijek sumnjiva čeljad. Primjera za to imamo i danas na pretek.

No *aktivna* nazočnost moralnih filozofa i velikih umjetnika u perspektivi stoljeća preobražava onaj žalosni kraljevski sumrak u velebnu afirmaciju duhovne vitalnosti stare Španjolske, koja je poput svoga Don Kihota sposobna »sacar fuerzas de flaquezas« – iz slabosti izvući energije pa vojne, političke i ekonomske poraze preobraziti u pobjede svoje kršćanske duše. Španjolska je zauvijek izgubila Flandriju i prostrane Indije, izgubila dragocjene i opasne metale, grozničavo iskapane iz američkih rudnika, da bi onda završili u

dobro okovanim blagajnama evropskih bankara ili u prljavim i grabežljivim rukama pomorskih gusara; unatoč tim materijalnim gubicima, njezini su još uvijek i bit će zauvijek, a ne samo njezini nego i cijele kulturne zajednice, Cervantes i Lope de Vege, Velázquez, sv. Ignacije Lojola, sv. Franjo Ksaver, sv. Terezija Avilska, sv. Ivan od Križa, Zurbarán, Quevedo i Gracián.

Prema duhovitom sudu Tanco de Fregenala Španjolci bi se mogli klasificirati u šest tipova. Sud je stvoren koncem XVI. stoljeća. Prva tri tipa bili bi avanturisti, koji su u potrazi za srećom putovali u Ameriku, u Italiju, u Flandriju. Četvrti tip prebiva po zatvorima, peti je zapetljan u svađu i sudske procese, dok šesti ulazi u kakav red ili barem svećenički stalež. Ako je to tako, onda je i Calderón bio jedan tip Španjolaca. Iako nije mislio na put u Ameriku, poosobio je u sebi četiri druga »tipa«, prije nego je pristupio petom i konačno šestome.

Calderón je kao Lope de Vega, Quevedo, drugi veliki španjolski pisac, potekao iz jedne obitelji koja bijaše podrijetlom iz kantabrijskih brda, gdje su se svi smatrali »hidalgos« – plemići po rođenju. On sam se kao i ona dva velika predšasnika rodio u čednom sloju madridske državne birokracije. Otac mu bijaše Don Diego Calderón – baštinik jedne službe u vijeću za financije, koju je prema tadašnjim običajima kupio njegov djed, a onda je prelazila na potomke.

Don Diego je oženio Anu Mariju de Heano, koja bijaše flamanskoga roda. S njome je imao šestero djece, od kojih dvoje umrije u nježnoj dobi. Od ostalih četvero prvorođenac Diego – kako doznajemo iz očeve oporuke – bijaše pravi razvratnik. Druga po redu bijaše Doroteja, dobra duša koja prihvati redovnički stalež te nadživi svoga slavnoga brata pjesnika umrijevši u dubokoj starosti godine 1682. Treći je bio naš Pedro, budući dramaturg i pjesnik, a četvrti José koji postiže visoku vojničku karijeru i poginu u ratu godine 1645.

Ostavši udovac stari Don Diego se ponovno oženio. Umro je g. 1615. ostavši znatan dio svojih dobara svojoj drugoj, mlađoj ženi. No ta još nije bila zadovoljna pa je protiv svoje pastorčadi pokrenula sudski postupak, da bi ugrabila još veći dio baštine. U tome je i uspjela pa su braća Calderón g. 1616. bili prisiljeni prodati i ono posljednje vrijedno što im je još ostalo, to jest državnu službu, baštinjenu od oca i

djeda. Možda je zbog toga Pedro jedini od braće mogao primiti temeljitu školsku izobrazbu kod isusovaca u Kraljevskom madridskom kolegiju, a zatim na glasovitom sveučilištu Alcalá de Henares i u Salamanaki, gdje je zadobio bakalaureat iz kanonskoga prava. Tada je nenadano napustio sveučilište, a i crkvenu karijeru prema kojoj se vjerovatno bijaše upravio, da bi se predao nasumce jednom šarenom životu u nepouzdanom moru Madrida, tada već španjolske prijestolnice. Bilo je to iste 1621. godine, u kojoj je stupio na prijestolje Filip IV. Taj početak je izgledao za Španjolsku nov i pun nade. Kažem izgledao, jer se nade nisu ostvarile.

Razdoblje mondenog, pomalo razuzdanog i nepromišljenog života Calederón je provodio tridesetak godina. To je razdoblje obilježeno kupovanjem luksuznih odijela, udvaranjem glumicama, dugovima, pisanjem galantnih i konvencionalnih stihova; riječ u jednu: oponašanjem onih velikih u tadašnjem španjolskom društvu. Da izbjegne posljedice bećarskoga života, ušao je u vojsku te časovito boravio u Lombardiji i Flandriji. G. 1629. opet se nalazi u Madridu, zapliće u crne kronike, koje su ga mogle skupo stajati.

U to je doba počeo pisati za kazalište drame i komedije, iako je njegova prva poznata komedija »Ljubav, čast i moć« bila poznata već g. 1623. Potražnja za kazališnim komadima u Madridu Filipa IV. bila je velika, jer su kazališta svakodnevno bila dupkom puna. Čak ni bujni talenat jednog Lope de Vega, rekordera u pisanju komedija – napisao ih je 2.000 – ne bijaše dovoljan da sam zadovolji brojnu publiku.

Prva zbirka Calderonovih dramskih djela bila je objavljena g. 1636., a za čudo sadržava osim zabavnih i lakomislenih komedija tipa Lope de Vega i vrlo ozbiljne i snažne drame kao što su: »Život je san« – veoma poznata – »Čistilište sv. Patricija«. »Pobožnosti križu« te nenadmašivi »Postojani princ«, čiju smo izvedbu s užitkom gledali u izvedbi naših sjemeništaraca. G. 1637. Calderón izdaje drugo remek-djelo španjolske religiozno-kazališne umjetnosti: »Čarobnjak čudesa«. Iz čahure Lope de Vega rodio se čaroban leptir, jer je »kralj kazališta« – kako su ga nazivali – umrijevši g. 1635. odmah u Calderonu imao nasljednika, koji će ga nadmašiti.

G. 1638. ponovno se razbuktao boj do posljednje kapi krvi s Francuskom. Slijedeća desetljeća vojnih, političkih i fi-

nancijskih poraza sve jasnije odavahu pad španjolskog sna o hegemoniji.

Nakon što je Calderón sudjelovao u raznim vojnim operacijama uzduž pirenejske granice, od Fuenterrabia do Katalonije, vratio se u Madrid, u službu vojvode od Albe; proživljavao je tada crne i žalosne godine, pogođen žalošću zbog teških obiteljskih udaraca: umrla su mu dva predraga brata – Diego i José – a i neka nepoznata žena s kojom je imao dijete. To je dijete pozakonio, no i ono je brzo umrlo. Javne i privatne nevolje navedoše ga kao i tolike druge Španjolce onog doba, da pronađe lijek svojim bolima u askezi. I tako je godine 1650. postao franjevački trećoredac, a godinu dana kasnije i svećenik. Za razliku od Lope de Vega Calderón je bio uzoran svećenik. Živio je 10 godina u »mističnom« Toledu El Greca kao katedralni kapelan. Zatim je bio imenovan kraljevskim kapelanom te je posljednjih 18 godina života proživio u jednoj lijepoj kući punoj knjiga – više pobožnih nego literarnih – glazbenih instrumenata i umjetničkih djela. Bio je to tih i radin život.

Calderón je u času svećeničkog ređenja ozbiljno mislio napustiti kazalište, no po izričitom nalogu kralja Filipa IV. sastavio je još pokoju mitološku-glazbenu komediju, po kojoj postade i tvorac španjolske operete i opere. A onda se posve dao na ono što će biti posve u skladu s njegovim svećeničkim staležom i čime će obogatiti religioznu literarnu umjetnost nenadmašivim remek djelima. Posvetio se religioznom tetatru, kojem će služiti sve do smrti. Na molbu gradske uprave Madrida i drugih španjolskih gradova sastavljao je marno divne »autos« ili sakramentalne tajne, koje su se davale po ulicama i trgovima za vrijeme tijelovskih pučkih svečanosti, koje su u Španjolskoj ostale popularne sve do danas. Po toj književnoj vrsti što vuče lozu još iz srednjega vijeka nastat će u Španjolskoj pravi duhovni preporod, novi polet katoličke reforme, vrhunac barokne kazališne umjetnosti, u kojoj je Don Pedro Calderón de la Barca bio genij bez premca. Za oživljavanje euharistijske pobožnosti i sakramentalnog žara možda bi ti komadi zbog svoje umjetničke kvalitete mogli i danas dobro poslužiti. Dakako da bi trebali biti u dobrom i shvatljivom hrvatskom prijevodu, a onda izvježbani i maštom darovitih redatelja još obogaćeni. Bez toga ne bi bili učinkoviti.

Calderón je sastavio 80 »autos sacramentales«. Počeo ih je pisati već g. 1632., no najveći dio je napisao nakon svog potpunog obraćenja i posvećenja Bogu, za što je tada duhovno bio i daleko pripravniji i raspoloženiji. To je prava teologija u stihovima. Sam pjesnik ih je nazvao »govorima u stihovima«, iako su ti govori najuzvišenije pjesništvo, a ujedno jedinstveno i neponovljivo kazalište. Oni su pjesme ljudske veličine, protupjesme ljudske bijede. Pa iako je najveća čovjekova krivnja što jer rođen – kako se to u jednoj drami jadan sirmašni Sigismund, ta ista čovjekova narav divna je nada, jer ju je sam Bog toliko ljubio, da ju je uzeo na se. »Autos« postavljaju na scenu i neumorno pjevaju poj čudu čovjekova otkupljenja po smrti Isusa Krista, koji je milosrdan i neizreciv, pa je stoga htio ovjekovječiti svoju prisutnost u euharistiji, produžujući tako kroz vjekove božansku otkupiteljsku aktivnost.

Ličnosti u Calderonovim dramama nisu nikad neke »apstrakcije« – kako se inače to znalo ponavljati. Naprotiv, one su snažne sile što djeluju svaki dan pred našim očima u velikom kazališnom svijetu. Neprestano se sukobljuju dobro i zlo, čovjek sa svojim suprotnostima i slabostima, padovima i niskoćama, no isto tako i sa svojim poletima ljubavi i heroizma, u svojoj srži nezadovoljan vlastitim udesom; vječni čovjek koji je unatoč svemu tome izjedan tjeskobom za apsolutnim i besmrtnošću.

Osuđena »na crnu galiju života« ta nesretna ljudska narav plače i pjeva, nastojeći upotrijebiti svoje željezne lance u koje je okovana u »instrumente glazbe«. A njoj netko čudesno odgovara, netko tko dobro zna sve njezine bijede, jer ih je sam dijelio sve do smrti na križu, ali i pobijedio, jer bijaše Sin Božji. Sam Bog se za čovjeka utjelovio, za njega trpio, njemu se predao za hranu. Ima li većeg čuda od toga? Između svih čudesa i tajni svemira ovo je najveća. I samo njezinom snagom životna bol zadobiva smisao te se preobražava u čisto svjetlo poezije i vjere.

Kad je 25. svibnja 1681. Calderón umro u Madridu, ostavio je iza sebe velebno djelo, najfiniju poeziju, teologiju u stihovima. Doista, kolika bi bila šteta da se toliki i takav talenata izgubio u ispraznostima života, a što bijaše stvarna opasnost. Tek njegovo potpuno obraćenje, prihvaćanje svećeni-

štva omogućilo je razvoj njegova velikog talenta sve do vrhunca. Njegova vjera i njegova pobožnost ne bijahu mu zapreka, nego stalan podstrek za stvaranje umjetničkih djela što nadživljavaju vrijeme i prostor. Calderón je, doista, velika duha, afirmacija najčistijega kršćanskoga humanizma, utjelovljenje ideala vjere.

8. siječnja

Sveti Severin, opat

Bilo je razdoblja, u kojima se mislilo da su sveci jedna vrsta brane što nam priječi pristup Kristu. Valja priznati da tako misle još i danas oni, koji drže da je povijest Crkve započela s II. vatikanskim saborom, ili točnije s tumačenjem saborske obnove kakvom ju oni zamišljaju. Unatoč tome baš je jedan veliki suvremeni teolog, münchenski nadbiskup, kardinal Ratzinger u prezentaciji knjige »Jesus unser Bruder« (Krist naš brat), što je napisa A. W. Adelkamp (München 1980.), zapisao ovo: »Sve više zapažamo, da su sveci most koji nam olakšava put k Isusu i njegovu dolasku k nama. Oni su neusporedivo sredstvo koje u nama stvara blizinu i shvaćanje Kristova misterija.«

Sveci su, dakle, oni – potrebno je to ponavljati – koji nam otkrivaju Boga, koji nad našom bijedom čine spasonosan utjecaj, koji nam donose Krista, objavljujući njegovu ljepotu i ljubav. Uostalom, to nas u dogamtskoj uredbi o Crkvi »Svjetlo narodâ« baš uči sam II. vatikanski sabor. Ondje, naime, čitamo: »U životu onih, koji iako su dionici našeg čovještva, ipak su savršenije preobraženi u Kristovu sliku, pa Bog živo očituje ljudima svoju nazočnost i svoje lice. U njima je On sâm koji nam govori i pokazuje znak svojega kraljevstva, prema kojemu, imajući oko sebe toliki oblak svjedoka i takvu potvrdu istine Evanđelja, hitimo snažno zahvćeni« (broj 50).
Kad je to tako, onda se s pouzdanjem i ljubavlju nastojimo barem kratko upoznati i sa životom svetog Severina, koga danas slavimo.

Sv. Severin je živio i djelovao u V. stoljeću, kad su Zapadnorimsko carstvo neprestano napadali Germani: Vizigo-

ti, Ostrogoti, Vandali, Svevi, Burgundi, Alemani i Franci. U sveopćem opustošenju što ga ti barbari iza sebe ostavljahu jedina sigurna i utješna točka bijahu kršćanske ustanove, Crkva po svojim biskupima, svećenicima, redovnicima i svecima. Nazočnost Crkve u tome žalosnom i teškom razdoblju bijaše preživjelima jedini oslonac i zalog nada u jednu vedriju budućnost. U taj se povijesni okvir uklopi i sv. Severin, apostol rimske pokrajine Norike, u današnjoj Austriji.

Sv. Severin se rodio oko g. 410. vjerovatno u jednoj rimskoj plemićkoj obitelji. Nakon boravka na Istoku, oko g. 454. nastanio se na obalama Dunava, na međi između Norika i Panonije, osnivajući samostane što će biti prikladni da pružaju utočište pučanstvu koje življaše u neprestanoj pogibli, ali koji će u isto vrijeme obavljati i svoju prvotnu te glavnu zadaću: navješćati Evanđelje barbarskim plemenima i narodima, i tako ih pomalo civilizirati.

Sv. Severin je tipičan čovjek Crkve, koji je pokazao izvanrednu snalažljivost, pronicavost i dalekovidnost u jednom tmurnom vremenu, u kojem je bilo teško živjeti, a još teže snalaziti se. Pokazao je i hrabrost, jer pred golemim poteškoćama nije klonuo, nije kukao, nego se s njima odvažno suočio te uhvatio u koštac. I baš u tome leži i njegova vječana aktualnost, jer i na njemu se ispunilo ono što Krist reče u svom oproštajnom govoru: »U svijetu ćete imati patnju. Ali, ohrabrite se: ja sam pobijedio svijet« (IV 16, 33).

Sv. Severin se zanosio kontemplativnim i pustinjačkim životom, misionarskom djelatnošću, ali isto tako je nastojao ljudima pomagati i u njihovim nasušnim potrebama, koje tako bijahu velike, te koje vapijahu za brzom i djelotvornom pomoći. Apostol Norika znao je također intuicijom proroka čitati znakove vremena. Njemu je bilo jasno – a što mnogima nije bilo – da je najezda i prodor mladih barbarskih naroda nezaustaljiv, te da je dekadentnom rimskom društvu potrebno nove, svježe krvi. Bilo mu je jasno da umire i da mora umrijeti jedan stari, a roditi se novi svijet.

No tome svijetu valjalo je otvoriti oči za istinu Evanđelja, koja jedina može izgraditi pravu ljudsku uljudbu, civilizaciju ne samo snošljivosti i suživljenja, nego i civilizaciju ljubavi, da čovjek čovjeku ne bude vuk nego brat. Zato se Severin dao na posao te ušao i u izravan kontakt s došljacima koji izgledahu okrutni i divlji. Njegova svetost i hrabrost ulише poštovanje i u srcu grubih ratnika, koji mu se počeše pomalo približavati i otvarati. Svečeva konkretna i djelotvorna ljubav prema nevoljama i potrebama osvojila je definitivno jednostavno srce »barbarâ«, počevši od njihovih poglavica. Severinov životopisac Eugip piše kako je Gibuld, kralj Alemana, pokazivao prema njemu »najveće poštovanje i ljubav te ga slušao pozorno kao poučljiv sin.« Flacit, kralj Rugâ »obraćao se k njemu u pogibeljnim pothvatima kao nebeskom proročištu.« U Severinu je ona izvanredna milost, zvana karizma, dana za dobro zajednice, bila očito na djelu.

U životu sv. Severina nisu nedostajali ni očiti nebeski znakovi, koji zakonom pravog čuda potvrđuju njegove riječi i navješćanje. Tako je Flacitova snaha nastojala ga uvjeriti protiv Severinova mišljenja, da ne pusti na slobodu neke od svojih zarobljenika. Doznavši za to Severin je kralja vrlo energično upozorio na strah pred pravednim Božjim gnjevom. I još iste one noći Flacitov sinovac bijaše zarobljen pavši u ruke nekog drugog barbarskog klana. Bio je oslobođen tek uz posredovanje sv. Severina.

Posve je shvatljivo da su Severina jednako poštovali i mali siromašni ljudi kao i kraljevi i ratnici. No on je unatoč tome živio skromno, siromašno, ne tražeći nikada za sebe nikakvu korist. On je živio samo za Krista, a zbog Krista za braću ljude. Njegov život bijaše sama strogoća i pokora. Isto je odijelo nosio zimi i ljeti, malo je spavao i to prostrt na zemlji. Oko pojasa je nosio kostrijet, a u korizmi bi jeo samo jedamput na sedmicu. Sve je to za naš suvremeni potrošački mentalitet neshvatljivo, no mjerodavno je ono što reče Isus: »Od vremena Ivana Krstitelja do sada navala je na kraljevstvo nebesko, i siloviti ga prisiljavaju« (Mt 11, 12).

Sv. Severin je umro 8. siječnja 482. Danas se njegove relikvije časte u Frattamaggiore u Kampaniji. Svečev životopisac Eugip pripovijeda, kako ga je jednom u njegovu samostanu posjetio i herulski kralj Odoakar. Rekao mu je da kani napasti Italiju. Svetac ga je upozorio na poštivanje rimske i kršćanske civilizacije, a zatim mu prorekao njegove vojne uspjehe. Za sve to mu je barbarin, koji će oboriti posljednjeg rimskog cara Romula Augustula g. 476. i tako sruštiti zapadno Rimsko carstvo, bio veoma zahvalan.

Sv. Severin je u svojim samostanima formirao duhovnu vojsku, koja je uvijek jača od svih napadača i onih što imaju

samo oružje i silu u rukama. A to je isto veoma poučno i za naše doba.

Kad je Odoakar srušio Zapadno rimsko carstvo te negdašnje rimske podanike iz Norika preselio u Italiju, oni bijahu ti koji su relikvije svetog Severina sa sobom prenijeli i pokopali u blizini Napulja.

Lord Robert Stephenson Smyth Baden-Powell, osnivač skauta

Dne 8. siječnja 1981. navršilo se 40 godina od smrti Lorda Roberta Stephenson Smyth Baden-Powella, negdašnjeg britanskog generala i osnivača neđunarodnog mladenačkog pokreta, zvanog »Boy Scouts« ili po naški skautâ. Ta je obljetnica dala priliku mnogima da se osvrnu na život i djelo osnivača skautizma. On je to, doista i zaslužio, jer je dao život jednom vrlo korisnom pokretu za mlade, koji prema njegovim riječima želi biti »metoda odgoja koja ide za izgradnjom aktivnih, radosnih i korisnih građana« i to po spontanom udruživanju mladih, po prakticiranju kontrole nad samim sobom, po stilu aktivnog, u dobrom smislu pustolovnog života, a u neprestanom kontaktu s prirodom.

Odgojni ciljevi svake skautske grupe odgovaraju psihološkim značajkama dobi dječaka, odnosno mladića. Tako se kod onih najmlađih od 8. do 11. godine pobjeđuje ljubav prema avanturi, kod onih srednjih od 12. do 17. godine i starijh od 18. do 25. godine postupno odgaja smisao za službu najprije bližnjemu, a potom cijeloj nacionalnoj zajednici.

Aktivnost skauta ostvaruje se preko ekskurzija, kampiranja, života pod šatorima, raznih igara, a onda naročito preko izviđanja i istraživanja prirode. Sve se to radi i doživljuje u perspektivi velikog povjerenja u dječake, koji se i na taj način uče odgovornosti, koju zajednički dijele u manjim grupama, a pod vodstvom jednog vođe ili instruktora.

U Italiji i drugim zemljama postoje i katolički skauti, kojih je život i rad obogaćen novim sadržajima, osobito socijalnim i političkim problemima.

Baden-Powell, koji je umro u siječnju 1941. u predvečerje svoga 84. rođendana, svojim je skautima kao neki moderni Mojsije ostavio 10 skautskih zapovijedi, koje su veoma moralne i pozitivne, vrijedne da se svaki mladić za njih oduševi i prakticira ih. Te zapovijedi glase:

1. Skaut smatra svojom čašću kad zaslužuje povjerenje.
2. Skaut je pošten.
3. Skaut je uvijek spreman služiti bližnjemu.
4. Skaut je prijatelj sviju i brat svakog skauta.
5. Skaut je uglađen i ponaša se kavalirski plemenito.
6. Skaut je dobar i sa životinjama, koje su također Božja stvorenja.
7. Skaut spremno sluša.
8. Skaut se u poteškoćama smiješi i pjeva.
9. Skaut je radin i ekonomičan.
10. Skaut je čist u mislima, riječima i djelima.

Baden Powell kaže također, »da je veoma važna točka da dječaci svaki dan učine nekome dobro djelo. Dobro djelo može biti i veoma malo (na primjer nekome ustupiti mjesto da sjedne, ukloniti s puta koru od banane, ubaciti u škrabicu za siromahe pokoji novčić), no baš takova sitna dobra djela su uspješan način, da dječak iz sebe iskorijeni sebičnost.«

U potvrdu važnosti takozvanih sitnih dobrih djela, što ih Baden Powell tako živo preporučuje svojim skautima, napominjem da sam preko praznika u svom rodnom selu susreo mladu ženu, koja je na ruci nosila gips. Upitavši je što se dogodilo, dobio sam odgovor da se na pločniku poskliznula na koru od banane, pala i slomila ruku. Dakle, ukloniti s pločnika koru od banane, koji put i ne mora biti baš tako sitno dobro djelo.

Baden-Powell bio je duboko prožet vjerom te se nije stidio napisati i ovo: »Ispravan odgojni sustav doziva u pamet Božju nazočnost. Prisutnost onog Boga koji nema uperene puške da nas kazni, nego koji nam se smiješi i ohrabruje nas, da bismo preko prirode, njegova remek-djela, postali ljudi.«

»Nijedan čovjek ne može biti istinski dobar – rekao je također Baden Powell – ako ne vjeruje u Boga i ako ne sluša njegove zakone. Vjera je najjednostavnija stvar: prvo ljubiti Boga i služiti mu; drugo ljubiti bližnjega i služiti mu.«

Eto, tako misli i tako nastoji odgajati mladu generaciju osnivač skautizma Baden-Powell. To je mišljenje duboko kršćansko, a zato i tako ljudsko i plemenito te za mlade neophodno.

9. siječnja

Sveti Julijan i Bazilisa i mnogi drugi mučenici

O tim svetim mučenicima u Rimskom martirologiju čitamo ovo: »U Antiohiji (učenjaci ipak misle da je to bilo u gradu Antinoe), pod Dioklecijanom i Maksimijanom (slavi se) rođendan za nebo svetih Julijana mučenika i Bazilise djevice, žene istoga Julijana. Ova je, sačuvavši s mužem djevičanstvo, u miru završila život. Julijan je zato pošto je vidio spaljeno živo mnoštvo svećenika i službenika Crkve Kristove, koji su se zbog okrutnosti progonstva sklonili kod njih, i sâm po nalogu predstojnika Marcijana bio mučen premnogim mukama i osuđen na smrt. S njime su isto tako bili mučeni svećenik Antun, Anastazije, koga je isti Julijan uskrsnuo od mrtvih te učinio dionikom Kristove milosti, dječak Celzo skupa sa svojom majkom Marcionilom, sedmero braće i premnogim drugim.«

Iz navedenog se vidi, da su Julijan i Bazilisa bili veoma izgrađeni ljudi i kršćani, kad su mogli svijesno preuzeti obvezu, da u braku žive djevičanski. Oni su zapravo ćutjeli poziv za djevičanstvo, a sklopili su brak jedino na zahtjev svojih roditelja. Kad su im roditelji pomrli, dvoje se supruga u dogovoru rastavilo, da bi osnovali dva samostana, on za muške, ona za ženske. Takvo nešto na istoku u ono doba i nije bila rijetkost, jer su mnogi kršćani željeli živjeti što više prema Evanđelju, koje preporučuje djevičanstvo radi kraljevstva nebeskoga. Oni su se osim molitvenog i kontemplativnog života bavili i karitativnom aktivnošću, jer ona je uvijek najbolja provjera ljubavi prema Bogu. No Julijan je s mnogim drugima dao i dragocjeno svjedočanstvo krvlju te tako ostvario kršćanski ideal u punini. On je bio duša mučenika s kojima

je zajedno poginuo, njihov vođa i zato je njegov primjer i njegova zasluga još dragocjenija.

Život je tih nama vremenski i prostorno dalekih svetaca ipak i za nas jedna veoma konkretna pouka, kako se živi, radi i trpi za kršćanske ideale. Komu od nas takva pouka nije potrebna danas, kad blijede i kad se dovode u pitanje tolike vrednote?

Ime Julijan je u nekim narodima veoma rašireno. Mislim, da je današnji sveti mučenik bio njegov veoma vrijedan nosilac. I on i njegova žena i sveti mučenici, koji su s njim poginuli, bili su nadasve dostojni svoga kršćanskog imena. To su ime svojim životom, radom i smrću posvetili i proslavili toliki sveci i svetice. I mi smo nosioci kršćanskog imena. Upitajmo se često, jesmo li dostojni nosioci tog preslavnog imena, kojim su se ponosili toliki veliki duhovi?

Kad su progonitelji pitali svete mučenike za ime, mnogi su hrabro odgovarali: »Kršćanin sam!« Znali su dobro što znači taj odgovor, što ih zbog njega čeka. No oni su svoje kršćanstvo ozbiljno shvaćali i bili pripravni na sve. Takvih bih nam kršćana i danas trebalo, pogotovo u onim zemljama, gdje neprijatelji kršćanskog imena siju oko sebe teror i u tom uspijevaju, jer kršćani nisu hrabri, jer se kukavički ponašaju.

U Rimu, u središtu kršćanstva, nedaleko Piazza Argentina, nalazi se lijepa crkva San Giuliano. Ona stoji na ruševinama starog »Porticus Pompeius«, gdje se odvajao hodnik sa stupovima, u kojem je bio ubijen Julije Cezar. Valjda je pokršteni Rim htio na mjestu, gdje je bio ubijen jedan od najslavnijih Rimljana, podignuti crkvu u čast sveca koji je kasnije nosio njegovo ime. Ta drevna crkva bila je godine 1680. ponovno restaurirana, a danas se ubraja u sakralno blago »Vječnoga grada«, kao što se i sveti Julijan mučenik ubraja u neprolazno blago crkvene povijesti i kršćanskog humanizma.

Blaženi Grgur X., papa

Piacenza je, zahvaljujući svojoj stvarnosti da se nalazi na Apeninskom poluotoku, dala Crkvi – a daje ih i danas – veoma mnogo visokih prelata. Dok pišem ove redke, mogu reći da samo u sadašnjem kardinalskom zboru ima čak četiri kardinala iz Piacenze, među njima i kardinal državni tajnik Agostino Casaroli, kao i Hrvatima dobro poznati kardinal Silvio Oddi, koga možemo smatrati iskrenim prijateljem našega naroda. Iz Piacenze je i Tedaldo Visconti, koji je bio papa u visokom srednjem vijeku, od godine 1271. do 1276.

Sigurno je, da rodno mjesto, pogotovo ako se radi o gradu bogatu povijesnim događajima i kulturnim spomenicima, utječe na njegove žitelje. Kad je riječ o Piacenzi, rodnom mjestu blaženog Grgura X., valja reći da se radi o gradu, koji je urešen crkvama i spomenicima od velikog značaja. Od crkava nikako se ne smije prešutjeti baziliku San Salvino, koja je sačuvala svoje ponosne romaničke linije. Katedrala je u Piacenzi isto tako u romaničkom slogu. No ima još i mnogo drugih povijesnih i kulturnih spomenika, kojima se budući papa GrgurX., koji se rodio u Piacenzi oko g. 1210., mogao diviti, a koji su na njega i utjecali da zavoli one ideale što su te spomenike gradili.

Tedaldo Visconti bijaše čovjek blaga i vedra temperamenta, kojemu se divio njegov veoma utjecajni sugrađanin, kardinal Giacamo da Pecorara, redovnik cistercita. Taj ga je kardinal želio imati uza se u Lionu, gdje se održavao veliki sabor, u Piacenzi, u Liègeu i Rimu. Budući papa najviše je vremena sa svojim kardinalom proveo u Rimu. Kao student proboravio je neko vrijeme u Parizu, gdje su u isto doba bili na studiju sveti Bonaventura i sveti Toma Akvinski, dvije najsjajnije zvijezde teologije XIII. stoljeća.

Tedaldo Visconti bio je izabran za papu na koncu najduljeg konklava u povijesti Crkve, koji se održavao u Viterbu tri godine. Za vrijeme izbora novi se papa nalazio u Svetoj zemlji, gdje je primio braću Polo, koja su došla sa svoje velike putničke avanture na Dalekom istoku. Uzevši ime Grgur X. papa će, poznavajući iz vlastitog iskustva prilike u Kristovoj domovini, dobar dio svojih nastojanja posvetiti organiziranju križarske vojne. Promicao ju je doduše, ali vojna nije doživjela nikakva značajnijeg uspjeha. Predsjedao je i II. lionskom općem saboru godine 1274., koji je polučio kratkotrajno sjedinjenje između zapadne i istočne Crkve. Umro je nakon pet godina pontifikata godine 1276.

Ranko Antun Filipović

»A Isus je napredovao u mudrosti, rastu i milosti pred Bogom i ljudima« (Lk 2, 52). U svjetlu ovih Duhom Svetim nadahnutih riječima želim prikazati život dvanaestogodišnjeg dječaka, Ranka Antuna Filipovića, koji je umro u Zagrebu, u veljači 1955. godine. Umro je od neizlječive bolesti leukemije, dočekavši smrt smireno i dobro pripremljen. Za Ranka se može reći, da je u malo vremena proživio mnogo godina, da je u kratkom životnom roku postigao veliku zrelost, jer je usporedo s dobi veoma brzo rastao u mudrosti i milosti, koje su ga činile dragim i Bogu i ljudima. Na njemu se na neobičan način očitovao Gospodinov život i rast, o kojem nam piše sv. Luka u navedenom tekstu. Kako se radi o dječaku, koji je svoju tešku bolest osjećao i proživljavao gotovo godinu dana, njegov je primjer rječit za tolike male i mlade bolesnike i patnike, ali ne samo za njih, nego i za sve i bolesne i zdrave, jer je pokazao onu ljudsku i kršćansku zrelost, na koju smo svi pozvani.

Podatke o životu našega maloga junaka imamo napisane od same njegove majke, jednostavne žene i duboke kršćanke, koja ih je napisala, a rukopis pregledao i odobrio župnik svete Obitelji u Zagrebu, prečasni Marijan Mihelčić. Kako je župnik Ranka jako dobro poznavao, mogao je čitajući ono što je o njemu napisala njegova majka, prosuditi koliko je majčin opis objektivan i stvaran. Iako ga je pisalo majčino srce, sve u njemu odgovara činjenicama. Nalazimo se, dakle, na pouzdanom izvoru, iz kojega iznosimo što o Ranku doznajemo. Iznosimo, jer smo duboko uvjereni u vrijednost stvarnog svjeočanstva. Radi se o jednom stvarnom životu, vremenski tako nam blizu, a koji može pomoći i roditeljima i djeci, koji možda dijele ili će morati dijeliti sličan udes.

Ranko Antun Filipović rodio se 5. siječnja 1943. u Dragaliću, nadbiskupiji zagrebačkoj, u Hrvatskoj, gdje je bio i kršten. Od četvero djece koje imahu njegovi roditelji Ranko je bio drugi po redu. Rodio se u teškim godinama II. svjetskog rata, kad su se, na žalost, događale teške i često put okrutne stvari, a koje bijahu posljedica suprotnih shvaćanja i ideologija. On za sve to tada nije znao, a ni mogao znati. Svoje rodno mjesto napustio je već u prvim mjesecima svoga

života, jer su se roditelji preselili u Zagreb, glavni grad Hrvatske. Ondje su postali župljani župe Svete Obitelji, jedne od dvanaestak novih župa, što ih je baš u Zagrebu, koji se naglo širio i rastao, osnovao tadašnji revni zagrebački nadbiskup, kasnije kardinal Alojzije Stepinac. U toj tipično radničkoj župi mali će Ranko proživjeti svoj kratki životni vijek.

On se već od svojeg najranijeg djetinjstva – prema svjedočanstvu majke – posebno isticao između svoja dva brata i sestre kako u dobroti, poslušnosti i iskrenosti prema roditeljima, tako isto i prema drugim osobama. Te vrline pokazuju njegovu ranu zrelost. On nije imao na raspolaganju mnogo vremena, zato ga je svojom konkretnom dobrotom, koja se očitovala na najrazličitije načine, nastojao što bolje ispuniti. Pogledajmo to malo podrobnije.

Ranko nije lagao. Ako je što pogriješio, iako je znao da će biti kažnjen, on je uvijek priznao svoju pogrešku. Bili su to obični dječji nestašluci. U obitelji Filipović svaki dan se zajednički molilo. Ranko je u toj zajedničkoj molitvi molio sa svom ozbiljnošću i s jednom dobrom voljom. U tom se isticao više od svoje braće i seke. Svoju je dobrotu pokazivao i u školi. Kroz prva četiri razreda njegove osnovne škole njegova se učiteljica na roditeljskim sastancima nije na njega nikada potužila. Naprotiv, govorila je da je Ranko jako dobar, iskren i marljiv učenik. Paralelno sa školom Ranko je išao i na vjeronauk. On se s drugom djecom u župi Svete Obitelji spremio na prvu svetu pričest i svetu potvrdu, primivši oba sakramenta u ranoj dobi.

U višim razredima osnovne škole imao je već više nastavnika, a i tada se isticao odličnim vladanjem i dobrim učenjem. Kad bi došao iz škole kući najprije bi nešto pojeo, a onda se odmah dao na pisanje domaćih zadaća i učenje za sutrašnji dan. Tek kad bi to završio išao bi na dvorište te bi se igrao s drugom djecom. On je veoma volio igru, a osobito nogomet, no svoju je zrelost pokazao, da je prvo ispunjavao ono što mu je bila dužnost, a tek onda bi došla na red zabava. Znati pravo vrednovati uvijek je jedan od zankova zrelosti. Ranko u igri i nogometu nije nikad bio grub, što opet dokazuje njegovu zrelost, koja se sastoji u uravnoteženosti. Zreo čovjek ne povodi se za čuvstvima i nasrtanjima strasti, nego je uvijek gospodar svoje ljudske naravi.

Za vrijeme školskih praznika g. 1952. Ranko je pošao sa svojim bratom tetki u Slavonski Brod. On je i na praznicima pokazivao veliku revnost u duhovnom životu. Tako je u Slavonskom Brodu svako jutro išao u franjevačku crkvu na misu i pričest. Svoju dobru tetku, s kojom je mnogo ozbiljno razgovarao, u razgovoru je pitao mnoge stvari, a osobito o dragom Bogu, o Majci Božjoj, o svećenicima i njihovu radu. U tim pobožnim i povjerljivim razgovorima s tetkom doznao je i za karmelski škapular, te poželio da ga i on nosi. Tetka mu je obećala da će ga slijedeće godine – kad opet dođe na praznike povesti u samostan da ondje primi škapular. To se i ostvarilo. Ranko nije zaboravio na tetino obećanje pa je slijedeće godine primio Gospin škapular, znak njegove posebne pripravnosti Majci Božjoj. To je za njega bio radostan dan. Osjećao je pravu sreću što je sav Marijin.

Oltar ga je sve više privlačio pa je preko tih praznika s tetkinim sinovima, s svojim bratićima, postao ministrant. Sve su to bili milosni koraci, jer se on sve brže približavao žrtveniku, na kojem će Isusu dati svoj mladi život, pogođen neizlječivom leukemijom. Prve tragove te bolesti počeo je osjećati u proljeće 1954. godine. Bitno je kako ga sve češće veoma boli glava. Na liječničke preglede pošao je tek u rujnu iste godine kad je započeo VI. razred osmogodišnje škole. Diagnoza je bila porazna: leukemija. Odmah je bio upućen na dječju kliniku u Zagrebu. Liječnici su rekli roditeljima da Rankovoj bolesti nema lijeka, pa im dopustili da ga mogu svaki dan posjećivati.

Kad je Rankov otac pošao u školu te njegovu razredniku saopćio da dečko više neće dolaziti u školu, jer je pogođen neizlječivom bolešću, razrednik je ovako odgovorio: »Velika šteta! Ranko je dobro i darovito dijete. Takvog đaka nisam imao otkad obavljam nastavničku službu.« Krasno svjedočanstvo o mališanu, koji je to i zaslužio.

Ranko je proveo u bolnici 4 mjeseca. I ondje je na sve učinio i ostavio snažan dojam. Liječnici su ga hvalili, a jedan je docent rekao Rankovu ocu: »Velika šteta što Ranku nema lijeka. Ne pamtim da sam u liječničkoj praksi imao tako dobrog i strpljivog bolesnika.« Opet novi i zaslužni dokaz Rankove zrelosti, jer strpljivost u bolesti očituju i pokazuju samo zrele, izgrađene i uravnotežene osobe. Ranko je, doi-

sta, rastao ne samo u dobi, nego i u životnoj mudrosti, postajući svaki dan sve više drag Bogu i ljudima.

Svakog dana kad bi roditelji došli u bolnicu Ranko ih je dočekao sa smiješkom na licu. Na pitanje, kako mu je, uvijek je odgovorao: »dobro«, premda su i roditelji i liječnici znali koliko trpi. Koliku je duhovnu snagu posjedovao taj dragi dječak! On i u bolesti ne gubi volju za životom, jer je zamolio da mu donesu školske knjige, a imao je uza se i Bibliju. Sve ga je to zanimalo dokle god je mogao čitati.

Bolest je međutim nezaustavljivo i neumoljivo išla naprijed. Osam dana prije smrti roditelji dobiše dopuštenje da mogu dan i noć biti uz Rankov ležaj. Kako je svima bilo očito, da su Rankovi dani odbrojeni, dobre redovnice bolničarke pobrinule su se da dječak na vrijeme primi sveta otajstva za umiruće. Kako je bio tjelesno slab i izmučen, redovnice su mu pomogle da se što bolje pripremi na posljednje sakramente. Ranko je bio veoma poučljiv pa je nakon dobre priprave upravo s anđeoskom pobožnošću primio svete sakramente. Trebalo mu je mnogo snage, jer smrt više nije bila daleko.

5. veljače 1955. uvečer Ranku je naglo pozlilo. Kad su ga u tim teškim časovima upitali što želi, izrazio je samo jednu želju: »Molite!«

– A što da molimo? pitali su ga nazočni.

– Da li krunicu?

Dječak je odgovorio potvrdno. Pozorno je pratio molitvu, ali sam više nije mogao moliti krunicu, koju su molile redovnice i majka malog patnika. Kad su svršile, Ranko je zamolio da izmole ješ jednu Zdravomariju, »ali polako – rekao je – kako bih i ja s vama mogao moliti.«

Telefonom je bio obaviješten i otac, da je Ranku veoma slabo. Otac je odmah pojurio u bolnicu. Došao je na vrijeme, tako da ga je njegov dragi Ranko mogao prepoznati i nasmiješiti mu se onim svojim blaženim nevinim smiješkom. Još je smogao snage i za taj čin ljubavi prema ocu. Štoviše, čak je smogao reći tati, da mu je dobro. Kakvo junaštvo, kad je bio već gotovo u agoniji! Otac je pružio Ranku križić, koji mu šalje njegov vrijedni župnik, prečasni Mihelčić. Ranko ga je prihvatio i polako, nije imao više ni snage – prinio ustima te mu utisnuo nježan cjelov. O, što je sve bilo skriveno u tom

cjelovu: sva ljubav jednog mladog bića, koje imaše vjeru pravog sveca.

Nakon toga je Ranko izrazio želju da se opet moli i to da moli mama i da mu još nešto zapjeva. Dobra majka, iako potresena od boli, željela je udovoljiti svome anđelu, te je skupa s njim lagano izmolila Zdravomariju, a zatim mu zapjevala jednu božićnu pjesmu i divnu euharistijsku pučku popijevku: »Odzivam se, Isuse, jer Ti mene zoveš, jer Ti mene hoćeš, Ave Jesu!« Ranko je bio zadovoljan. Shvatio je, da ga Isus definitivno zove k sebi. On će uskoro zauvijek biti s Isusom, on koji je tog Isusa u svetoj pričesti tako često i tako pobožno primao, on koji je bio tako revan poslužitelj oltara, on koji je nastojao Isusu uvijek biti vjeran.

Noć je u svojem tijeku sve više odmicala. Rankovi su roditelji kraj njegova samrtnog ležaja opet molili krunicu, a on je pobožno slušao i pratio. U 2 i po sata poslije ponoći uz očevu pomoć malo podigne glavu i još se po zadnji put za oproštaj blago i milo nasmiješi, a zatim klonu. Srce presta kucati, dah zastade. Ranko je usnuo u Gopodinu, našao se u njegovu naručaju.

Dne 9. veljače 1955. na zagrebačkom groblju Miroševcu bio je velik sprovod. Župa Svete Obitelji, nastavnici i školski drugovi opraštali su se u žalosti od dragog dječaka, koji poput Isusa bijaše drag Bogu i ljudima. Roditelji kao odlični kršćani tješili su se mislima vjere, jer su vjerovali da je njihov Ranko sada potpuno sretan, postigao je zadnji cilj svojega života. Živio je doduše kratko, ali dobro i lijepo, kao primjer i izgled svima. I on je na svoj djetinji i dječački način posvjedočio kako je život po vjeri i u vjeri nešto vrijedno i veliko, nešto što toliko pridonosi razvoju ljudske ličnosti. Njegova ga je vjera unatoč mlade dobi učinila zrelim i odraslim čovjekom, zrelim u patnji i u umiranju. Taj mladi dječak pružio je svjeočanstvo vjere u onome što je najteže: u bolesti i u smrti. Njegovo je svjedočanstvo tako rječito, tako uvjerljivo, tako vjerodostojno, poželjno i za sve nas.

Krštenje Gospodinovo

Blagdan Gospodinova krštenja slavi se u nedjelju po Bogojavljenju. Sadržaj toga blagdana sv. Matej opisao nam je ovako:

»Tada dođe Isus iz Galileje na Jordan k Ivanu da ga on krsti. A Ivan ga odvraćaše govoreći: 'Treba da ti krstiš mene, a ti dolaziš k meni!' Ali mu Isus odgovori: 'Pusti sada, jer tako nam dolikuje da sve ispunimo što je u skladu s voljom Božjom.' Tada ga pripusti.

Kad je Isus bio kršten, odmah iziđe iz vode. Iznenada se otvoriše nebesa te on vidje Duha Božjega gdje silazi kao golub i spušta se na njega. I glas s neba reče: 'Ovo je Sin moj. Ljubljeni moj, koga sam odabrao!'« (3, 13-17).

Na temelju evanđeoskog izvještaja uživimo se najprije u samo mjesto krštenja. Ono se dogodilo na rijeci Jordanu, skromnoj rijeci, koja je dugačka tek 360 kilometra. Njezine vode koje se spuštaju s vličanstvenog Hermona, nakon 80 kilometara utječe u Tiberijsko jezero, nekoliko kilometara sjverno-istočno od Kafarnauma. Zatim izviru opet na jugozapadu jezera kod mjestanca Đaganije, gdje se nalazi najcvjetniji i najstariji židovski »kibbuz«, osnovan već godine 1906. zalaganjem Ben Guriona, koga Izraelci smatraju ocem domovine. Na toj točki do g. 1967. kršćanski hodočasnici Svete zemlje obnavljaju krsni zavjet, neki se i kupaju. Za svog hodočašća u Svetu zemlju i sâm bijah svjedok prizora takvog kupanja jedne grupe baptistâ, koji su po nekoliko put uranjali u vodu. Od te točke rijeka Jordan nastavlja svoj tijek prema jugu duž jedne duboke doline između Judejskih gora na jednoj te Jordanije na drugoj strani. Tijek rijeke veoma je krivudav sve do njezina ušća u Mrtvo more.

Na sedmom kilometru prije ušća Jordana u Mrtvo more nalazi se i časti mjesto, na kojem je – prema tradiciji – bilo Isusovo krštenje. To, za nas kršćane sveto mjesto, obilježeno je jednim grčko-pravoslavnim samostanom i jednom katoličkom zgradicom. Oboje se nalazi na desnoj strani Jordana. Prije izraelskog rata »od šest dana« g. 1967. moglo se posjećivati to mjesto te barem prijeći i na drugu stranu rijeke.

Iz Starog zavjeta znamo kako je nekoć Sirac Naaman, udaren gubom, došavši proroku Elizeju, prezreo rijeku Jordan. »I tako Naaman stiže sa svojim konjima i kolima, i stade pred vratima Elizejeve kuće. A Elizej poruči dolazniku: 'Idi i okupaj se sedam puta u Jordanu, i tijelo će ti opet biti čisto.' Naaman se rasrdi i pođe govoreći: 'Gle, ja mišljah, izići će preda me, zazvat će ime Jahve, Boga svoga, stavit će ruku na bolesno mjesto i odnijeti mi gubu. Nisu li rijeke u Damasku, Abana i Parpar, bolje od svih voda izraelskih? Ne bih li se mogao u njima okupati da postanem čist?'

Okrenu se i ode odande ljutit. Ali mu pristupiše sluge njegove i rekoše: 'Oče moj, da ti je prorok odredio i teže, zar ne bi učinio? A nekmoli kad ti je rekao: Okupaj se i bit ćeš čist.' I tako siđe, opra se sedam puta u Jordanu, prema riječima čovjeka Božjega; i tijelo mu posta opet kao u malog djeteta – očistio se!« (2 Kr 5, 9-14).

Iako je Jordan skromna rijeka, u židovskom i kršćanskom svijetu ima ipak izvanrednu važnost. On je sveta rijeka u najodličnijem smislu. Na njegovim se istočnim obalama nađoše svih 12 izraelskih plemena na svom putu u Kanaan, u obećanu zemlju.

Prijelaz preko Jordana zorno je opisan u Jošuinoj knjizi u 3. i 4. poglavlju. Izraelci su prešli preko rijeke po suhom, dok su se vode zaustavile kao kakav zid. Narod je iz korita rijeke uzeo 12 kamenova, za svako pleme po jedan, te ih na prvom komadiću obećane zemlje na trajan spomen poredao u obliku krugova. Mjesto je nazvano Gelgala, a što znači krug. Na tom se mjestu Jošua utaborio s narodom prije napada na Jerihon, prvi kanaanski grad koji razoriše Izraelci.

Na tom istom mjestu jednog je dana prorok Ilija na ognjenim kolima uzašao na nebo, dok ga je njegov zaplašeni učenik Elizej pratio pogledom i vikao: »Oče moj, oče moj! Kola Izraelova i konjanici njegovi!« (2 Kr 2, 12).

No to je mjesto ponajviše posvetio naš Gospodin krstivši se na njemu u Jordanu. Učinio je time čin poniženja, on bez grijeha, te primio krst pokore za grijehe. To krštenje bijaše simbol jednog drugog krštenja, krštenja otkupljenja i života, a koje provri iz Isusova Srca, kad mu je vojnik probo bok. To krštenje bijaše simbol budućeg krštenja ognjem i Duhom Svetim, što će ga u Crkvi primati Božji sinovi, koji su otkupljeni Kristovom krvlju.

Kad je Ivan vidio Isusa kako silazi prema Jordanu, prepoznao je u njemu »Jaganjca Božjeg koji oduzima grijehe svijeta«, čiji je bio preteča, kome je pripremao put. Zato se ispočetka opirao Isusu, da ga krsti. Smatrao se nevrijednim toga. Rekao je Isusu: »Treba da ti krstiš mene, a ti dolaziš k meni!« Ali mu je Isus odgovorio: »Pusti sada, jer tako nam dolikuje da sve ispunimo što je u skladu s voljom Božjom« (Iv 3, 14-15).

Isusovo krštenje bijaše zapečaćeno prvim očitovanjem Presvetog Trojstva. Sveti Matej piše: »Kad je Isus bio kršten, odmah iziđe iz vode. Iznenada se otvoriše nebesa te on vidje Duha Božjega gdje silazi kao golub i spušta se na njega. I glas s neba reče: 'Ovo je Sin moj, Ljubljeni moj, koga sam odabrao'« (3, 16-17).

Završimo ovo razmišljanje mislima iz Propovijedi svetoga Grgura Nazijanskog: »Isus je izišao iz vode i cijeli je svijet zajedno sa sobom izdigao. Vidio je da se širom rastvara nebo koje je Adam bio zatvorio za sebe i za svoje potomke na sličan način kao što je ulaz u raj zemaljski bio čuvan ognjenim mačem.

Duh je svjedočio o Božanstvu približivši se Jednakome. Čuo se glas s neba, a tu je bio nazočan onaj na koga je glas svjedočio. Duh se pokazao u liku golubice da počasti Kristovo tijelo koje je pobožanstvenjeno i božansko. I mnogo vjekova prije golubica je najavila svršetak potopa.

A mi danas primamo k srcu Kristovo krštenje iskazujući mu štovanje i blagdane dolično svetkujemo.

Budite, dakle, sasvim čisti i uvijek se ponovo čistite! Nema ništa što Boga toliko veseli koliko ga veseli čovjekovo obraćenje i spasenje, jer su radi toga svi govori i sva otajstva, da postanete kao svjetiljke u svijetu, kao životna sila za druge ljude. Postanite, dakle, savršena svjetla stojeći uz ono veliko Svjetlo. Neka vas ispuni svjetlost Svjetla s neba, da biste bili jasno i blistavo rasvijetljeni od Svetog Trojstva čiju jednu zraku, što proizlazi iz jednog Božanstva, na nesavršen način primite u Kristu Isusu Gospodinu našemu kome slava i vlast u vijeke vjekova.«

Molitva

Svemogući vječni Bože, ti si svečano proglasio Krista svojim ljubljenim Sinom kad se On u rijeci Jordanu krstio, a Duh Sveti na njega sišao; daj nama, svojoj posinjenoj djeci, koju si iz vode i Duha Svetoga nanovo rodio, da sveudilj živimo u tvojoj ljubavi. Po istom Kristu Gospodinu našem. Amen.

DODATAK

Prilozi za upoznavanje hrvatskih duhovnih velikana

Otac Ferdinand Konšćak (1703-1759), isusovački misionar u Kaliforniji

Kad se kod nas sve više opet budi misijska svijest, želio bih upozoriti na jednog hrvatskog misionara isusovca, oca Ferdinanda Konšćaka, istraživača Donje Kalifornije. Zahvaljujući ocu Manuelu Servinu o tom našem misionaru izišla je godine 1968. u Los Angelesu, u Sjedinjenim američkim državama, na engleskom jeziku knjižica od 90 stranica, koja nosi naslov: »Apostolski život Ferdinanda Konšćaka, istraživača Donje Kalifornije, koji je napisao Francisco Zevallos. Preveo, bilješkama popratio te uvod napisao Manuel Pater Servin.«

Životopis našeg misionara napisan je na španjolskom jeziku te tiskan u Kraljevskom i najstarijem kolegiju sv. Ildefonsa u Meksiku godine 1764. Naslov španjolskog izvornika u hrvatskom prijevodu glasi ovako: »Pismo oca provincijala Francisca Zevallos o apostolskom životu i kreposti oca Ferdinanda Konšćaka, istaknutog misionara Kalifornije«.

Ferdinand Konšćak rodio se 2. prosinca 1703., baš uoči blagdana velikog misionara svetog Franje Ksavera, u Varaždinu. Otac mu je bio časnik te želio da mu i sin Ferdinand slijedi stope. No on je to odbio te godine 1719., dakle još

vrlo mlad, stupio u Družbu Isusovaca. Njie tada bio navršio još ni 16 godina. Stupio je u isusovački novicijat u Trenčinu, u Slovačkoj, 21. listopada 1719.

I Zevallos i Servin ističu kako je Konšćak već od novicijata bio veoma pobožan, savjestan i revan redovnik te kako se odlikovao i u humanističkim naukama, u filozofiji, a naročito u matematici. Vrijeme takozvanog magisterija u isusovačkim kolegijama, a prije studija teologije, Konšćak je proveo što u Zagrebu, što opet u Budimu počavajući mlade studente. Teologiju je studirao u Grazu, i to ove predmete: apologetiku, dogmatiku, moralku, Sveto pismo, kanonsko pravo i crkvenu povijest. Za svećenika je bio zaređen godine 1730. vjerovatno u Grazu, no nije isključena mogućnost ni u Cadizu, gdje je čekao na polazak u misije. Iste je godine otputovao kao misionar u Ameriku, i to u Kaliforniju, gdje je ostao sve do svoje smrti 10. rujna 1759.

Isusovci su u XVIII. stoljeću veoma uspješno radili na polutoku Donje Kalifornije, na području današnjeg Meksika. U tom njihovom radu naročito su burna bila dva desetljeća od godine 1730-1750. To je razdoblje zbog pobune Indijanaca na jugu polutoka imalo svojih teških i pogibeljnih trenutaka, koji su privremeno zaustavili misijski rad. Tako je na primjer misija La Paz, posvećena Našoj Gospi od Pilara, u odsutnosti škotskog misionara oca Williama Gordona, bila opljačkana; isto je tako bila opljačkana i misija Santiago de los Coras, na kojoj je bio umoren misionar, otac Lorenzo Carranco; sličnu je sudbinu doživjela i misija San José del Cabo, na kojoj je poginuo kao mučenik otac Nicolás Tamaral; misija pak Sviju Svetih bila je prepuštena pobunjenicima. Četiri najvažnije misije istog područja bijahu razrušene i privremeno napuštene. Iako se pobuna g. 1737. bijaše smirila, to područje tijekom četvrtog desetljeća XVIII. stoljeća nije nikad bilo posve mirno. Osim toga, južne misije nisu nikad više postigle ono stanje, kakvo je bilo prije g. 1734. to jest prije pobune Indijanaca, i to ne samo zbog te pobune nego i zbog pošasti što se oboriše na to područje u godinama 1742., 1744. i 1748. Napokon jer je samo jedna šestina urođenika uspjela izbjeći smrt zaraznih bolesti, nužno je bilo smanjiti broj misija. Dakako da su zbog svih tih i drugih nenavedenih razloga isusovci morali pretrpjeti teške udarce. Veoma je štetno po njihov misionarski rad bilo i trvenje između isusovačkog provincijala i podkralja Juana Antonia de Vizarrón, nadbiskupa Meksika. Koncem četrdesetih godina nestali su sa scene misija Donje Kalifornije njihovi osnivači i najugledniji misionari: Salvatierra, Francisco Maria Piccolo, Ugarte i Bravo.

Pa ipak ta dva desetljeća XVIII. stoljeća nisu bila posve mračna i puna samo razočaranja u misijskim analima Donje Kalifornije. P. Manuel Servin, povjesničar po struci, baš je na početku te ere, tj. g. 1732. ili 1733., stavio dolazak na neplodno i relativno neistraženo područje poluotoka Kalifornije »najistaknutijeg no malo uvaženog i priznatog misionara kasnijeg perioda, Fernanda Consage« – kako ga on piše. To je pak naš Hrvat, Varaždinac, otac Ferdinand Konšćak, na žalost i kod nas malo poznat, pa zato malo priznat i uvažen. On je bio i jedini hrvatski misionar na misijskom području Donje Kalifornije. Uz misionarski rad istaknuo se i istraživačkim radom u Kaliforniji, koji se može mjeriti s uglednim i veoma popularnim misionarom, ocem Euzebijem Kino. Za razliku od njega Konišćak je daleko kasnije dobio priznanje od povjesničara Kalifornije.

Irvin Berdine Richman, čije djelo »California under Spain and Mexico, 1535-1847« (Kalifornija pod Španjolskom i Meksikom) jest temelito za španjolsku periodu, »uglednog isusovca«, – kako o Konšćaku piše Servin – spominje samo jedamput, premada je misijama Donje Kalifornije posvetio približno 20 stranica. Prema sudu Petra Servina spomenuto je Richmanovo djelo objavljeno g. 1911. i ponovno 1965. još uvijek najtemeljitije djelo o španjolskoj periodi, unatoč njegovih pomanjkanja u priznanju Konšćakove veličine kao misionara i istraživača. Veoma popularni povjesničar Kalifornije Charles Chapman samo malo više priznaje Konšćakov prilog.

Servin navodi razne povjesničare Kalifornije, koji prešućuju Konšćaka, a onda doslovno ovako piše: »Zašto je svetački misionar istraživač, koji bijaše najslavniji od isusovaca u razdoblju nakon pobune u Donjoj Kaliforniji, tako posvema zanemaren od pisaca povijesnih prikaza o Donjoj Kaliforniji (osobito od autora udžbenika), zaista je misterij.

Francisco Javier Clavijero, suvremeni povjesničar i isusovac Donje Kalifornije, priznaje Konšćakovu veličinu. Otac Andrés Marcos Burriel, izdavač 'Noticia de la California'

(Izvještaj o Kaliforniji), djela Miguela Venegasa, uključio je u svoje glasovito djelo od tri sveske Konšćakov dnevnik s prvog putovanja god. 1746. do ušća rijeke Colorada.

(Miguel Vengas, Noticia de la California y de su Conquista Temporal y Espiritual – Mexico City, 1944 – III, 91-120.)

Juan Antonio Balthasar, vizitator misija Sone i Donje Kalifornije, uključio je također Konšćakov istraživački dnevnik sjevernog dijela Donje Kalifornije sve tamo od Tihog Oceana iz godine 1751. u glasovito isusovačko djelo 'Apostolicos afanes de la Campaña de Jesús' (Apostolski pothvati Družbe Isusove). To je djelo objavljeno u Barceloni g. 1754, a govori o Konšćaku u trećoj knjizi. Clavijero je osim toga pridonio istraživačkoj slavi hrvatskovg isusovca time što je opisao njegovo treće istraživanje iz g. 1753. istočne strane poluotoka Kalifornije, zapadno od Zaljeva sv. Alojzije Gonzage. Međutim je najvažnije djelo iz te ere o životu oca Konšćaka napisao i objavio isusovački provincijal Nove Španjolske, a na pobudu i nadahnuće novacima, članovima zajednice i prijateljima misija.«

To temeljno djelo o našem Konšćaku u španjolskom izvorniku glasi ovako: »Carta Del Padre Provincial, Francisco Zevallos, Sobra La Apostólica Vida, y Virtudes Del p. Fernacisco Konsag, Insigne Missionero de la California« (Mexico City, 1764.).

To je djelo, kako već prije spomenusmo, god. 1968. objavio u Los Angelesu u engleskom prijevodu, napisao mu uvod i obilje bilježaka P. Manuel Servin. Time je lik oca Konišćaka znanstvenom metodom približio američkoj publici, a i svijetu znanosti uopće. Njime je zadužio i nas Hrvate, jer je Konišćaka, koga krivo smatrahu Madžarom, Austrijancem i Čehom, označio onim što on uistinu jest, a to je Hrvat.

Hrvatski povjesničar isusovačkog reda, O. Miroslav Vanino, u drugom broju »Vrela i prinosi«, Zborniku za povijest isusovačkog reda u hrvatskim krajevima, izričito piše o narodnosti Konšćaka ovako: »Konšćak se priznavao Hrvatom. Dokaz su tome podaci trogodišnjeg kataloga gradačkoga g. 1723. i zagrebačkoga g. 1726., gdje se naziva 'Croata Varasdinesis'. Isto ga tako zove već Llano, član reda za otkup sužnjeva: njemu je to valjda sam Konšćak rekao ili je saznao od Isusovaca u Meksiku« (str. 105).

Petar Servin je u svojoj knjizi o Konšćaku u engleskom prijevodu objavio i »Mišljenje prečasnog Fray Manuela Llanno (datirano u Samostanu Naše Gospe otkupiteljice robova u Meksiku, 15. studenoga 1764.), profesora ove Provincije, bivšeg Prefekta i Učitelja nauka u Velikom Samostanu Meksika, a sad Provincijala ove Provincije od Pohođenja u Novoj Španjolskoj, iz kraljevskog i vojničkog Reda Naše Gospe od otkupa robova«.

Taj je red, kako je poznato, god. 1225. osnovao sv. Petar Nolasco za otkup krščanskih robova iz ruku muslimanskih gusara. Red je kasnije među prvima došao i u Novi svijet. Njegov član otac Bartolomé de Olmedo pratio je Cortésa za i poslije njegova osvajanja. Mercedarijevci su u Meksiku sagradili veoma velike, gotovo raskošne samostane te su u kulturnim krugovima Nove Španjolske i sveučilišta u Meksiku uživali odlično mjesto. Llanovo je mišljenje bilo upravljeno samome potkralju Nove Španjolske, koji u to vrijeme bijaše Joaquín de Monserra, markiz de Cruillas. Ono je puno najljepših pohvala o krepostima i žaru oca Konšćaka.

Servin umješno upozorava, da je Pismo o životu Konšćaka pisano za pobudu, pa stoga i s vjerskim žarom i pretjerivanjem o Konšćakovim krepostima. Valja ga, dakle, čitati kritički, no ono se ipak ne smije zanemariti u proučavanju misioniranja Donje Kalifornije i veličine oca Ferdinanda Konšćaka.

Pa ipak ono što zaborav ili omalovažavanje djelâ oca Konšćaka čini još teže shvatljivim jest činjenica, da su njegovo djelo naročito priznala dva pionira povjesničara, koja napisaše mnogo djela u više svezaka te koja su autori vrijednih monografija.

Jedan je od njih *Hubert Howe Bancroft,* koji je iako ne poznavajući Konšćakovu svećenićku revnost, potanko opisao njegova tri istraživačka puta, utvrđujući, da je »možda najvažniji događaj onoga razdoblja istraživanje oca Konšćaka gornjih obala zaljeva g. 1746. »Hubert Howe Bancroft poznati je pisac »Povijesti sjeverno-meksičkih država i Texsasa«. Knjiga mu je objavljena u San Franciscu godine 1886.

Drugi je *Theodore H. Hittell,* Bancroftov suvremenik, koji je također u više svezaka napisao odličnu »Povijest Kalifornije«, u kojoj doduše daje kratak, ali veoma solidan prikaz o Konšćakovu istraživačkom putu u delti rijeke Colora-

do. On tvrdi da je taj naš isusovački misionar »na mnogim mjestima naišao na neprijateljski raspoložene Indijance, no ipak je uspio zadobiti njihovu naklonost i tako u ophodu s njime više nisu bili neprijateljski.« Hittelova »Povijest Kalifornije« objavljena je u San Franciscu godine 1885.

Petar Servin spominje još i franjevačkog povjesničara »Misija Kalifornije«, *Zeferina Engelhardta,* koji je pokazao više shvaćanja i poštivanja za Konšćakov sveti život i djela. Servin doslovno piše, da je Engelhardt općenito poznat po svom jednostranom pro-franjevaštvu, no da je unatoč tome u opisivanju isusovačkih misionara Donje Kalifornije i oca Ferdinanda Konšćaka znao održati veoma strogu objektivnost. Peter Engelhardt spominje revnost i krepost našega Konšćaka te tumači zašto je Clavijero smatrao da »Konšćakovo ime zaslužuje te bude ubrojeno među one koji su postali slavni ljudi Kalifornije.« Clavijero je poznati povjesničar središnje pustinje Donje Kalifirnije, njezina pučanstva i okoliša.

Napokon je g. 1952. *Peter Master Dunne,* svjetski poznat isusovački povjesničar Družbinih misionarskih aktivnosti u sjevernom Meksiku, objavio svoju znanu knjigu »Black Robes in Lowe California« (Crne haljine u Donjoj Kaliforniji), u kojoj je cijelo poglavlje posvetio Konšćkovim istraživanjima, no na žalost navodeći ga kao »slavnog češkog isusovca«, koji »s Euzebijem Franciskom Kinom i Juanom de Ugrate, svojim prethodnikom u Kaliforniji, mora biti uvršten u red najranijih i najvećih istraživača Kalifornije.« Ova Dunneova omaška o Konšćakovoj narodnosti daje u tom pogledu još veću vrijednost djelu oca Servina, koje ovdje analiziram i kojemu ne nađoh zamjerke. On je doduše s mnogo ljubavi i shvaćanja opisao našeg Konšćaka, ali isto tako i s mnogo znanstvene objektivnosti i iscrpnosti, koje upravo začuđuju.

U pravoj historiografskoj avanturi našega Konšćaka značajna je ipak jedna knjiga objavljena godine 1923. A tu knjigu dugujemo jednom Hrvatu iz sjeveroameričke biskupije Leavenworth, monsignoru Martinu Davorinu Krmpotiću, hrvatskom župniku u Kansas Cityu, koji je kako piše u »Vrela i Prinosi» otac Miroslav Vanino, »probudio nov interes za ovoga muža zaslužnog ne samo za geografijsku nauku, nego još više za širenje prave uljudbe među Indijancima Kalifornije.« Taj je naš vrijedni svećenik pisao najprije brojne

članke u »Katoličkoj enciklopediji« Amerike, a onda g. 1923. zasebnu knjigu »Life und Works of the Reverend Ferdinand Konišćak S. J. 1703-1759. an early missionary in California« (Život i djela velečasnog Ferdinanda Konšćaka, D. I. 1703-1759., jednog ranijeg misionara Kalifornije, 1923. The Stratford Company, Publishers, Boston Massachusets 80 str. XII. - 167.)

Ta knjiga sadrži kratak Konšćakov životopis, njegova pisma, dnevnike s njegova prva dva istraživačka putovanja te njegov pobudni životopis, napisan godine 1764. od provincijala oca Francisca Zeballosa. O tome Krmpotićevu djelu P. Servin drži ovo: »Iako Krmpotićevi prijevodi Konšćakovih istraživačkih dnevnika i Zevallosova Pobudnog pisma ili pobudnog životopisa ne sadržavaju samo nedostatke jednog dobrog jezika, nego i netočnosti, povjesničari Kalifornije morali bi ipak znati za tu publikaciju te se njome razborito i služiti. Zanimljivo je uočiti, da se od novijih, prije spomenutih povjesničara, samo isusovački povijesnik Peter Master Dunne njime koristio te ga uvrstio u svoju bibliografiju.«

Peter Servin spominje još dva Amerikanca, koji su se služili Krmpotićevim djelom. To su: *Francis J. Weber,* arhivar nadbiskupije Los Angeles u Kaliforniji, u svojem djelu »The Missions and Missionaries of Baja California« (Misije i misionari Donje Kalifornije, g. 1968.) Još je značajnije, da se Krmpotićevim djelom poslužio glasoviti zemljopisac *Homer Aschmann* u svom djelu »The Central Desert« (Centralna pustinja). Ako želimo, da ljudi i u velikom svijetu znaju za naše hrvatske velikane, potrebno je dakle pisati o njima ne samo na hrvatskom nego i na velikim svjetskim jezicima. To će biti najbolji prodor hrvatske kulture izvan granica Hrvatske, a što je za očuvanje naše narodne samosvojnosti od bitne važnosti.

I Peter Servin, koga sigurno ne vode neki nacionalni probitci, piše: »Neophodno je da tako odličan pionir kao što je otac Fernando Konšćak bude uključen u Niz putopisa Donje Kalifornije. Također je nužno da se čitatelj upozna s nekim važnim činjenicama njegova života prije nego se dadne na čitanje prijevoda pobožnog životopisa (što ga je objavila Družba samo pet godina nakon njegove smrti), a koji je preveden i popraćen bilješkama u ovome svesku toga Niza.« I

sada sam Servin na petnaestak stranica pruža čitatelju neke važne činjenice.

Konšćak je godine 1733. stigao u Misiju San Ignacio de Kadakaaman, koja se nalazila na najsjevernijem dijelu poluotoka Kalifornije. Iako se najprije nastanio u San Ignacio s učenim, izobraženim savjesnim Meksikancem Sebastijanom de Sistiaga, Konšćak je prvih 5 godina svoga misionarskog života utrošio radeći na drugim mjestima, vrativši se konačno u San Ignacio, gdje je utrošio ostale 22 godine svoga apostolskog života.

Vjerovatno su u međuvremenu bile uočene Konšćakove sposobnosti, kad ga je vizitator kalifornijske misije otac Juan Antonio Balthaser *godine 1746.* odredio za organizatora i vođu jedne istraživačke ekspedicije. Zadaća tog pohoda bijaše utvrditi koja je najbolja sredina za opskrbu misija Donje Kalifornije, a na taj način omogućiti naseljavanje plodnog područja Kalifornije. Isto je tako trebalo konačno dokazati, da li je Kalifornija otok ili poluotok, jer to tada nije bilo još posve jasno. Konšćak je došao do uvida, slično kao i prije njega Francisco de Ulloa g. 1539., otac Eusebio Kino g. 1702. i otac Juan de Ugarte g. 1721., da je Kalifornija poluotok. Njegova je zasluga ipak u tome što »sve do njegova putovanja g. 1746. teorija o Kaliforniji kao otoku nije konačno ugušena...« – kako se o tome živopisno izrazio povjesničar Dr. Caughey. Sve sumnje su otklonjene zauvijek tek Konšćakovom ekspedicijom.

Konšćak je o toj svojoj ekspediciji objavio dnevnik, što ga je objavio Miguel Venegas u svome »Izvještaju o Kaliforniji i njezinu osvajanju«. Djelo je objavljeno u Mexico Cityu g. 1944. Aschmann o tom Konšćakovom dnevniku piše ovako: »Relativno malo etnografskih i demografskih bilježaka u tom dnevniku ima ipak posebnu vrijednost, jer su povezane s mjestima koja se mogu identificirati.«

Povjesničar Bancroft pripisuje Konšćakovoj ekspediciji još veću važnost te je opisuje nešto ofirinije. Evo njegova mišljenja: »Možda bijaše najvažniji događaj onog razdoblja – biva u povijesti Kalifornije – istraživanje obala gornjeg dijela zaljeva, a što ga je g. 1746. učinio otac Konšćak. To je učinjeno po nalogu provincijala Escobara – tako barem misli taj autor – koji se nadao da će postignutim rezultatima porasti važnost Kalifornije u kraljevim očima. Iako su oci morali snositi troškove ekspedicije, a nije bilo razloga vjerovati da će njihova stvar uroditi rezultatima, oni ipak nisu oklijevali. 9. lipnja Konšćak s grupom Yakia, zatim obraćenih Indijanaca iz Donje Kalifornije i vojnika s 4 otvorena indijanska čamca otplovio je iz San Carlosa, plitke dražice što leži prema sjeveroistoku nedaleko od misije otaca San Ignacio. Polako su putovali prema sjeveru, držeći se po mogućnosti što bliže obale. Često pristajući te nailazeći na urođenike, koji su bili sad prijateljski sad opet neprijateljski raspoloženi, dok sredinom srpnja nisu došli do ušća Colorada. Bio je učinjen i jedan pokušaj istraživanja rijeke, no izjalovljen zbog jakih struja, jedna je lađica čak nestala. Dvadesetpetoga su krenuli prema jugu, te su na povratku ispitivali one točke, koje su ispustili na polasku. Rezultati su te ekspedicije označeni na priloženoj kopiji Konšćakove mape. Dnevnik daje detaljan opis obale, ali ne spominje nikakve avanture na putu. Put je još jedamput dokazao, da je Kalifornija poluotok.«

Sigurno, da smo malo razočarani što se ne spominju doživljaji s tog putovanja. Prazninu možemo ipak barem malo popuniti s onim što piše Konšćakov životopisac, otac Zevallos. On kaže da je sam pater Konšćak govorio: »Sve bijaše nadvladano važnožću i posljedicama tog hitnog pothvata. Budući da su se misije bile zauzele za to djelo, koje je veoma u službi Boga i Njegova Veličanstva, one su pridonijele i za njegove troškove. Po cijenu porasta svojih potreba one su pridonijele sve što bijaše potrebno da se provide indijanski čamci, mornari, provizije te sve ono što mogu zamisliti oni koji znaju kako je ploviti morima i nepoznatim oblama, koje nastanjuju jedino barbari.«

Zevallos piše, da je unatoč svim poteškoćama otac Konšćak otplovio s četiri otvorena indijanska čamca vozeći sa sobom malo četu vojnika i nekolicinu indijanskih kršćana, koji su pripadali plemenu Cochimi. Unatoč nebrojenim rizicima na moru i od barbara, koji su znali napadati s obale, za 46 dana plovidbe, oni su konačno stigli na ušće rijeke Colorado, ploveći protiv njezinih struja, bilježeći na mapu sve ono područje, dokazavši tako da Kalifornija nije otok, kako su mnogi još uvijek vjerovali, nego poluotok, koji je spojen s Amerikom, od koje je odijeljen jedino rijekom Colorado, osobito od područja Pimerije te teritorije Yumas i Cocomaricopas.

Isti Zevallos piše, da je dnevnik prvog putovanja oca Konšćaka uz njegovo odobrenje bio tiskan u trećem svesku »Historia de California« (Povijest Kalifornije), a sažetak istoga u »Theatro Americano« (Američko poprište), što ga napisa Don Josef Villa Señor y Sanchez. To je veliko djelo u više svezaka objavljeno u Mexico Cityu od 1746-1748.; i napokon u veoma poznatom i proširenom djelu »Afanes Apostolicos« (Apostolski pothvati). Zevallos se zbog toga ne zadržava u opisivanju pravog Konšćakova puta.

Već sama činjenica da je Konšćakov putopis bio tako brzo i u više odličnih djela uvršten i tiskan, govori koliko je njegovo istrživačko putovanje smatrano kao nešto važno, a i zanimljivo, jer je naišlo na priličan odjek. Ako tu stvar gledamo još pod jednim vidom, onda ono još više zadobiva na vrijednosti.

Peter Nichols (rođ. g. 1928.), veoma sposobni britanski novinar, po vjeri anglikanac, u svojoj veoma uspjeloj knjizi »Le Division del Papa« (Papine divizije – Mondadori 1981.) poziva nas na taj vid, kad piše: »Putovanja u Latinsku Ameriku i na Filipine pobudila su u meni neobično poštovanje za golemu ibersku silu, koja iako nije uspjela osvojiti Englesku, – sad si razjašnjavam tu činjenicu od gotovo rubne važnosti – ipak je u velikim prostranstvima, katkad silom i okrutnošću, a katkad uz pomoć države, uspjela proširiti vjeru, koja još postoji, premda kolonijalna gospodarstva više ne postoje. Španjolska i Portugal sada su veoma mala stvar u sferama utjecaja: posljednje pristaše i k evropskoj zajednici. No njihovo je naslijeđe s obzirom na budućnost ljudskog roda neusporedivo veće od sadašnje njihove političke važnosti. Stari španjolski i portugalski teritorij preko Atlantika i u Aziji stoje kao avangarda novog katolicizma; Latinska Amerika će uskoro brojiti polovinu kaotlika na svijetu, a što nije mala stvar...«

Prema istom novinaru Meksiko je po broju katolika danas na drugom mjestu, odmah iza Brazila. Ako pod tim vidom promatramo prošlost, onda možemo biti ponosni da su i dva hrvatska isusovca: Ivan Ratkay u XVII. i Ferdinand Konšćak u XVIII. stoljeću u Meksiku dali svoj značajan prilog velikoj epopeji osvajanja svijeta za Krista i katoličku Crkvu. U tom svjetlu njihov misionarski rad postaje još vredniji, vrijedan da i danas na nj mislimo.

Već spomenuti Nichols dalje piše: »Latinska Amerika danas je jednoliko i gotovo posve katolička, što je svakako značajna situacija, ako se promatra da su katolicizam velikim dijelom nametnuli Španjolci i Portugalci osvajači. Unatoč njihovim metodama, oni su iza sebe ostavili katolički kontinent budućnosti.«

Putovanje oca Konšćaka iz godine 1746., a osobito njegova nazočnost u Misiji San Ignacio, urodiše i pastoralnim rezultatima, jer je energični otac Konšćak g- 1751. pokrstio 448 Indijanaca s područja sjeverno od misije, pa se tako brzo ukazala potreba za zgodnom lokacijom buduće Misije Santa Gertrudis. Stoga je iste godine otac Juan Antonio Balthasar, novi provincijal Nove Španjolske, naredio ocu Konšćaku da se ukrca na novu ekspediciju u potrazi za zgodnom lokacijom.

Taj Konšćakov suvremenik i poglavar, Juan Antonio Balthasar, rodio se godine 1697. u Luzernu, u Švicarskoj. Studirao je kao isusovac na glasovitom Rimskom kolegiju, a onda je pošavši u misije nadopunio svoje nauke na Colegio Máximo de San Pedro y San Pablo de Mexico. Djelujući u Meksiku najprije kao običan misionara, postao je kasnije rektor Kolegija San Gregorio, pa službeni vizitator svih misija na Zapadnoj obali, rektor »Colegia Máximo«, provincijal Nove Španjolske i napokon prokurator iste Provincije.

Pater Servin ističe, da je Konšćak bio jedini hrvatski isusovac, koji se istaknuo u kalifornijskoj Misiji, zatim da je po svoja tri istraživačka puta: g. 1746., g. 1751. i g. 1753., bio najveći isusovački istraživač na poluotoku Kalifornije, koji se mogao mjeriti s priznatim i glasovitim ocem Euzebijem Kinom.

No Konšćak nije bio samo to, nego također i svećenik sveta života. Taj je život opisao njegov životopisac, otac Zevallos, kao život žrtve za vjeru. On doslovno piše ovo: »Bog bijaše njegova pomoć, njegovo utočište, njegova sigurnost i njegova utjeha u najtežim nevoljama.«

Pater Konšćak običava govoriti svojoj subraći: »Tješimo se, jer naše je blago položeno u Bogu. Dobro da Njegovo Veličanstvo dopušta, da trpimo na ovome svijetu te čuva nagradu naših ograničenih zasluga za nebo. Oni su nesretni koji traže nagradu na ovom svijetu; blaženi su oni kojima Duh čuva nagradu na onaj drugi život. Radimo za Božju slavu sve

dok se ne iscrpimo. I uvjerajvamo sami sebe, da se božanska velikodušnost ne da od nas nadmašiti. Podižimo svoje oči i svoje srce gore, gdje stanuje naša nada i naše najveće Dobro.«

Pater Zevallos piše dalje o našem Konšćaku ovo: »Ako je bila velika njegova nada, još je veća bila njegova ljubav, a može je izmjeriti samo ona njegova veličanstvena revnost i njegova neutaživa želja za spasenjem duša. On je živo čeznuo i za mučeništvom; za proširenjem kršćanstva, ne jedamput je ponovio, da bi bio pripravan izgubiti slavu i krunu, samo kad bi tako mogao pridobiti samo još jednu jedinu dušu više za Boga.«

Ovaj prilično nesavršen prikaz želio je svratiti pozornost na čovjeka, koji je zahvaćen misijskim idealom pošao u daleki svijet, te ondje sve svoje sile istrošio za Krista i duše, ostavivši iza sebe spomen, koji se ni danas još ne gasi. Iako je proživio samo 56 godina – umro je u noći između 9. i 10. rujna 1759. – proveo je kao misionar u Kaliforniji 27 godina. Njegov prvi životopisac, koji ga je osobno dobro poznavao, opisao ga je kao čovjeka, čije lice odsijevaše mirom, kao dobroćudna, kao vrlo ugodnu i prijaznu ličnost, kao onoga koga je resio plemenit i uzvišen značaj. Iz svakog njegova redka proizlazi koliko ga je cijenio. Budući da mu nije bio sunarodnjak, njegov opis dobiva više na vrijednosti, bliži je objektivnosti unatoč jednome pobudnome stilu pisanja.

Konšćakova je smrt učinila veoma živ dojam i na Indijance, kojima bijaše misionar. Ne mogavaši suzdržati svoje uzbuđenje oni su grlili njegovo mrtvo tijelo roneći po njemu svoje suze. Mnogi od njih došli su izdaleka da mu iskažu posljednju počast te zasvjedoče svoju ljubav. Pogrebna svečanost odvila se uz sveopći plač priprostih Indijanaca. No s pokopom nije sve završilo. Indijanci su i kasnije – kako djeca tako i odrasli – dolazeći na misiju, okrenuti prema sobi u kojoj je umro otac Konšćak, molili krunicu i druge molitve.

Konšćak je umro daleko od svoje domovine, od svojeg rodnog Varaždina, no ne zaboravljen od onih koji su ga cijenili i voljeli. Njegov je rodni Vraždin nedavno proslavio 800. obljetnicu svojega postojanja. I on mu je uz tolike druge osvijetlio lice te pronio hrvatsko ime daleko izvan svoje domovine. Ovaj skromni prikaz njegova života i djela želi biti barem mali znak, da ga njegova domovina ni danas ne zaboravlja.

LITERATURA

Jean Ladame, Jésus le seul espoir; Troisieme edition (Editions Résiac, Montsûrs 1978 Collections Chemins de vie)

Stefano De Fiores, Maria presenza viva nel popolo di Dio (Edizioni Monfortane, Roma 1980; Collana »Aurora consurgens« irradiazione di Maria nel mistero cristiano)

Jean Ladame, Doctrine et Spiritualité de Sainte Marguerite Marie (Editions Résiac – Montsûrs 1979)

René Lauretin, Compendio di Mariologia; II Edizione (Edizioni Paoline – Roma 1963)

Bernard Martelet, Giuseppe di Nazaret l'uomo di Fiducia (Traduzione dal francese 1977.)

Mario Sgarbossa – Luigi Giovannini, Il Santo del giorno (Edizioni Paoline; Roma 1978)

Piero Bargellini, Mille Santi del giorno (Vallechi)

Notizie della Provincia Veneta, 1-15; 1922-1934

Vittore Dalla Libera OMI, I Vangeli festivi nella Terra di Gesù, Ciclo A (Edizioni Paoline-Roma 1980)

Bruno Ancilli, S. Caterina da Siena Vita e Opere (Quatro edizione 1979)

Mgr Gaidon-Jean Ladame, Honneur, Amour et Glorie au Coeur de Jésus (1980)

The apostolic life of Fernando Consag Explorer of Lower California by Francisco Zevallos. Translated and annotated, with an Introduction by Manuel P. Servin (1968, Dawson's Book Shop, Los Angeles)

Sadržaj